

**Codex Graecus quatuor evangeliorum : Evangelia <griech., ungar.> : e
bibliotheca universitatis Pestinensis ; cum interpretatione Hungarica**

Autor: Márkfi, Samu János
Verlag: Emich
Ort: Pestini, Pest ; Budapest
Jahr: 1860

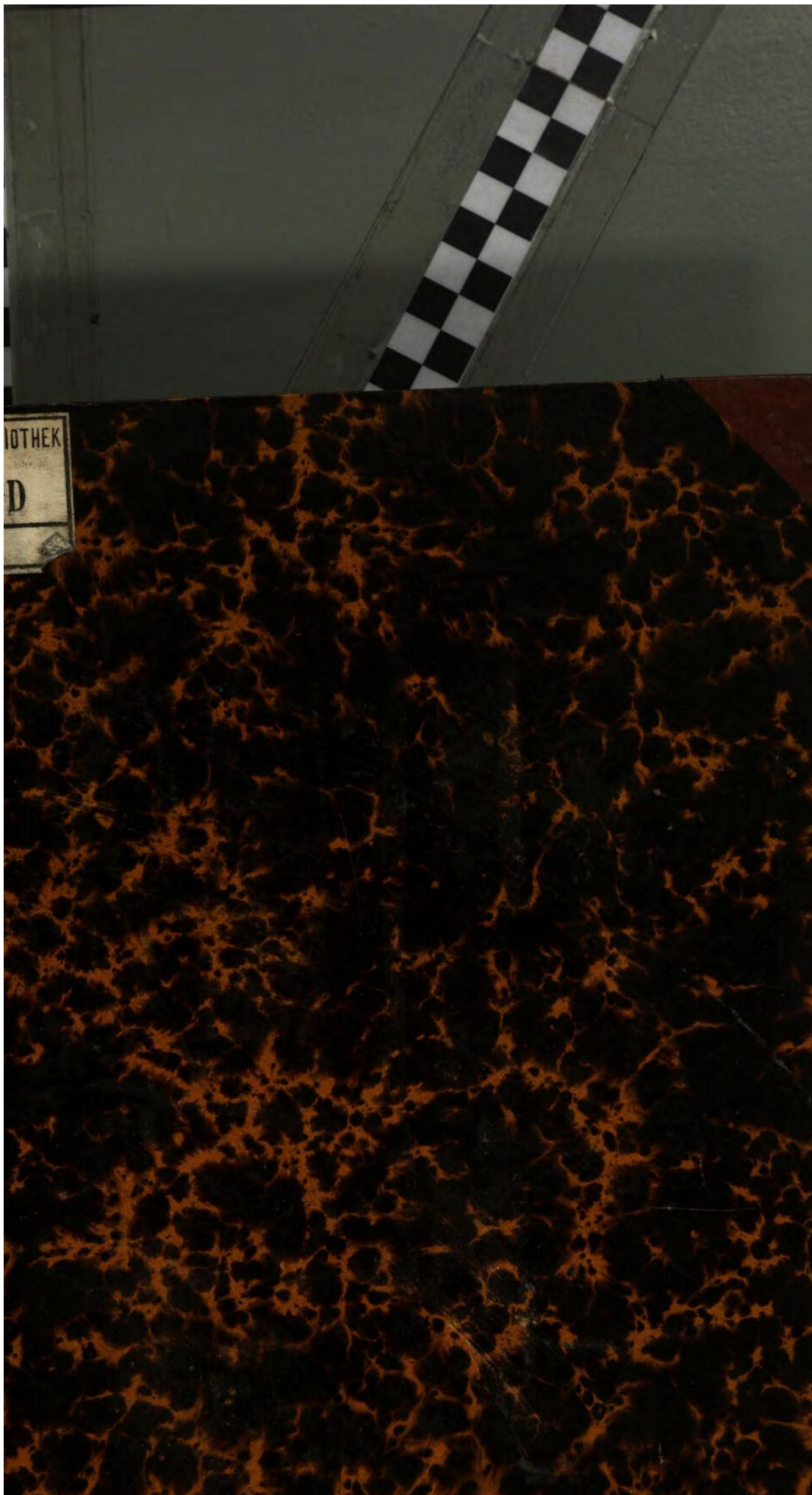
Zitierlink: <https://data.onb.ac.at/rep/1092755B>
Signatur: 71450-D
ID: 1092755B

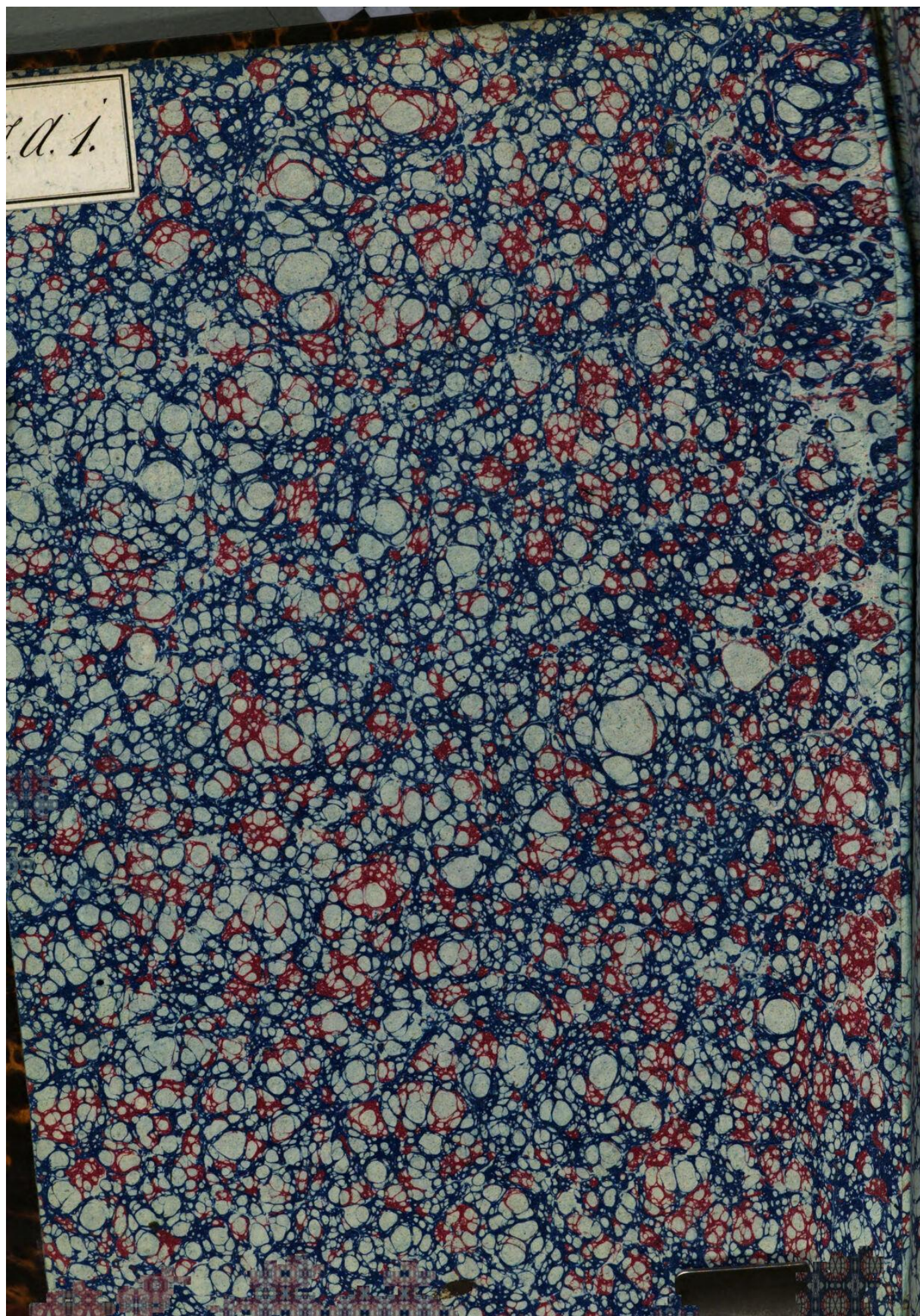
Digitalisiert mit Google

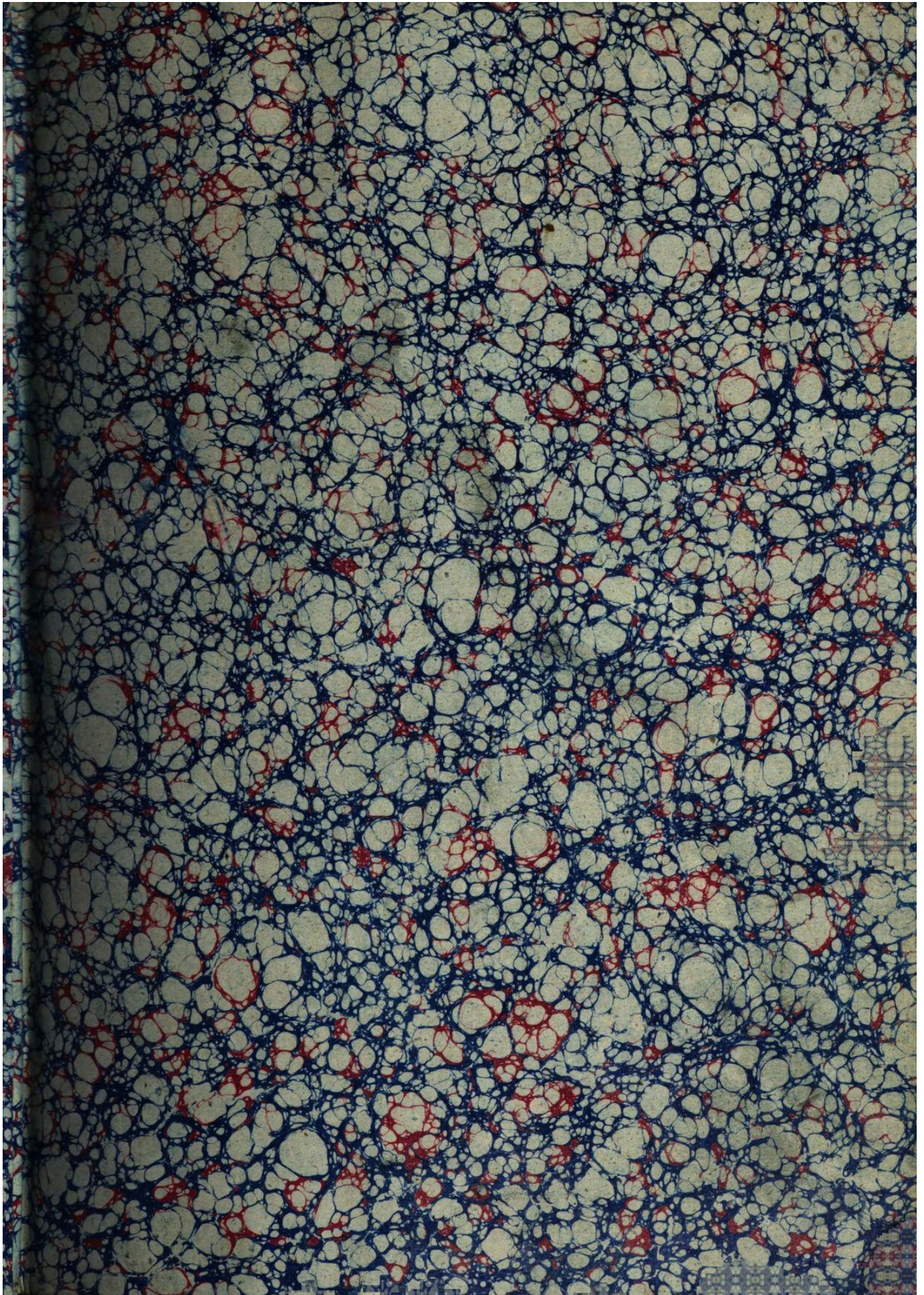
Umfang: Seiten 1 bis 470 (Komplettes Werk)
PDF erstellt am 04.09.2026 11:22

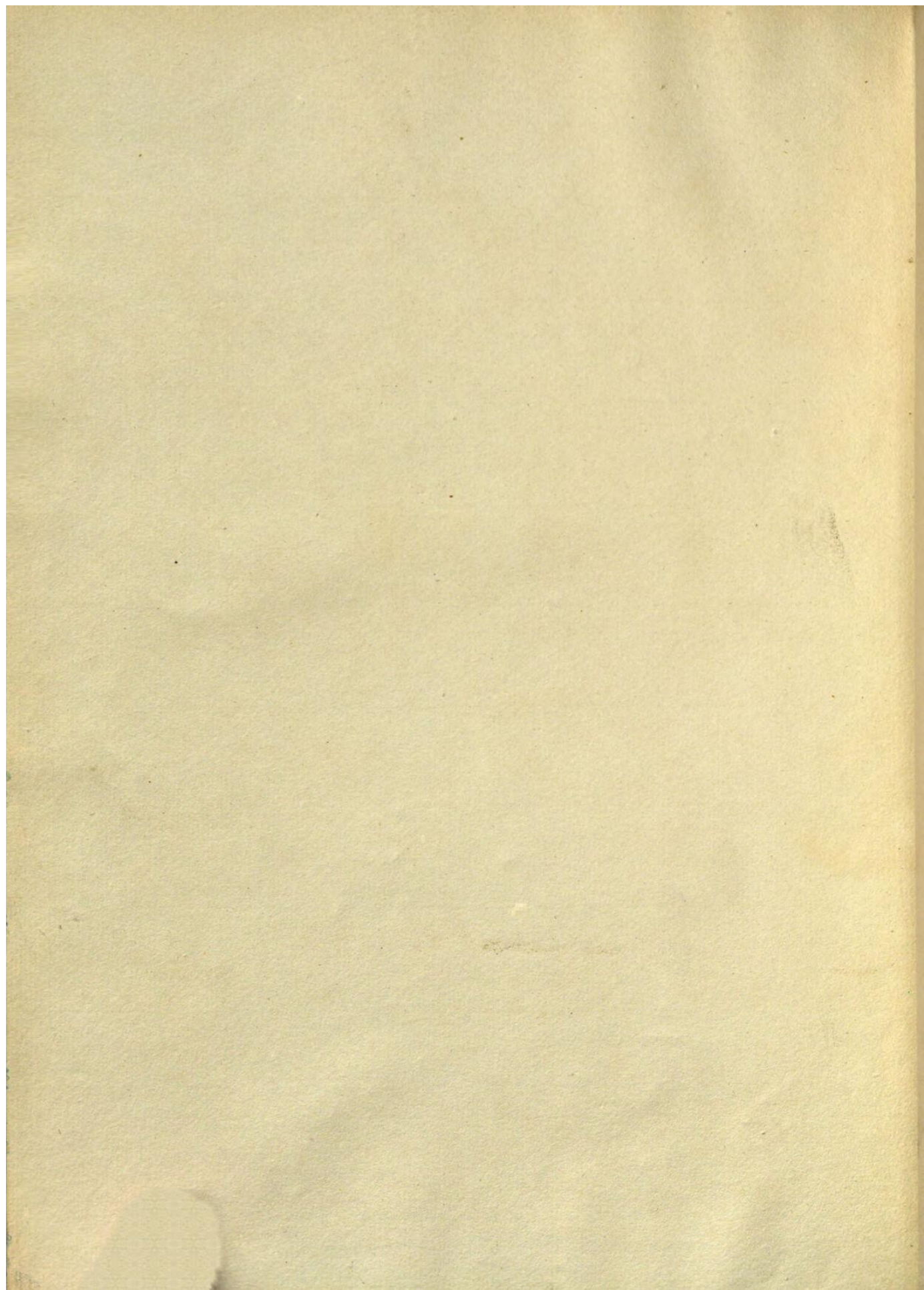
Nutzungsbedingungen: <https://www.onb.ac.at/nutzung>
Rechtehinweis: <https://rightsstatements.org/vocab/NoC-NC/1.0/>

Hinweis: Der Volltext wurde maschinell generiert und könnte aufgrund von OCR-Erkennungsfehlern Ungenauigkeiten oder fehlerhafte Zeichen enthalten.

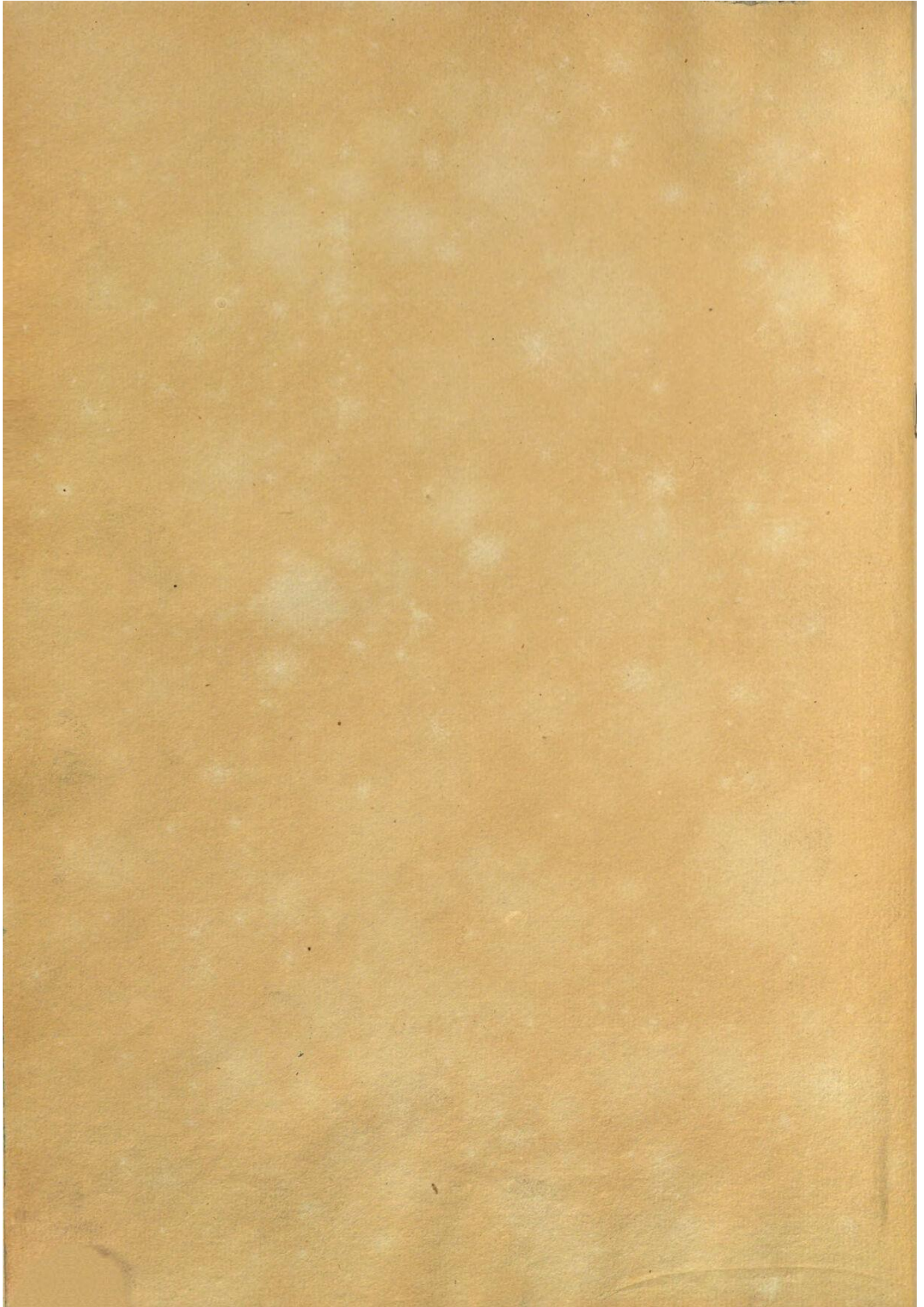

CODEX GRAECUS
QUATUOR EVANGELIORUM

E BIBLIOTHECA UNIVERSITATIS PESTINENSIS

CUM INTERPRETATIONE HUNGARICA EDITUS

a Samuele Márkfi O. S. B.

71430-D.

PESTINI.
TYPIS GUSTAVI EMICH.
1860.

ILLUSTRISSIMO AC REVERENDISSIMO DOMINO

SIGISMUNDO DEÁKY

CONSECRATO EPISCOPO CAESAROPOLITANO

ABBATI SS. PETRI ET PAULI APOSTOLORUM DE KÁCS

SUAE SANCTITATIS SUMMI PONTIFICIS PRAELATO DOMESTICO

CATHEDRALIS ECCLESIAE JAURINENSIS PRAEPOSITO MAJORI

EPISCOPALIS TRIBUNALIS MATRIMONIALIS PRAESIDI

CONSISTORII EPISCOPALIS ASSESSORI

SACRAE CAESAREO-REGIAE APOSTOLICAE MAIESTATIS CONSILIARIO

SS. THEOLOGIAE DOCTORI

IN C. R. SCIENTIARUM UNIVERSITATE PESTINENSI FACULTATIS THEOLOGICÆ

ET ERUDITAE SOCIETATIS HUNGARICAE HONORARIO MEMBRO

LYCEI EPISCOPALIS JAURINENSIS PRO-DIRECTORI

LITTERARUM ET BONARUM ARTIUM INSIGNI FAUTORI

EDITIS PLURIBUS OPERIBUS CLARO

MAECENATI SUO GRATIOSISSIMO

D. D.

AUCTOR.

ILLUSTRISIME DOMINE EPISCOPE!

En opus biblicum, cuius munificentissimus Patronus fieri dignatus es, prelo tandem emancipatum intimo grati, devotique animi sensu Tibi sacrarum litterarum eximio Cultori offero. Si tam mihi temporis illius, quo codicem hunc utcunque colebam, memoria fuerit pretiosissima; quam aliis id optantibus editio eiusdem haud ingrata: illud Tuum est, Vir illustrissime, munus immortali mente prosequendum. Et exurgent fortassis in Patria nostra plures viri, qui cum Tuo exemplo didicerint, laborantibus opem non deesse: de sacris litteris magis etiam, quam hoc tentamine factum est, mereantur.

Accipe jam, Illustrissime Domine, codicem, qui post 8 saecula Tuo favore renascitur, et ex tenebris in lucem prodit, ut suo quoque testimonio fidem commendet ecclesiae catholicae, Te vero liberalissimum studii biblici Maece-
natem, donec servari meruerit, celebret. Sint Tibi a Patre Verbi aeterni plurima vitae tempora et solatia; postquam vero transierit omne, quod caducum est, detur Tibi possidere DEUM, quisit merces Tua magnanimis! Id orare non desinet — Illustritati Tuae

Pestini, 31-a Maii. 1860.

devotissimus

S. M.

UNIVERSITÄT DARMSTADT

Die Universität Darmstadt ist eine der ältesten und größten Universitäten Deutschlands. Sie wurde im Jahr 1527 gegründet und hat seitdem eine lange Tradition der wissenschaftlichen Forschung und der Ausbildung von Studenten. Die Universität ist in verschiedene Fakultäten unterteilt, darunter die Fakultät für Geisteswissenschaften, die Fakultät für Ingenieurwissenschaften und die Fakultät für Naturwissenschaften. Die Universität ist auch für ihre hervorragende Forschung bekannt, die in vielen Bereichen der Wissenschaften durchgeführt wird. Die Universität ist ein wichtiger Bestandteil der kulturellen Landschaft Darmstadts und trägt zur Entwicklung der Stadt bei.

19. März 1990

S. M.

PRÆMITTENDA.

§ 1.

Descriptio codicis. *)

Codicem his typis expressum nullus criticorum adhuc pervestigavit, quo tam textus eius biblicus, quam scholia in litteratura biblica manserunt ignota. Servatur in bibliotheca Universitatis Pestinensis, signatus VIII. c. Quomodo et unde sit acquisitus, non constat, habetur tamen pro eodem, qui a Wetstenio numero 100 signatur, et sic describitur: „Pauli Eubeswaldii Baronis codex vetus quatuor evangelistarum, quo se olim in Hungaria usum fuisse narrat J. C. Wagenseilius in Sota p. 33. allato unico loco Jo. VIII. 6.“ Haec Wetstenii verba repetit Scholzius in catalogo codicum sub nr. 100 (Proleg. ad N. T. vol. 1. p. LIX) et adjicit sequentia: Hunc codicem esse eundem, quem nunc in bibliotheca Universitatis Pestanae servant, quique olim erat Joannis Pannonii summi litterarum latinarum saeculi XV decoris, Quinqueecclesiensis in Hungaria episcopi (ut in fine libri notatur) valde probabile mihi videtur. Est codex membr. in 4-o, saeculo X scriptus, continet evangelia cum figuris, indice capitum, canonibus eusebianis, synaxariis et scholiis a manu posteriore in charta additis; folia nonnulla bibliopecti errore diffusa sunt, mutilus Joannis 21, 25. Textus familiae constantinopolitanae adhaeret, insunt permultae correctiones a manu posteriore additae.“ Hucusque Scholzius, qui codicem non vidit, secus de scholiis in charta additis, et de mutilo eius statu nil dixisset. Nec C. Tischendorfius in novissima editione critica majore (Lipsiae 1859.) aliud de codice nostro notavit, quam quod in antecitatis auctoribus invenit. Dicit quippe: 100 Paul. L. B. de Eubeswaldii, nunc idem ut videtur in bibliotheca universitatis Pestanae, olim Johannis Pannonii, membr. saec. X. Mutilus Jo. 21, 25. „Familiae Constantinopolitanae“ cum correctionibus multis posterioribus.

Constat noster codex 374 foliis, e quibus prima octo, et totidem postrema sunt chartacea,

formae quartae. Generalem titulum intus non habet. Membrana eius non quidem per totum codicem aequalis, passim tamen est firma, haud subtilis. Liber est bene conservatus, ligneisque tabulis munitus, quas pulchre elaborata, sed jam vitiata pellis tegit. Exterior per oras foliorum in vertice scriptum gerit titulum, non satis convenientem: „Novum testamentum graecum.“ In dorso autem: „Biblia graeca.“

Continet sequentia: Tabellam seu conspectum synaxarii et menologii in 5 foliis chartaceis, quorum priora duo sunt succisa. Sequitur in membrana index capitum (titulorum) Matthaei, seu brevium; tum *ὑπόθεσις* evangelii secundum Matthaeum. In ulterioribus 5 foliis canones Eusebii tabernaculis pictis inclusi, sed horum ordo perturbatus est; nempe folium primum, quod iam 6-um et sequentes canones continet, ponendum erat post tertium; ideo quintum exhibet conclusionem canonis 10-mi, cum inscriptione: *κατὸν ὁ αὐτὸς ἐν ᾧ ἰδὼς ἕκαστος*. Porro sequitur imago s. Matthaei; *ἐπίγραμμα εἰς τὸν ἅγιον Ματθαῖον*; textus Matthaei integer cum catena, seu scholiis margini adscriptis. Postea ponitur hypothesis evangelii secundum Marcum sine titulo; index capitum eiusdem, epigramma, imago, et textus cum scholiis integer. Marcum excipit hypothesis evangelii secundum Lucam, index capitum, epigramma, imago, textus cum catena. Post Lucam est hypothesis evangelii secundum Joannem, epigramma, index capitum, textus cum scholiis. Imago s. Joannis abest.

Sequuntur 8 folia chartacea, in quorum 4-o e parte aversa habetur adnotatio: „chartae CCCLXXIII“ quae videtur codicis prior signatura fuisse. Dein legitur inscriptio graeco-latina litteris graecis rudi manu expressa, e qua haec possunt bene legi, satis inepte scripta: „evangelion Joannes episcopus Quinqueecclesiensis.“ Intermedia sunt incerta.

In mox sequente folio Ludovicus Schedius,

*) Cf. nostram Introductionem in ss. II. novi testamenti Budae 1856 §§. 58 et 59. mutatis mutandis.

antea Aestheticae professor in Universitate Pestinensi, die 12 Julii 1825 suam opinionem de aetate codicis descripsit, provocans ad codices, qui similem habent scripturam, ut sunt saeculi IX vel X. Subiicit autem: „Codex noster et ob integritatem textus, quem diorthota aliquis a mendis librarii repurgare conatus est et ob scholia eximia valde memorabilis, videtur olim Joannis Vitézii episcopi Quinqueecclesiensis fuisse. Fortasse idem, cuius J. J. Wetstenius num. 100 meminit.“ Multas esse in codice correctiones inspicienti patet, at non omnes eiusdem sunt antiquitatis. Saepe dubium manet, an prima vel posterior manus fecerit emendationem. Praesertim curae habuit corrector *ν* adtractum ante consonantem radere, frequentissime in verbo εἶτε. Litterae sunt minusculae, quas cursivas vocant, interdum tamen miscetur forma uncialium, etsi magnitudine non semper superent reliquas. Inscriptiones vero evangeliorum et primae litterae linearum praecipue in novis capitulis, forma et magnitudine unciales exprimunt. In specie indices titulorum, hypotheses evangeliorum et epigrammata scribuntur litteris solutis uncialium formam imitantibus. Interpunctionis signa plura quidem occurrunt, sed praeter punctum omnia sunt recentiora. Evidenter saepe punctum transformatum est in comma, vel signum interrogationis. Breviaria, tum primae linearum litterae maiores et capitulum marginales tituli auro decorantur, quod vero per loca jam detritum est. Scholia minori caractere scribuntur, et occupant margines tres exteriores; dum vero breviora sunt, scriptor per ea diverso modo exornavit librum, modo formam crucis per eorum textum reddendo, modo diversos conos, erectos vel inversos formando etc. Abbreviationes quaedam, at non multae, constanter servantur, e. g. *σηρ, ις, χς, πνα, ανος, πηρ, μηρ, δαδ, θς, ιηλ* etc. per omnes casus et numeros. Notae musicae desunt, sed signa in textu biblico et catena indicant, quorsum referenda sit expositio scholii. Textus evangeliorum est integer; at postremus versiculus evangelii Joannei abest, non ob mutilationem, sed quia non putabatur ad textum genuinum pertinere; spatium enim ei recipiendo mansit sufficiens. Adsunt in marginibus foliorum signa et numeri titulorum, seu brevium, capitulorum Ammonii, quibus canones Eusebii adiiciuntur, item pericoparum. Postremas recentior manus numeravit, adscriptis notis liturgicis, seu synaxario. Summa trium harum divisionum sic se habet:

Breves. Capitula. Pericopae.

Matthaeus numerat	.	68	365	116
Marcus	„	48	233	71
Lucas	„	83	341	114
Joannes	„	18	205	67

A 19,31 Joannis, librarius quasi ad finem properans, capitula non numeravit; prout alios quoque numeros intermedios per loca omisit. Occurrunt in marginibus etiam adnotationes latinae, praesertim penes priora capita Matthaei et Lucae forte saeculi 17-i, quae potissimum ad argumentum scholiorum respiciunt, e. g. Hypocrita quis. Allegoria pulchra. Authoris sententia, procul dubio Chrysostomi. Pulcherrima expositio, et magis consentanea evangelio, quam ea, quae vulgo a quibusdam affertur, etc.

§. 2.

Quaedam praecoccupantur.

Ut textus biblicus in hac editione cum notis perpetuis continuo decurrat: quaedam codicis folia hic praemittuntur, quae in eodem suis locis ante quodlibet evangelium sunt inserta. Sic mutua evangeliorum relatio magis patebit. At canones Eusebii in codice nostro perturbatos, cum aliunde satis noti sint, non duximus exprimendos, prout nec synaxarium. Accipe igitur.

Κεφάλαια τοῦ κατὰ Ματθαῖον εὐαγγελίου.

- α περὶ τῶν μύθων
- β περὶ τῶν ἀναιρεθέντων παιδίων
- γ πρῶτος Ἰωάννης ἐκέρυξε βασιλείαν οὐρανῶν
- δ περὶ τῆς διδασκαλίας τοῦ σωτῆρος
- ε περὶ τῶν μακαρισμῶν
- ς περὶ τοῦ λεπροῦ
- ζ περὶ τοῦ ἐκατοντάρχου
- η περὶ τῆς πενθερᾶς Πέτρου
- θ περὶ τῶν ἰαθέντων ἀπὸ ποικίλων νόσων
- ι περὶ τοῦ μὴ ἐπιτρεπομένου ἀκολουθεῖν
- ια περὶ τῆς ἐπιτιμῆσεως τῶν ὑδάτων
- ιβ περὶ τῶν δαμονιζομένων
- ιγ περὶ τοῦ παραλυτικοῦ
- ιδ περὶ Ματθαίου τοῦ τελώνου
- ιε περὶ τῆς θνηγατρὸς τοῦ ἀρχισυναγώγου
- ις περὶ τῆς αἰμορροούσης
- ιζ περὶ τῶν δύο τυφλῶν
- ιη περὶ τοῦ δαμονιζομένου κωφοῦ
- ιθ περὶ τῆς τῶν ἀποστόλων διαταγῆς
- κ περὶ τῶν ἀποσταλέντων παρα Ἰωάννου
- κα περὶ τοῦ ξηρὰν ἔχοντος τὴν χεῖρα
- κβ περὶ τοῦ δαμονιζομένου τυφλοῦ καὶ κωφοῦ
- κγ περὶ τῶν αἰτούντων σημεῖον

κδ περὶ τῶν παραβολῶν
 κε περὶ Ἰωάννου καὶ Ἡρώδου
 κς περὶ τῶν πέντε ἄρτων, καὶ τῶν β' ἰχθύων
 κζ περὶ τοῦ ἐν θαλάσῃ περιπάτου
 κη περὶ τῆς παραβάσεως τῆς ἐντολῆς τοῦ Θεοῦ
 κθ περὶ τῆς Χανααίας
 λ περὶ τῶν θεραπευθέντων ὄχλων
 λα περὶ τῶν ἑπτὰ ἄρτων
 λβ περὶ τῆς ζύμης τῶν φαρισαίων
 λγ περὶ τῆς ἐν Καισαρείᾳ ἐπερωτήσεως
 λδ περὶ τῆς μεταμορφώσεως τοῦ Κυρίου
 λε περὶ τοῦ σεληνιζομένου
 λς περὶ τῶν αἰτούντων τὰ δίδαγμα
 λζ περὶ τῶν διαλογιζομένων τίς μείζων
 λη περὶ τῶν ρ' προβάτων παραβολῇ
 λθ περὶ τοῦ ὀφειλontos τὰ μυρία τάλαντα
 μ περὶ τῶν ἐπερωτησάντων, εἰ ἐξήσκι τὴν γυναῖκα ἀπολύσαι
 μα περὶ τοῦ ἐπερωτήσαντος τοῦ πλουσίου τὸν Ἰησοῦν
 μβ περὶ τῶν μισθουμένων ἐργατῶν
 μγ περὶ τῶν υἱῶν Ζεβεδαίου
 μδ περὶ τῶν δύο τυφλῶν
 με περὶ τῆς ὄνου καὶ τοῦ πώλου
 μς περὶ τῶν τυφλῶν καὶ χωλῶν

§. 3.

ὑπόθεσις τοῦ κατὰ Ματθαῖον εὐαγγελίου.

Κατὰ Ματθαῖον εὐαγγέλιον ἐπιγράφεται, ἐπειδὴ αὐτὸς ὁ Ματθαῖος ὁ μαθητῆς τοῦ Κυρίου συνεγράψατο τὸ εὐαγγέλιον τοῦτο. Ληγέται δὲ ἐξ ἀρχῆς τὴν κατὰ σάρκα γέννησιν τοῦ σωτῆρος, τὴν ἐκ σπέρματος Δαβὶδ. Διὸ καὶ ἀπ' αὐτοῦ τὴν γενεαλογίαν κατὰγει, ἕως τοῦ Χριστοῦ γενεὰς τεσσαρακονταδύο. Περιέχει δὲ καὶ τὸ βάπτισμα Ἰωάννου, καὶ τοὺς ἐν τῷ ὄρει παρὰ τοῦ διαβόλου πειρασμούς· καὶ σημεῖα καὶ τέρατα μεγάλα γενόμενα παρὰ τοῦ σωτῆρος, τὴν τε τῶν μαθητῶν ἐκλογὴν, καὶ τὴν τοῦ μυστηρίου παράδοσιν, καὶ τέλος, ὅτι παρεδόθη Πιλάτῳ, καὶ ἐσταυρώθη τῷ σώματι, καὶ τὸ σῶμα ἐτέθη ἐν μνημείῳ. Καὶ οἱ μὲν στρατιῶται διμερίσαντο τὰ ἱμάτια αὐτοῦ, αὐτὸς δὲ ἐν τριτῇμέρᾳ ἀναστὰς ἐντείλατο τοῖς μαθηταῖς μαθητεῦν πάντα τὰ ἔθνη, καὶ βαπτίζειν αὐτοὺς, ἐπαγγελάμενος εἶναι μετ' αὐτῶν πάσας τὰς ἡμέρας ἕως τῆς συντελείας τοῦ αἰῶνος, ἀμήν.

Τὸ κατὰ Ματθαῖον εὐαγγέλιον πρὸς τοὺς ἐξ Ἰουδαίων ἐξεδόθη ὑπ' αὐτοῦ ἐν Ἱερουσαλὴμ διὰ γραμμάτων ἑβραϊκῶν· διὰ τοῦτο γὰρ αἱ ἑβραίοις γράψων οὐδὲν πλέον ἐξήτησε δεῖξαι, ὅτι ἀπὸ Ἀβραὰμ καὶ Δαβὶδ ἦν ὁ Χριστός.

μζ περὶ τῆς ξηρανθείσης σικκῆς
 μη περὶ τῶν ἐπερωτησάντων τὸν Κύριον ἀρχιερέων καὶ πρεσβυτέρων
 μθ περὶ τῶν δύο υἱῶν παραβολῇ
 ν περὶ τοῦ ἀμπελῶνος παραβολῇ
 να περὶ τῶν καλουμένων εἰς τὸν γάμον
 νβ περὶ τοῦ κήνσου
 νγ περὶ τῶν σαδδουκαίων
 νδ περὶ τοῦ νομικοῦ
 νε περὶ τῆς τοῦ Κυρίου ἐπερωτήσεως πρὸς τοὺς φαρισαίους
 νς περὶ τοῦ ταλανισμοῦ τῶν γραμματέων καὶ φαρισαίων
 νζ περὶ τῆς συντελείας
 νη περὶ τῆς ἡμέρας καὶ ὥρας
 νθ περὶ τῶν ἰ' παρθένων
 ξ περὶ τῶν τὰ τάλαντα λαβόντων
 ξα περὶ τῆς ἐλεύσεως Χριστοῦ
 ξβ περὶ τῆς ἀλειψάσης τὸν Κύριον μύρω
 ξγ περὶ τοῦ πάσχα
 ξδ περὶ τοῦ μυστικοῦ τύπου
 ξε περὶ τῆς παραδόσεως τοῦ Ἰησοῦ
 ξς ἀρνήσεις Πέτρου
 ξζ περὶ τῆς τοῦ Ἰούδα μεταμελείας
 ξη περὶ τῆς αἰτήσεως τοῦ σώματος τοῦ Ἰησοῦ.

3. §.

Máté evangéliumának tartalma.

Máté evangéliuma úgy czimeztetik, mert Máté, az Urnak tanítványa, írta ezt az evangéliumot. Elbeszéli kezdettől az Üdvözítőnek test-szerinti születését Dávid magvából. Azért attól vezeti le származását Krisztusig negyvenkét nemzetségen át. Leírja János keresztelését is, az ördögnek a hegyen tett kísértéseit, sok jelt és csodát, melyek az Üdvözítő által történtek; a tanítványok választását, a titok hagyományát, és a kimulást, hogy tudnillik Pilátusnak általadatott, és testileg megfeszítettetett, a test pedig sirba tetetett. A vitézek ugyan eloszták ruháit, ő pedig harmad-napon föltámadván megparancsolá tanítványainak tanítani minden nemzeteket, és kereszteni azokat; ígervén, hogy velök marad mindenkor a világ végeig. Amen.

Máté evangéliuma ő általa a zsidókból megtért keresztényeknek adatott ki Jeruzsálemben zsidó betűkkel. Mivel tehát a zsidóknak irt, mit sem igyekezett inkább megmutatni, mint hogy a Krisztus Ábrahámától és Dávidtól származék.

B

Τὸ κατὰ Ματθαῖον εὐαγγέλιον ἐξεδόθη ὑπ' αὐτοῦ ἐν Ἱερουσαλὴμ μετὰ χρόνους ἢ τῆς τοῦ Χριστοῦ ἀναλήψεως. Στίχοι βχ.

§. 4.

Ἐπίγραμμα εἰς τὸν ἅγιον Ματθαῖον.

Ὁ πρὶν τελώνης καὶ σχολάζων τοῖς φόροις,
Εὐαγγελιστὴς νῦν δέδεικται προσφόρως,
Ματθαῖος ὁ χρηάτιστος ἐν θεηγόροις,
Τὴν τοῦ λόγου γὰρ σαρκικὴν ἐνδημίαν
Καθιστορεῖ τε καὶ σαφῶς διαγράφει.

§. 5.

Τὸ κατὰ Μάρκον εὐαγγέλιον ἐπιγράφεται, ἐπειδὴ αὐτὸς Μάρκος ὁ μαθητὴς Πέτρου καὶ συνεκδημος Παύλου συνεγράψατο τὸ εὐαγγέλιον τοῦτο. Διηγείται δὲ ἐξ ἀρχῆς λέγων ἀρχὴν εἶναι τοῦ εὐαγγελίου τὸ τοῦ Ἰωάννου κήρυγμα καὶ βάπτισμα, λαβὼν τὸ μαρτύριον παρὰ Ἡσαίου τοῦ προφήτου. Σημαίνει δὲ καὶ αὐτὸς, ὅτι ἐπειράσθη ἐν τῷ ὄρει, οὐ καταλέγει δὲ τοὺς πειρασμούς. Ἀπαγγέλλει δὲ τὴν ἐκλογὴν τῶν μαθητῶν, καὶ σημεῖα καὶ τέρατα γενόμενα τὴν τε τοῦ μυστηρίου παράδοσιν, καὶ τέλος, ὅτι παρεδόθη Πιλάτῳ, καὶ ἐσταυρώθη τῷ σώματι, καὶ οἱ μὲν στρατιῶται διμερίσαντο τὰ ἱμάτια αὐτοῦ, τὸ δὲ σῶμα τεθὲν ἐν μνημείῳ ἡγέρθη ἐν τριημέρῳ, καὶ τοῦτο ταῖς γυναῖξιν ὁ καταβὰς ἄγγελος ἀπήγγειλεν, ἵνα καὶ αὗται ἀπαγγέλωσι τοῖς μαθηταῖς.

Τὸ κατὰ Μάρκον εὐαγγέλιον ἐξεδόθη μετὰ χρόνους δέκα τῆς τοῦ Χριστοῦ ἀναλήψεως τοῖς ἐν Αἰγύπτῳ ἀδελφοῖς. Στίχοι αχ.

§. 6.

Τὰ κεφάλαια τοῦ κατὰ Μάρκον εὐαγγελίου.

- α περὶ τοῦ δαιμονιζομένου
- β περὶ τῆς πενθερᾶς Πέτρου
- γ περὶ τῶν λαθόντων ἀπὸ ποικίλων νόσων
- δ περὶ τοῦ λεπροῦ
- ε περὶ τοῦ παραλυτικοῦ
- ς περὶ Λευὶ τοῦ τελώνου
- ζ περὶ τοῦ ξηρὰν ἔχοντος χεῖρα
- η περὶ τῆς τῶν ἀποστόλων ἐκλογῆς
- θ περὶ τοῦ σπόρου παραβολῆς
- ι περὶ τῆς ἐπιτιμίσεως τῶν ὑδάτων
- ια περὶ τοῦ λεγεῖνος
- ιβ περὶ τῆς θυγατρὸς τοῦ ἀρχισυναγώγου
- ιγ περὶ τῆς αἱμορροούσης
- ιδ περὶ τῆς ἀποστολῆς τῶν δώδεκα
- ιε περὶ Ἰωάννου καὶ Ἡρώδου
- ις περὶ τῶν πέντε ἄρτων καὶ τῶν δύο ἰχθύων

Ματέ evangeliuma kiadatott általa Jeruzsálemben a Krisztus mennybemenetelétől nyolcz év után. Sor van benne 2600.

4 §.

Ἔπινος ἁγίου Μάτε.

Κι vámos egykor és adószedő vala,
Evangelista lett szerencsésen utóbb,
Ματέ az istenész íróknak elseje:
Mert imhol a testben közénk szállot Ige
Történetét híven beszéli el nekünk.

5 §.

Μάρκ evangeliuma úgy czimeztetik, mert Μάρκ, ki Péter tanítványa, és Pál utitársa vala, írta volt ezt az evangeliumot. Előadja pedig kezdettől, mondván, hogy az evangelium kezdete János tanítása és keresztelese volt, Izajás profétának tanúságára hivatkozván. Jelenti továbbá ő is, hogy (Jezus) megkísértetett a hegyen, de nem beszéli el a kísértéseket. Elmondja a tanítványok választását, a történet jeleket és csodákat; a titok hagyományát és a kimulást, hogy t. i. általadatott Pilátusnak, és testileg megfeszítettet; azután a vitézek eloszták ruháit, teste pedig a sirba tétetvén harmadnapon föltámadott; s ezt az asszonyoknak a leszállott angyal jelenté, hogy ezek is hirül vigyék a tanítványoknak.

Μάρκ evangeliuma kiadatott a Krisztus mennybemenetelétől tíz év után az egyiptomi atyafiaknak. Sor van benne 1600.

- ις περὶ τοῦ ἐν θαλάσῃ περιπάτου
- ιη περὶ τῆς παραδόσεως τῆς ἐντολῆς τοῦ Θεοῦ
- ιθ περὶ τῆς φονικίσσης
- κ περὶ τοῦ μογγιλάου
- κα περὶ τῶν ἑπτὰ ἄρτων
- κβ περὶ τῆς ζύμης τῶν φαρισαίων
- κγ περὶ τοῦ τυφλοῦ
- κδ περὶ τῆς ἐν Καισαρείᾳ ἐπερωτήσεως
- κε περὶ τῆς μεταμορφώσεως τοῦ Ἰησοῦ
- κς περὶ τοῦ σεληνιζομένου
- κζ περὶ τῶν διαλογιζομένων, τίς μείων
- κη περὶ τῶν ἐπερωτησάντων, εἰ ἔστιν ἀπολύσαι τὴν γυναῖκα
- κθ περὶ τοῦ ἐπερωτήσαντος πλουτοῦ τὸν Ἰησοῦν
- λ περὶ τῶν υἱῶν Ζεβεδαίου
- λα περὶ Βαρτιμαίου τοῦ τυφλοῦ
- λβ περὶ τοῦ πύλου
- λγ περὶ τῆς ξηρανθείσης συκῆς

λδ περὶ ἀμνησικατίας
 λε περὶ τῶν ἐπερωτησάντων τὸν Κύριον ἀρχιερέων
 καὶ πρεσβυτέρων.
 λς περὶ τοῦ ἀμπελῶνος
 λζ περὶ τῶν ἐπερωτησάντων διὰ τὸν κῆρσον
 λη περὶ τῶν σαδδουκαίων
 λθ περὶ τοῦ γραμματέως
 μ περὶ τῆς τοῦ Κυρίου ἐπερωτήσεως

§. 7.

Ἐπίγραμμα εἰς τὸν ἄγιον Μάρκον.

Πέτρον μυηθεὶς τοῖς ἀπορρήτοις λόγοις
 Τὴν τοῦ Θεοῦ κένωσιν εἰς βρωτῶν φύσιν
 Ἐν ἧ τὸ διπλοῦν ὦν θεάνθρωπος φέρει
 Ταύτην καθ' ἑξῆς συντίθῃσι πανσόφως
 Ὁ δευτερεύων Μάρκος ἐν θεογράφοις.

§. 8.

Ἐπίγραμμα τοῦ κατὰ Λουκᾶν εὐαγγελίου.

Τὸ κατὰ Λουκᾶν εὐαγγέλιον ἐπιγράφεται,
 ἐπειδὴ Λουκάς ὁ μαθητὴς Πέτρον ὁ καὶ χειροτο-
 νηθεὶς συνέκδημος Παύλου καὶ μαρτυρηθεὶς παρ'
 αὐτοῖς, αὐτὸς συνεγράψατο τὸ εὐαγγέλιον τοῦτο.
 Ἀρχεται δὲ ἀπὸ τῆς Ἰωάννου γεννήσεως, καὶ ἐξῆς
 διηγείται τὴν κατὰ σάρκα γέννησιν τοῦ σωτῆρος,
 γενεαλογῶν, καὶ ἀναβαίνων ἀπὸ τοῦ Ἰωσήφ ἐπὶ τὸν
 Δαυὶδ, καὶ ἀπὸ τοῦ Δαυὶδ ἕως τοῦ Ἀδάμ. Ἐξη-
 γεῖται δὲ πάλιν καὶ αὐτὸς τὸ βάπτισμα Ἰωάννου,
 καὶ τοὺς ἐν τῷ ὄρει γενομένους παρὰ τοῦ διαβόλου
 πειρασμοὺς τὴν τε ἐκλογὴν τῶν μαθητῶν, καὶ ἄλ-
 λων ὁ ἀνάδειξιν, σημεῖα τε, καὶ τέρατα πολλὰ
 γενόμενα, καὶ τὴν τοῦ μυστηρίου παράδοσιν, καὶ
 τέλος ὅτι Ποντίῳ Πιλάτῳ παρεδόθη, καὶ ἐσταυ-
 ρώθη σαρκί. Καὶ οἱ μὲν στρατιῶται διαμερίζονται
 τὰ ἱμάτια αὐτοῦ, τῶν δὲ σταυρωθέντων β' ληστῶν
 ὁ εἰς αὐτῶν μετανοήσας ὡμολόγησε, καὶ ὅτι τὸ
 σῶμα τεθὲν ἐν τῷ μνημείῳ ἠγέρθη τριήμερον, καὶ
 μετὰ ταῦτα ἀνελήφθη βλέπόντων τῶν μαθητῶν.

Τὸ κατὰ Λουκᾶν εὐαγγέλιον ἐξεδόθη μετὰ
 χρόνους ἑξ ἑκτῆς τοῦ Χριστοῦ ἀναλήψεως.

Στιχοὶ βω.'

§. 9.

Τὰ κεφάλαια τοῦ κατὰ Λουκᾶν εὐαγγελίου.

α περὶ τῆς ἀπογραφῆς
 β περὶ τῶν ἀγραυλοῦντων ποιμένων.
 γ περὶ τοῦ Συμεῶνος
 δ περὶ Ἀννης τῆς προφήτιδος
 ε περὶ τοῦ γενομένου ἡγήματος πρὸς Ἰωάννην
 ς περὶ τῶν ἐπερωτησάντων πρὸς Ἰωάννην

μα περὶ τῆς τὰ δύο λεπτά
 μβ περὶ τῆς συντελείας
 μγ περὶ τῆς ἡμέρας καὶ ὥρας
 μδ περὶ τῆς ἀλειψάσης τὸν Κύριον μύρω
 με περὶ τοῦ πάσχα
 μς περὶ τῆς παραδόσεως προφητεία
 μζ ἄρρησις Πέτρον
 μη περὶ τῆς αἰτήσεως τοῦ σώματος τοῦ Κυρίου.

7. §.

Fölrirat szent Márkról.

Pétertől a titokba beavatva már,
 Hogy a nagy Isten kis halandóvá üült,
 S hogy Istenemberré vegyült két lényege:
 Mindezt egyenkint elbeszéli ékesen
 A szentíróknak második fejedelme Márk.

8. §.

Lukács evangéliumának tartalma.

Lukács evangéliuma úgy czimeztetik, mert
 Lukács Péter tanítványa, ki Pálnak választott
 utitársa is vala, és általa dicsérteték, írta volt
 ezt az evangéliumot. Kezdi pedig (elbeszélését)
 János születéséről, azután előadja az Üdvözi-
 tőnek testszerinti születését, leírván származá-
 sát, és azt fölvívén Józseftől Dávidig, és Dá-
 vidtól Ádámgig. Elbeszéli ő is ismét János ke-
 resztelését, az ördög kísértéseit a hegyen, a
 tanítványok választatását, és más hetvennek kül-
 detését, a történet sok jelt és csodát; a titok
 hagyományát és a kimulást, hogy tudnillik
 Pontius Pilátusnak általadatott és testileg
 megfeszítettetett. A vitézek azután eloszták ru-
 háit, a megfeszítettetett két lator egyike
 megtérvén, vallomást tett; továbbá hogy a
 test sirba tétetvén harmadnapon föltámadott,
 és ezek után tanítványai láttára mennybevi-
 tetett.

Lukács evangéliuma kiadatott a Krisztus
 mennybemenetelétől tizenöt év után.

Sor van benne 2800.

ξ περὶ τοῦ πειρασμοῦ τοῦ σωτῆρος
 η περὶ τοῦ ἔχοντος πνεῦμα δαιμονίου.
 θ περὶ τῆς πενθερᾶς Πέτρον
 ι περὶ τῶν ἰαθέντων ἀπὸ ποικίλων νόσων
 ια περὶ τῆς ἄγρας τῶν ἰχθύων
 ιβ περὶ τοῦ λεπροῦ
 ιγ περὶ τοῦ παραλυτικοῦ
 ιδ περὶ Λευὶ τοῦ τελῶνος

B*

ιε περὶ τοῦ ξηρὰν ἔχοντος χεῖρα
 ις περὶ τῆς τῶν ἀποστόλων ἐκλογῆς
 ιζ περὶ τῶν μακαρισμῶν
 ιη περὶ τοῦ ἑκατοντάρχου
 ιθ περὶ τοῦ υἱοῦ τῆς χήρας
 κ περὶ τῶν ἀποσταλέντων παρα Ἰωάννου.
 κα περὶ τῆς ἀλειψάσης τὸν Κύριον μύρω
 κβ περὶ παραβολῆς τοῦ σπείροντος
 κγ περὶ ἐπιτιμίσεως τοῦ ἀνέμου καὶ τῆς θα-
 λάσσης
 κδ περὶ τοῦ λεγεῶνος
 κε περὶ τοῦ ἀρχισυναγώγου
 κς περὶ τῆς αἱμορροοῦσης
 κζ περὶ τῆς ἀποστολῆς τῶν δώδεκα
 κη περὶ τῶν ἐ' ἄρτων, καὶ τῶν β' ἰχθύων
 κθ περὶ τῆς τοῦ Κυρίου ἐπερωτήσεως
 λ περὶ τῆς μεταμορφώσεως τοῦ Κυρίου
 λα περὶ τοῦ σεληνιαζομένου
 λβ περὶ τῶν διαλογιζομένων, τίς μείζων
 λγ περὶ τοῦ μὴ ἐπιτροπομένου ἀκολουθεῖν
 λδ περὶ τῶν ἀναδειχθέντων ο'
 λε περὶ τοῦ νομικοῦ
 λς περὶ τοῦ ἐμπεσόντος εἰς τοὺς ληστές
 λζ περὶ Μάρθας καὶ Μαρίας
 λη περὶ προσευχῆς
 λθ περὶ τοῦ ἔχοντος δαιμόνιον κωφόν
 μ περὶ τῆς ἐκ τοῦ ὄχλου ἐπαράσης φωνῆς
 μα περὶ τῶν αἰτούντων σημεῖον
 μβ περὶ τοῦ φαρισαίου τοῦ καλέσαντος τὸν Ἰη-
 σοῦν
 μγ περὶ τοῦ ταλανισμοῦ τῶν νομικῶν
 μδ περὶ τῆς ζύμης τῶν φαρισαίων
 με περὶ τοῦ θέλοντος μερίσασθαι τὴν οὐσίαν
 μς περὶ οὗ εὐφόρησεν ἡ χώρα τοῦ πλουσίου
 μζ περὶ τῶν γαλιλαίων καὶ τῶν ἐν Σιλωάμ
 μη περὶ τῆς ἐχούσης πνεῦμα ἀσθενείας
 μθ περὶ τῶν παραβολῶν

ν περὶ τοῦ ἐπερωτήσαντος, εἰ ὀλίγοι οἱ σωζώ-
 μενοι
 να περὶ τῶν εἰπόντων τῷ Ἰησοῦ διὰ Ἡρώδην
 νβ περὶ τοῦ ὑδρωπικοῦ
 νγ περὶ τοῦ μὴ ἀγαπᾶν τὰς πρωτοκλησίας
 νδ περὶ τῶν καλουμένων ἐν τῷ δειπνῶ
 νε παραβολὴ περὶ οἰκοδομῆς πύργου
 νς περὶ τῶν ρ' προβάτων παραβολή
 νζ περὶ τοῦ ἀποδημήσαντος εἰς χώραν μακράν.
 νη περὶ τοῦ οἰκονόμου τῆς ἀδικίας
 νθ περὶ τοῦ πλουσίου
 ξ περὶ τῶν δέκα λεπρῶν
 ξα περὶ τοῦ κριτοῦ τῆς ἀδικίας
 ξβ περὶ τοῦ φαρισαίου καὶ τοῦ τελώνου
 ξγ περὶ τοῦ ἐπερωτήσαντος πλουσίου τὸν Ἰησοῦν
 ξδ περὶ τοῦ τυφλοῦ
 ξε περὶ τοῦ Ζακχαίου
 ξς περὶ τοῦ πορευθέντος λαβεῖν αὐτῷ βασιλείαν
 ξζ περὶ τῶν λαβόντων τὰς δέκα μνάς
 ξη περὶ τοῦ πώλου
 ξθ περὶ τῶν ἐπερωτησάντων τὸν Κύριον ἀρχιερέων
 καὶ πρεσβυτέρων
 ο περὶ τοῦ ἀμπελῶνος
 οα περὶ τῶν ἐγκαθέτων διὰ τὸν κῆρσον
 οβ περὶ τῶν σαδδουκαίων
 ογ περὶ τῆς τοῦ Κυρίου ἐπερωτήσεως πρὸς τοὺς
 φαρισαίους
 οδ περὶ τῆς χήρας τῆς τὰ δύο λεπτά
 οε περὶ τῆς συντελείας
 ος περὶ τοῦ πάσχα
 οζ περὶ τῶν φιλονεικησάντων τίς μείζων
 οη περὶ τῆς ἐξαιτήσεως τοῦ σατανᾶ
 οθ ἐξουθένησις Ἡρώδου
 π περὶ τῶν κοπτομένων γυναικῶν
 πα περὶ τοῦ μετανοήσαντος ληστοῦ
 πβ περὶ τῆς αἰτήσεως τοῦ σώματος τοῦ Χριστοῦ
 πγ περὶ τοῦ Κλεώπα.

§. 10.

Επίγραμμα εἰς τὸν ἅγιον Λουκᾶν.

Τρίτος δὲ Λουκάς ἡτορεῖται μείζονως
 Τοῦ μέχρις ἡμῶν μετρωθέντος λόγου
 Τὴν παιδικὴν αὐξήσιν εἶτα καὶ μέσσην
 Καὶ τὴν τελείαν τῆς θεώσεως χάριν
 Παῦλον γὰρ ἔσχε τεχνικὸν παιδοτρίβην.

§. 11.

Ἐπόθεσις τοῦ κατὰ Ἰωάννην εὐαγγελίου.

Οὗτος ὁ θεόλογος καὶ εὐαγγελιστὴς Ἰωάννης
 ἦν μὲν ἀπὸ Βηθσαϊδᾶ τῆς Γαλιλαίας υἱὸς Ζεβεδαίου,

10. §.

Fölrät szent Lukácsról.

A harmadik Lukács magasztos szónokul
 Beszéli a hozzánk bocsátkozott Ige
 Gyermekekorrát, aztán közép esztendeit,
 És végre a tökély hatalmas Istenét,
 Mint a kinek dicső tanára Pál vala.

11. §.

János evangéliumának tartalma.

Ez az istenész és evangélista, János, Galileá-
 nak Betsaida nevű helységéből Zebedeus fia

γένεον δὲ μαθητὴς καὶ ἀπόστολος τοῦ Χριστοῦ ἐκ τῶν ιβ', ὁ καὶ ἡραπηνένος. Οὗτος ὑπὸ Τραϊανοῦ τοῦ βασιλέως Ῥωμαίων ἐξορισθεὶς ἐν Πάτμῳ τῇ νήσῳ διὰ τὸν λόγον τοῦ Κυρίου. Ἐκεῖ ὦν συνέγραψε τὸ κατὰ Ἰωάννην εὐαγγέλιον, καὶ ἐξέδοτο αὐτὸ διὰ Γαῖου τοῦ ξενοδόχου. Μετὰ δὲ τὴν Τραϊανοῦ τελευτὴν ἐπανήσιν ἀπὸ τῆς νήσου, καὶ εἰς τὴν Ἐφεσον ζῶντα ἐαυτὸν ἔγραψε. Μὴ εὐρηθέντος δὲ τοῦ σκίηνου αὐτοῦ λόγος ἔκτοτε ἐκράτησεν, ὅτι μετάρσιος γενόμενος ἔτι οὐκ ἔνῳχ καὶ Ἡλία ἐν σαρκὶ ὑπάρχει.

Τὸ κατὰ Ἰωάννην εὐαγγέλιον ἐξεδόθη μετὰ χρόνους λβ' τῆς τοῦ Χριστοῦ ἀναλήψεως.

§. 12.

Ἐπίγραμμα εἰς τὸν ἅγιον Ἰωάννην τὸν θεόλογον.

Βροντῆς τὸν υἱὸν τίς βροτῶν μὴ θανμάσοι
Ἀεὶ γὰρ οὗτος ὡς ἐν ἀρχῇ τὸν λόγον
Τῷ πατρὶ δεικνύς καὶ πρὶν οὐσιωμένον
Πάλιν τὸν αὐτὸν γηγενῆ πεφηνότα
Τρανοὶ θεουργὸν καὶ παθητὸν σαρκίῳ.

Στίχοι βτ.

§. 13.

Κεφάλαια τοῦ κατὰ Ἰωάννην εὐαγγελίου.

- α περὶ τοῦ ἐν Κανᾷ γάμου
- β περὶ τῶν ἐκβληθέντων ἐκ τοῦ ἱεροῦ
- γ περὶ τοῦ Νικοδήμου
- δ περὶ καθαρισμοῦ ζήτησις
- ε περὶ τῆς Σαμαρείτιδος
- ς περὶ τοῦ βασιλικοῦ
- ζ περὶ τοῦ λη' ἔτη ἔχοντος ἐν τῇ ἀσθενείᾳ
- η περὶ τῶν ε' ἁρτῶν, καὶ τῶν β' ἰχθύων
- θ περὶ τοῦ ἐν θαλάσῃ περιπάτου
- ι περὶ τοῦ τυφλοῦ
- ια περὶ τοῦ Λαζάρου
- ιβ περὶ τῆς ἀλειψάσης τὸ Κύριον μύρω
- ιγ περὶ ὧν εἶπεν Ἰουδᾶς
- ιδ περὶ τῆς ὄνου
- ιε περὶ τῶν προσελθόντων ἐλλήνων
- ις περὶ τοῦ νιπτῆρος
- ιζ περὶ τοῦ παρακλήτου
- ιη περὶ τῆς αἰτήσεως τοῦ κυριακοῦ σώματος.

§. 14.

De scholiis.

Scholia codex habet satis copiosa, quibus textum explicatur. Sunt autem exemplum catenae perpetuae e graecis patribus ita contextae, ut nomina auctorum reticeantur. Quisquis hanc cate-

vala; lön pedig a Krisztus tanítványa és apostola a tizenkettő közül, és kedves. Ez Traján a rómaiak királya alatt számkivettették Patmosz szigetére az Ur igéje miatt. Ott lévén, írta az evangeliumot, mely Jánosénak czimeztetik, és kiadta azt a vendégszerető Gájus által. Traján halála után visszatért a szigetről, és Efesusban élt. Nem találtatván pedig teste, hir keletkezett felőle, hogy fölmagasztaltatván Énochkhal és Illéssel még testben él.

János evangeliuma kiadott a Krisztus mennybemenetelétől harminczkét év után.

12. §.

Fölrít szent Jánosról az istenésről.

Ki ne csodálná őt a mennydörgés fiát?
Ám a ki kezdetben, s öröktől, és előbb
Atyjával a Logost egy Urnak hirdeté,
Az most a földlakost ime istencsodás
Lénynek s megölhetőnek testben írja már.

Sor van benne 2300.

nam ordinavit, plurima certe bona de sensu textus evangelici collegit. In Matthaeo et Joanne potissimum S. Joannis Chrysostomi verba studuit excerpere. In Marco Victoris Antiocheni, in Luca Titi Bostrensis, quibus tribuuntur catenarum praecipuae partes in dictis evangeliis. Neque tamen aliorum sententiae sunt praetermissae, imo complures et variae suis locis adducuntur. Caeterum nostri codicis catena multum differt ab ea, quae seu in Cramero, seu in Corderio, vel Posino expressa habetur. Non quidem caret mendis, quia scholia interdum manca, vel minus apte extracta continet, aut hic illic vitiis graphicis laborat: universim tamen lectu dignissima est. Sensum litteralem scripturae pariter ac mysticum proponit, additis per loca observationibus moralibus. Saepe versatur in antilogiis conciliandis, alias vero paraphrasim duntaxat exhibet. Auctor eius incertus est.

§. 15.

De ratione, quam in exprimendo graeco textu inire placuit.

Rei peritis dicendum non est: in codice hoc saeculi 10-mi evangeliorum in capita et versus divisionem, quae hodie usuvenit, abesse. Nos tamen facillioris usus gratia eandem adhibuimus, juxta editionem Hermanni Goldhagen a. 1839

Leodii vulgatam. Proprietates graphicas codicis partim retinuimus, partim, ne multa obsoleta lectorem incommode turbent, ab iis nos abstinuimus.

Ad priorem classem haec pertinent: Iota, ut aiunt, subscriptum, nusquam, sed adscriptum passim occurrit, e. g. *τῷ ἀνθρώπῳ*. *ρ* initio vocis habet quidem spiritum, ast in medio nunquam. Accentuum loca (nisi ubi calami vel typi errore fecissemus) non mutavimus. Tantum in diphthongis secundae, non, ut codex ubique habet, primae vocali sunt adpositi tam spiritus, quam accentus. Ceterum codex in his frequenter et variat, et errat, e. g. *Πιλάτος*, vel *Πιλᾶτος*; *συκὴν* vel *συκῆν*; *Ἰησοῦς* vel *Ἰησοῦς*; *ὁμοία ἐστίν*, vel *ὁμοία ἐστι*; *ὅταν* vel *ὅτ' ἄν*; *ὥδε* vel *ὥδε*; *ἐστηκὼς* vel *ἐστηκώς*; *μὴ* δέ, vel *μηδὲ*, *ὅρει*, vel *ὅρει* etc. Sic in aliis quibusdam, e. g. *Βαραβᾶς* vel *Βαραβᾶς*; *βαλλάντιον* vel *βαλάντιον*; *ἄραφος* vel *ἄρραφος* etc. Occurrunt voces sine accentu e. g. *μη*, *βλεπειν*, *κλαδος*, *ὄμμα* etc. Pronomen reflexivum *αὐτοῦ* non occurrit, sed semper *αὐτοῦ* tam in hoc casu, quam reliquis; at demonstrativum *αὐταί* signatur spiritu aspero, prout etiam *ἐαυτοῦ*, *ἐαυτόν*. Lector igitur nolit existimare ubique per nos erratum esse, quod ab usu nostro, vel regulis grammaticis discrepat. *Τίς* non modo interrogativum, sed et indefinitum frequentissime cum acuto ponitur. Inclinatione aliter fit, quam nunc, saepe autem negligitur. Alias peculiaritates vel defectus lector facile observabit, quibus hic et ibi adiecimus quidem voculam (sic): longe tamen rarius, quam fieri potuisset.

In quibus autem a scriptura codicis recedere maluimus, haec fere sunt:

- a) Codex nomina propria minoribus litteris orditur, nos maioribus.
- b) Contractiones et abbreviationes vitavimus.
- c) Litteris numeros notantibus nullum, vel hodiernum signum adposuimus, e. g. *β'* loco *β*. In fine vocis *ς* scripsimus, non more codicis *σ*.
- d) Codex *κατα*, *δια*, *μετα* cum sequente voce amat conjungere, e. g. *διατοῦτο*, *μεταταῦτα*, *κατασοῦ*. Post *οὐχ* ubique est nota apostrophī, occurrit *ὡσάννα*.
- e) Correctiones habet multas. Ubi correctio primae manui tribuenda videbatur, ibi recepimus eam, secus non, nisi alia lectio deesset.
- f) Relativum *οἱ* impressum est instar articuli *οἱ*, ob defectum litterae *ι* in typographia.
- g) Interpunctio in codice unica est, punctum,

vel supra vel infra ad latus literae positum. Nos plures notas, quae scilicet in usu sunt, recepimus, ut lectio sit commodior. Ceterum non est diffitendum, notas diacriticas multis typi erroribus laborare.

§. 16.

Errores corrigendi.

Si non spirituale operis fructum, sed dexteritatis gloriam quaesivissem: fateor, codicem multo perfectius fuisse edendum, ac nunc in lucem prodit. Ast adjuncta mea nonnisi laborem multis longisque interruptionibus impeditum turbatumque admisere, quo singulis obiectis accuratam et continuam impendere attentionem evasis impossibile. Nec adjutorio aliorum uti licuit, nisi quod phylaras jam prelo exemptas cum Admodum Reverendo ac philologiae graecae peritissimo Viro Stephano Szabó Parocho ecclesiae Kazár in dioecesi Rosaviensi, qui Homeri Iliadem et Odyseam, Aesopi fabulas, Isocratis Tetralogiam praestanter in hungaricam linguam transtulit, communicaverim, et observationes ab eo receperim, quarum praecipue in hoc errorum elencho usum facio. Eidem una versionem 4 epigrammatum metricae expressam in acceptis grato animo refero. Voluntas mihi fuit, folia gravioribus erroribus foedata retractandi et recudendi, praesertim ubi culpa typothetarum emendationes meae fuere neglectae: at hoc etiam remedio, ne opus jam impressum in tempus incertum procrastinaretur, debui abscedere; spe quadam contentus, quod, ubi magis vacaverit, secundam forte manum possem labori admoveere, et si oculorum debilitas admiserit, saltem revisam versionem seorsim ut aliqui exoptant, in minore forma edere. Utut vero praesens editio numeris omnibus absoluta haud sit: a scopo tamen, cui obtinendo suscepta est, non longe mihi videtur distare. Erat autem is duplex, alter, ut codex orbi litterario in forma sui textus biblici innotescat; alter autem, ut serviat salutari legentium institutioni, seu aedificationi fidei et morum. Atqui uterque hic finis per menda inhaerentia nullum capit detrimentum. Textus enim evangelicus codicis, habito ad errores infra adnotandos respectu, ad omnem evidentiam deductus est ita, ut praeter patula menda vix aliquot remanserint orthographici idiotismi, quos in arte critica nullius momenti dixerim. Fovendae autem religioni menda editionis non obstare quisque divinarum doctrinarum cupidus

lector sentiet. Quid quod ipsa sacra scriptura, si grammaticam vel rhetoricam postules perfectionem, pro hoc cortice medullam potius propinet? Quo exemplo docemur: in divinis pulchritudinem veritatum plus quam ἀκριβείαν formae esse aestimandam. Etenim quaecunque scripta sunt, ad nostram doctrinam scripta sunt, ut per patientiam et consolationem scripturarum spem habeamus. (ad Rom. 15, 4.) Quantum distent veritates divinae tam dignitate, quam fructu ab omni profana eruditione, dicat idem supralaudatus vir, qui postquam classicos maxima cum nominis laude pertractasset, simul ac aliquam codicis huius partem perlegit, haec mihi privatis in litteris rescripsit: „Oh de szeretnék éjjel nappal e gyönyörű ajándék forgatásában élni, halni! Valóban nincs élvezet, csak az isteni Logos-ban, s fájdalom a fiatal és vén pap sorsát, ki életében csak egy óráig is jobban szeretett mást. Igazán, szörnyen meg van vesztegetve, sőt veszve korszellemünk, ha már a pap is inkább csak regényeket olvas,

mint az egyedül és kizárólag szép tudományt Arról, ἐν ᾧ εἰσὶ πάντες οἱ θησαυροὶ τῆς σοφίας καὶ τῆς γνώσεως ἀπόκρυφοι, (kiben a bölcsesség és tudomány minden kincsei rejlenek).

Codex ipse, ut supra indicavimus, praesertim in catena sat multis vitiis laborat, ubi proinde aut fontium, si praesto essent, lectionem; aut aliorum auctoritatem; aut denique nostrum iudicium secuti sumus. Rogamus denique lectores, ut licet editoris vel incuriam, vel pace mea ignorantiam redarguant, lectionem in fidei suae pietatisque incrementum studeant adhibere, quod omni laude dignius erit operae pretium.

Eorundem benevolae emendationi relinquo defectus typi minoris; soliusque textus biblici menda, nonnihil graviora, hic adfero, ne codicis vel bonae, vel malae proprietates hac in parte maneant ignotae. Accentuum sphalmata, item litterarum permutationes, e. g. ζ pro ξ, δ pro θ, ο pro ω, σ pro ς vel vicissim lector facile observabit, et oculorum lapsui veniam dabit.

Sequentia igitur corrigenda sunt:

In evang. Matthaei

C.	v.				
10,	35	post	αὐτῆς	suppleatur:	καὶ νύμφην κατὰ τῆς πενθερᾶς αὐτῆς.
17,	3	pro	αὐτοῦ	legatur	αὐτοῖς
20,	34	„	σπλαγχνισθεῖς	„	σπλαγχνισθεῖς δὲ
21,	45	„	εἰ	„	οἱ
22,	16	„	αὐτοῦ	„	αὐτῶν
26,	10	„	εἰγάσατο	„	εἰργάσατο

In evang. Marci

1,	6	pro	καίλου	legatur	καμήλου
6,	41	„	καὶ δύο	„	καὶ τοὺς δύο
8,	33	Θεοῦ,	ἀλλὰ τὰ τῶν		omittendum secundo loco.
13,	32	pro	οὖνω	legatur	οὐρανῶ

In evang. Lucae

1,	32	pro	δώσει	legatur	δώσει αὐτῷ
6,	11	„	καὶ	„	Αὐτοὶ δὲ ἐπλήσθησαν ἀνοίας, καὶ
7,	7	„	ιασθήσεται	„	ιαθήσεται
7,	44	„	δάκνουσιν	„	δάκνουσιν
9,	18	„	αἰτοῦς	„	αὐτοὺς
9,	42	„	τῷ ἀκαθάρτῳ	„	τῷ πνεύματι τῷ ἀκαθάρτῳ
10,	9	„	ἀσθενεῖς	„	ἀσθενεῖς
10,	19	„	ἀδικίᾳ	„	ἀδικίᾳ
11,	18	„	Ἄ	„	Εἰ
11,	24	„	εἶκον	„	οἶκον

In evang. Joannis

C.	v.	pro	ὑμῶν	legatur	ἡμῶν
10,	24	"	ἀνθρώπου	"	ἀνθρώπου; τίς ἐστιν οὗτος ὁ υἱὸς τοῦ ἀνθρώπου;
14,	1	"	τρασσήσθω	"	τρασσήσθω
16,	28	"	τὸ κόσμον	"	τὸν κόσμον

17. §.

A fordításról.

A magyar fordítás mellékes cél vala e munkánál, s azért tökéletesnek épen nem akar föllépni. Nem is egyházi közhasználatra készült az, mely esetben a vulgátát kell vala forditanom: hanem a codex görög szövege szabadon kezeltetett, s néha ugyanazon szó vagy mondat mintegy próbaképen más más szavakkal fejeztetett ki, hogy győzzön a mi jobb. A helyesírási finomság vagy szoros következetesség sem volt a fordító fel-

adata, az is tehát változik. Továbbá történt olykor, hogy a görög, vagy magyar szöveget külön kezeltem és javítottam, mikor a másik nem volt kezemnél; innen van többször az eltérés. Vannak azonban olyan eltérések is, melyeknek eredetét alig tudom felfogni, péld. mikép lehetett Arabia helyett Ázsiát, öt helyett kettőt, természeti helyett történetit tenni. Különösen a jegyzetekben, melyek a görög kéziratban is hiányosok, több félreértés csuszott be, a nélkül azonban, hogy ártalmas tévelyek volnának. Az evangéliumi szövegben következő javításokat ajánlok figyelembe:

Máté evang.

Fej.	v.				
1,	23	méhébe	helyett	olvasd	méhében
2,	6	csekély	"	"	legesekélyebb
5,	25	midőn	"	"	mig
9,	15	vőlegény	"	"	menyekző
13,	14	látván láttok	"	"	nézvén néztek
16,	17	monda	"	"	monda neki
21,	13	ti pedig	"	"	ti pedig azt

Márk evang.

1,	27	mondák	helyett	olvasd	tanakodának mondván
2,	2	sem	"	"	sem. És beszélé nekik az ígét.
2,	19	"Az alatt, mig maguknál látják a vőlegényt, nem bőjtölhetnek"			hagyassék ki
5,	10	űzze ki	helyett	olvasd	űzze ki őket
9,	3	fehérek	"	"	fehérek mint a hó
14,	19	én?	"	"	én? és más: valljon én?
14,	35	tőlem	"	"	tőle
15,	26	körirat	"	"	felirat
15,	39	fia	"	"	fia volt

Lukács evang.

5,	8	térdeire	helyett	olvasd	Jezus térdeihez
7,	1	bement	"	"	bement Jezus
7,	45	bejött	"	"	bejöttem
10,	32	a levita	"	"	egy levita
11,	2	neki	"	"	nekik
11,	42	veteményből	"	"	zöldségből
14,	26	feleségét	"	"	feleségét és gyermekeit
17,	18	találatott	"	"	találkozott
23,	5	népet	"	"	népet, tanítván
24,	5	élőt	"	"	az élőt

XVII

János evang.

Fej.	v.				
3,	3	nem születik	helyett	olvasd	újra nem születik
6,	9	két	"	"	öt
8,	18	tanusítok	"	"	tanusítok, és
10,	35	és az	"	"	és az írás
10,	36	maga	"	"	atya
13,	34	egymást;	"	"	egymást; mikép én szerettelek titeket, hogy (ugy) szeressétek egymást,
14,	31	Menjünk innét	"	"	Keljetek föl, menjünk innét.
15,	6	bennem marad	"	"	bennem nem marad.
17,	26	Megismertettem	"	"	Megismertettem velök
18,	32	melyet mondott	"	"	melyet Jezus mondott
18,	40	ismét mindnyájan	"	"	mindnyájan.

EVANGELIUM SECUNDUM MATTHAEUM.

CAPUT I.

Βίβλος γενέσεως Ἰησοῦ Χριστοῦ, υἱοῦ Δαυὶδ, υἱοῦ Ἀβραάμ. ² Ἀβραάμ ἐγέννησε τὸν Ἰσαάκ, Ἰσαάκ δὲ ἐγέννησε τὸν Ἰακώβ, Ἰακώβ δὲ ἐγέννησε τὸν Ἰούδαν, καὶ τοὺς ἀδελφοὺς αὐτοῦ. ³ Ἰούδας δὲ ἐγέννησε τὸν Φαρέζ, καὶ τὸν Ζαρά ἐκ τῆς Θάμαρ, Φαρέζ δὲ ἐγέννησε τὸν Ἑσρὼμ, Ἑσρὼμ δὲ ἐγέννησε τὸν Ἀράμ. ⁴ Ἀράμ δὲ ἐγέννησε τὸν Ἀμιναδάβ, Ἀμιναδάβ δὲ ἐγέννησε τὸν Ναασσών, Ναασσών δὲ ἐγέννησε τὸν Σαλμών. ⁵ Σαλμών δὲ

Εὐαγγέλιον ἡ παροῦσα βίβλος λέγεται, ὅτι κολάσεις ἀναίρεισιν, καὶ ἀμαρτημάτων λύσιν, καὶ δικαιοσύνην, καὶ ἀπολύτρωσιν, καὶ νιοθεσίαν, καὶ κληρονομίαν τῶν οὐρανῶν πᾶσιν ἐπαγγελίζεται.

¹) Βίβλος γενέσεως Ἰησοῦ Χριστοῦ τοῦτον χάριν αὐτὴν καλεῖ, εἰ καὶ μὴ μόνον τὴν γέννησιν, ἀλλὰ καὶ πᾶσαν τὴν οἰκονομίαν τοῦ σωτῆρος περιέχει· ἐπειδὴ πάσης τῆς οἰκονομίας τὸ κεφάλαιον τοῦτο ἐστίν, καὶ ἀρχὴ καὶ ῥίζα πάντων ἡμῶν τῶν ἀγαθῶν.

Τὸ Ἰησοῦς ὄνομα οὐκ ἐστὶν ἑλληνικόν, ἀλλὰ τῇ ἑβραϊκῶν φωνῇ τοῦτο λέγεται, ὃ ἐστὶν εἰς τὴν ἑλλάδα γλωττίαν ἐμνηστεύμενον σωτήρ, σωτήρ δὲ ἀπὸ τοῦ σώσαι τὸν λαὸν αὐτοῦ εἰρηται.

Τίτος ἐκεῖν οὐκ εἶπεν, υἱοῦ Ἀβραάμ, καὶ τότε, υἱοῦ Δαυὶδ, ἀλλὰ πρῶτον εἶπεν, υἱοῦ Δαυὶδ, καὶ τότε υἱοῦ Ἀβραάμ; οὐχ ὡς τινες νομίζουσι, κατωδινῶν ἄνω βουλόμενος ἐλθεῖν ἀλλ' ὅτι ἐν τῶν ἀπάντων στόμασιν ὁ Δαυὶδ ἦν, ἀπὸ τῆς βασιλείας, ἀπὸ τε τοῦ χρόνου· οὐ γὰρ πάλαι ἦν τετελεσμένως, ὥστε ὁ Ἀβραάμ διὰ τοῦτο οὐκ ἐκ τοῦ γνωριμώτερον τὴν ἀρχὴν ποιεῖται, καὶ τότε ἐπὶ τὸν πρόγονον τοῦτον τὸν Ἀβραάμ ἀνατρέγει.

Διὰ τὸ οὐκ ἐμνήσθη καὶ ἐτέρων προγόνων; περιττὸν ἡρώμενος τοῦτο, ὅσον πρὸς Ἰουδαίους, καὶ γὰρ πρὸς αὐτοὺς ἐγράφη τοῦτο τὸ εὐαγγέλιον οὗτοι γὰρ μάλιστα ἦσαν οἱ θανατωμένοι, ὁ μὲν ὡς προσφύτης καὶ βασιλεὺς, ὁ δὲ ὡς πατριάρχης καὶ προσφύτης.

³) Μένεται τῆς παρανόμου μίσεως τοῦ Ἰούδα καὶ τῆς Θάμαρ, ἵνα τὴν τοῦ Θεοῦ δεῖξιν φιλανθρωπίαν, ὅτι καὶ τοιούτους κατεξέσωσε συγγενεὺς ἔχειν, οὐδαμῶς τὰ ἡμέτερα ἐπαυσιγνητόμενος κακία, καὶ τοῦ μηδὲ ἡμᾶς ποτὲ ἐγκαλῆσθαι ἐπὶ τῇ τῶν προγόνων κακίᾳ, ἀλλ' ἐν μόνον ἐπιζητεῖν τὴν ἀρετὴν.

Τίτος δὲ χάριν τοῦ Φαρέζ μνησμένος, ἀφ' οὗ τὸν κύριον γενεαλογεῖν ἐμίλη, καὶ τοῦ Ζαρά ἐμνημόνευσεν; ὅτι τοῦ Ζαρά, ἐν τῷ τίτῳ τὴν Θάμαρ, τὴν χεῖρα προεξετείνωντος, συνέστευε τὸ παιδίον τὴν χεῖρα, καὶ προσῆλθεν ὁ Φαρέζ καὶ τότε ὁ Ζαρά, ὅπερ τῶν δύο λαῶν τύπος ἦν τῆς γὰρ πολιτείας τῆς ἐκκλησιαστικῆς, ἐν τοῖς κατὰ τὸν Ἀβραάμ χρόνοις φανερίσας, εἴτα ἐν τῷ μέσῳ συσταλέσης, ἤλθεν ὁ Ἰουδαϊκὸς λαὸς καὶ ἡ ρωμαϊκὴ πολιτεία, καὶ τότε ὁλοκληρὸς ὁ χρόνος ἐφάνη λαὸς, μετὰ τῶν αὐτοῦ νόμων.

⁵) Τῆς Ρουθ δὲ τῆς ἀλλοτρίου μνήμηται, ὅτι καθάπερ ἐκείνης καὶ Ρουθ καὶ ἀλλοτρίου οὐσίας ὁ Βοὺς οὐ κατεργάσθη, οὕτως τὴν δυστέλειαν ἐβδελύξατο οὕτως καὶ ὁ

Α Krisztus Jezusnak, ki Dávidnak Ábrahám fiának fia, nemzetségi könyve. ² Ábrahám nemzé Izsákot, Izsák pedig nemzé Jákobot, Jákob pedig nemzé Judát és ennek testvéreit. ³ Juda pedig nemzé Fáleszt, és Zárát Thámartól, Fálesz pedig nemzé Ezromot, Ezrom pedig nemzé Áramot. ⁴ Áram pedig nemzé Aminádabot, Aminádab pedig nemzé Naasszont, Naasszon pedig nemzé Szalmont. ⁵ Szalmon pedig nemzé Boozt

E jelen könyv evangéliumnak (örömhírnek) mondatik, mert a büntetés elengedését, a bűnök bocsánatát, az igazságot és megszentelést, a megváltást, fűsítást, és mennyei örökséget hirdeti mindnyájoknak.

¹) A Krisztus Jezus nemzetsége könyvének azért nevezi (az író), habár az Üdvözítőnek nem egyedül származását, hanem egész intézetét tartalmazza: minthogy az egész üdvintézetnek ez a feje, s minden javainak kezdete és gyökere.

A „Jezus“ név nem görög, hanem zsidóul mondatik úgy, a mi görög nyelvre fordítva üdvözítőt jelent; üdvözítőnek pedig népe üdvözítéséről mondatik.

Mi okból nem mondta Ábrahám fiának, és azután Dávid fiának, hanem előbb Dávid fiának nevezte, és azután Ábrahám fiának? Nem, mint némelyek vélekednek, mintha alólról fölfelé akarna menni; hanem mert mindnyájok ajkain forgott Dávid mind országlása, mind koránál fogva; miután nem oly föltette régen halt meg, mint Ábrahám; azért tehát az ismertebbi kezdi előadását, s úgy tér vissza annak ősehez Ábrahámhoz.

De hát miért nem említi a többi őseket? Fölösnek tartá ezt a zsidókra nézve, kiknek íratott ez evangélium; tudnillik, ez a kettő volt legdicsőbb, egyik ugyan mint látnok és király, a másik pedig mint törzsanya (patriarcha) és látnok.

³) Említi Júda és Thámar törvénytelen közösülését, hogy kimutassa Istennek emberek iránti szeretetét, ki ilyen rokonokat is elfogadni méltóztatott, sehogysem szégyelvén gonoszságainkat, s hogy mi se piruljunk ősünk erkölcsatlenségeért, hanem csak egyedül az erény után járjunk.

Említvén Fáleszt, kitől származtatni akarta az Urat, miért hozta fel Zárát is? Mert, midőn Thámar szült, Zára kimutatván kezét, ismét visszahuzta azt, s előbb születék Fálesz, azután Zára; a mi két népnek jelképe volt. Mert miután az egyházi intézet Ábrahám idejében megjelent, de azután elnyomatott: következett a zsidó nép és a törvényszerű intézet, ez után pedig megjelent az egész új nép saját törvényeivel.

⁵) Az idegen Rúthról emlékezik, mert valamint azt, szegény és idegen létére, Booz meg nem veté, se nemtelenségét nem utálta: úgy Krisztus is felfogadván az egy-

ἐγέννησε τὸν Βοὸζ ἐκ τῆς Ῥαχάβ, Βοὸζ δὲ ἐγέννησε τὸν Ὠβήδ ἐκ τῆς Ρούθ, Ὠβήδ δὲ ἐγέννησε τὸν Ἰεσσαί. Ἰεσσαί δὲ ἐγέννησε τὸν Δαυὶδ τὸν βασιλέα, Δαυὶδ δὲ ὁ βασιλεὺς ἐγέννησε τὸν Σολομῶνα ἐκ τῆς τοῦ Οὐρίου. Ὁ Σολομῶν δὲ ἐγέννησε τὸν Ροβοάμ, Ροβοάμ δὲ ἐγέννησε τὸν Ἀβιά, Ἀβιά δὲ ἐγέννησε τὸν Ἀσά. Ἀσά δὲ ἐγέννησε τὸν Ἰωσαφάτ, Ἰωσαφάτ δὲ ἐγέννησε τὸν Ἰωράμ, Ἰωράμ δὲ ἐγέννησε τὸν Ὀζιά. Ὀζιάς δὲ ἐγέννησε τὸν Ἰωθαμ, Ἰωθαμ δὲ ἐγέννησε τὸν Ἀχαζ, Ἀχαζ δὲ ἐγέννησε τὸν Ἐζεκίαν. Ἐζεκίας δὲ ἐγέννησε τὸν Μανασσῆ, Μανασσῆς δὲ ἐγέννησε τὸν Ἀμὼν, Ἀμὼν δὲ ἐγέννησε τὸν Ἰωσία. Ἰωσίας δὲ ἐγέννησε τὸν Ἰεχονίαν, καὶ τοὺς ἀδελφοὺς αὐτοῦ ἐπὶ τῆς μετοικεσίας Βαβυλῶνος. ¹²Μετὰ δὲ τὴν μετοικεσίαν Βαβυλῶνος Ἰεχονίας ἐγέννησε τὸν Σαλαθιήλ, Σαλαθιήλ δὲ ἐγέννησε τὸν Ζοροβάβελ, ¹³Ζοροβάβελ δὲ ἐγέννησε τὸν Ἀβιούδ, Ἀβιούδ δὲ ἐγέννησε τὸν Ἐλιακίμ, Ἐλιακίμ δὲ ἐγέννησε τὸν Ἀζώρ. ¹⁴Ἀζώρ δὲ ἐγέννησε τὸν Σαδώκ, Σαδώκ δὲ ἐγέννησε τὸν Ἀχείμ, Ἀχείμ δὲ ἐγέννησε τὸν Ἐλιούδ. ¹⁵Ἐλιούδ δὲ ἐγέννησε τὸν Ἐλεάζαρ, Ἐλεάζαρ δὲ ἐγέννησε τὸν Ματθάν, Ματθάν δὲ ἐγέννησε τὸν Ἰακώβ. ¹⁶Ἰακώβ δὲ ἐγέννησε τὸν Ἰωσήφ τὸν

Χριστὸς τὴν ἐκκλησίαν δεξιόμενος καὶ ἀλλόφυλον καὶ ἐν πενίᾳ πολλῇ τῶν μεγάλων ἀγαθῶν ἔλαβεν αὐτὴν κοινωρόν, καὶ ὥσπερ ἡ Ρούθ εἰ μὴ πρῶτον ἀφῆκε πατέρα, καὶ ἡμίωσεν οἰκίαν, καὶ γένος, καὶ πατρίδα καὶ συγγένειαν, οὐκ ἂν ἐπέτρεχε τῆς ἀρχισυνείας ταύτης οὕτω καὶ ἡ ἐκκλησία τὰ πατρῷα ἔσθῃ καταλιπούσα τότε ἐπὶ τῶν ἐκκλησιαστικῶν. Ἐπὶ δὲ καὶ ἵνα ἐντρέψῃ τοὺς Ἰουδαίους μὴ μεγαλοφρονεῖν, τὰς γυναῖκας ταύτας εἰς μέσον ἤγαγεν.

¹⁶) Ἔθος τῇ γραφῇ, μὴ γενεαλογεῖν θηλείας ἢ τοὺς ἐκ θηλειῶν ἵνα δὲ τὸ ἔθος φυλάξῃ, ἐργεσιολογῇ τὸν Ἰωσήφ, τὸν μηστήρα αὐτῆς, καὶ ἐδειξεν ὅτι ἐκ τῆς οἰκίας Δαυὶδ τοῦ γὰρ μηστήρος ἀποδεδειγμένος, ἀποδέδικται τὸ καὶ τὴν παρθένον ἐκείνην εἶναι καὶ γὰρ ὁ Ἰωσήφ τοῦ ἀπὸ Σολομῶντος Ἰακώβ υἱὸς ἦν φύσει, τοῦ δὲ Ἡλὶ τοῦ ἀπὸ Νάθαν κατὰ τὸν Δονκᾶν υἱὸς ἦν νόμῳ ὡς τοῦ Ἰακώβ λαβόντος τὴν γυναῖκα τοῦ Ἡλὶ τοῦ ἀδελφοῦ αὐτοῦ ἀπέκρινεν τελευτήσαντος, καὶ σρόντος υἱὸν τὸν Ἰωσήφ, ἐάντῳ μὲν φύσει, τῷ δὲ ἀδελφῷ αὐτοῦ Ἡλὶ νόμῳ.

Ἐκ τοῦ Σολομῶντος τοῦ υἱοῦ Δαυὶδ Ματθάν ἔσχε γυναῖκα, ἐξ ἧς ἐγέννησε τὸν Ἰακώβ τὸν πατέρα τοῦ Ἰωσήφ, τελευτήσαντος δὲ τοῦ Ματθάν, Μετὰ δὲ ἐκ τῆς φυλῆς τοῦ Νάθαν υἱὸς μὲν Ἀνὲλ, ἀδελφὸς δὲ τοῦ Πάνθηρος, ἔφημε τὴν γυναῖκα τοῦ Ματθάν, καὶ ἐγέννησε ἐξ αὐτῆς τὸν Ἡλὲ. Ἐτελεύτησε δὲ ὁ Ἡλὲ ἄπαις, καὶ ἔλαβεν Ἰακώβ ὁ ἀδελφὸς αὐτοῦ τὴν γυναῖκα αὐτοῦ, καὶ ἐγέννησε ἐξ αὐτῆς τὸν Ἰωσήφ ὡς ἐκ τούτου φαίνεται τὸν Ἰωσήφ φέσει μὲν υἱὸν Ἰακώβ τοῦ ἀπὸ Σολομῶντος, κατὰ δὲ νόμον τοῦ Ἡλὶ τοῦ ἐκ Νάθαν.

Ἡ δὲ τῆς ἀγίας θεοτόκου γενεαλογία ἐστὶν οὕτως ἐκ τῆς σειράς τοῦ Νάθαν τοῦ υἱοῦ Δαυὶδ Ἀνὲλ ἐγέννησε τὸν Μετὰ καὶ τὸν Πάνθηρα, Πάνθηρ δὲ ἐγέννησε τὸν Βαρπάνθηρα, οὗτος δὲ τὸν Ἰωακίμ, ὁ δὲ τὴν θεοτόκον.

Ἐπὶ τὸν τοὺς προγόνους ἅπαντας, καὶ τελευτήσας εἰς τὸν Ἰωσήφ, οὐκ ἔστι μέχρι τούτου, ἀλλὰ προσέθηκεν Ἰωσήφ τὸν ἄνδρα Μαρίας, δεικνύς ὅτι δι' ἐκείνης καὶ τούτου ἐργεσιολογῇ. Εἶτα, ἵνα μὴ ἀκούσαντες ἄνδρα Μαρίας νομίσωσι τὸ κοινὸν τετέλεσθαι τῆς φύσεως νόμῳ τὸν Χριστόν, ἀνεμνησκει ἡμᾶς,

Ράκχαβ, Booz pedig nemzé Obedet Ruthtól, Obed pedig nemzé Jesszét. ⁶Jessze pedig nemzé Dávid királyt, Dávid király pedig nemzé Salamont attól, ki Uriás felesége vala. ⁷Salamon pedig nemzé Roboámot, Roboám pedig nemzé Abiát, Abia pedig nemzé Ászát. ⁸Ásza pedig nemzé Josafátot, Josafát pedig nemzé Jorámot, Joram pedig nemzé Oziást. ⁹Oziás pedig nemzé Joathamot, Joatham pedig nemzé Ákházt, Ákhaz pedig nemzé Ezekiást. ¹⁰Ezekiás pedig nemzé Manasszeszt, Manasszes pedig nemzé Ámont, Ámon pedig nemzé Joziást. ¹¹Joziás pedig nemzé Jekhoniást és ennek testvéreit a babyloni átköltözés idejében. ¹²És a babyloni átköltözés után Jekhoniás nemzé Szalátíelt, Szalátíel pedig nemzé Zorobábelt, ¹³Zorobábel pedig nemzé Abiudot, Abiud pedig nemzé Eliákimot, Eliákim pedig nemzé Ázort. ¹⁴Ázor pedig nemzé Szádokot, Szádok pedig nemzé Ákhimot, Ákhim pedig nemzé Eliudot. ¹⁵Eliud pedig nemzé Eleázárt, Eleázár pedig nemzé Máthant, Máthan pedig nemzé Jákobot. ¹⁶Jákob pedig nemzé Józsefet, férjét Máriának, kitől született Jezus, ki Krisztusnak

házat mint idegent, és nagy javak nélkül szűkölködött fogadta jegyesül; s valamint Rúth, ha csak előbb el nem hagyja atyját, s le nem mond házáról, nemzetségeről, házjáról és rokonságáról, nem jut ily házassághoz: ugy az egyház is ősi (pogány) szokásainak elhagyása után lett jegyesének kedves. De azért is felhozta ezen asszonyokat, hogy megszégyenítse a zsidókat s a fenhéjazástól elvonja.

¹⁶) Szokása az írásnak, el nem sorolni az asszonyok nemzetségét, sem a női ágon származottakat; hogy tehát a szokást megtartsa, előadá Józsefnek, az ő jegyesének, nemzet-sorát, s kimutatá Dávid házából származását; mert ha ez a jegyesről meg volt mutatva: következett, hogy a Szűz is onnan származik. Tudniillik József, Salamon ivadékának, Jákobnak, valóságos fia volt, Lukács szerint pedig a Náthan magvából kelt Helinek volt törvényszerű fia; minthogy Jákob a mag nélkül kimult fivérének Helinek nejét elvevén, tőle nemzette Józsefet, önmagának ugyan valóságos, Heli testvéreinek pedig törvényes fiát.

Salamonnak, Dávid fiának ágából vett Máthan feleséget, kitől nemzé Jákobot József atyját. Máthan halála után pedig Melkhi, ki Náthan sorából Levinek fia, Panthernek pedig fivére vala, egybekelt Máthan feleségével, s nemzé tőle Helit. Ez azután fiu nélkül meghalván, özvegyét elvette Jákob az ő testvére, s nemzé tőle Józsefet; ugy hogy ebből kitetszik, mikép József Salamon során ugyan Jákobnak valóságos fia; Náthan során pedig a törvény értelmében Heli fia.

A szent Istenszülőnek származása így áll: Náthan-nak Dávid fiának során Levi nemzé Melkhit és Panthert, Panther pedig nemzé Barpanthert, ez Joakimot, és ez Istentanyját.

Minden őseit elmondván, és Józsefen végezvén, itt meg nem állapodék, hanem hozzátveté: Józsefet, Máriának férjét: jelentvén, hogy az által ennek is előadá nemzet-sorát. Azután, hogy hallván Mária férjét, ne gondolják Krisztust a természet közönséges törvénye szerint születettnek,

ἄνδρα Μαρίας, ἐξ ἧς ἐγεννήθη Ἰησοῦς ὁ λεγόμενος Χριστός. ¹⁷ Πᾶσαι οὖν αἱ γενεαὶ ἀπὸ Ἀβραάμ ἕως Δαυὶδ γενεαὶ δεκατέσσαρες, καὶ ἀπὸ Δαυὶδ ἕως τῆς μετοικεσίας Βαβυλῶνος γενεαὶ δεκατέσσαρες, καὶ ἀπὸ τῆς μετοικεσίας Βαβυλῶνος ἕως τοῦ Χριστοῦ, γενεαὶ δεκατέσσαρες. ¹⁸ Τοῦ δὲ Ἰησοῦ Χριστοῦ ἡ γέννησις οὕτως ἦν· μνηστευθείσης γὰρ τῆς μητρὸς αὐτοῦ Μαρίας τῷ Ἰωσήφ, πρὶν ἢ συνελθεῖν αὐτοῖς, εὗρέθη ἐν γαστρὶ ἔχουσα ἐκ Πνεύματος ἁγίου. ¹⁹ Ἰωσήφ δὲ ὁ ἀνὴρ αὐτῆς, δίκαιος ὢν καὶ μὴ θέλων αὐτὴν παραδειγματίσαι, ἐβουλήθη λάθρα ἀπολῦσαι αὐτήν. ²⁰ Ταῦτα δὲ αὐτοῦ ἐνθυμηθέντος, ἰδοὺ ἄγγελος Κυρίου κατόναρ ἐφάνη αὐτῷ, λέγων, Ἰωσήφ υἱὸς Δαυὶδ, μὴ φοβηθῆς παραλαβεῖν Μαριάμ τὴν γυναῖκα σου· τὸ γὰρ ἐν αὐτῇ γεννηθὲν, ἐκ Πνεύματος ἐστὶν ἅγιον. ²¹ Τέξεται δὲ υἱὸν καὶ καλέσεις τὸ ὄνομα αὐτοῦ Ἰησοῦν· αὐτὸς γὰρ σώσει τὸν λαόν

πόστος ἦν ἀπὸ τοῦ Ἀβραάμ, πόστος ἀπὸ τοῦ Δαυὶδ, πόστος ἀπὸ τῆς μετοικεσίας Βαβυλῶνος, δεικνύς, ὅτι οὕτως ἐστὶν ἐκεῖνος ὁ Χριστός ὁ διὰ τῶν προφητῶν κηρυχθείς.

¹⁸) Οὐκ εἶπε, πρὶν ἢ ἀρθῆναι εἰς τὴν οἰκίαν τοῦ νυμφίου, εὗρεθ' ἐν γαστρὶ ἔχουσα, καὶ γὰρ ἔνδον ἦν, διότι ἔθος ἦν ὡς τὰ πολλὰ τοῖς παλαιοῖς ἐν οἰκίᾳ τὰς μεμνηστευμένας ἔχειν παρ' ἐαυτοῖς.

Τίτος δὲ ἔνεκεν οὐ πρὸ τῆς μνηστείας συνέλαβε καὶ ἐκέλευσε; ἵνα συγκαταστήσῃ τὸ γινόμενον τέως, καὶ ἵνα πᾶσαν ποτηρὰν διαφύγῃ ἢ παρθένος ὑπόνοιαν.

¹⁹) Ἀνὴρ, διὰ τὴν μνηστείαν δίκαιος, διὰ τὸ μὴ ἐν μερικῇ ἀρετῇ εἶναι, ἀλλ' ἐν ἀρετῇ ἐν ᾧ πᾶσι, καὶ ἐν τῇ καθόλου ἀρετῇ ὡς διὰ τοῦτο οὐ μόνον οὐ κολάσαι, ἀλλ' οὐδὲ παραδειγματίσαι ἐβουλήτο· δειγματίσαι μὲν γὰρ ἐστὶ, τὸ ἀπλῶς ἀπολῦσαι παραδειγματίσαι δὲ, τὸ ἐπὶ κακῷ φανερώσαι.

²⁰) Ἄγγελος λέλει αὐτῷ, ἵνα γινῇ, ὅτι τὸ πρῶγμα ὑπὲρ ἀνθρώπων ἦν, ἐπὶ δὲ αὐτὸν υἱὸν Δαυὶδ ὁ ἄγγελος, ἀνέγει αὐτοῦ τὴν διάνοιαν ἐπὶ τὴν ἐπαγγελίαν, δι' ἧς ἐπηγγελᾶτο ὁ Θεὸς ἐκ σπέρματος Δαυὶδ ἔσεσθαι τὸν Χριστόν· τὸ δὲ, μὴ φοβηθῆς προσέθηκε, δεικνύς αὐτὸν δεδοικῆναι μὴ προσκρούσῃ τῷ Θεῷ, ὡς μοιχαλίδι ἔχον, τὴν γυναῖκα δὲ σου εἶπεν, ὡς μὴ διεφθαρμένης, καλεῖ δὲ γυναῖκα αὐτοῦ ἀπὸ τῆς μνηστείας, ὥσπερ καὶ ἡμεῖς εὐδοκίαν γαμβρὸς λέγειν καὶ πρὸ τοῦ γάμου τοὺς μνηστῆρας.

Τί δὲ ἐστὶ παραλαβεῖν; ἔνδον κατέχειν, καὶ μὴ, ὡς ἐνεθυμήθη, ἀπολῦσαι αὐτήν· οὐ μόνον γὰρ, φησι, παρανόμον ἐπιβλάσκει μίσεως, ἀλλὰ καὶ ὑπὲρ ὧσιν συνέλαβε, τοῦτο γὰρ δηλοῖ, ὅπερ ἐπιγάγε λέγων τὸ γὰρ ἐν αὐτῇ γεννηθὲν ἐκ Πνεύματος ἐστὶν ἅγιον.

²¹) Τὸ δὲ, καλέσεις τὸ ὄνομα αὐτοῦ, προσέθηκεν ὁ ἄγγελος, ὥσπερ λέγων αὐτῇ, ἵνα μὴ νομίσης, ἐπειδήπερ εἶπεν ἐκ Πνεύματος ἐστὶν ἅγιον, ἀλλότριον εἶναι σε τῆς διακονίας τῆς κατὰ τὴν οἰκονομίαν, σοὶ δίδωμι τὸ ὄνομα ἐπιθεῖναι τῷ τιτουμενῷ, εἰ γὰρ καὶ εἰς τὴν γέννησιν οὐδὲν συνετελεῖς, ἀλλ' ὁμῶς σὺ αὐτοῦ καλέσεις τὸ ὄνομα, εἰ γὰρ καὶ μὴ σὺς ὁ τέκος, ἀλλὰ τὰ πατρὸς ἐπιδείξῃ περὶ αὐτόν, καὶ ἀπὸ τῆς τοῦ ὀνόματος θέσεως οἰκιστὴς τοῦ τιτουμενῷ.

Οὐκ εἶπε δὲ, τέξεται σοι υἱόν, ἀλλὰ τέξεται, ἵνα μὴ πάλιν τίς αὐτόν ἐκ τοιούτου πατέρα ὑποπτεύσῃ, καὶ ὅτι οὐκ αὐτῷ ἐτίκτεν, ἀλλὰ τῇ οἰκονομίᾳ πάσῃ, διὸ καὶ ἐπηγάγον αὐτὸς γὰρ σώσει τὸν λαόν αὐτοῦ ἀπὸ τῶν ἁμαρτιῶν αὐτῶν. Εἰπὼν δὲ, τὸν λαόν αὐτοῦ, οὐ περὶ τῶν ἰουδαίων εἶπε μόνον, ἀλλὰ καὶ περὶ τῶν ἐθνῶν, λαὸς γὰρ αὐτοῦ οὐχ οἱ ἰουδαῖοι μόνον, ἀλλὰ καὶ πάντες οἱ δεχόμενοι τὴν αὐτοῦ γρῶσαν.

neveztetik. ¹⁷E szerint valamennyi nemzetség Ábrahámától Dávidig, tizennégy nemzetség; és Dávidtól a babyloni átköltözésig, tizennégy nemzetség; és a babyloni átköltözéstől Krisztusig, tizennégy nemzetség. ¹⁸A Krisztus Jezus fogantatása pedig így történt: Mária Jezus anyja Józsefnek eljegyezve levén, mielőtt egybekelének, kitűnt, hogy méhében fogant a Szentlélektől. ¹⁹József pedig az ő férje igaz levén, és őt rossz hirbe hozni nem akarván, titkon el akarta bocsátani. ²⁰A mint pedig erről gondolkodék, ime az Ur angyala megjelent neki álomban mondván: József Dávid fia, ne félj elvenni Máriát a te feleségedet; mert a mi benne fogantatott, a Szentlélektől való. ²¹Fiat szül pedig, kit Jezusnak fogsz nevezni, mert ő szabadítja meg népét bűnei-

emlékeztet bennünket, hányadik vala Ábrahámól, hányadik Dávidtól, és hányadik a babyloni átköltözéstől, s megmutatá, hogy ez az a Krisztus, kit a proféták hirdettek.

¹⁸ Nem mondta: mielőtt a jegyes házába vezetnénk, nehézkesnek találtatott; mert benn vala; ugyanis a régieknek többnyire szokásuk vala az eljegyzetteket házban tartani maguknál.

Mi okból nem fogant és szült az eljegyzés előtt? Hogy valamennyire eltakarja azt a mi történt, és hogy a Szűz minden rossz gyanút kikerüljön.

¹⁹ Férjnek nevezetik, az eljegyzés miatt; igaznak, mert nem csak némely erénnyel ékeskedett, hanem mindenkép jeles, és minden erényben gyakorlott volt; azért nem csak büntetni nem akarta, hanem elárulni sem; *δειγματίσαι* kijelenteni, annyit mint egyszerűn elbocsátani; *παραδειγματίσαι* elhíresíteni pedig annyi mint a gonosz nyilvánossá tenni.

²⁰ Az angyal szól vele, hogy tudja, mikép a dolog emberfölötti. Midőn pedig az angyal őt Dávid fiának nevezte, visszavezető gondolatát az ígéretre, melynél fogva megígérte Isten, hogy a Krisztus Dávid magvából lesz; azt pedig, ne félj, hozzátevé jelentvén, hogy félt megbántani Istent, ha egy hűtlent venne el; feleségedet, mondá pedig, mint a ki nincs megszeplősítve. Nejének nevezé mint jegyest, mikép mi is a férfi jegyeseket még házasság előtt is nőknek szoktuk mondani.

Mit jelent elvenni? Bent megtartani, s nem mint szándékozik, őt elbocsátani; mert ugymond nem csak távol volt minden törvénytelen közösüléstől, hanem egyszerűs mind természet fölött fogant; ezt jelenti tudniillik, a mit felhozott mondván: mert a mi benne fogantatott, a Szentlélektől van.

²¹ Azt azután: nevezni fogod őt, hozzátevé az angyal, mintha mondaná: hogy ne gondold annál fogva, mivel a Szentlélektől való, magadat egészen kizártnak ez intézet szolgálatától; rád bízom a szülöttnek nevet adni; mert ha bar nemzésében nincs részed, mindazáltal te fogod őt elnevezni; s jóllehet nem a te magzatod, még is atyai gondját viseled; azért ezen elnevezés óta atya gyanánt a gyermek mellé adlak.

Nem mondá továbbá: szülni fog neked fiat, hanem szülni fog; hogy ismét valaki őt ennél fogva atyának ne vélje, s mert nem neki szülte őt egyedül, hanem az egész világnak; azért is adta okát: mert, ugymond, ő fogja megszabadítani népét bűneiktől. Népét mondván, nem egyedül a zsidókat értette, hanem a pogányokat is; minthogy népe nem csak a zsidókat jelenti, hanem mindnyájokat, kik tanát elfogadják

δαίων; εἶδομεν γὰρ αὐτοῦ τὸν ἀστέρα ἐν τῇ ἀνατολῇ, καὶ ἦλθομεν προσκυνῆσαι αὐτῷ. ³Ἀκούσας δὲ Ἡρώδης ὁ βασιλεὺς ἐταράχθη, καὶ πᾶσα Ἱεροσόλυμα μετ' αὐτοῦ. ⁴καὶ συναγαγὼν πάντας τοὺς ἀρχιερεῖς, καὶ γραμματεῖς τοῦ λαοῦ ἐπυνθάνετο παρ' αὐτῶν, ποῦ ὁ Χριστὸς γεννᾶται; ⁵Οἱ δὲ εἶπον αὐτῷ· Ἐν Βηθλεὲμ τῆς Ἰουδαίας· οὕτως γὰρ γέγραπται διὰ τοῦ προφήτου. ⁶Καὶ σὺ Βηθλεὲμ γῆ Ἰούδα, οὐδαμῶς ἐλαχίστη εἰ ἐν τοῖς ἡγεμόσιν Ἰούδα· ἐκ σοῦ γὰρ ἐξελεύσεται ἡγούμενος, ὅστις ποιμανεῖ τὸν λαόν μου τὸν Ἰσραὴλ. ⁷Τότε Ἡρώδης λάθρα καλέσας τοὺς μάγους, ἠκρίβωσε παρ' αὐτῶν τὸν χρόνον τοῦ φαινομένου ἀστέρος. ⁸καὶ πέμψας αὐτοὺς εἰς Βηθλεὲμ, εἶπε Πορευθέντες ἀκριβῶς ἐξετάσατε περὶ τοῦ παιδίου· ἐπὰν δὲ εὗρητε, ἀπαγγεῖλάτε μοι, ὅπως καγὼ ἐλθὼν προσκυνήσω αὐτό. ⁹οἱ δὲ ἀκούσαντες τοῦ βασιλέως, ἐπορεύθησαν καὶ ἰδοὺ ὁ ἀστήρ, ὃν εἶδον ἐν τῇ ἀνατολῇ, προῆγεν αὐτοὺς, ἕως ἐλθὼν ἔστη ἐπάνω οὗ ᾧ τὸ παιδίον. ¹⁰Ἰδόντες δὲ τὸν ἀστέρα, ἐχάρησαν χαρὰν μεγάλην σφόδρα. ¹¹καὶ ἐλθόντες εἰς

λάττωσαν csillagát keleten, s eljöttünk imádni őt. ³Hallván ezt Herodes király, megháborodott, s vele együtt az egész Jeruzsalem; ⁴és összegyűjtván mind a papi főnököket, és a népnek írástudóit, tudakolá tőlök, hol kell születni a Krisztusnak? ⁵Ők azt felelék neki: A judeai Bethlehemben; mert így írta meg a proféta: ⁶És te Bethlehem Juda földé, épen nem vagy csekély Juda főbbjei között, minthogy belőled ered a vezér, ki Izraelt, az én népemet, kormányozni fogja. ⁷Erre Herodes alattomban hivatván a bölcseket, szorgalmasan kitudta tőlök a nekik megjelent csillag idejét ⁸s elküldvén őket Bethlehembe, monda: Menjetek, és gondosan kérdezzekjete a gyermek felől, s miután meglettétek, tudósítsatok engem, hogy én is elmenvén imádjam őt; ⁹kik a királyt megértvén, eltávoztak. És ime a csillag, melyet keleten láttak vala, előttök halada, míg elérkezvén meg nem állapodott a hely fölött, hol a gyermek vala. ¹⁰Látván tehát a csillagot, igen nagy örömmre gerjedtek; ¹¹s bemenvén a

Τίτος δὲ χάριν οἱ μάγοι ἐρχονται εἰς προσκύνῃσιν τοῦ Θεοῦ; ὁ δὲ ἰδὼν, ὅτι τοῦτον κινήσαντος, διὰ τὴν τῶν ἰουδαίων πώρωσιν ἐπειδὴ γὰρ τῶν προφητῶν συνεχῶς ἀκούοντες, λεγόντων περὶ τῆς αὐτοῦ παρουσίας οὐ σφόδρα προσείχον, ἐποίησε καὶ βαρβάρους ἐλθεῖν ἀπὸ γῆς μακρᾶς τὸν παρ' αὐτοῖς τοῖς ἰουδαίοις βασιλεῖα ζητούντας, καὶ παρὰ περικυφῆς φωνῆς μαθηάονσιν, ὅτι οὐκ ἠγάσθητο μαθεῖν παρὰ τῶν προφητῶν.

^{3—6} Αὐτὶ δὲ πᾶσα Ἱεροσόλυμα ἐταράχθη; ὁ μὲν γὰρ Ἡρώδης εἰκότως ὡς βασιλεὺς δεδοικὼς ὑπὲρ τε αὐτοῦ καὶ τῶν παιδίων, οἱ δὲ τὰ Ἱεροσόλυμα οἰκοῦντες τίτος χάριν; καίτοιγε σωτήρα καὶ ἐνεργέτην καὶ ἐλευθερωτὴν ἄνωθεν αὐτὸν οἱ προφῆται προείχον, τίτος οὖν ἔνεκεν ἐταράχθησαν; ἀπὸ τῆς πονηρίας αὐτῶν γνώμης, ἥς ἐξ ἀρχῆς ἐκέκτητο καὶ γὰρ ὑπὸ τοῦ Θεοῦ ἐνεργητούμενοι τῶν αἰρητικῶν ἐμμενῆτο κριῶν. Ερωτηθέντες δὲ παρὰ τοῦ Ἡρώδου, ποῦ ὁ Χριστὸς γεννᾶται, καὶ εἰπόντες οἱ ἀρχιερεῖς ὅτι ἐν Βηθλεὲμ τῆς Ἰουδαίας, καὶ τὸν προφητὴν παρηνέγκαντες, καὶ τὴν προφητείαν ἕως τοῦ ποιμανεῖ τὸν λαόν μου τὸν Ἰσραὴλ, εἰπόντες, τίτος ἔνεκεν οὐκ ἔτι προσέθηκαν καὶ τὸ ἐξῆς· αἱ ἑξοδοὶ αὐτοῦ ἀπ' ἀρχῆς ἐξ ἡμερῶν αἰῶνος; ἐπειδὴ πρὸς χάριν ἐλάττων τοῦ βασιλέως, κολακεύοντες αὐτόν.

⁶ Τίτος δὲ ἔνεκεν εἶπε, ποιμανεῖ τὸν λαόν μου τὸν Ἰσραὴλ; καίτοιγε τὴν οἰκουμένην ποιμαίναντος; ἵνα μὴ τέως σκανδαλισθῶσιν οἱ ἰουδαῖοι καὶ τῶν ἐθνῶν μνημονομένων.

⁷ Οἰόμενος ἀπατεῖν τοὺς μάγους ὁ Ἡρώδης λάθρα καλεῖ αὐτοὺς, ἐπειδὴ ὑπόπτενε τοὺς ἰουδαίους ἀποκρῖναι τὸν Χριστόν ὡς ἰδιὸν βασιλεῖα, βονλομένους αὐτὸν διασῶσαι, διὰ τοῦτο καὶ ἀνελθεῖν ἐπεγείρει, ὅπερ ἐσχάτης ἀνοίας ἦν οὐχὶ μακρία. Αὐτὰ δὲ δύο δὲ ἔτων οἱ μάγοι ἦλθον ἀπὸ τῆς χώρας αὐτῶν διὰ καὶ τὰ ἀπὸ διετῶν ἀνέλε βρέφη, κατὰ τὸν χρόνον ὃν ἠκρίβωσε περὶ τῶν μάγων.

Αὐτὰ τοῦτο δὲ ἐκρέβη ὁ ἀστήρ καὶ πάλιν ἐφάνη μετὰ τοῦ ἐξελεῖν αὐτοὺς ἐκ τοῦ Ἡρώδου, ἵνα ἀπολέσαντες τὸν χειραγωγούντα εἰς ἀνάγκην ἐμπέσωσιν ἐρωτῆσαι τοὺς ἰουδαίους, καὶ πᾶσιν ἐκ τούτου τὸ πρᾶγμα κατὰδηλον γένηται οὐχ ἀπλῶς δὲ ἐβράδιεν ὁ ἀστήρ, ἀλλὰ καὶ προῆγεν αὐτοὺς, ἔλκων, καὶ χειραγωγῶν ἐν ἡμέρᾳ μέσῃ, ἵνα κατεῦθεν μάθωμεν, ὅτι οὐ τῶν πολλῶν εἰς ἡν ὁ ἀστήρ ὡς προέγγραπται, ἀλλὰ λογικωτέῃ τις φωνῇ.

¹¹ Τὸ ἰδεῖν τὸ παιδίον μετὰ Μαρίας τῆς μητρὸς αὐτοῦ, καὶ οὐχὶ ἐπὶ τῆς φάτης κείμενον, καθὼς ὁ Λουκᾶς φησι,

Miért jöttek hát a bölcsek Isten imáadására? Világos, hogy ennek indításából a zsidók vaksága miatt. Minthogy ezek szüntelen hallván az ő eljöveteletét hirdető profétákat, kellően nem figyeltek rá: megtevé, hogy idegenek jöttek messze földről keresni a náluk született királyt, s úgy perzsiai szóból tanulták azt, a mit a profétáktól tanulni elmulasztottak.

^{3—6} Miért háborodott föl az egész Jeruzsalem? Herodes ugyan méltán, mint király, féltvén mind magát, mind fiait; de miért Jeruzsalem lakói? Mert ha üdvözítő, jóltevő, és mennyei szabadtó gyanánt hirdették őt a proféták, miért háborodtak föl? Azon rossz indulatból, melyet kezdettől kimutattak; hisz Istentől jókkal megáldatván az egyiptusi hus után visszavárogatnak. Kérdezhetni tovább, hogy Herodes által megkérdezte, hol kell születni a Krisztusnak, midőn a profétát és ennek jövődőlését felhozták egész addig: kormányozni fogja népemet, Izraelt: miért nem adták hozzá a következőket is: az ő eredete kezdettől való, az öröklét napjaitól? mert a király kedve szerint szóltak, hizelegni akarván neki.

⁶ Miért mondta: kormányozni fogja népemet, Izraelt, holott ugyan ő az egész világot kormányozza? Hogy meg ne botránkozzanak a zsidók, ha a pogányok is említettnek.

⁷ A bölcseket megakarván csalni Herodes, titkon hivatja őket, mert gyanítá, hogy a zsidók eltitkolják Krisztust, mint saját királyukat, s megakarják menteni. Azért ki is akarja végezni, a mi nem csupa kegyetlenség hanem legnagyobb esztelenség is volt. Mivel pedig a bölcsek két évig jöttek tartományokból: azért a két éves gyermekeket végezteté ki azon idő szerint, melyet a bölcsektől kifürkészett.

A csillag azért bujt el, és ismét előtűnt, miután Herodestől elmentek, hogy elvesztvén vezénylőjüket kényszerüljenek kérdezni a zsidókat, s ebből e dolog mindnyájoknak nyilvánossá váljék. Nem haladott pedig a csillag egyszerűn, hanem előttük járt, és vezeté őket nappal; hogy abból is megismerjük, miszerint e csillag, a mint előbb írtam, nem volt egy a sokból, hanem igen eszes egy lény.

¹¹ Azt, hogy a gyermeket anyjával Máriával látták nem a jászolban helyezve, a hová őt fektette, mi-

τὴν οἰκίαν, εἶδον τὸ παιδίον μετὰ Μαρίας τῆς μητρὸς αὐτοῦ, καὶ πεσόντες προσεκύνησαν αὐτό, καὶ ἀνοίξαντες τοὺς θησαυροὺς αὐτῶν, προσήνευκαν αὐτῷ δῶρα, χρυσόν, καὶ λίβανον, καὶ σμύρναν¹² καὶ χρηματισθέντες κατόναρ μὴ ἀνακάμψαι πρὸς Ἡρώδην, δι' ἄλλης ὁδοῦ ἀνεχώρησαν εἰς τὴν χώραν αὐτῶν, ¹³ Ἀναχωρησάντων δὲ αὐτῶν, ἰδοὺ ἄγγελος Κυρίου φαίνεται κατόναρ τῷ Ἰωσήφ, λέγων Ἐγερθεὶς παράλαβε τὸ παιδίον, καὶ τὴν μητέρα αὐτοῦ, καὶ φεῦγε εἰς Αἴγυπτον, καὶ ἴσθι ἐκεῖ, ἕως ἂν εἶπω σοι· μέλλει γὰρ Ἡρώδης ζητεῖν τὸ παιδίον, τοῦ ἀπολέσαι αὐτό. ¹⁴ Ὁ δὲ ἐγερθεὶς παρέλαβε τὸ παιδίον, καὶ τὴν μητέρα αὐτοῦ νυκτός, καὶ ἀνεχώρησεν εἰς Αἴγυπτον ¹⁵ καὶ ἦν ἐκεῖ ἕως τῆς τελευτῆς Ἡρώδου· ἵνα πληρωθῇ τὸ ῥηθὲν ὑπὸ τοῦ Κυρίου διὰ τοῦ προφήτου λέγοντος· Ἐξ Αἰγύπτου ἐκάλεσα τὸν υἱόν μου. ¹⁶ Τότε Ἡρώδης

ὅτι ἐκεῖ αὐτὸν κατέκλινεν, οὕτω γὰρ τοῖς, ὅτι τεκοῦσα μὲν εὐθὺς αὐτὸ κατέκλινεν ἐκεῖ, ἅτε γὰρ πολλοὺ πλήθους συνελθόντος διὰ τὴν ἀπογραφὴν οὐκ ἦν οἰκίαν εὑρεῖν, ὡς ὁ Λουκάς φησι, ὅτι οὐκ ἦν αὐτοῖς τόπος, μετὰ δὲ ταῦτα ἀνέλειτο, καὶ ἐπὶ τῶν γονάτων εἶχεν.

Τὶ δὲ τὸ πῦσαν τοὺς μάγονας προσκυνῆσαι αὐτῷ; οὕτω γὰρ ἡ παρθένος ἐπίσημος ἦν, οὕτω ἡ οἰκία περιφανής, οὕτω ἄλλο τι τῶν ὁρωμένων ἱκανὸν ἐκπληξαι καὶ ἐπισπάσασθαι; ἡ παρὰ τοῦ Θεοῦ γενομένη τῇ διανοίᾳ αὐτῶν ἐλλαμνίς προσάγονσι δὲ αὐτῷ δῶρα οὐκ ὡς ἀνθρώπων φιλοῦ, ἀλλ' ὡς Θεοῦ· ὁ γὰρ λιβατωτός καὶ σμύρνα τούτων σύμβολον ἦν, ἐπὶ δὲ καὶ τῆς ἰουδαϊκῆς πενήτης πόρρω, οὐ γὰρ πρόβατα καὶ μόσχους εἶδον, τῆς δὲ ἐκκλησιαστικῆς ἐγγὺς ὄντα φιλοσοφίας.

¹²) Καὶ τὸ εὐθὺς δὲ ἀναχωρῆσαι αὐτοὺς μετὰ τὸν χρηματισμὸν, τὴν ἐντροπισμένην αὐτῶν δεικνύει καὶ τὴν πίστιν· ὅτι οὐκ ἐδοξοβήθησαν διαλογιζόμενοι, ὅτι εἰ μέγα τοῦτο τὸ παιδίον ἐστὶ, καὶ ἔχει τινὰ ἰσχυρὸν, τίς χρεῖα φυχῆς καὶ λαθραίας ἀναχωρήσεως, ἀλλ' ἐπίσθυσαν τοῖς αὐτοῖς προσταχθεῖσιν μόνον.

¹³) Φανερὸς ὁ ἄγγελος τῷ Ἰωσήφ, διατὶ εἶπε, παράλαβε τὸ παιδίον καὶ τὴν μητέρα αὐτοῦ· οὐκ ἐπὶ λέγει τὴν γυναικά σου ἀλλὰ τὴν μητέρα αὐτοῦ; ἐπειδὴ τοῦ τόκου πέραν λαβόντος ἐβλήθη τε ἡ ὑποψία, καὶ ὁ Ἰωσήφ ἐπιστενύθη, διὰ τοῦτο οὖν μετὰ παθήσεως λοιπὸν διαλέγεται ὁ ἄγγελος, καὶ οὕτω παιδίον αὐτοῦ οὕτω γυναικα αὐτοῦ καλεῖ· ἀλλὰ τὸ παιδίον καὶ τὴν μητέρα αὐτοῦ.

Ἀκούσας δὲ, φεῦγε εἰς Αἴγυπτον, τίνας ἐρεκεν οὐκ ἐταράχθη καὶ εἶπεν· οὐ πρόωγ ἔλεγε, ὅτι σώσει τὸν λαὸν αὐτοῦ, καὶ νῦν οὐδὲ ἐάντων σώσει; ἐπειδὴ πιστὸς ἦν ὁ ἀνὴρ, διὰ ὑπακούει καὶ πείθεται. Πέμπεται δὲ εἰς Αἴγυπτον, ἵνα πληρωθῇ τὸ ῥηθὲν ὑπὸ Κυρίου διὰ τοῦ προφήτου λέγοντος, καθὼς φησιν ὁ εὐαγγελιστής, ὅτι ἐξ Αἰγύπτου ἐκάλεσα τὸν υἱόν μου.

Διατὶ δὲ ὁ ἄγγελος εἰπὼν, ὅτι φεῦγε εἰς Αἴγυπτον, οὐκ ἐπηγγέλματο αὐτοῖς συνοδοιπορεῖν, οὕτω κατοῦσιν οὕτω ἀνίσχουσιν; δεικνύς διὰ τούτου, ὅτι μέγαν ἔχουσι συνοδοιπόρον τὸ τεχθὲν παιδίον.

¹⁶) Τότε Ἡρώδης. Οἰόμενος τῷ πλήθει τῶν ἀναιρουμένων συναρᾶσαι τὸν ζητούμενον ὁ Ἡρώδης, οὐ μόνον τοὺς ἐν Βηθλεὲμ ἀναιρεῖ παῖδας, ἀλλὰ καὶ τοὺς ἐν τοῖς ὁρίοις αὐτῶν· οὐκ ἐστὶ δὲ αἰτία τῆς τῶν παιδῶν ἀναιρέσεως ἡ Χριστοῦ γέννησις, ἀλλ' ἐκάλυψεν τῆς Ἡρώδου κακίας. Διὰ τοῦτο οὐ μικρὸς αὐτοῖς προκαταβάλλεται μισθός, τὸ ἐπὶ ὑποθέσει τοιαύτῃ καταλέγειν τὸν βίον, καὶ πρὸς τὸν ἀκώματον ἀπενεχθῆναι λιμένα. Πρὸ ὥρας δὲ ἀπέθανον, ἐπειδὴ ἀνθρώποι οὐκ ἦμελλον ἐνέρετοι γενέσθαι.

háza meglátták a gyermeket Máriával, az ő anyjával, s leborulván imádták őt; s megnyitván kincseiket, ajándokokat ajánlottak fel neki, aranyt, tömjént, és myrrhát; ¹²miután pedig álomban intést vettek az iránt, hogy ne menjenek vissza Herodeshez, más úton tértek vissza tartományukba. ¹³Azoknak eltávozása után ime az Ur anygala megjelent álomban Józsefnek, mondván; Kelj fel, vedd a gyermeket, és anyját, fuss Egyiptomba, s maradj ott, míg meg nem jelentem neked; mert Herodes keresetelni fogja a gyermeket elvesztés végett. ¹⁴Ki fölkelvén magával vevé a gyermeket és ennek anyját éjjel, és Egyiptomba menekült, ¹⁵ott maradván Herodes halálaig, hogy teljesedjék, mit az Ur mondott a proféta szavai által: Egyiptomból hivatam ki fiamat. ¹⁶Akkor Herodes

kép Lukács írja, úgy kell érteni: hogy mindjárt a szülés után ugyan oda fektette őt, mert az összeirás végett nagy sokaság seregelve össze házat nem lelhettek, a mint Lukács mondja, hogy nem volt helyök: de azután elvitte, s térdein tartotta őt.

Mi vette rá a bölcseket, hogy őt imádják, miután se a szüz nem vala méltóságos, se a ház fényes, se más valami a látottakból olyan, a mi csodálkozást és tiszteletet gerjesztethet? Az Istentől elméjükbe adatott világosság. Megtisztelik pedig őt ajándokokkal, nem mint gyarló embert, hanem mint Istent; mert a tömjény és myrrha annak valának jelképei, s távol a zsidók vastag fölfogásától. Ugyanis nem juhokat vagy borjúkat áldoztak, hanem az egyházi értelemez közelebb álló tárgyakat.

¹²) Hogy pedig az intés után azonnal eltávoztak: avval megnyugvásukat, és hitőket mutatták ki; mert nem háborodtak meg, azt gondolván, hogy, ha a gyermek nagy és valami erővel bír; mi szükség van futásra, és titkos eltávozásra; hanem csak egyedül annak engedelmeskedtek a mi parancsoltatott.

¹³) Megjelenvén az angyal Józsefnek, miért mondja: vedd a gyermeket, és anyját, nem mondván: feleségedet, hanem, anyját? Miután a szülés megtörtént, a gyanyu megszűnt, és József hitt; azért az angyal ennekutána bizalmasan szól, és (Józsefet illetőleg) se gyermekéről, se feleségéről nem beszél, hanem csak gyermekről, és annak anyjáról.

Hallván pedig: fuss Egyiptomba, miért nem háborodott meg és monda: nemde azelőtt hirdetted, hogy megszabadítja népét, s most önmagát sem szabadítja meg? Mert az ember hívő vala; azért engedelmeskedik és megnyugszik. Egyiptomba küldetik pedig, hogy beteljesedjék, a mit az Ur a proféta által mondott volt az evangelista szavai szerint, t. i. Egyiptomból hivatam ki fiamat.

Midőn azután az angyal azt monda: fuss Egyiptomba: miért nem ígérkezett kalauznak sem odamenetre, sem visszajövetre? Jelenté ezáltal, hogy nagy kalauzuk vagygon, a született gyermekben.

¹⁶) Akkor Herodes — Azt vélvén Herodes, hogy a megöletendő sokaságában a keresett is megöletik, nem csak Bethlehembben öleté meg a kisedeket, hanem határaitban is. Nem oka pedig a gyermekek megöletésének a Krisztus születése, hanem Herodes gonoszágának felfűdöztetése. Azért nem csekély jutalom vár rájuk, hogy ilyen alaptól áldozzák fel éltőket, és a háborítatlan parthoz vezettetnek. Idő előtt halnak meg továbbá, mert férfiorra jutván, nem lettek volna erőnyesek.

ιδὼν ὅτι ἐνεκαίχθη ὑπὸ τῶν μάγων, ἐθυμώθη λίαν, καὶ ἀποστείλας ἀνείλε πάντας τοὺς παῖδας τοὺς ἐν Βηθλεὲμ, καὶ ἐν πᾶσι τοῖς ὁρίοις αὐτῆς, ἀπὸ διετούς καὶ κατωτέρω, κατὰ τὸν χρόνον, ὃν ἠκρίβωσε παρὰ τῶν μάγων. ¹⁷ Τότε ἐπληρώθη τὸ ῥηθὲν ὑπὸ Ἱερεμίου τοῦ προφήτου, λέγοντος: ¹⁸ Φωνὴ ἐν Ῥαμὰ ἠκούσθη, θρήνος, καὶ κλανυμὸς καὶ ὀδυρμὸς πολὺς, Ῥαχὴλ κλαίονσα τὰ τέκνα αὐτῆς, καὶ οὐκ ἤθελε παρακληθῆναι, ὅτι οὐκ εἰσί. ¹⁹ Τελευτήσαντος δὲ τοῦ Ἡρώδου, ἰδοὺ ἄγγελος Κυρίου κατόναρ φαίνεται τῷ Ἰωσήφ ἐν Αἰγύπτῳ, ²⁰ λέγων Ἐγερθεὶς παράλαβε τὸ παιδίον καὶ τὴν μητέρα αὐτοῦ, καὶ πορεύου εἰς γῆν Ἰσραὴλ· τεθνήκασι γὰρ οἱ ζητοῦντες τὴν ψυχὴν τοῦ παιδίου. ²¹ Ὁ δὲ ἐγερθεὶς παρέλαβε τὸ παιδίον καὶ τὴν μητέρα αὐτοῦ, καὶ ἦλθεν εἰς γῆν Ἰσραὴλ. ²² Ἀκούσας δὲ, ὅτι Ἀρχέλαος βασιλεύει ἐπὶ τῆς Ἰουδαίας ἀντὶ Ἡρώδου τοῦ πατρὸς αὐτοῦ, φοβήθη ἐκεῖ ἀπελθεῖν χρηματισθεὶς δὲ κατόναρ ἀνεχώρησεν εἰς τὰ μέρη τῆς Γαλιλαίας. ²³ καὶ ἐλθὼν κατώκησεν εἰς πόλιν λεγομένην Ναζαρέτ· ὅπως πληρωθῇ τὸ ῥηθὲν διὰ τῶν προφητῶν, ὅτι Ναζωραῖος κληθήσεται.

^{17—18}) Ἰνα δὲ μὴ τις οἰσθῇ, ὅτι ἄκοντος τοῦ Θεοῦ γέγονεν ἡ τῶν νηπίων ἀναίρεσις, δείκνυσιν ὁ εὐαγγελιστὴς, ὅτι καὶ ἡδε καὶ προσέειπε τὸ ἐσόμενον διὰ τοῦ προφήτου φωνὴ γὰρ φησιν ἐν Ῥαμὰ ἠκούσθη· ῥαμὰ δὲ τὴν ὑψηλὴν δηλοῖ καὶ μεγάλην φωνὴν, καὶ τὸν κωντὸν καὶ θρήνον τῶν μυρίων τῶν ἀνααιρεθέντων παιδίων, — ἡ καὶ οὕτως ἡ Ῥαχὴλ μήτηρ ἦν τοῦ Βενιαμίν, καὶ τελευτήσασαν αὐτὴν εἰς τὸν ἱππόδρομον ἐθαψαν τὸν πλησίον ὅντα τοῦ χωρίου τούτου. Ἐπεὶ οὖν καὶ ὁ τάφος πλησίον ἦν, καὶ ὁ κληρὸς τοῦ παιδὸς τῆς τοῦ Βενιαμίν φυλῆς γὰρ ἦν ἡ Ῥαμὰ, ἀπὸ τε τοῦ φυλάρχου, ἀπὸ τε τοῦ τόπου τῆς ταφῆς εἰκότως αὐτῆς παιδίᾳ τὰ σφραγισθέντα καλεῖ, εἰτα δεικνύς ὅτι ἀνίατον ἦν τὸ συμβᾶν καὶ τὸ ἔλκος ὁμῶν, φησὶν οὐκ ἤθελε παρακληθῆναι τινὰ καὶ θεραπεῖαν τῷ παιδίῳ δέξασθαι ὅτι οὐκ εἰσίν, ὅτι ἀνηρέθησαν, δῆλον, ὅτι καὶ οὐκ εἰ εἰσίν.

¹⁹) Τελευτήσαντος δὲ τοῦ Ἡρώδου. Πολλοῖς καὶ ἀνηκίστοις περιπεσὼν πάθεισιν ὁ Ἡρώδης ἀποθνήσκει ἐξ ἐπιβουλῆς τῆς ἰδίας γυναικός. Χρηματισθεὶς δὲ τηρικαῖτα ὁ Ἰωσήφ παραλαβεῖν τὸ παιδίον καὶ ἀπελθεῖν εἰς γῆν Ἰσραὴλ, ἀκούσας, ὅτι Ἀρχέλαος βασιλεύει τῆς Ἰουδαίας ἀντὶ Ἡρώδου τοῦ πατρὸς αὐτοῦ, δεδιὼς τὴν πατρῴαν ἐχθρὰν ὡς ἐννόπτου οὐσίας τῆς Βηθλεὲμ, οὐκ ἦλθεν εἰς τὴν Ἰουδαίαν διαπορευόμενος δὲ αὐτοῦ, ποῦ δὲ οἰκεῖν ἀφόβως, ἐχρηματίσθη πόλιν, ἀπελθεῖν εἰς Ναζαρέτ.

^{22—23}) Λαὶ τὸ βασιλεύειν ἀντὶ Ἡρώδου Ἀρχέλαον τὸν υἱὸν Ἡρώδου, τὴν μὲν Ἰουδαίαν ἐδεδοίκεν καταλαβεῖν ὁ Ἰωσήφ· εἰς δὲ τὴν Ναζαρέτ ἐρχεται, ὁμοῦ μὲν τὸν κίνδυνον φεύγων, ὁμοῦ δὲ ἐμφυλοχωρῶν τῇ πατρίδι, ἵνα δὲ μᾶλλον θαρρῇ καὶ χρηματισμὸν δέχεται παρὰ τοῦ ἀγγέλου περὶ τούτου· πληροῦται δὲ τὸ ῥηθὲν ὑπὸ τῶν προφητῶν περὶ τούτου, ὅτι Ναζωραῖος κληθήσεται. Τὸ δὲ, ποῖοι προφῆται εἶπον τοῦτο, μὴ περιεργάζον· πολλὰ γὰρ τῶν προφητικῶν ἠφανίσθη βιβλίων, καὶ ταῦτα ἐκ τῆς ιστορίας τῶν παραλειπομένων ἰδοὺ τις ἂν εἰς ἀσέβειαν γὰρ συνεως οἱ ἰουδαῖοι ἐμπύκνουν, τὰ μὲν ἠγείσαν τῶν βιβλίων ἀπώλυνται, τὰ δὲ αὐτοὶ κατέκαιον.

ἐςrevevén, hogy a bölcsek őt rászedték, nagyon megharagudott, és küldöttjei által mind megölette a gyermekeket, kik Bethlehemben, és egész határán valának, másodévesektől kezdve lefelé, az időhez képest, melyet a bölcsektől kitudakolt. ¹⁷ Akkor teljesedett, a mit Jeremiás proféta mondott, ekképen: ¹⁸ Rámában szózat hallatszik, sirás, zokogás, és sok jajgatás; Rakhel siratja fiai, és nem akar megvigasztaltatni, mert nincsenek. ¹⁹ Miután pedig Herodes meghalt: ime az Ur angyala megjelent álomban Józsefnek Egyiptomban, ²⁰ mondván; Kelj fel, vedd a gyermeket és anyját, és menj Izrael földére; mert meghaltak, kik a gyermek élete ellen törtek. ²¹ Ki fölkelvén magával vevé a gyermeket, és anyját, s visszatért Izrael földére. ²² Hallván pedig azt, hogy Arkhelaus uralkodik Judeában, atyja, Herodes után: félt oda menni, és az álomban vett intés szerint Galilea tájkára költözött, ²³ hová érkezvén megtelepedett Názaret nevű városban, hogy teljesedjék, mit a proféták mondtak: hogy nazareusnak fog hivatni.

^{17—18}) Hogy pedig ne gondolja valaki, mintha Isten akaratá ellen történt volna a kisdetek megöletése, megmutatja az evangelista, miszerint tudta is, meg is jövendőlte a történetet proféta által. Szózat hallatszik, ugymond, Rámában. Ráma magas és nagy szózatot jelent, sirást és zokogást a számtalan megöletett gyermeknek részéről. Vagy így is: Rakhel Benjaminsnak anyja vala, s halála után olyan helyre temették őt, mely Bethlehemhez közel vala. Minthogy tehát a sir is közel álla, és a gyermek osztályrésze is: (t. i. Benjamin nemzetségéhez tartozott Ráma) mind a nemzetség főnökétől, mind a sir helyétől méltán övének mondja a fölaldoztatott gyermekeket. Azután jelentvén, hogy gyógyíthatlan és keserves vala az ejtett seb: nem akar, ugymond, semmi vigasztalást és irt szenvedésére elfogadni, miután nincsenek; az az, minthogy megölettek, tehát nincsenek többé.

¹⁹) Miután Herodes meghalt. — Sok és gyógyíthatlan nyavalyába esvén Herodes, tulajdon feleségének cselvetéséből meghalt. Legott isteni intést vón József, hogy vegye a gyermeket és költözzék Izrael földére; a mint pedig hallotta, hogy Arkhelaus uralkodik Judeán az ő atyja — Herodes — után, félvén a gyanuban levő Bethlehemnek átöröklött üldöztetésétől, nem jött Judeába; midőn pedig kételkedék, hol kellene félelem nélkül lakni, ismét kijelentést vón, hogy menjenek Názaretbe.

^{22—23}) Azért tehát mivel Herodes után Arkhelaus, annak fia uralkodott, Judeába félt ugyan menni József, de elköltözött Názaretbe, egyszersmind a veszélyt elkerülendő, és hazája iránt szeretetet gyakorlandó, mit hogy bátrabban tegyen, intést vesz ez iránt az angyaltól; teljesedik egyszersmind, a mi erről a proféták által mondva volt, miszerint nazareusnak hivatlatik. Azt azonban, minő proféták hirdették ezt, ne fűrkéssz; mert sok profétái könyv elpusztult, a mit a Krónika könyvéből látni lehet. Tudniillik a zsidók folytonosan istentelenségbe visszaesvén némely könyveket engedtek elveszni, némelyeket pedig megégettek.

CAPUT III.

Ἐν δὲ ταῖς ἡμέραις ἐκείναις παραγίνεται Ἰωάννης ὁ Βαπτιστὴς κηρύσσων ἐν τῇ ἐρήμῳ τῆς Ἰουδαίας, ²καὶ λέγων· Μετανοεῖτε, ἤγγικε γὰρ ἡ βασιλεία τῶν οὐρανῶν. ³Οὗτος γάρ ἐστιν ὁ ῥηθεὶς ὑπὸ Ἡσαίου τοῦ προφήτου, λέγοντος· Φωνὴ βοῶντος ἐν τῇ ἐρήμῳ, ἐτοιμάσατε τὴν ὁδὸν Κυρίου, εὐθείας ποιεῖτε τὰς τρίβους αὐτοῦ. ⁴Αὐτὸς δὲ ὁ Ἰωάννης εἶχε τὸ ἐνδυμα αὐτοῦ ἀπὸ τριχῶν καμήλου, καὶ ζώην δερματίνην περὶ τὴν ὀσφύν αὐτοῦ, ἡ δὲ τροφή αὐτοῦ ἦν ἀκρίδες καὶ μέλι ἄγριον. ⁵Τότε ἐξεπορεύετο πρὸς αὐτὸν πᾶσα Ἱερουσόλυμα, καὶ πᾶσα Ἰουδαία, καὶ πᾶσα ἡ περιχώρος τοῦ Ἰορδάνου, ⁶καὶ ἐβαπτίζοντο ἐν τῷ Ἰορδάνῳ ὑπ' αὐτοῦ, ἐξομολογούμενοι τὰς ἁμαρτίας αὐτῶν. ⁷Ἴδὼν δὲ πολλοὺς τῶν Φαρισαίων, καὶ Σαδδουκαίων, ἐρχομένους ἐπὶ τὸ βάπτισμα αὐτοῦ, εἶπεν αὐτοῖς· Γεννήματα ἐχιδνῶν, τίς ὑπέδειξεν ὑμῖν φυγεῖν ἀπὸ τῆς μελλούσης ὀργῆς; ⁸ποιήσατε οὖν καρποὺς ἁγίους τῆς μετανοίας, ⁹καὶ μὴ δόξητε λέγειν ἐν ἑαυτοῖς, πατέρα

Azon napokban pedig eljőve a keresztelő János tanítván Judea pusztáján, ²és mondván, térjete meg: mert elközeledett a mennyek országa. ³Ez az, kiről szólott Izajás proféta, mondván: A pusztában kiáltónak szava, készítsétek el az Ur utját, egyengessétek ösvényeit. ⁴János öltözete pedig teveszorból vala, és bőrvöve ágyéki körül, eledele pedig sáska vala és erdei méz. ⁵Akkor kiment hozzá az egész Jeruzsalem, és az egész Judea, és Jordánnak egész környéke, ⁶és megkereszteltetének általa Jordánban, megvallván bűneiket. ⁷Látván pedig sokat a farizeusok és szadduceusok közül az ő kereszttségéhez jönni, monda nekik; Viperák fajzati, ki tanított rá benneteket futni a jövőndő harag elől? ⁸Te-remjétek tehát a megtérésnek méltó gyümölcsseit; ⁹és ne mondjátok magatokban: Ábrahám a mi atyánk; mert mondom nektek, hogy

¹) Τὸ δὲ εἰπεῖν τὸν εὐαγγελιστὴν ἐν ταῖς ἡμέραις ἐκείναις, οὐχ ὅτι παῖς ἦν ὁ Χριστὸς, καὶ εἰς Ναζαρέτ ἦλθε, λέγει μετὰ γὰρ τριάκοντα ἐτη παραγίνεται ὁ Ἰωάννης, καθὼς ὁ Λουκᾶς μαρτυρεῖ· ἀλλ' ἐπειδὴ ἔθος αἱ τῇ γαστρί τούτῳ χρῆσθαι τῷ τρόπῳ, οὐχ ὅταν τὰ ἐν τῷ ἐξῆς χρόνῳ συμβαίοντα λέγῃ μόνον ἀλλ' ὅταν καὶ τὰ πολλοὺς ὅστερον ἔτι εἰς ἐκβησόμενα, ὥσπερ ἐν τῷ ὅρει τῶν ελαιῶν εἰπὼν ὁ Χριστὸς τοῖς μαθηταῖς περὶ τῆς καταστροφῆς τῆς μητροπόλεως, καὶ μέλλον περὶ τῆς συντελείας λέγειν ἐπ' ἡμέρας· τότε τὰ καὶ τὰ ἔσται, οὐ συνάγων τοὺς χρόνους τῆς καταστροφῆς καὶ τῆς συντελείας τότε εἶπεν ἀλλ' ἐκείνον μόνον δηλῶν τὸν καιρὸν, ἐν ᾧ ταῦτα συμβῆσθαι ἐμελλεν· οὕτω καὶ τὴν ποιεῖ λέγων ἐν ταῖς ἡμέραις ἐκείναις, οὐ γὰρ τὰς ἐξῆς δηλῶν τούτο τέθεικεν ἀλλ' ἐκείνας, ἐν αἷς ταῦτα συμβαίνειν ἐμελλεν.

Τίτος δὲ χάριν μετὰ τριάκοντα ἐτη ἐπὶ τὸ βάπτισμα ἦλθεν ὁ κύριος ἡμῶν καὶ Θεὸς ὁ Ἰησοῦς Χριστός; διὰ τὸ ταῖς ἐν ταῖς ἡμέραις τῆς πάντα δέξασθαι δυναμένην τὰ ἁμαρτήματα· οὐδὲ γὰρ αἱ πάντα ἡμῖν ἐπιτίθεται τὰ πάθη· ἀλλ' ἐν μὲν τῇ πρώτῃ ἡλικίᾳ πολλὴ τὸ ἀνόητος καὶ μικροψυχος· ἐν δὲ τῇ μετ' ἐκείνην σφοδρότερα ἡ ἡδονή, μετὰ ταῦτα πάλιν ἡ τῶν χρημάτων ἐπιθυμία· διὰ τοῦτο πᾶσαν τὴν ἡλικίαν ἀναμείνας, καὶ διὰ πάσης πληρώσας τὸν νόμον, οὕτως ἐπὶ τὸ βάπτισμα ἔρχεται· καὶ γὰρ λυεῖν ἐμελλεν τὸν νόμον μετὰ τὸ βάπτισμα. Τὸ δὲ ἡγγικεν ἡ βασιλεία τῶν οὐρανῶν περὶ τῆς παρουσίας αὐτοῦ τῆς προτέρας καὶ τῆς ἐσχάτης γησίν, εἰ καὶ μὴ τοῦτο τέως ἐνόησαν, ἕως οὗ εἰς ζήτησιν ἦλθον τοῦ κρυπτομένου· διὸ καὶ τελῶσαι πολλοὶ καὶ στρατιῶται παραγινόμενοι ἡρώτων, τί δεῖ πράττειν ἵνα σωθῶσιν· ὅπερ ἦν σημεῖον τοῦ τῶν βιοτικῶν λοιπῶν ἀπαλλάττεσθαι πραγμάτων, καὶ πρὸς ἕτερα μείζονα ὁρᾶν, καὶ τὰ μέλλοντα οὐκ ἐκπολεῖν.

⁷) Γεννήματα ἐχιδνῶν. Αἱ ἐχιδναὶ τὰς τῶν μητέρων γαστέρας ἐσθίωνσαι ἐξέρχονται κατὰ τὸν τοῦ τόκου καιρὸν, καὶ αἱ θήλειαι ὅταν συγγένωνται αὐταῖς οἱ ἄρρενες, τὰς κεφαλὰς αὐτῶν δεχόμεναι ἐν τοῖς ἐαυτῶν στόμασιν, ὑπο φιληδονίας ἀποτίμωσιν· οὕτω καὶ οἱ ἐπὶ κοιλίας ἐρποντες καὶ τὰ σαρκικά τοῦ βίου πράττοντες, καὶ φιληδονοὶ τὰς ἀλλήλων κεφαλὰς ἀποτίμωσιν διὰ τὰς κοσμικὰς ἐπιθυμίας.

⁹) Τινὲς μὲν φασιν, ὅτι περὶ τῶν ἐθνῶν ταῦτα λέγει, λίθους αὐτοὺς μεταφορικῶς καλῶν ἐγὼ δὲ καὶ ἑτέραν ἔτι φασιν

¹) Ha az evangélista mondja: „azon napokban“ nem azt az időt jelenti, melyben Krisztus gyermek levén Nazaretbe jött; mert Lukács bizonyítása szerint János harmincz év mulva jött: hanem mivel örökös szokása az írának ilyen módon szólani, nem csak, midőn a következő idő eseményeit adja elő, hanem midőn számos későbbi élet ért is közben; valamint az olajfák hegyén Krisztus a főváros elpusztulásáról szólván, s a világ végét is felhozni akarván, monda: akkor lesz ez meg ez; az akkor-t nem úgy értvén, mintha az elpusztulás és világ vége éveit össze akarná foglalni: hanem csak azt az időt jelenté, melyben ezek történni fogtak. Hasonlag cselekszik most is, mondván, *azon napokban*; tudnillik nem a következőket érté ezen kitétel, hanem azokat, melyekben a történetek beteljesednek.

Mi okból vette föl a mi Urunk Istenünk a Krisztus Jezus harmincz év után a keresztséget? Mert ez az a kor, mely minden bűnt képviselhet. Ugyan is nem mindig nyom bennünket minden bűn; hanem első korban ugyan sok oktalanság, és kislelkűség a bajunk, a következőben heves kéjvágy, azután ismét jószág kívánata; azért minden kort bejárván, s mindeniken át teljesítvén a törvényt úgy jött megkereszteltetni, minthogy keresztség után a törvényt megszüntetendő vala. — „Elközeledett a mennyek országa“ az ő első és utolsó eljövételéről értetik, habár azt addig nem érték, míg az elrejtettnek keresésébe nem ereszkedtek. Azért sok vámos és vitéz eljövén, kérdezők: mit kelljen nekik tenni; hogy üdvözüljenek, jelöl hogy a világi dolgokat ezután félbehagyván, egyéb nagyobbakra ügyelni akarnak s a jövőndőket legalább álmokképen képzelni tudják.

⁷) Viperák fajzati — A viperák anyjuk hasát kirágván jönnek ki születéskor, s a nőneműek midőn a himek velők közösülnek, ezeknek fejét szájukba vehén kéjlelges alatt elharapják; hasonlóan a hason-csuszók, és az élet testi vágyait követők, és kéjlelgek a világi kívánságok miatt egymás fejét elmetszik.

⁸) Némelyek ugyan mondják, miszerint azt a pogányokról állítja, őket képletesen köveknek nevezvén; én pedig a mon-

ἔχομεν τὸν Ἀβραάμ· λέγω ὅρα ὑμῖν, ὅτι δύναται ὁ Θεὸς ἐκ τῶν λίθων τούτων ἐγείραι τέκνα τῷ Ἀβραάμ. ¹⁰ Ἥδη δὲ καὶ ἡ ἄξινη πρὸς τὴν ῥίζαν τῶν δένδρων κεῖται· πᾶν οὖν δένδρον μὴ ποιοῦν καρπὸν καλὸν ἐκκόπτεται, καὶ εἰς πῦρ βάλλεται. ¹¹ Ἐγὼ μὲν βαπτίζω ὑμᾶς ἐν ὕδατι, εἰς μετάνοιαν· ὁ δὲ ὀπίσω μου ἐρχόμενος, ἰσχυρότερός μου ἐστίν, οὗ οὐκ εἰμὶ ἱκανὸς τὰ ὑποδήματα βαστάσαι· αὐτὸς ὑμᾶς βαπτίσει ἐν Πνεύματι ἁγίῳ καὶ πυρὶ. ¹² Οὗ τὸ πτύον ἐν τῇ χειρὶ αὐτοῦ, καὶ διακαθαριεῖ τὴν ἄλωνα αὐτοῦ, καὶ συνάξει τὸν σῖτον αὐτοῦ εἰς τὴν ἀποθήκην, τὸ δὲ ἄχρον κατακαύσει πυρὶ ἀσβέστοι. ¹³ Τότε παραγίνεται ὁ Ἰησοῦς ἀπὸ τῆς Γαλιλαίας ἐπὶ τὸν Ἰορδάνην πρὸς τὸν Ἰωάννην, τοῦ βαπτισθῆναι ὑπ' αὐτοῦ. ¹⁴ Ὁ δὲ Ἰωάννης διεκώλυεν αὐτὸν λέγων· Ἐγὼ χρεῖαν ἔχω ὑπὸ σοῦ βαπτισθῆναι, καὶ σὺ ἐρχῇ πρὸς με; ¹⁵ Ἀποκριθεὶς δὲ ὁ Ἰησοῦς εἶπε

τὸ εἰρημένον ἔχειν φημί. Ὅτι νομίσετε, φησὶν, ἂν ὑμεῖς ἀπολυσθε, ἀπαῖδα ποιήσετε τὸν πατριάρχην· τῷ γὰρ Θεῷ δυνάμετον καὶ ἀπὸ λίθων ἀνθρώπους αὐτῷ δοῦναι, ὥσπερ καὶ πρῶτον, τούτων γὰρ ὅμοιον ἦν τὸ ἀπὸ τῆς μητρὸς τῆς Σάρρας προσελθεῖν παιδίον. Οὐκ εἶπε δὲ ἡγεῖρε, ἀλλ' ὅτι δύναται ἐγείραι, ἵνα μὴ ἀπογῶσιν ἑαυτῶν.

Καὶ ἄλλως· Ἐκ πάντος ἡτιμωμένον καὶ ἐντελοῦς δύναιται ὁ Θεὸς ἐπιδοῦναι καὶ μεγάλους ἐγείραι τοὺς κατακειμένους ἐν εὐτελείᾳ προγονικῇ περιφανείᾳ καὶ ἐπισήμονες ἐπιδείξει, ἂν αὐτοὶ μόνον ἀκολουθεῖν αὐτοῦ τοῖς προστάγμασιν ἔλιντο.

Καὶ ἄλλως· Ὁ ἐκ γῆς διαπλάσας τὸν πρῶτον ἄνθρωπον, καὶ πάντος ἀνθρώπων τούτων ἐγείρας πατέρα, δύναιται καὶ ἐκ λίθων τῶν ἐν γῇ ἀνθρώπους διαπλάσαι, καὶ ἐγείραι τούτους καὶ ἀνψῶσαι, ὥστε παραπλησίον τιμῆς καὶ δόξης τῆς τοῦ Ἀβραάμ γενέσθαι κληρονομίᾳ.

¹⁰ Ἐπείκειται μὲν τῇ ῥίζῃ ἡ ἄξινη, καὶ οὐδεμίαν ἀναβολὴν τῆς κοπῆς ἐνδείκνυται· πλὴν ἂν μεταβάλλῃς βελτίους, ἀπελευθεύει μὴδὲν ἐργασασμένη ἡ ἄξινη αὐτῇ· ἂν δὲ τοῖς αὐτοῖς ἐπιμένῃς, πόρρωθεν ἀναπαύει τὸ δένδρον· ἐπείκειται μὲν γὰρ ἵνα μὴ ἀναπέσῃ· οὗ τέμνει δὲ, ὅτι δυνατόν καὶ ἐν βραχεὶ χρόνῳ μεταβαλλομένους σωθῆναι.

Τὸ ἐκκόπτεται καὶ εἰς πῦρ βάλλεται, τὴν ἀπὸ τῆς ἐγγενείας προεδρίαν ἐκβάλλει· καὶ γὰρ αὐτοῦ τοῦ Ἀβραάμ ἐργότης ἦς, φησὶ, πλὴν ὑποστήσῃ τὴν κόλασιν ἄκαρπος μένων. Διὰ δὲ τοῦ εἰπεῖν, τὸν ἱμάντα τοῦ ὑποδήματος, τὸ ἐσχατὸν πάντων ἐσήμανεν· ὅτι τοσοῦτον ἀπέχω, φησὶ, τοῦ μετ' ἐμὲ ἐρχομένου πρὸς συγκρίσιν, ὅτι οὐδὲ εἰς δούλους ἐσχατὸν ἐκείνους τάττεσθαι εἰμὶ ἄξιος· οὐδὲ γὰρ τὰ ὑποδήματα, ἀλλ' οὐδὲ ἱμάντα τῶν ὑποδημάτων αὐτοῦ εἰμὶ ἄξιος λῦσαι.

¹¹ Τὸ βαπτίσαι ἐν πνεύματι ἁγίῳ, τὸ δαψυλεῖν τῆς δωρεᾶς ἐμφαίνει, ἁγιασμὸν, καὶ ἀπολύτρωσιν, καὶ νίκοις, καὶ ἀδελφότητι· καὶ τῇ ἐπεξηγήσει τοῦ πνεύματος πάλιν τὸ σφοδρότερον καὶ ἀκατέκοντον τῆς χάριτος ἐνδείκνυται.

Τὸ δὲ πτύον τὸν κριτὴν σημαίνει διαχωρίζοντα τοὺς δικαίους καὶ τοὺς ἀμαρτωλοὺς· καὶ σῖτον μὲν τοὺς δικαίους, ἄχρον δὲ τοὺς ἀμαρτωλοὺς, πῦρ δὲ ἀσβεστόν λέγων τὴν τιμωρίαν ἀθάνατον δείκνυσιν.

Καὶ ἄλλως· τὴν κριτικὴν δύναμιν καὶ ἐξουσίαν σημαίνει, δι' ἧς τὸ κριτικὸν ἀπὸ τοῦ χείρονος διακρίνεται· τὸ δὲ, ἐν τῇ χειρὶ αὐτοῦ, τὸ πρόχειρον καὶ ἀταλαίπωρον μὴνυει. Διαχωρίζονται δὲ οἱ δικαῖοι τῶν ἀμαρτωλῶν ὥν τοὺς μὲν σῖτον ὠνόμασεν, τοὺς δὲ ἀμαρτωλοὺς ἄχρον ὅλον τὸ γένος διανοθεύσας, καὶ εἰς ἀλλόκοτον φύσιν διὰ κακίαν ἐντελετήσαντας.

^{14—15} Διὰ τὴν διακώλυσιν ὁ Ἰωάννης τὸν Χριστὸν βαπτισθῆναι ὑπ' αὐτοῦ, ὥστερον ἐπέσθη· ὅτι οὐκ ἦν ἀμείρας φιλόνομος· ἀλλὰ καὶ τὸ ἀνάξιον ἐνδείκνυται, καὶ τὴν ὑπα-

αὖ Ἰσταν ἐξενεγκόντων τὰς ἀπὸ τῶν λίθων ἐγείρας τέκνα τῷ Ἀβραάμ. ¹⁰ Μὰρ ἰσὶς ἡ ἄξινη τὸν ἄξινην ἐπὶ τὴν ῥίζαν τῶν δένδρων κεῖται· πᾶν οὖν δένδρον μὴ ποιοῦν καρπὸν καλὸν ἐκκόπτεται, καὶ εἰς πῦρ βάλλεται. ¹¹ Ἐγὼ μὲν βαπτίζω ὑμᾶς ἐν ὕδατι, εἰς μετάνοιαν· ὁ δὲ ὀπίσω μου ἐρχόμενος, ἰσχυρότερός μου ἐστίν, οὗ οὐκ εἰμὶ ἱκανὸς τὰ ὑποδήματα βαστάσαι· αὐτὸς ὑμᾶς βαπτίσει ἐν Πνεύματι ἁγίῳ καὶ πυρὶ. ¹² Οὗ τὸ πτύον ἐν τῇ χειρὶ αὐτοῦ, καὶ διακαθαριεῖ τὴν ἄλωνα αὐτοῦ, καὶ συνάξει τὸν σῖτον αὐτοῦ εἰς τὴν ἀποθήκην, τὸ δὲ ἄχρον κατακαύσει πυρὶ ἀσβέστοι. ¹³ Τότε παραγίνεται ὁ Ἰησοῦς ἀπὸ τῆς Γαλιλαίας ἐπὶ τὸν Ἰορδάνην πρὸς τὸν Ἰωάννην, τοῦ βαπτισθῆναι ὑπ' αὐτοῦ. ¹⁴ Ὁ δὲ Ἰωάννης διεκώλυεν αὐτὸν λέγων· Ἐγὼ χρεῖαν ἔχω ὑπὸ σοῦ βαπτισθῆναι, καὶ σὺ ἐρχῇ πρὸς με; ¹⁵ Ἀποκριθεὶς δὲ ὁ Ἰησοῦς εἶπε

τὸ εἰρημένον ἔχειν φημί. Τί, ὁ γὰρ Θεὸς ἐπιδόξους καὶ ἐκκόπτεται καὶ εἰς πῦρ βάλλεται, ὅτι οὐκ εἰμὶ ἱκανὸς τὰ ὑποδήματα βαστάσαι· αὐτὸς ὑμᾶς βαπτίσει ἐν Πνεύματι ἁγίῳ καὶ πυρὶ. ¹² Οὗ τὸ πτύον ἐν τῇ χειρὶ αὐτοῦ, καὶ διακαθαριεῖ τὴν ἄλωνα αὐτοῦ, καὶ συνάξει τὸν σῖτον αὐτοῦ εἰς τὴν ἀποθήκην, τὸ δὲ ἄχρον κατακαύσει πυρὶ ἀσβέστοι. ¹³ Τότε παραγίνεται ὁ Ἰησοῦς ἀπὸ τῆς Γαλιλαίας ἐπὶ τὸν Ἰορδάνην πρὸς τὸν Ἰωάννην, τοῦ βαπτισθῆναι ὑπ' αὐτοῦ. ¹⁴ Ὁ δὲ Ἰωάννης διεκώλυεν αὐτὸν λέγων· Ἐγὼ χρεῖαν ἔχω ὑπὸ σοῦ βαπτισθῆναι, καὶ σὺ ἐρχῇ πρὸς με; ¹⁵ Ἀποκριθεὶς δὲ ὁ Ἰησοῦς εἶπε

τὸ εἰρημένον ἔχειν φημί. Τί, ὁ γὰρ Θεὸς ἐπιδόξους καὶ ἐκκόπτεται καὶ εἰς πῦρ βάλλεται, ὅτι οὐκ εἰμὶ ἱκανὸς τὰ ὑποδήματα βαστάσαι· αὐτὸς ὑμᾶς βαπτίσει ἐν Πνεύματι ἁγίῳ καὶ πυρὶ. ¹² Οὗ τὸ πτύον ἐν τῇ χειρὶ αὐτοῦ, καὶ διακαθαριεῖ τὴν ἄλωνα αὐτοῦ, καὶ συνάξει τὸν σῖτον αὐτοῦ εἰς τὴν ἀποθήκην, τὸ δὲ ἄχρον κατακαύσει πυρὶ ἀσβέστοι. ¹³ Τότε παραγίνεται ὁ Ἰησοῦς ἀπὸ τῆς Γαλιλαίας ἐπὶ τὸν Ἰορδάνην πρὸς τὸν Ἰωάννην, τοῦ βαπτισθῆναι ὑπ' αὐτοῦ. ¹⁴ Ὁ δὲ Ἰωάννης διεκώλυεν αὐτὸν λέγων· Ἐγὼ χρεῖαν ἔχω ὑπὸ σοῦ βαπτισθῆναι, καὶ σὺ ἐρχῇ πρὸς με; ¹⁵ Ἀποκριθεὶς δὲ ὁ Ἰησοῦς εἶπε

τὸ εἰρημένον ἔχειν φημί. Τί, ὁ γὰρ Θεὸς ἐπιδόξους καὶ ἐκκόπτεται καὶ εἰς πῦρ βάλλεται, ὅτι οὐκ εἰμὶ ἱκανὸς τὰ ὑποδήματα βαστάσαι· αὐτὸς ὑμᾶς βαπτίσει ἐν Πνεύματι ἁγίῳ καὶ πυρὶ. ¹² Οὗ τὸ πτύον ἐν τῇ χειρὶ αὐτοῦ, καὶ διακαθαριεῖ τὴν ἄλωνα αὐτοῦ, καὶ συνάξει τὸν σῖτον αὐτοῦ εἰς τὴν ἀποθήκην, τὸ δὲ ἄχρον κατακαύσει πυρὶ ἀσβέστοι. ¹³ Τότε παραγίνεται ὁ Ἰησοῦς ἀπὸ τῆς Γαλιλαίας ἐπὶ τὸν Ἰορδάνην πρὸς τὸν Ἰωάννην, τοῦ βαπτισθῆναι ὑπ' αὐτοῦ. ¹⁴ Ὁ δὲ Ἰωάννης διεκώλυεν αὐτὸν λέγων· Ἐγὼ χρεῖαν ἔχω ὑπὸ σοῦ βαπτισθῆναι, καὶ σὺ ἐρχῇ πρὸς με; ¹⁵ Ἀποκριθεὶς δὲ ὁ Ἰησοῦς εἶπε

τὸ εἰρημένον ἔχειν φημί. Τί, ὁ γὰρ Θεὸς ἐπιδόξους καὶ ἐκκόπτεται καὶ εἰς πῦρ βάλλεται, ὅτι οὐκ εἰμὶ ἱκανὸς τὰ ὑποδήματα βαστάσαι· αὐτὸς ὑμᾶς βαπτίσει ἐν Πνεύματι ἁγίῳ καὶ πυρὶ. ¹² Οὗ τὸ πτύον ἐν τῇ χειρὶ αὐτοῦ, καὶ διακαθαριεῖ τὴν ἄλωνα αὐτοῦ, καὶ συνάξει τὸν σῖτον αὐτοῦ εἰς τὴν ἀποθήκην, τὸ δὲ ἄχρον κατακαύσει πυρὶ ἀσβέστοι. ¹³ Τότε παραγίνεται ὁ Ἰησοῦς ἀπὸ τῆς Γαλιλαίας ἐπὶ τὸν Ἰορδάνην πρὸς τὸν Ἰωάννην, τοῦ βαπτισθῆναι ὑπ' αὐτοῦ. ¹⁴ Ὁ δὲ Ἰωάννης διεκώλυεν αὐτὸν λέγων· Ἐγὼ χρεῖαν ἔχω ὑπὸ σοῦ βαπτισθῆναι, καὶ σὺ ἐρχῇ πρὸς με; ¹⁵ Ἀποκριθεὶς δὲ ὁ Ἰησοῦς εἶπε

τὸ εἰρημένον ἔχειν φημί. Τί, ὁ γὰρ Θεὸς ἐπιδόξους καὶ ἐκκόπτεται καὶ εἰς πῦρ βάλλεται, ὅτι οὐκ εἰμὶ ἱκανὸς τὰ ὑποδήματα βαστάσαι· αὐτὸς ὑμᾶς βαπτίσει ἐν Πνεύματι ἁγίῳ καὶ πυρὶ. ¹² Οὗ τὸ πτύον ἐν τῇ χειρὶ αὐτοῦ, καὶ διακαθαριεῖ τὴν ἄλωνα αὐτοῦ, καὶ συνάξει τὸν σῖτον αὐτοῦ εἰς τὴν ἀποθήκην, τὸ δὲ ἄχρον κατακαύσει πυρὶ ἀσβέστοι. ¹³ Τότε παραγίνεται ὁ Ἰησοῦς ἀπὸ τῆς Γαλιλαίας ἐπὶ τὸν Ἰορδάνην πρὸς τὸν Ἰωάννην, τοῦ βαπτισθῆναι ὑπ' αὐτοῦ. ¹⁴ Ὁ δὲ Ἰωάννης διεκώλυεν αὐτὸν λέγων· Ἐγὼ χρεῖαν ἔχω ὑπὸ σοῦ βαπτισθῆναι, καὶ σὺ ἐρχῇ πρὸς με; ¹⁵ Ἀποκριθεὶς δὲ ὁ Ἰησοῦς εἶπε

τὸ εἰρημένον ἔχειν φημί. Τί, ὁ γὰρ Θεὸς ἐπιδόξους καὶ ἐκκόπτεται καὶ εἰς πῦρ βάλλεται, ὅτι οὐκ εἰμὶ ἱκανὸς τὰ ὑποδήματα βαστάσαι· αὐτὸς ὑμᾶς βαπτίσει ἐν Πνεύματι ἁγίῳ καὶ πυρὶ. ¹² Οὗ τὸ πτύον ἐν τῇ χειρὶ αὐτοῦ, καὶ διακαθαριεῖ τὴν ἄλωνα αὐτοῦ, καὶ συνάξει τὸν σῖτον αὐτοῦ εἰς τὴν ἀποθήκην, τὸ δὲ ἄχρον κατακαύσει πυρὶ ἀσβέστοι. ¹³ Τότε παραγίνεται ὁ Ἰησοῦς ἀπὸ τῆς Γαλιλαίας ἐπὶ τὸν Ἰορδάνην πρὸς τὸν Ἰωάννην, τοῦ βαπτισθῆναι ὑπ' αὐτοῦ. ¹⁴ Ὁ δὲ Ἰωάννης διεκώλυεν αὐτὸν λέγων· Ἐγὼ χρεῖαν ἔχω ὑπὸ σοῦ βαπτισθῆναι, καὶ σὺ ἐρχῇ πρὸς με; ¹⁵ Ἀποκριθεὶς δὲ ὁ Ἰησοῦς εἶπε

τὸ εἰρημένον ἔχειν φημί. Τί, ὁ γὰρ Θεὸς ἐπιδόξους καὶ ἐκκόπτεται καὶ εἰς πῦρ βάλλεται, ὅτι οὐκ εἰμὶ ἱκανὸς τὰ ὑποδήματα βαστάσαι· αὐτὸς ὑμᾶς βαπτίσει ἐν Πνεύματι ἁγίῳ καὶ πυρὶ. ¹² Οὗ τὸ πτύον ἐν τῇ χειρὶ αὐτοῦ, καὶ διακαθαριεῖ τὴν ἄλωνα αὐτοῦ, καὶ συνάξει τὸν σῖτον αὐτοῦ εἰς τὴν ἀποθήκην, τὸ δὲ ἄχρον κατακαύσει πυρὶ ἀσβέστοι. ¹³ Τότε παραγίνεται ὁ Ἰησοῦς ἀπὸ τῆς Γαλιλαίας ἐπὶ τὸν Ἰορδάνην πρὸς τὸν Ἰωάννην, τοῦ βαπτισθῆναι ὑπ' αὐτοῦ. ¹⁴ Ὁ δὲ Ἰωάννης διεκώλυεν αὐτὸν λέγων· Ἐγὼ χρεῖαν ἔχω ὑπὸ σοῦ βαπτισθῆναι, καὶ σὺ ἐρχῇ πρὸς με; ¹⁵ Ἀποκριθεὶς δὲ ὁ Ἰησοῦς εἶπε

τὸ εἰρημένον ἔχειν φημί. Τί, ὁ γὰρ Θεὸς ἐπιδόξους καὶ ἐκκόπτεται καὶ εἰς πῦρ βάλλεται, ὅτι οὐκ εἰμὶ ἱκανὸς τὰ ὑποδήματα βαστάσαι· αὐτὸς ὑμᾶς βαπτίσει ἐν Πνεύματι ἁγίῳ καὶ πυρὶ. ¹² Οὗ τὸ πτύον ἐν τῇ χειρὶ αὐτοῦ, καὶ διακαθαριεῖ τὴν ἄλωνα αὐτοῦ, καὶ συνάξει τὸν σῖτον αὐτοῦ εἰς τὴν ἀποθήκην, τὸ δὲ ἄχρον κατακαύσει πυρὶ ἀσβέστοι. ¹³ Τότε παραγίνεται ὁ Ἰησοῦς ἀπὸ τῆς Γαλιλαίας ἐπὶ τὸν Ἰορδάνην πρὸς τὸν Ἰωάννην, τοῦ βαπτισθῆναι ὑπ' αὐτοῦ. ¹⁴ Ὁ δὲ Ἰωάννης διεκώλυεν αὐτὸν λέγων· Ἐγὼ χρεῖαν ἔχω ὑπὸ σοῦ βαπτισθῆναι, καὶ σὺ ἐρχῇ πρὸς με; ¹⁵ Ἀποκριθεὶς δὲ ὁ Ἰησοῦς εἶπε

τὸ εἰρημένον ἔχειν φημί. Τί, ὁ γὰρ Θεὸς ἐπιδόξους καὶ ἐκκόπτεται καὶ εἰς πῦρ βάλλεται, ὅτι οὐκ εἰμὶ ἱκανὸς τὰ ὑποδήματα βαστάσαι· αὐτὸς ὑμᾶς βαπτίσει ἐν Πνεύματι ἁγίῳ καὶ πυρὶ. ¹² Οὗ τὸ πτύον ἐν τῇ χειρὶ αὐτοῦ, καὶ διακαθαριεῖ τὴν ἄλωνα αὐτοῦ, καὶ συνάξει τὸν σῖτον αὐτοῦ εἰς τὴν ἀποθήκην, τὸ δὲ ἄχρον κατακαύσει πυρὶ ἀσβέστοι. ¹³ Τότε παραγίνεται ὁ Ἰησοῦς ἀπὸ τῆς Γαλιλαίας ἐπὶ τὸν Ἰορδάνην πρὸς τὸν Ἰωάννην, τοῦ βαπτισθῆναι ὑπ' αὐτοῦ. ¹⁴ Ὁ δὲ Ἰωάννης διεκώλυεν αὐτὸν λέγων· Ἐγὼ χρεῖαν ἔχω ὑπὸ σοῦ βαπτισθῆναι, καὶ σὺ ἐρχῇ πρὸς με; ¹⁵ Ἀποκριθεὶς δὲ ὁ Ἰησοῦς εἶπε

πρὸς αὐτόν Ἄφες ἄρτι, οὕτως γὰρ πρέπον ἐστὶν ἡμῖν πληρῶσαι πάσαν δικαιοσύνην, τότε ἀφήσιν αὐτόν. ¹⁶Καὶ βαπτισθεὶς ὁ Ἰησοῦς ἀνέβη εὐθὺς ἀπὸ τοῦ ὕδατος, καὶ ἰδοὺ ἀνέωχθησαν αὐτῷ οἱ οὐρανοί, καὶ εἶδε τὸ Πνεῦμα τοῦ Θεοῦ καταβαῖνον ὡσεὶ περιστέρα, καὶ ἐρχόμενον ἐπ' αὐτόν. ¹⁷Καὶ ἰδοὺ φωνὴ ἐκ τῶν οὐρανῶν λέγουσα· Οὗτός ἐστιν ὁ υἱὸς μου ὁ ἀγαπητός, ἐν ᾧ εὐδόκησα.

CAPUT IV.

Τότε ὁ Ἰησοῦς ἀνέχθη εἰς τὴν ἔρημον ὑπὸ τοῦ Πνεύματος, πειρασθῆναι ὑπὸ τοῦ διαβόλου. ²Καὶ νηστεύσας ἡμέρας τεσσαράκοντα, καὶ νύκτας τεσσαράκοντα, ὕστερον ἐπείνασε. ³Καὶ προσελθὼν αὐτῷ ὁ πειράζων, εἶπεν· Εἰ υἱὸς εἶ τοῦ Θεοῦ, εἶπε ἵνα οἱ λίθοι οὗτοι ἄρτοι γένωνται. ⁴Ὁ δὲ ἀποκριθεὶς εἶπε· Γέγραπται, Οὐκ ἐπ' ἄρτωι μόνω ζήσεται ἄνθρωπος, ἀλλ' ἐπὶ παντὶ ῥήματι ἐκπορευομένῳ διὰ στόματος Θεοῦ. ⁵Τότε παραλαμβάνει αὐτὸν

κοῖν. Οὐ γὰρ ἀπλῶς δὲ εἶπεν αὐτῷ ὁ Χριστός, ἄφες, ἀλλὰ καὶ τὸ ἄρτι προσέθηκεν· οὐ γὰρ διηρηκώς ταῦτα ἐστὶν φησί, ἀλλ' ὅψει με ἐν τούτοις, οἷς ἐπιθυμεῖς, ὅτε τούτων ἐστὶν ὁ καιρός.

¹⁶) Τίνος χάριν τὸ Πνεῦμα τὸ ἅγιον ἐν εἰδὲ περιστέρως φαίνεται; οὐ γὰρ ἡμερον τὸ ζῶον, καὶ καθαρὸν, ἐπεὶ οὐ καὶ τὸ Πνεῦμα τὸ ἅγιον πραότητος ἐστὶ πνεῦμα, διὰ τοῦτο ἐν τούτῳ φαίνεται ὡσεὶ περιστέρα δὲ δεικνύει διὰ τὸ φιλόστοργον καὶ ἀκέραιον ὡς περὶ γὰρ ἡ περιστέρα οὐκ ἀφίσταται τῶν συνήθων, καὶ ἀδικῶσι τινὲς τὰ ἔκγονα αὐτῆς ἀποσπῶντες, οὕτω καὶ τὸ Πνεῦμα, καὶ ἀθετοῦμεν παρ' ἡμῶν οὐκ ἀφίσταται τοῦ ενεργεῖν ἡμᾶς.

¹) Τότε ἀνέχθη, φησὶν, ὑπὸ τοῦ πνεύματος, πειρασθῆναι ὑπὸ τοῦ διαβόλου· τότε, πότε; μετὰ τὴν τοῦ Πνεύματος καθόδον, μετὰ τὴν φωνὴν τὴν ἄνωθεν ἐνεχθεῖσαν. Ὑπὸ ποίῳ δὲ πνεύματος ἀνέχθη; ὑπὸ τοῦ ἁγίου. Διὰ δὲ ὑπὸ τοῦ διαβόλου πειρασθῆναι; ἐπειδὴ πάντα πρὸς διδασκαλίαν ἡμῶν ἐπραττεν, ἵνα, ἐάν τις τῶν βαπτιζομένων μετὰ τὸ βάπτισμα μείζονας ὑπομείνῃ πειρασμοὺς, μὴ ταράττηται ὡς παρὰ προσδοκίαν τοῦ πράγματος γινόμενον· ἀλλὰ μὲν γενναίως πάντα φέρων, καὶ γὰρ διὰ τοῦτο ἐλάβομεν ὅπλα, οὐχ ἵνα ἀργώμεν, ἀλλ' ἵνα πολεμώμεν.

Εἰς τὴν ἔρημον δὲ ἀνάγεται, διδοὺς ἀφορμὴν τῷ διαβόλῳ· τότε γὰρ μάλιστα ἐπιτίθεται ἡμῖν, ὅταν ἰδῇ μεμονωμένους. Καὶ πεινῶντι προσέρχεται, ἵνα μάθωμεν, πῶς ἡ νηστεία καλὸν, καὶ ὅτι μετὰ τὸ βάπτισμα οὐ τροφή, ἀλλὰ νηστεία προσέχειν δεῖ πάντας, διὰ γὰρ τοῦτο καὶ αὐτοὶ ἐνήστευσεν, οὐχ ὡς αὐτὸς ταύτης δέομενος, ἀλλ' ἡμᾶς παιδεύων.

^{3—5}) Τότε παραλαμβάνει αὐτὸν ὁ διάβολος· ἀπὸ τοῦ ἐνδοῦ καὶ παραχωρεῖται τῷ διαβόλῳ τὸ ἐπιθυμῆμεν, ἵνα πλεονεκτήσῃ· ἐπιθυμεῖ γὰρ καὶ ἡθελεν εἰς τὸ πτερυγιον, καὶ εἰς τὸ ὄρος ἀνελθεῖν τὸν Χριστόν, ὡς ἀνπαλάσῃ αὐτῷ τοῖς πειρασμοῖς.

Διὰ δὲ εἶπεν αὐτῷ· εἰ υἱὸς εἶ τοῦ Θεοῦ; ἐπειδὴ ἤκουσε τῆς φωνῆς ἄνωθεν φερομένης, εἶτι δὲ καὶ τοῦ Ἰωάννου τοῦ τσαῦτα αὐτῷ μαρτυροῦντος. εἶτα εἶδε καὶ πεινῶντα. Ἐν ἀμνημονίᾳ λοιπὸν ἦν, καὶ οὕτω εἰ ἄνθρωπος ψυλὸς ἦν, πιστεῦσαι ἐδύνατο, διὰ τὰ περὶ αὐτοῦ λεγόμενα, οὐδ' αὖ πάλιν παραδέξασθαι, ὅτι υἱὸς ἦν Θεοῦ διὰ τὸ βλέπειν αὐτόν

igy illik teljesitenünk az egész igazságot; akkor bele egyezett. ¹⁶ És Jezus megkeresztetett azonnal feljött a vízből; és íme megnyitak neki az egek és látta az Isten lelkét galambként leszállani, s fölébe jönni. ¹⁷ És íme a mennyekből szózat hallaték mondván: Ez az én szerelmes fiam, kibem kedvemmet lelem.

Akkor Jezus pusztába vezetteték a lélektől, megkísértetni az ördögtől. ² És miután negyven nap, és negyven éjjel böjtölt, azután megéhezett. ³ Ekkor hozzá menván a kísértő, monda neki: Ha Isten fia vagy, mondd, hogy e kövek kenyereké váltsanak; ⁴ ki felelven, monda: Irva van: nem egyedül kenyérral él az ember, hanem minden igével, mely az Isten szájából ered. ⁵ Akkor elvitte őt az

tanusítá, mind engedelmességét. Nem mondta pedig neki Krisztus egyszerűen: engedd, hanem hozzátette: most, mert ugymond nem lesz ez örökké, hanem látni fogsz engem úgy, a mint kívánod, mikor annak ideje eljő.

¹⁶) Miért jelent meg a Szentlélek galamb alakjában? Mert szelid és tiszta állat; mivel tehát a Szentlélek is a szelidség lelke: azért jelenik meg úgy, s mikép a galamb, szeretet és tisztaság által mutatkozik; mert valamint a galamb nem távozik el társaitól, ha bár valaki fiait üldözi s elragadja: szintén a Szentlélek, ha nem tiszteltetik is általunk, még sem szűnik meg velünk jót tenni.

¹) Akkor, ugymond, elvitetett a lélektől, megkísértetni az ördögtől. Akkor; mikor? tudnillik a Szentlélek leszállása után, a felülről hangzott szózat után. De melyik lélektől viteték? A Szentlélektől. S miért akart megkísértetni az ördögtől? Mert mindent a mi tanulságunkra cselekedett; hogy tudnillik, ha valaki a megkeresztelték közül a keresztség után nagyobb kísérteteket szenved, meg ne háborodjék, mintha várákozásán kívül történék a dolog, hanem maradjon erős minden türebben; mert azért vettünk fegyvert, nem hogy hivalkodjunk, hanem hogy viaskodjunk.

A pusztába vitetik, alkalmat adván az ördögnek; mert akkor incselkedik leginkább ellenünk, midőn magánosan lát bennünket. Továbbá az éhezéhez járul, hogy abból tanuljunk, miszerint a böjt jó, s a keresztség után nem étellel, hanem böjttel szükség mindnyájunknak ovakodni; mert azért böjtölt ő is, nem mintha neki szüksége volt volna rá, hanem minket akart oktatni.

^{3—5}) Akkor vivé őt az ördög. Erre hagyja magát, és enged az ördög kívánságának, hogy az annál inkább megsegényítették; kívánta tudnillik s akarta, hogy a Krisztus a csucsra és hegyre fölmenjen, hogy megvívjon vele kísértetekkel.

Miért monda neki: „ha Isten fia vagy”? Mert hallotta a fölülről jött szózatot, s azonfölül Jánost, ki oly nagyokat bizonyított fölé. Azután látta őt éhezni is. Egyébiránt zavarodásban volt, és se azt nem hihet, hogy gyenge ember, azok miatt, melyek fölé mondattak; se viszont Istenfiának nem ismerheté el, minthogy éhezni látta őt; azért

τανοείτε, ἤγγικε γὰρ ἡ βασιλεία τῶν οὐρανῶν. ¹⁸ Περιπατῶν δὲ παρὰ τὴν θάλασσαν τῆς Γαλιλαίας, εἶδε δύο ἀδελφούς, Σίμωνα τὸν λεγόμενον Πέτρον, καὶ Ἀνδρέαν τὸν ἀδελφὸν αὐτοῦ, βάλλον-
τας ἀμφίβληττον εἰς τὴν θάλασσαν ἦσαν γὰρ ἁλιεῖς, ¹⁹ καὶ λέγει αὐτοῖς· Δεῦτε ὀπίσω μου, καὶ ποιήσω ὑμᾶς ἁλιεῖς ἀνθρώπων· ²⁰ οἱ δὲ εὐθέως ἀφέντες τὰ δίκτυα ἠκολούθησαν αὐτῷ. ²¹ Καὶ πρὸς ἐκεῖθεν, εἶδεν ἄλλους δύο ἀδελφούς, Ἰάκωβον τὸν τοῦ Ζεβεδαίου, καὶ Ἰωάννην τὸν ἀδελφὸν αὐτοῦ, ἐν τῷ πλοίῳ μετὰ Ζεβεδαίου τοῦ πατρὸς αὐτῶν, καταρτίζοντας τὰ δίκτυα αὐτῶν, καὶ ἐκάλεσεν αὐτούς· ²² οἱ δὲ εὐθέως ἀφέντες τὸ πλοῖον, καὶ τὸν πατέρα αὐτῶν ἠκολούθησαν αὐτῷ. ²³ Καὶ περιήγεν ὅλην τὴν Γαλιλαίαν ὁ Ἰησοῦς, διδάσκων ἐν ταῖς συναγωγαῖς αὐτῶν, καὶ κηρύσσων τὸ εὐαγγέλιον τῆς βασιλείας, καὶ θεραπεύων πᾶσαν νόσον, καὶ πᾶσαν μαλακίαν ἐν τῷ λαῷ. ²⁴ Καὶ ἀπῆλθεν ἡ ἀκοὴ αὐτοῦ εἰς ὅλην τὴν Συρίαν, καὶ προσήρχεσαν αὐτῷ πάντας τοὺς κακῶς ἔχοντας, ποικίλαις νόσοις καὶ βασάνοις συνεχομένους, καὶ δαιμονιζομένους, καὶ σελήνιαζομένους, καὶ παραλυτικούς, καὶ ἐθεράπευσεν αὐτούς. ²⁵ Καὶ ἠκολούθησαν αὐτῷ ὄχλοι πολλοὶ ἀπὸ τῆς Γαλιλαίας, καὶ Δεκαπόλεως, καὶ Ἱερουσολύμων, καὶ Ἰουδαίας, καὶ πέραν τοῦ Ἰορδάνου.

¹⁸) Χρὶς δὲ καὶ τοῦτο γνώσκων, ὅτι δευτέρα ἦν ἡ κλῆσις Πέτρον καὶ Ἀνδρέου, ἢ ὁ Ματθαῖος λέγει ὁ μὲν γὰρ εὐαγγελιστὴς Ἰωάννης γρησίν, οὕτω βλεπόντος ἐν τῇ φυλακῇ τοῦ προδρόμου προσήλθον, ἐπαύθη δὲ μετὰ τὸ ἐμβληθῆναι αὐτόν, καί μὲν ὁ Ἀνδρέας καλεῖ τὸν Πέτρον, ἐπαύθη δὲ ἀμφοτέρους ὁ κύριος Ἰησοῦς. Καὶ ἐξ ἐτέρων δὲ ἐστὶ τοῦτο συνιδεῖν. Μετὰ δὲ τὴν πρώτην κλῆσιν διὰ τοῦτο πάλιν εἰς τὴν οἰκίαν τέχνη ἐπαγγέλλον, διὰ τὸ εἰς δεσποτικὸν εἰσελθεῖν τὸν Ἰωάννην καὶ γὰρ εἰ καὶ ἐκλήθησαν ὑπὸ τοῦ Χριστοῦ πρότερον, ἀλλὰ διδάχοντες ὑπ' αὐτοῦ πάλιν ὑπέστρεψαν πρὸς Ἰωάννην· αὐτὸς δὲ ὡς γυμνασθεὶς ἐρχεται πάλιν αὐτοὺς ἀνακαταστήσει. Αὐτὸ καί ποτε, καί ποτε ἐπιθυμητικῶς ἔχοντες πρὸς τὴν αἰτίαν, ὅμως ἀκούσαντες, ὅτι ποιήσω ὑμᾶς ἁλιεῖς ἀνθρώπων, οὐκ ἂν ἐβόλοντο, ἀλλὰ πάντα ἀφέντες ἠκολούθησαν αὐτῷ. Τοιαύτην γὰρ ὁ Χριστὸς ὑπακοὴν ζητεῖ παρ' ἡμῶν, ὥστε μὴδε ἀκαριαῖον ἀναβῶλλεσθαι χρόνον, καὶ σφόδρα τι τῶν ἀναγκαιοτάτων ἡμᾶς κατεπεῖγῃ.

²³) Συνεχῶς δὲ ταῖς συναγωγαῖς ἐπεχωρίσεν ὁ κύριος ἡμῶν Ἰησοῦς Χριστὸς, καὶ ἐπεῖθεν παιδεύων πάντας, ὅτι οὐκ ἐστὶν ἀντίθεος καὶ πλάνος, ἀλλὰ συμφωνῶν τῷ πατρὶ παραγγέλλον. Ἐπιχωρίσας δὲ οὐκ ἐκέρχοντο μόνον, ἀλλὰ καὶ σημεῖα ἐπεδείκνυντο, ἔχον λοιπὸν καὶ τοὺς μαθητάς, δι' ὧν ἐποίει τὰ ὑπὸ Ἰωάννου περὶ αὐτοῦ ἐρημμένα βεβαιῶν. Διὰ τοῦτο δὲ τότε ἤρξατο ποιεῖν τὰ σημεῖα, ἐπειδὴ ἔθος τῷ Θεῷ ὅτε πολιτείας τινὸς εἰσαγωγὴν ἐμῆκεν ποιεῖν, σημεῖα ἐργάζεσθαι ἐνέργεια τῆς αὐτοῦ δυνάμεως παρέχον.

²⁴) Καὶ δαιμονιζομένους. Ἀδιαφόρος δὲ ὁ εὐαγγελιστὴς τοὺς δαιμονιζομένους, σελήνιαζομένους ἐκάλεσεν, οὐκ ἐπειδὴ ἡ σελήνη πᾶθους ἐστὶ ποιητικὴ ἀλλ' ἐπεὶ ὁ δαίμων κατὰ τινὰς ἐκείνης περιόδους ἐπιτίθεται τοῖς, ἵνα ἐπὶ τὸν αὐτὸς δημιουργὸν ὡς κακῶν ποιητοῦ ἢ βλασφημίας εἰθῇ.

meg, mert elközeledett a mennyek országa.

¹⁸A mint pedig a Galilea tengere mellett járt, látott két testvért, Simont, ki Péternek mondatik, és Andrást, annak testvérét, hálójokat a tengerbe vetni, mert halászok valának; ¹⁹ és monda nekik; Jertek utánam, s emberek halászaivá teszlek benneteket; ²⁰ kik azonnal elhagyván hálójokat, követék őt. ²¹ És tovább menvén onnét, látott más két testvért, Jakabot Zebedeus fiát, és Jánost, annak testvérét, atyjokkal, Zebedeussal együtt a hajóban, a mint hálóikat fótózták, s meghívá őket; ²² kik azonnal elhagyván a hajót, és atyjokat, követék őt. ²³ Azután körüljárta Jezus az egész Galileát, tanítván imaházai-
ban, és hirdetvén az ország evangéliumát, s meggyógyítván minden betegséget, és minden nyavalyát a népben. ²⁴ És elterjedt hite az egész Szyriában, s elébe hozták mindazokat, kik szenvedtek, és különféle betegségekben vagy kínokban sinlődtek, kik ördögösök, holdkórosok, inaszakadtak valának; és meggyógyította őket. ²⁵ És nagy sereg követé őt Galileából, a tizvárosból, Jeruzsalem-ből, Judeából és a jordántuli vidékről.

¹⁹) Szükség azután azt is tudni, miszerint Péternek és Andrásnak ezen meghívása, melyről Máté ír, második vala; mert János evangelista szerint ők Jezushoz állottak, mielőtt a hírnök börtönbe vettetett volna; itt pedig miután elzáratott; s amott ugyan András hívja Pétert, itt pedig mindkettőt az Ur Jezus. De másból is láthatni azt. Azonban az első meghívás után azért tértek vissza a házi mesterségre, mert János börtönbe vitették. Ugyan is, habár meghívtak is Krisztustól azelőtt, de miután tanítást vettek tőle, ismét visszatértek Jánoshoz. Ő pedig mint emberszerető ismét jó őket rábírn. Azért azok jóllehet vágyódtak halászat után, a mint hallották: emberek halászaivá teszlek titeket, nem folytaták, hanem mindent elhagyván követék őt. Hasonló engedelmességet kíván tőlünk is a Krisztus, hogy csekély ideig se késünk, habár valami nagyon szükséges sürget is erősen bennünket.

²³) Folytonosan az imaházakban járt körül a mi Urunk Krisztus Jezus, evvel is tanusítván mindenkinek, miszerint ő nem ellenkezik Istennel, se nem ámitó, hanem egyetért az atyával. Körüljárván pedig nem csak tanított, hanem csodákat is mivelt, vele levén egyébiránt tanítványai is, kik által mivél, s azokat megerősíté, miket János felőle mondott. Azért kezdett pedig akkor csodákat mivelni; mert szokása Istennek, midőn új rendbe bevezetést akar szerezni, csodákat mivelni, s úgy hatalmáról kezességet adni.

²⁴) És az ördögösöket. Megkülönböztetés nélkül az evangelista az ördögösöket holdkórosoknak is nevezte; nem mintha a hold okozná a szenvedést, hanem mivel az ördög annak némely időszakjaiban nyomorgat némelyeket, hogy a hold teremőjére, mint ama nyavalyák szerzőjére, háromolják a káromlás.

CAPUT V.

Ἰδὼν δὲ τοὺς ὄχλους, ἀνέβη εἰς τὸ ὄρος· καὶ καθίσαντος αὐτοῦ, προσῆλθον αὐτῷ, οἱ μαθηταὶ αὐτοῦ.² καὶ ἀνοίξας τὸ στόμα αὐτοῦ, ἐδίδασκεν αὐτούς, λέγων· ³Μακάριοι οἱ πτωχοὶ τῷ πνεύματι, ὅτι αὐτῶν ἐστὶν ἡ βασιλεία τῶν οὐρανῶν. ⁴Μακάριοι, οἱ πενθοῦντες, ὅτι αὐτοὶ παρακληθήσονται. ⁵Μακάριοι οἱ πραεῖς, ὅτι αὐτοὶ κληρονομήσουσι τὴν γῆν. ⁶Μακάριοι οἱ πεινῶντες καὶ διψῶν-

Látván pedig a sereget, fölment a hegyre, és miután leült, hozzájárulának tanítványai, ²és megnyitván ajkait tanítá őket mondván: ³Boldogok a lelki szegények, mert ők a mennyek országa. ⁴Boldogok, a kik sírnak, mert ők megvigasztaltatnak. ⁵Boldogok a szelidek, mert ők bírják a földet. ⁶Boldogok, a kik éheznek és szomjazzák az igaz-

¹) Τίτος χάριν ἰδὼν ὁ κύριος ἡμῶν καὶ Θεὸς Ἰησοῦς Χριστὸς τοὺς ὄχλους ἀνέβη εἰς τὸ ὄρος; διὰ τὸ ἀφιλότιμον καὶ ἀκόμπαστον οὐ γὰρ περιῆγεν αὐτοὺς μεθ' ἑαυτοῦ, ἀλλ' ὅτε μὲν περιπατῆσαι ἔδει, αὐτὸς περιῆει πανταχοῦ, καὶ πόλεις, καὶ χωρία ἐπισκοποῦμενος· ὅτι δὲ πολλὸς ὄχλος γέγονεν, ἐν ἐνὶ ἐκάστῳ χωρίῳ, καὶ οὐκ ἐν πόλει καὶ ἀγορᾷ μέση, ἀλλ' ἐν ὄρει καὶ ἐρημίᾳ, παιδεύων ἡμᾶς, μηδὲν πρὸς ἐπίδειξιν ποιεῖν, ἀλλὰ καὶ τῶν ἐν μέσῳ θεωρῶν ἀπαλλάττεσθαι, ὅταν περὶ ἀναγκαίων διαγνώμεθα πραγμαμάτων.

²) Διὰ τί δὲ πρόσκειται, ἀνοίξας τὸ στόμα αὐτοῦ; ἵνα μάθωμεν, ὅτι καὶ σιγῶν ἐπαίδευεν, οὐκ μόνον φθεγγόμενος. Τὸ δὲ ἐδίδασκεν αὐτοὺς· μὴ περὶ τῶν μαθητῶν τοῦτο νομίζωμεν λέγεσθαι μόνον, ἀλλὰ καὶ περὶ πάντων, τῶν τότε παρόντων, καὶ τῶν μετὰ ταῦτα γενησομένων. Καὶ πόθεν τοῦτο δῆλον; ὅτι οὐκ εἶπε, μακάριοι ἐστέ ὑμεῖς, ἐὰν πτωχοὶ γένησθε, ἀλλὰ μακάριοι οἱ πτωχοὶ τῷ πνεύματι.

³) Τίτες δὲ εἰσὶν οἱ πτωχοὶ τῷ πνεύματι; οἱ ταπεινοὶ καὶ συντετριμμένοι τὴν διάνοιαν πνεῦμα γὰρ ἐνταῦθα τὴν ψυχὴν εἴρηκε, τὴν ἐκ προαιρέσεως συντετριμμένην οὖσαν. Διὰ τί οὐκ εἶπεν οἱ ταπεινοὶ, ἀλλ' οἱ πτωχοὶ; ὅτι τοῦτο ἐκείνους πλέον τοὺς γὰρ κατεπιτηχότας ἐνταῦθα φησὶ καὶ τρέμοντας τὰ τοῦ Θεοῦ προστάγματα, καὶ γὰρ πολλοὶ ταπεινοφροσύνης τρόποι. καὶ ὁ μὲν ταπεινόφρων ἐστὶ συμμέτρως, ὁ δὲ μεθ' ὑπερβολῆς ἀπάσης, ἦν καὶ ὁ μακάριος Δαυὶδ ἐπαίνει λέγων καρδίαν συντετριμμένην, καὶ ταπεινωμένην ὁ Θεὸς οὐκ ἐξουθενώσει.

⁴) Μακαρίζει δὲ τοὺς πενθοῦντας, ἐπειδὴ ἀπεραντίας δοκεῖ τοῦτο εἶναι τῇ τῆς οἰκονομίας ψήφῳ· πάντων γὰρ τοὺς γελῶντας ζηλωτοὺς εἶναι νομίζοντων, τοὺς δὲ ἐν ἀθυμίᾳ καὶ πενθῇ ἀθλόους· αὐτοὺς τούτους ἀντ' ἐκείνων μακαρίζει. Οὐχ ἀπλῶς δὲ τοὺς πενθοῦντας τέθεικεν, ἀλλὰ τοὺς ὑπὲρ ἀμαρτημάτων δηλονότι τοῦτο ποιοῦντας ὡς τότε ἔπρεπε βιωτικῶν πραγμάτων πενθεῖν σφόδρα ἐστὶ κεκωλυμένον, ὅπερ οὐν καὶ ὁ Παῦλος περὶ ἀμφοτέρων ἐδήλον λέγων ὅτι ἡ μὲν τοῦ κόσμου λύπη θάνατον κατεργάζεται, ἡ δὲ κατὰ Θεὸν λύπη μετάνοιαν εἰς σωτηρίαν ἀμεταμέλητην, ὅθεν καὶ τὸ ἐπαθλον μέγα παρακληθήσονται γὰρ φησὶ καὶ ἐνταῦθα, καὶ ἐκεῖ.

⁵) Μακάριοι πραεῖς. Περί ποίας γῆς φησὶ; νοητὸν φασὶ τινες, ἀλλ' οὐκ ἐστὶ τοῦτο· οὐδαμοῦ γὰρ εὐρίσκωμεν ἐν τῇ γραφῇ τὴν νοητὴν, ἀλλ' αἰσθητὸν τίθουσιν ἐπαθλον ἐν τούτῳ· οὐ γὰρ ἀπὸ τῶν μελλόντων ἀγαθῶν προτρέπεται μόνον, ἀλλὰ καὶ ἀπὸ τῶν παρόντων. Διὰ τοὺς παυχτέρους τῶν ἁρσώμενων καὶ πρὸ τῶν μελλόντων ταῦτα ζητοῦντας λέγει δὲ ταῦτα, οὐ μέγιστοι τῶν παρόντων ἰσχύς, ἀλλὰ μετὰ τούτων κακείνα παρέρχονται.

⁶) Μακαρίζει δὲ τοὺς πεινῶντας καὶ διψῶντας τὴν δικαιοσύνην, ἐπειδὴ οὐκ ἐξ ἀρπαγῆς οὐδὲ ἐξ πλεονεξίας δεῖ εἶεσθαι, ἀλλ' ἐκ δικαίων πόρων. Καὶ οὐκ εἶπε τοὺς ἀπλῶς δικαιοσύνης ἀντεχομένους, ἀλλὰ τοὺς πεινῶντας καὶ διψῶντας· τὸντέστι, τοὺς μετὰ ἐπιθυμίας πάσης αὐτὴν μετερχομένους. Ὅτι αὐτοὶ χορτασθήσονται διὰ γὰρ τὸ νομίζεσθαι τὴν πλεονεξίαν τοὺς πολλοὺς ἀπόρους ποιεῖν, λέγει, ὅτι τὸνναντίον μὲν οὐν ἐστίν, ἡ γὰρ δικαιοσύνη τοῦτο ἐργάζεται.

¹) Mi végre ment föl a hegyre a mi Urunk és Istenünk a Krisztus Jezus, látván a sereget? Mert tisztelet és dicsőség után nem vágyódott; ugyanis nem vezeté őket körül magával, hanem mikor járni kellett, ő maga járt mindenütt, mind a városokat, mind a vidékeket látogatván. A mint pedig nagy sereg összegyűlt, egy helyen letelepedett, nem városban, vagy tér közepén, hanem hegyen és magányban; oktatván minket, hogy semmit mutogatásból ne tegyünk, hanem a zaj között is elvonuljunk, midőn szükséges dolgokhoz fogunk.

²) Miért adatik hozzá: „fölnyitván száját”? tanulságul, hogy hallgatva is oktatott, nem csak beszéddel. „Tanítá őket” nem egyedül a tanítványokat illeti, hanem minden jelenlevőket, s az azok után következőket. S honnét világos az? Mert nem mondta: boldogok vagytok ti, ha szegények lesztek: hanem boldogok a lelki szegények.

³) Kicsodák tehát a lelki szegények? az alázatosak, és elméjükben megtörődöttek, mert lélek alatt szándékosan gyötörődött lelket ért. Miért nem mondta: alázatosok, hanem inkább: szegények? Mert ez amannál több; azért alázatosoknak azokat nevezi, kik félnek és remegnek Isten parancsait. Azután sok az alázatosság módja, mert némelyik mérséklettel, másik teljes erővel gyakorolja a megtörődést, s ezt a szent Dávid is dicséri, mondván: a gyötrelmes, és megaláztatott szívet Isten megem veti.

⁴) Boldogok közé számítja a siránkozókat; mert a világ választásával ellenkezni látszik; tudnillik mivel mindnyájan a nevetőket tartják követendőeknek, a kedvetleneket és sirókat pedig nyomorultaknak: ő ezeket hirdeti amazok helyett boldogokul. Nem értette pedig egyszerűen a siránkozókat, hanem a kik bűneiket siratják. Világos, hogy a világi dolgok miatt siránkozni nagyon tilos, a mint ezt Pál mindkettőről kijelentette, mondván, hogy a világ kesergése halált szerez, az Isten szerinti szomorúság pedig bűnbánatot a meg nem bánható üdvösségre; azért a bér is nagy, mert, ugymond megvigasztaltatnak mind itt, mind amott.

⁵) Boldogok a szelidek. Melyik földről mondja? szellemiről, gondolják némelyek, de nem úgy van; mert az írásban sehol nem találunk szellemi földet, hanem érzéki jutalmat állít evvel, minthogy nem csak a jövő jóvalkal ösztönöz egyedül: hanem a jelenvalókkal is. A durvább hallgatók miatt, kik ezeket inkább keresik, mint a jövődöket, mondja ezeket, nem mintha a jelenlevőknek megálapodnék, hanem hogy ezek után amazokat is odaadja.

⁶) Boldogoknak állítja azokat is, kik az igazságot éheznek és szomjuhozzák, miután nem ragadmányból, sem fősvénységéből, hanem igazságos vagyomból kell alamizsnálkodni. Nem mondta továbbá egyszerűen: az igazságszeretők: hanem az igazságéhezők és szomjazók, azaz: a kik teljes vágygyal utána járnak. Mert ők kielégítettek. Mivelhogy sokan azt velik, miszerint a birtokvágy tesz gazdagokká: azt tanítja, hogy ennek ellenkezője áll; mert az igazság eszközi azt.

τες τὴν δικαιοσύνην, ὅτι αὐτοὶ χορτασθήσονται. ⁷Μακάριοι οἱ ἐλεήμονες, ὅτι αὐτοὶ ἐλεηθήσονται. ⁸Μακάριοι οἱ καθαροὶ τῇ καρδίᾳ, ὅτι αὐτοὶ τὸν Θεὸν ὁρῶνται. ⁹Μακάριοι οἱ ἐρηνοποιοί, ὅτι αὐτοὶ υἱοὶ Θεοῦ κληθήσονται. ¹⁰Μακάριοι οἱ διωγόμενοι ἕνεκεν δικαιοσύνης, ὅτι αὐτῶν ἐστὶν ἡ βασιλεία τῶν οὐρανῶν. ¹¹Μακάριοι ἐστὲ ὅταν ὀνειδίσωσιν ὑμᾶς καὶ διώξωσι, καὶ εἰπωσιν πᾶν πονηρὸν ῥῆμα κατ' ὑμῶν ψευδόμενοι, ἕνεκεν ἐμοῦ. ¹²Χαίrete καὶ ἀγαλλιᾶσθε, ὅτι ὁ μισθὸς ὑμῶν πολὺς ἐν τοῖς οὐρανοῖς· οὕτως γὰρ ἔδωξαν τοὺς προφῆτας τοὺς πρὸ ὑμῶν. ¹³Τυμεῖς ἐστὲ τὸ ἅλας τῆς γῆς, ἐὰν δὲ τὸ ἅλας μωρανθῇ, ἐν τίνι ἀλισθησεται; εἰς οὐδὲν ἰσχύει ἔτι, εἰ μὴ βληθῆναι ἐξω καὶ καταπατεῖσθαι ὑπὸ τῶν ἀνθρώπων. ¹⁴Τυμεῖς ἐστὲ

⁷⁾ Τὸν ἐλεήμονα δὲ μακαρίζει, οὐ τοὺς διὰ χρημάτων ἐλεούσας μόνον, ἀλλὰ καὶ τοὺς διὰ πραγμάτων, ὅτι αὐτοὶ ἐλεηθήσονται. Καὶ δοκεῖ μὲν ἀντιδοσις εἶναι τις ἰση, ἐστὶ δὲ πολὺ μῖζον οὐκ ἐστὶ δὲ ἴσος ἀνθρώπινος ἔλεος, καὶ Θεός.

⁸⁾ Καθαροὺς τῇ καρδίᾳ λέγει ἢ τοὺς καθολικὴν ἀρετὴν κεκτημένους ἢ τοὺς ἐν σωφροσύνῃ διαγόντας, φησὶ γὰρ ὁ Παῦλος· εὐρίηνη διώκει μετὰ πάντων καὶ τὸν ἁγιασμόν, οὗ χωρὶς οὐδεὶς ὄψεται τὸν κύριον.

⁹⁾ Εὐρηνοποιὸς δὲ μακαρίζει, οὐ μόνον τοὺς μὴ πρὸς τινα ἀπειθανομένους, ἢ στασιάζοντας· ἀλλὰ καὶ ἐτέρους στασιάζοντας ἐρηνοποιούντας· ἐστὶ δὲ καὶ τοὺς τὸ ἐαυτῶν σῶμα μὴ κατεξάνισσασθαι τῇ ψυχῇ ποιοῦντας διὰ τῆς γαστριμαργίας καὶ τῶν ἡδονῶν· ἀλλὰ μᾶλλον ἐποτάσσεσθαι τοῦτο ταῖς ψυχικαῖς ἀρεταῖς.

¹⁰⁾ Διωγόμενος, τοιούτου τῆς ἀρετῆς ἕνεκεν, καὶ τῆς ὑπὲρ ἄλλων προστάσεως δι' εὐσέβειας. δικαιοσύνην γὰρ εἰσὼθεν λέγειν τὴν ἁπασαν τῆς ψυχῆς φιλοσοφίαν.

¹¹⁾ Μακαρίζει δὲ τοὺς ὀνειδιζομένους καὶ διωκομένους, καὶ πᾶν πονηρὸν ῥῆμα ἀκούοντας, οἷον κἂν γόητες, κἂν πλάνοι, κἂν λυμεῖνες, κἂν ὁτιοῦν ἕτερον κολῶνται. Πλὴν ἵνα μὴ νομισῶμεν, ὅτι τὸ κακῶς ἀκοῦν ἀπλῶς μακαρίους ποιεῖ· διὸ τέθεικεν μακαρισμούς, ὅταν καὶ δι' αὐτῶν, καὶ ὅταν ψευδῇ ὡς τὰ λεγόμενα. Εἰπὼν δὲ, ὅτι πολὺς ὁ μισθὸς ὑμῶν ἐν τοῖς οὐρανοῖς, ἐπήγαγε καὶ ἐτέραν παρακλήσιν λέγων· οὕτως γὰρ ἔδωξαν τοὺς προφῆτας τοὺς πρὸ ὑμῶν, ὥσαντι εἰπὼν ὅτι ὥσπερ οἱ προφῆται μὴδὲν παρὰ νόμον εἰπόντες, οἱ μὲν ἐλιθάζοντο ὑπ' αὐτῶν, οἱ δὲ ἡλαίνοντο, οἱ δὲ μωρία ἐπάσχον κακὰ· οὕτω καὶ ὑμεῖς ἀγαθὰ λαλοῦντες καὶ νομοθετοῦντες ταῦτα μέλλετε πάσχειν.

¹²⁾ Ἐν τῷ εἰπεῖν ὑμεῖς ἐστὲ τὸ ἅλας τῆς γῆς, ἔδειξε μωρανθεῖσαν ἁπασαν τὴν ἀνθρωπίνην φύσιν, καὶ κατασπαρῖσαν ὑπὸ τῶν ἁμαρτημάτων· Τυμεῖς οὖν οἱ μαθηταί μου, φησὶ, τὰς προειρημένους ἐν τοῖς μακαρισμοῖς ἀρετὰς κατορθώσαντες, καὶ εἰς τὴν ἐτέραν ὡφέλειαν τὰς καλὰς ταύτας παρασκευάσατε ὑπεργεῖσθαι πηγὰς.

Τί ἐστὶν ἐὰν δὲ τὸ ἅλας μωρανθῇ; ὅτι οἱ μὲν ἄλλοι, φησὶ, τοῦ λαοῦ ἀρετὰς κατορθοῦντες, καὶ πύπτοντες δύνανται διὰ μεταβολῆς ἐν γάμῳ· ὁ δὲ διδάσκαλος, ἐὰν τοῦτο πάθῃ, πάσης ἀπιστεῖται ἀπολογίας, καὶ τὴν ἐσχάτην δώσει τιμωρίαν. Μὴ οὖν προδοῖτε, φησὶ, τὴν προσήκουσαν ὑμῖν σφοδρότητα, καὶ σιγρότητα, καὶ στυφρότητα τὴν τῷ ἅλει προσήκουσαν. ἐὰν γὰρ φοβηθῇτε ὀνειδισμούς, καὶ διωμούς, καταφρονηθήσεσθε, ὅπερ ἐστὶ καταπατῆθῆναι.

¹⁴⁾ Τυμεῖς ἐστὲ τὸ φῶς τοῦ κόσμου. Φῶς ἀληθινὸν ὁ Χριστὸς ὡς φῶς Θεός, φῶς καὶ οἱ μαθηταὶ κατὰ χάριν καὶ μετοχὴν φωτίζοντες τοὺς ἀνθρώπους· ὥσπερ γὰρ διὰ τοῦ φωτός ὁρᾷ τις τὰ ὁρώμενα· οὕτως καὶ οἱ πειθόμενοι αὐτοῖς διὰ τῆς αὐτῶν διδασκαλίας ὁρᾷ τὰ τῆς ἀρετῆς

σάγον, mert ők megelégtetnek. ⁷Boldogok az irgalmasok, mert ők irgalmasságot nyernek. ⁸Boldogok a tiszta szívűek, mert ők meglátják az Istent. ⁹Boldogok a békességesekek, mert ők Isten fiainak hivatnak. ¹⁰Boldogok, a kik üldözést szenvednek az igazság miatt, mert övék a mennyek országa. ¹¹Boldogok vagytok, ha szidalmaznak titeket és üldöznek, és hazudván minden rosszat mondanak ellenetek, én érettem: ¹²örüljétek, és vigadjatok, mert a ti jutalmatok bőséges mennyekben; mert úgy üldözték a profétákat is, kik előttetek voltak. ¹³Ti vagytok a föld sava; ha a só megromlik, mivel sóznak? semmire sem való tovább, mint hogy kivettesék, és az emberektől eltiportassák. ¹⁴Ti vagy-

⁷⁾ Az irgalmasokat is boldogok közé sorolja; nem egyedül a pénz osztogatóit, hanem a cselekvőket is; mert ők irgalmat nyernek. Ez ugyan hasonló megfizetésnek látszik, holott sokkal nagyobb; miután nem egyenlő az emberi, és az isteni ajándok.

⁸⁾ A tisztaszívűek alatt vagy általában az erényeseket, vagy a szűzeket érti; Pál ugyan is mondja: békét tartsatok mindenkkel, és szent életet, mely nélkül senki nem látja az Urat.

⁹⁾ A békeszeretőket is boldogoknak hirdeti, nem csak azokat tudnillik, kik senkit nem bántanak, vagy senkivel nem ellenkeznek; hanem azokat is, kik más viszálykodókat békéltetnek, és kik saját testüket is a lélekkel ellenkezni nem engedik mértékletlenség vagy kéjelgés által, hanem inkább alárendelik a lelki erényeknek.

¹⁰⁾ Az üldözötteket érti, kik olyanok az erény miatt, vagy másokat védnek jámborság miatt; mivel igazság által a léleknek minden jelességét szokta érteni.

¹¹⁾ Végre boldogoknak mondja azokat, kik szidalmaztatnak és üldöztetnek, és minden rossz igét hallanak, például: ha bűbajosoknak, ha ámitóknak, ha vészhozóknak, vagy bármi más néven nevezetnek. De hogy ne gondoljuk, mintha a gyaláztatás egyszerűen boldogokká tenne: két föltételt adott hozzá, t. i. mikor ő miatta, és mikor hamisan gyaláztatunk. Mondván: nagy a ti jutalmatok mennyekben, más vigasztalást is csatolt hozzá, ekképen: mert így üldözték az előttetek élt profétákat is; mintha mondaná: valamint a proféták, ámbár törvényen kívül mit sem szólottak, némelyek ugyan általuk megkövezettek, mások megverettek, s ismét mások számtalan bajt szenvedtek: úgy ti is jót beszélvén, és törvényesen cselekedvén ezeket fogjátok szenvedni.

¹²⁾ Midőn mondja: ti vagytok a föld sava, jelenti, hogy az egész emberi természet megvesztegetett, s megromlott a bűnök által. Ti tehát, tanítványaim, ugymond, az imént elsorolt boldogok erényeit gyakorolván, mások hasznára is e jó forrásokat kihasználni igyekezzetek.

Mi az: ha a só megromlik? mert, ugymond, mások ugyan a népből, kik erényesen élnek, s elesnek, bűnbánat által bocsánatot nyerhetnek: de a tanár, ha ugyan azt szenved, minden mentséget elveszt, s végső büntetés alá esik. El ne hagyjátok tehát, ugymond, a hozzátok illő erősséget, kitartást, és sziládságot, mely a sónak tulajdona; mert ha féltek a szidalmazások és üldözésektől, esztelenekké váltok, s ez tesz: eltipratni.

¹⁴⁾ Ti vagytok a világ fénye. Valóságos fény a Krisztus, mint természet szerint Isten; fény a tanítványok is, kegyelemből és részesülésből megvilágítván az embereket. Valamint tehát világosság által látjuk a látottakat: hasonlólag az ő híveik tanításuk által látják az erény teendőit. A

τὸ φῶς τοῦ κόσμου οὐ δύναται πόλις κρυβῆναι ἐπάνω ὁρους κειμένη, ¹⁵ οὐδὲ καίουσι λύχνον, καὶ τιθέασιν αὐτὸν ὑπὸ τὸν μόδιον, ἀλλ' ἐπὶ τὴν λυχνίαν, καὶ λάμπει πᾶσι τοῖς ἐν τῇ οἰκίᾳ. ¹⁶ Οὕτως λαμψάτω τὸ φῶς ὑμῶν ἔμπροσθεν τῶν ἀνθρώπων, ὅπως ἴδωσιν ὑμῶν τὰ καλὰ ἔργα, καὶ δοξάσωσι τὸν πατέρα ὑμῶν τὸν ἐν τοῖς οὐρανοῖς. ¹⁷ Μὴ νομίσητε ὅτι ἦλθον καταλῦσαι τὸν νόμον, ἢ τοὺς προφῆτας· οὐκ ἦλθον καταλῦσαι, ἀλλὰ πληρῶσαι. ¹⁸ Ἀμὴν γὰρ λέγω ὑμῖν, ἕως ἂν παρέλθῃ ὁ οὐρανὸς καὶ ἡ γῆ ἰωτα ἓν, ἢ μία κεραία οὐ μὴ παρέλθῃ ἀπὸ τοῦ νόμου, ἕως ἂν πάντα γένηται. ¹⁹ Ὃς ἐὰν οὖν λύσῃ μίαν τῶν ἐντολῶν τούτων, τῶν ἐλαχίστων, καὶ διδάξῃ οὕτως τοὺς ἀνθρώπους, ἐλάχιστος κληθήσεται ἐν τῇ βασιλείᾳ τῶν οὐρανῶν

ἔργα. Κόσμος δὲ ἡ ἐκκλησία. Οὐ λέγει δὲ, ὑμεῖς ἐστὲ φῶς, ἀλλὰ φῶς, ὡς ἅμα ὅντες σῶμα Χριστοῦ. Καὶ ἄλλως. Τὸ φῶς τοῦ κόσμου εἰπὼν οὐχ ἑνὸς ἔθνους, οὐδὲ εἰκοσι πόλεων, ἀλλὰ τῆς οἰκουμένης ἀπάσης ἐδειξεν αὐτοὺς εἶσθαι διδασκάλους, καὶ ὥσπερ ἅλας πνευματικῶν, οὕτω καὶ φῶς νοητῶν τῆς τοῦ ἡλίου ἀκτίνος πολλὸ βέλτιον.

Τὸ οὐ δύναται πόλις κρυβῆναι τοῦτο δηλοῖ, ὅτι οὕτως εἰσθε, φησί, πάση τῇ οἰκουμένῃ καταφανεῖς, ὥσπερ πόλις ὑπὲρ ἄνω κορυφῆς ὁρους κειμένη, καὶ ὥσπερ λύχνος ἐν οἰκίᾳ ἐπὶ τῆς λυχνίας φαίνων. Διὰ τούτων εἰς ἀκριβείαν βίον παιδῶν αὐτῶν, καὶ ἐναγωνίους ποίων, ὡς ὑπὸ τοὺς ἀπάντων ὀφθαλμοὺς κειμένους, καὶ ἐν μέσῳ τῶ τῆς οἰκουμένης ἀγωνιζομένους θεάτω.

¹⁵) Τὸ δὲ εἰπεῖν οὐδὲ καίουσι λύχνον, τὴν παρησίαν ἀπατεῖ τὴν παρ' αὐτῶν. Ἐγὼ μὲν ἦρα, φησί, τὸ φῶς, τὸ δὲ μένει καίμενον τῆς ὑμετέρας γενέσθω σπουδῆς, οὐ δὲ ὑμᾶς αὐτοὺς μόνον, ἀλλὰ καὶ διὰ τοὺς μελλοντας τῆς αὐτῆς ἀπολαύειν πρὸς τὴν ἀλήθειαν χορηγίας· οὐδὲ γὰρ τὴν οἰκουμένην διορθώσετε, φησί, ὁρθῶς βιοῦντες, ἀλλὰ καὶ τὸν Θεὸν δοξάζετε παρὰ σκευήματα.

¹⁷) Οἱκ ἦλθον καταλῦσαι. Ἐκεῖνος καταλῦει τὸν νόμον, ὁ μὴ πληρῶν τὸν νόμον, ὁ δὲ οὐ μόνον πληρῶν τὸν νόμον, ἀλλὰ καὶ εἰς ἀκριβείαν τελειοτέραν ἀνάγων, πῶς οὐ μᾶλλον φυλάσσει;

¹⁸) Τὸ δὲ ἰωτα ἓν ἢ μία κεραία, τοῦτο δηλοῖ, ὅτι ἀμύχανον ἐστὶν ἀτελεστόν τι μένει τοῦ νόμου, ἀλλὰ καὶ τὸ βραχυτάτον αὐτοῦ πληρωθῆναι δεῖ, ὅπερ αὐτὸς ἐποίησεν, μετὰ ἀκριβείας πάσης αὐτὸν ἀπαρτίσας.

¹⁹) Τὸ δὲ εἰπεῖν ὅστις λύσει μίαν τῶν ἐντολῶν τούτων, καὶ τὰ ἕξῃς· οὐ περὶ τῶν παλαιῶν νομίμων τοῦτο εἰπὲν· ἀλλὰ περὶ ὧν ἐμελλεν αὐτοῖς νομοθετεῖν. Ποῖον δὲ ἦν τὸ περισσόν; τὸ μὴ ὀργισθῆναι, τὸ μὴ ἐμβλέψαι εἰς γυνῆκα ἀκολάστως, τὸ ὑπὲρ τὰς δεκάτας παρέχειν καθ' ἑαυστον ἔτος ἐκ τῶν ἐπαργόντων τοῖς δεομένοις.

Εἰπὼν δὲ, ὅτι ἐλάχιστος κληθήσεται ἐν τῇ βασιλείᾳ τῶν οὐρανῶν, τοῦτο ἐσήμανεν, ὅτι εἰς γένεσιν, καὶ κόλασιν αἰώνιον ἀπελευθεῖται ὁ τοιοῦτος. Χρὴ δὲ καὶ τοῦτο εἶδέναι, ὅτι βασιλεία οὐ τὴν ἀπόλαυσιν λέγει μόνον, ἀλλὰ καὶ τὸν καιρὸν τῆς ἀναστάσεως, καὶ τὴν παρουσίαν ἐκείνην τὴν φοβέαν. Εἰδοὺς τοίνυν τὴν ἀπειλὴν, μήτε αὐτοὶ κἂν μίαν τῶν ἐντολῶν αὐτοῦ παραβαίνωμεν, μήτε τοὺς βονλομένους ταύτας φυλάττειν ἐκλύομεν.

Διὰ δὲ τοῦ εἰπεῖν ὅς δ' ἂν ποιῇ καὶ διδάξῃ, οὕτως μέγας κληθήσεται διδάσκει ἡμᾶς μὴ ἐαυτοῖς μόνους χρησίμους εἶναι, ἀλλὰ καὶ ἑτέροις, καὶ γὰρ μέγας ὁ μισθὸς τῷ ἐαυτὸν ἀκλινῇ φυλάττοντι εἰς τὴν τῶν δεσποτικῶν ἐντολῶν ἐκπλήρωσιν, εἰ δὲ καὶ μεθ' ἑαυτοῦ καὶ ἑτέρον προστιθέντι ὥσπερ γὰρ τὸν διδάσκοντα ἄνευ τοῦ ποιεῖν κατακρίνει, καθὼς φησὶ ὁ ἀπόστολος, ὅτι ὁ διδάσκων τὸν ἑτέρον, σεαυτὸν οὐ διδάσκει.

τοκ a világ fénye. Nem rejtethetik el a hegy fölé helyezett város, ¹⁵ se nem gyujtanak lámpát, és teszik véka alá, hanem a tartóra és világít mindnyájoknak, kik a házban vannak. ¹⁶ Ugy fényeskedjék a ti világoasságtok az emberek előtt, hogy lássák jó cselekvényeiteket, és dicsőítsék a ti Atyátokat, ki mennyekben van. ¹⁷ Ne gondoljátok, hogy fölbontani jöttem a törvényt, vagy a profétákat: nem jöttem fölbontani, hanem teljesíteni. ¹⁸ Mert bizony mondom nektek, míg el nem mulik az ég és a föld, egy betű vagy egy pont el nem marad a törvényből, míg mind meg nem lesz. ¹⁹ A ki tehát egyet ezen legkisebb parancsolatok közül megszeg, s úgy tanítja az embereket: legkisebbnek fog hivatni a

világ jelenti az egyházat. Nem mondja továbbá: ti vagytok fények, hanem fény. mert együtt teszük a Krisztus testét. Vagy másképp: a világ fényét mondván, jelenté, hogy nem egy népnek, sem husz városnak, hanem az egész világnak tanítói lesznek, s valamint a só szellemi: úgy a világoasság értelmi, mely a nap fényénél sokkal jobb.

„A város nem rejtethetik el“, ezt jelenti: úgy lesztek, ugymond az egész világnak feltűnők, mikép a hegy csúcsára helyezett város, és valamint a tartó fölé helyezett gyertya a házban. Ezek által az élet-tevékenységére buzdítá őket s harcosokká nevelte, mint a kik valamennyinek szemei elé helyezvék, s a világ színterén harcolnak.

¹⁵) Ama mondattal: „nem gyujtnak gyertyát“ bizalmat kíván tőlök. Én, ugymond, meggyújtám a világot, hogy pedig égve maradjon, a ti gondosságtokra tartozik, nem egyedül magatok által, hanem azok által is, kik ugyanazon hivatalt viselik az igazságért; mert ugymond nem csak a világot megjavítjátok igazán élven, hanem Isten dicsőítését is eszközlik.

¹⁷) „Nem jöttem felbontani.“ Az bontja föl a törvényt, ki nem teljesíti; a ki pedig nem csak teljesíti a törvényt, hanem tökéleseebb szorgalommal is gyakorolja: hogy ne tartaná meg inkább?

¹⁸) „Egy jota, vagy egy pont“ azt jelenti, hogy lehetetlen valaminek teljesítenül maradni a törvényben, hanem a legcsekélyebbnek is meg kell lenni, miután ő szerző, egész tökéletességgel elkészítvén azt.

¹⁹) „Valaki felbont egyet e parancsolatok közül“ és a többi, nem a régi törvényszerűségekről mondatik, hanem az általa szerzendett törvényekről. Miben áll pedig a nagyobb tökély? Abban, hogy tiltatik: haragudni, és nőre nézni szemtelentül: parancsoltatik pedig, tizeden fölül évenként a vagyomból adakozni a szűköldődőknek.

Mondván azután: hogy legkisebbnek hivatik a mennyek országában, azt jelenté, hogy gehennába, örök büntetésre vettetik az olyan. Szükség pedig azt is tudni, hogy az ország nem csak éledeletet jelent, hanem a föl-támadás idejét is, és ama félelmes Urjövétet. Tudván tehát a fenyegetést, mi se szegjünk meg egyet se parancsolataiból, se a megtartani akarókat ne akadályozzuk.

Azon szavakkal: „a ki cselekszi, és tanítja: az nagynek hivatatik“ oktat minket, hogy ne csak magunknak legyünk hasznosak, hanem másoknak is; mert nagy a jutalma annak, ki nem csak tántoríthatlanul megmarad az Ur parancsolatának teljesítésében: hanem magával másokat is rábir; valamint ellenben a ki tanít de nem cselekszi, elítéltetik; mikép az apostol mondja: a ki tanítasz másokat, magadat nem tanítod.

ὅς δ' ἂν ποιήσῃ καὶ διδάξῃ, οὗτος μέγας κληθήσεται ἐν τῇ βασιλείᾳ τῶν οὐρανῶν. ²⁰ Λέγω γὰρ ὑμῖν, ὅτι ἐὰν μὴ περισσεύσῃ ὑμῶν ἡ δικαιοσύνη πλείων τῶν γραμματέων καὶ φαρισαίων, οὐ μὴ εἰσελθῆτε εἰς τὴν βασιλείαν τῶν οὐρανῶν. ²¹ Ἠκούσατε ὅτι ἐρρήθη τοῖς ἀρχαίοις, οὐ φονεύσεις· ὅς δ' ἂν φονεύσῃ, ἔνοχος ἔσται τῇ κρίσει. ²² Ἐγὼ δὲ λέγω ὑμῖν, ὅτι πᾶς ὁ ὀργιζόμενος τῷ ἀδελφῷ αὐτοῦ εἰκῇ, ἔνοχος ἔσται τῇ κρίσει· ὅς δ' ἂν εἴπῃ τῷ ἀδελφῷ αὐτοῦ ῥακά, ἔνοχος ἔσται τῷ συνεδρίῳ· ὅς δ' ἂν εἴπῃ μωρὲ, ἔνοχος ἔσται εἰς τὴν γέενναν τοῦ πυρός. ²³ Ἐὰν προσφέρῃς τὸ δῶρόν σου ἐπὶ τὸ θυσιαστήριον, κακεὶ μνησθήσῃς,

mennyeek országában; a ki pedig megtartja és tanítja: az nagynak fog hivatni a mennyeek országában. ²⁰ Mert mondom nektek: ha nem lesz tökélyesebb a ti igazságtok, mint az írástudóké és farizeusoké: nem mentek be a mennyeek országába. - ²¹ Hallottátok, hogy mondva volt a régieknek: ne öl; a ki pedig öl, méltó az ítéletre. ²² Én pedig mondom nektek: hogy minden, a ki felebarátjára ok nélkül haragszik: méltó az ítéletre. A ki pedig felebarátjának mondja: raka, méltó a fő törvényszékre; és a ki azt mondja: esztelen, méltó a gehenna tüzére. ²³ Ha följárlod ajándokodat az oltárra, s ott eszedbe jut,

²⁰) Εἰπὼν περισσεύσαι τὴν δικαιοσύνην πλείων τῶν γραμματέων καὶ φαρισαίων, οὐχ ἁπλῶς λέγει, τῶν παρανόμων, ἀλλὰ τῶν κατορθούντων· οὐ γὰρ ἂν, εἰ μὴ κατορθοῦν, ἔφησεν ἔχειν δικαιοσύνην, οὐδ' ἂν τὴν οὐκ οὖσαν παρέβαλλε τῇ οὐσῇ, καὶ ἐκ μέρους· οὕτω γὰρ οἱ κατορθοῦντες γραμματεῖς καὶ φαρισαῖοι καὶ ἀπαρχὰς καὶ δεκάτας προσέφερον, καὶ ἡστέιας ἐφύλαττον, καὶ τὰ ἄλλα τοῦ νόμου ἐτήρουν. Αὐτοὶ καὶ ἡμῖν πλείονος χροῖ τῆς ἐπιτάσεως πρὸς τὴν τῶν ἐντολῶν τήρησιν. Δικαιοσύνη δὲ πᾶσαν τὴν ἀρετὴν λέγει, βασιλεία δὲ οὐρανῶν, τὴν ἀπόλαυσιν τῶν μελόντων ἀγαθῶν.

²¹) Τίνας χάριν οὐκ εἶπεν. ὅτι ἠκούσατε, ὅτι εἶπον τοῖς ἀρχαίοις, καὶ γὰρ ὁ ἐκεῖνα δοὺς αὐτοῖς ἔστιν· ἀλλ' ὅτι ἐρρήθη τοῖς ἀρχαίοις; ἐπειδὴ δυσπαράδεκτος ὁ λόγος ἐγένετο, καὶ πᾶσιν ἂν προσέσθῃ τοῖς ἀκούουσιν.

²²) Τοῦ νόμον τὴν πράξιν τιμωροῦντὸν ὁ κύριος, ἐπὶ τὰ τελεώτερα ἄγων, οὐ μόνον μὴ φονεύσαι κολῶει, ἀλλὰ καὶ ὀργιζέσθαι ἡμᾶς ἀποτρέπει.

Τὸ ῥακά, τινὲς ἀντὶ τοῦ οὐ ἐξεῖλθ' ἔφασιν, ἵνα περ ἔστιν ἐντελὲς ῥῆμα ὕβρεως καὶ καταφρονήσεως· ὥσπερ ἡμεῖς τινὲς ἐπιτάσσοντες τῶν οἰκιῶν λέγομεν· ἀπὸ τοῦ σὺ, ἢ εἰπε τῷ δέειν σὺ. Οὕτω καὶ οἱ τῇ σέβει κεκτημένοι ῥωδῶντες, ῥακά λέγουσι τὸ σὺ, ἢ κατὰ πνεῦμα· ἀλλ' ὁ φιλόθεος Θεὸς καὶ τὰ μικρότατα, καὶ ἐντελὴ διδάσκει καταλύειν. Ἐνοχόν δὲ λέγει τὸ συνεδρίον εἶναι, τὸν ἐπὶ τῷ ἰσχυρῷ δικαστηρίῳ· καὶ γὰρ ὁ ὑβρίζων ἀπαιτεῖτο δίκας παρ' αὐτοῖς.

Τὸ μωρὸν εἶπεν πολλοῖς βαρὺ καὶ φοβερὸν ἔδοξεν εἶναι, εἰς ῥῆματος ψίλον τὸσαῦτα, φησὶ, μέλλομεν διδοῦναι δίκην καὶ οὐκ οἶδασιν, ὅτι αἱ πλείους τῶν τιμωριῶν καὶ τῶν ἀμαρτιῶν ἀπὸ ῥημάτων ἔχουσι τὴν ἀρχὴν· καὶ γὰρ βλασφημία διὰ ῥημάτων, καὶ λοιδορία, καὶ ὕβρις, καὶ ἐπιουσία, καὶ τὸ ψευδομαρτυρεῖν μὴ τοῖνυν εἰ ῥῆμα ψίλον ἔστιν ἰδοῦν· ἀλλ' εἰ μὴ πολλὸν ἔχει τὸν κίνδυνον, τοῦτο ἐξετάσσομεν. Ἡ ἀντιλογία ὅτι ἐν τῷ τῆς ἐχθρας καιρῷ τῆς ὀργῆς ἐκκαυμένης, καὶ τῆς ψυχῆς ἐμπιπραμένης καὶ τὸ μικρὸν μέγα φαίνεται; διὰ τοῦτο τὸ μωρὸν ὀνομάζοντι τὸ τῆς γενέσεως ἡπειλήσῃ πῦρ· γέννηα δὲ καλεῖται διὰ τὸ γεννητικῶς ἔχειν ἀμειψῶτος, καὶ αἰετᾷ ἀνέν ὕλης.

²³) Εἰπὼν ἐὰν προσφέρῃς τὸ δῶρόν σου, πολλὴν ἐδειξεν αὐτοῦ τὴν ἀγαθότητα, καὶ τὴν φιλοφροσύνην ὑπερβάλλονσαν, διότι τῆς εἰς αὐτὸν καταφρονεῖ τιμῆς, ὑπὲρ τῆς εἰς τὸν πλησίον ἀγάπης. Ἐγκοπτέσθω γὰρ, φησὶ, ἢ ἐμὴ λατρεία ἵνα ἡ σὴ ἀγάπη μείνῃ, ἐπειδὴ καὶ τοῦτο θυσία ἔστιν, ἢ πρὸς τὸν πλησίον καταλλαγῇ. Αὐτοὶ ταῦτα ἐκ τούτου ἀντιτιθέμενοι, ὅτι περ πολυτίμητον θυσίαν τὴν ἀγάπην ταύτην ἡγεῖται, καὶ ὅτι ταύτης ἀνέν οὐδε ἐκείνη προσδέχεται, ἐπὶ δὲ καὶ ἀφόρητον τιθεῖς ἀνάγκην τῆς καταλλαγῆς, ἵνα καὶ μὴ διὰ τὴν πρὸς τὸν πλησίον ἀγάπην διὰ τοῦτο μὴ κείσθαι ἀτίεστον τὴν θυσίαν ἐπιχρηστέται καταλλαγῇ τῷ λυπομένῳ· καὶ γὰρ τοὺς ἀπεχθῶς πρὸς ἀλλήλους ἔχοντας οὐ δέχεται ὁ Θεός. Ἀκούοντες οὖν οὐ μετὰ ἐχθρας ἢ προσεγγίας ἢ ἐλεημοσύνης προσφέροντες ἢ τοιμῶντες τῶν φεικτῶν μετέχιν μυστηρίων.

²⁰) Intvén, hogy bővelkedjék igazságunk az írástudóké és farizeusoké fölött, nem csupán a törvényszegőket érti, hanem a teljesítőket is. Mert, ha nem teljesítették volna, nem tulajdonított volna nekik igazságot, se a nem létező igazságot nem hasonlította volna össze a létezővel, legalább részben. Ugyan is ezen törvénytartó írástudók és farizeusok mind a zsengeket, mint a tizedet lefizették, a bűjtöket megtartották, s a törvénynek többi részeit is teljesítették. Azért nekünk tökélyesebb törvényre van szükségünk, hogy a parancsolatokat megtartsuk. Az igazság minden erényt jelent; a mennyeek országa pedig a jövődó javak élvezését.

²¹) Miért nem mondta: hallottátok, hogy mondtam a régieknek, miután azokat is ő adta: hanem, mondva volt a régieknek? Mert nehéz felfogású volt e dolog, és minden hallgatót megbántott volna.

²²) A törvényteli visszaélést dorgálván az Ur, midőn tökélyesebbekre átmegy, nem csak ölni tilt. hanem a haragtól is elvezet bennünket.

Raka szónak némelyek: „te lódluj” értelmet tulajdonítanak, a mi kis lenézésnek és megvetésnek igéje: valamint mi valakinek parancsolván a cselédek közül mondani szoktuk: menj el te, vagy mondd valakinek ezt te; ugy a szyrus nyelven beszélők raka által azt jelentik: te, vagy: elhetetlen; de az emberszerető Isten a legkisebb és csekély csufszavakat is kerülni tanítja; méltónak mondja pedig a gyülekezetre, tudnillik a zsidó törvényszékre; mert a sértő nála vádoltaték.

Esztelennek mondani. Sokan nehéz és terhesnek állítják, ha csekély szóért oly nagy büntetést mérnek ránk; de nem tudják, hogy nagyobb része a bűnhődésnek és bűnnek szavaktól veszi kezdetét, ugyan is a káromlások szavak által történnek, a szidalmazások, gyalázások, hitszegések, hamis tanúságok. Ne nézzétek tehát, valljon csekély szó-e, hanem valljon nagy veszélylyel jár-e, azt vizsgáljuk. Vagy nem tudjátok, hogy ellenségeskedés idején, a fellobbanó haragnak, és a heves léleknek a kevés is nagynak látszik, azért a ki bolond szóval csufolódik, azt gehenna tüzével fenyegeti; gehennának pedig mondatik, mert szüntelen élesztetik fogyasztás nélkül, és mindig megújul anyag nélkül.

²³) Azt mondván: ha elhozod ajándokodat, nagy jószágát és kiáradozó emberszeretetét mutatja, mert öntiszteltéről lemond a felebaráti szeretetért. Szűnjék meg, ugymond, az én imádatásom, hogy a te szereteted maradjon, mivelhogy az is áldozat, az embertársal való kibékülés. Kettőt fejt ki ebből, tudnillik, hogy drága áldozatnak veszi a szeretetet, mivel e nélkül a másikat sem fogadja el: azután pedig elkerülhetlennek teszi a kibékülés szükségét, mert, habár nem az embertárs iránti szeretetből, legalább, hogy ne maradjon félben az áldozat, sietni fog megbékülni a megsértettel; minthogy a viszálykodókat Isten nem fogadja el. Hallják ezt, valahányan haraggal vagy imákat végeznek, vagy alamizsnálkodnak, vagy a szentséges titkokban részesülni mernek.

ὅτι ὁ ἀδελφός σου ἔχει τί κατὰ σοῦ· ²⁴ Ἀφες ἐκεῖ τὸ δῶρον σου ἔμπροσθεν τοῦ θυσιαστηρίου, καὶ ὕπαγε, πρῶτον διαλλάγηθι τῷ ἀδελφῷ σου, καὶ τότε ἐλθὼν πρόσφερε τὸ δῶρον σου. ²⁵ Ἰσθι ἐννοῶν τῷ ἀντιδίκῳ σου ταχὺ, ἕως ὅτου εἶ ἐν τῇ δόξῃ μετ' αὐτοῦ, μήποτε σε παραδῷ ὁ ἀντίδικος τῷ κριτῇ, καὶ ὁ κριτὴς σε παραδῷ τῷ ὑπηρέτῃ, καὶ εἰς φυλακὴν βληθῇς. ²⁶ Ἀμὴν λέγω σοι, οὐ μὴ ἐξέλθῃς ἐκεῖθεν, ἕως ἂν ἀποδῷς τὸν ἔσχατον κοδράντην. ²⁷ Ἠκούσατε, ὅτι ἐρρέθη· Οὐ μοιχεύσεις. ²⁸ Ἐγὼ δὲ λέγω ὑμῖν, ὅτι πᾶς ὁ ἐμβλέπων γυναῖκα πρὸς τὸ ἐπιθυμῆσαι αὐτήν, ἤδη ἐμοίχευσεν αὐτήν ἐν τῇ καρδίᾳ αὐτοῦ. ²⁹ Εἰ δὲ ὁ ὀφθαλμός σου ὁ δεξιὸς σκανδαλίζει σε, ἔξελε αὐτὸν, καὶ βάλε ἀπὸ σοῦ· συμφέρει γάρ σοι, ἵνα ἀποληται ἐν τῶν μελῶν σου, καὶ μὴ ὅλον τὸ σῶμα σου βληθῇ εἰς γέενναν. ³⁰ Καὶ εἰ ἡ δεξιὰ σου χεὶρ σκανδαλίζει σε, ἔκκοπον αὐτήν, καὶ βάλε ἀπὸ σοῦ· συμφέρει γάρ σοι ἵνα ἀποληται ἐν τῶν μελῶν σου, καὶ μὴ ὅλον τὸ σῶμα σου βληθῇ εἰς γέενναν. ³¹ Ἐρρέθη, ὅτι ὅς ἂν ἀπολύσῃ τὴν γυναῖκα αὐτοῦ, δότω αὐτῇ ἀποστάσιον. ³² Ἐγὼ δὲ λέγω ὑμῖν, ὅτι πᾶς ὁ

²⁵) Τὸ ἴσθι ἐννοῶν, τινὲς ἀντίδικον τὸν διάβολον λέγουσι, καὶ ὅτι κελεύει ὁ Χριστὸς μηδὲν ἔχειν τῶν ἐκείνων· τοῦτο γὰρ εἶναι τὸ ἐννοεῖν αὐτῷ, ὡς οὐ δυνατὸν διαλέσασθαι μετὰ τὴν ἐντεῦθεν ἀποδημίαν, τῆς ἀφορήτου λοιπὸν ἡμᾶς διαδεχομένης κολάσεως, ὅδον δὲ τὸν βίον. Ἐμοὶ δὲ περὶ τῶν ἐνταῦθα δοκεῖ λέγειν δικαστῶν, καὶ τῆς ἐπὶ τὸ δικαστήριον ὁδοῦ, καὶ τοῦ δεικνυμένου τούτου.

Τί δὲ ἐστὶν τὸ ἐννοεῖν; καταδέχον μᾶλλον ἀδικεῖσθαι, μήποτε παραδοθῇς τῷ πράκτορι, τῷ ἐπὶ τῶν κολάσεων ταπεινῶν ἀγγέλῳ, ὃς βάλεῖ εἰς τὴν φυλακὴν, τουτίσθαι εἰς τὸν τόπον τῆς κολάσεως δι' ἐπιπόνων μαστίγων ἀπαιτῶν μέρι καὶ τῶν μικροτάτων ἀμαρτημάτων. Κοδράντης γὰρ ἐστὶ τὸ τέταρτον τοῦ ἴν. Ὁ οὖν λέγει, τοιοῦτόν ἐστιν ἐγγνωμόντι καὶ πρὸ δίκης λίς τὴν ἐχθραν, ἐπεὶ ἐὰν αἰτιαθῇς καὶ φυλακισθῇς, οὐκ ἀπολύῃ εἰς οὐ ἀποδῷς ἀχρεὶς ὁβολοῦ.

²⁸) Τί ἐστὶν ὁ ἐμβλέψας γυναῖκα; ὁ ποιοῦμενος ἔργον τὰ λαμπρὰ σώματα περιεργάζεσθαι, καὶ τὰς ἐνδόρφους ὄψεις θεωρᾶν ἐπειδὴ γὰρ τῇ καρδίᾳ τὴν τοῦ πνεύματος δεχόμεθα χάριν, αὐτὴν ἐκκαθαίρει πρῶτον. Ἐπεὶ οὖν οὐκ ἐστὶ μὴ ἐπιθυμεῖν, καὶ γὰρ ὁ ἐν ὄρεσι καθήμενος ἐπιθυμεῖ οὐκ εἶπεν τὴν ἀπλῶς ἐγγνωμένην ἐπιθυμίαν, ἀλλ' ὅς ἂν ἐμβλέψῃ πρὸς τὸ ἐπιθυμῆσαι, τουτίσθαι ὁ ἐκείνῳ τὴν ἐπιθυμίαν συλλέγων. Ἰσως δὲ ἐρεῖ τίς ἐὰν οὖν ἴδω μὲν καὶ ἐπιθυμήσω, μηδὲν δὲ πράξω ποτηρὸν, ἐκ τούτου κατακρίνομαι; γνωσκέτω ὁ τοιοῦτος, ὅτι καὶ αὐτὸς μετὰ τῶν μοιχῶν ἔσθην.

^{29—30}) Εἰπὼν δὲ ἐὰν ὁ ὀφθαλμός σου σκανδαλίζῃ σε ἢ χεὶρ σου, οὐ περὶ μελῶν εἴρηκε, ἀλλὰ περὶ τῶν οικείων πρὸς ἡμᾶς ἐχόντων, ἐὰν γὰρ τίνα οὕτω φίλῃς, φησί, ὡς ἐν τάξει δεξιῶν ὀφθαλμοῦ, ἐὰν οὕτω χρήσιμον εἶναι νομίζῃς ὡς ἐν τάξει δεξιῶν χειρὸς, καὶ βλάβη σου τὴν ψυχὴν ἀπώτεμε τούτον ἀπὸ σοῦ καὶ πόρρω χωρίσθητι ἀπ' αὐτοῦ· ὅταν γὰρ μὴ ἀλλήλους σῶζετε, ἀλλὰ μᾶλλον ἀμφοτέρωτεροι προσαπολέσθε οἷς ὅμοιοι, συμφέρει χωρισθέντα καὶ τὸν ἑνα σῶθῃν.

³²) Λαλεῖ εἰπὼν, ὅς ἂν ἀπολύσῃ τὴν γυναῖκα αὐτοῦ; ἐπειδὴ νόμος ἦν κείμενος παλαιός, τὸν μισοῦντα τὴν γυναῖκα αὐτοῦ ἐξ οἰκισθῆναι αἰτίας, μὴ κωλύεσθαι αὐτὸν ἐκβάλλειν αὐτήν, καὶ ἑτέραν ἀπ' ἐκείνης εἰσάγειν. Οὐ μὴν ἀπλῶς τοῦτο ποιεῖν ὁ νόμος ἐκέλευεν· ἀλλὰ δόντα βιβλὸν ἀποστασίου

hogy felebarátod neheztel rád: ²⁴ hagyd ott ajándokodat az oltár előtt, és menj, békülj meg előbb felebarátoddal, s akkor eljővén ajánld föl ajándokodat. ²⁵ Légy ellenedd hamar egyértelmű, midőn uton vagy vele; nehogy ellened átadjon a bírónak, a bíró pedig átadjon a poroszlónak, és a börtönbe vettessél. ²⁶ Bizony mondom neked, ki nem jössz onnét, míg az utolsó fillérig meg nem fizetsz. ²⁷ Hallottátok, hogy mondva volt: Ne paráználkodjál. ²⁸ Én pedig azt mondom nektek, hogy minden, a ki az aszszonyra néz, őt megkívánván: már paráználkodott vele szívében. ²⁹ Ha tehát jobb szemed botrányodra van: vágd ki s vedd el magadtól; mert jobb neked, hogy veszszen el egy tagjaid közül, s ne vettessék az egész tested gehennára. ³⁰ S ha jobb kezed botránoztat téged, vágd el és vedd el magadtól; mert jobb neked, hogy veszszen el egy tagjaid közül, s ne vettessék az egész tested gehennára. ³¹ Mondva volt: hogy a ki elbocsátja feleségét, adjon neki válaslevelet: ³² Én pedig mondom nektek, hogy valaki elbo-

²⁵) Ama mondatnál: „Légy egyértelmű“ némelyek ellenségül az ördögöt értik, s hogy a Krisztus azt parancsolja, hogy az ördögnek semmijét se bírjuk; mert ez volna, vele egyértelműnek lenni, miután az élet végén nem lehet tőle elválni, ha kiállhatlan büntetésbe esünk. Az utat pedig e jelen életnek veszik. Nekem azonban a földi bírakról látszik szólni, és a törvényszékhez vezető utról, s itteni börtönről.

Mit tesz tehát egyetértetni? fogadd el inkább a sérelmet, hogy át ne adassál a büntetőnek, tudniillik a büntetések fölé rendelt megbízottnak, a ki börtönbe, azaz a büntetések helyére vetne súlyos bűnhődés végett, egész a legkisebb vétségig. *Kodrántis* (fillér) negyedrészt jelenti az *in*-nek (mérték neve). Annyit mond tehát: légy jó indulatu, és törvénykezés előtt hagyd föl az ellenkezéssel; mert ha bevádoltatol és elzárattol: ki nem szabadulsz, míg meg nem fizetsz az utolsó fillérig.

²⁸) Mit tesz: „a ki megnézi a nőt?“ A ki csinos testeket kíváncsilag vizsgál, s a szép arcokat vadászsa. Mint-hogy tudnillik szívbe fogadjuk a Lélek kegyelmét, először is azt (a szívet) tisztítja meg. De mivel nem válhatunk meg a kíváncsoktól, mert a hegyeken ülő (remete) is kíván: nem mondta egyszerűn a gerjedő kíváncsot, hanem a ki megnézi megkívánás végett, az az a ki önmaga gerjeszt magában kíváncsot. Továbbá mondhatná valaki: ha tehát megnézem és megkívánom, de semmi rosszat el nem követek, vajjon azért elkarhozom? Tudja meg az ilyen, hogy ő is a paráznák közé tartozik.

^{29—30}) Mondván: ha szemed, vagy kezed botránoztat: nem a tagokról szól, hanem a minket környező társainkról. Ha, ugymond, valakit annyira szeretsz, hogy jobb szemed gyanánt tartod, vagy ha valakit oly hasznosnak gondolsz, hogy jobb kezedül tekinted, de megsérti lelkedet: vágd el magadtól, s messze szakadj el tőle; mert ha egymást meg nem mentitek, sőt inkább együtt levén mind a ketten elvesztek: jobb legalább egynek elválás által üdvözülni.

³²) Miért mondta: „A ki elbocsátja feleségét?“ Mert régi törvény volt, hogy a ki gyűlöli feleségét bármely okból, ne tiltassék elbocsátani azt, s mást helyébe venni. Azonban a törvény nem egyszerűn parancsolta ezt cselekedni, hanem válaslevél átadása után, úgy hogy az asszony nem térhetett

ἀπολύων τὴν γυναῖκα αὐτοῦ, παρεκτός λόγου πορνείας, ποιεῖ αὐτὴν μοιχεύσθαι καὶ ὅς ἂν ἀπολελυμένην γαμήσῃ, μοιχεύεται. ³³ Πάλιν ἰκούσατε, ὅτι ἐρρέθη τοῖς ἀρχαίοις, Οὐκ ἐπιорκίσεις, ἀποδώσεις δὲ τῷ Κυρίῳ τοὺς ὅρκους σου. ³⁴ Ἐγὼ δὲ λέγω ὑμῖν, μὴ ὁμοῦσαι ὅλως· μήτε ἐν τῷ οὐρανῷ, ὅτι θρόνος ἐστὶ τοῦ Θεοῦ. ³⁵ μήτε ἐν τῇ γῇ, ὅτι ὑποπόδιόν ἐστι τῶν ποδῶν αὐτοῦ· μήτε εἰς Ἱεροσόλυμα, ὅτι πόλις ἐστὶ τοῦ μεγάλου βασιλέως. ³⁶ μήτε ἐν τῇ κεφαλῇ σου ὁμόσης, ὅτι οὐ δύνασαι μίαν τρίχα λευκὴν ἢ μέλαιναν ποιῆσαι. ³⁷ Ἔστω δὲ ὁ λόγος ὑμῶν, ναὶ, ναὶ· οὐ, οὐ· τὸ δὲ περισσὸν τούτων, ἐκ τοῦ ποτηροῦ ἐστίν. ³⁸ Ἦκού-

τῇ γυναίκα, ὅστε μὴ εἶναι κυρίαν πάλιν ἐπ' αὐτὸν ἐπαρτεῖν, ἐπεὶ εἰ μὴ τοῦτο ἦν, ἀλλὰ πάλιν, μετὰ τὸ λαβεῖν ἄλλην, ἐξῆν τὴν προτέραν ἐπαναγεῖν, πολλὴ ἡ σύγχυσις ἐμείλλει εἶναι, συνεχῶς τὰς ἀλλήλων λαμβανόντων πάντων, καὶ μοιχεύει τὸ πρῶτον λοιπὸν ἢν σαφές. Διότι οὐ μικρὰν ἐπενόησε παραμυθίαν τὸ βιβλίον τοῦ ἀποστόλου· συνεχωρεῖτο δὲ ταῦτα, ἵνα μὴ ὁ μισὸν σφάξῃ τὴν μισουμένην· τοιοῦτον γὰρ τῶν ἰουδαίων τὸ ἔθος, οἱ γὰρ παῖδων μὴ φειδόμενοι καὶ προσηύτας ἀναιροῦντες, πολλοὶ μάλλον γυναικῶν οὐκ ἂν ἐφείσαντο.

³³) Τὸ ἀποδώσεις κυρίῳ τοὺς ὅρκους, δηλοῖ ὁμνῆναι μὲν, ἀληθεύοντα δέ, τοῦτο δὲ τοῖς ἀρχαίοις ἐρρέθη, αὐτοὺς δὲ περαιτέρω ἀπάγων τοῦ ὁμνῆναι κατὰ τοῦ Θεοῦ, γρησὶ, μήτε κατὰ τοῦ οὐρανοῦ, μήτε κατὰ τῆς γῆς, μήτε κατὰ Ἱεροσολύμων. Τοῦτων δὲ ἐμνήσθη, οὐχ ἁπλῶς, ἀλλ' ἐπειδὴ ἔθος εἶχον καὶ κατὰ τοῦτων ὁμνῆσαι, καὶ δεικνύει πρὸς τὸ τέλος τοῦ ἐπαγγέλλειν τοῦτο τὸ ἔθος.

³⁴) Τὸ δὲ μήτε κατὰ τῆς κεφαλῆς σου, σημαίνει, ὅτι οὐδεὶς ἐστὶν ἑαυτοῦ κύριος; τοσοῦτον γὰρ τοῦτον ἀνέστηκα, γρησὶ, ὅτι οὐδὲ τὸ πάντων ἐσχάτων ἐργάσασθαι ἐν τῇ κεφαλῇ δυνήσῃ, οὐ γὰρ εἶπεν, οὐ δύνασαι ἐξεργάζεσθαι τρίχα ἀλλ' οὐδὲ τὴν αὐτὴν ἀλλάξαι ποίηται. Τί οὖν ἂν ἀπαυτῇ τις, γρησὶ, ὅρκον, καὶ ἀνάγκην ἐπάγῃ; ὁ τοῦ Θεοῦ φόβος τῆς ἀνάγκης ἐστὼ δυνατώτερος· ἐπεὶ εἰ μέλλοις τοιαύτας προβάλλεσθαι προτάσεις, οὐδὲν φιλᾷς τῶν ἐπιταχθέντων.

³⁷) Τί οὖν, εἰ ἐκ τοῦ ποτηροῦ ἐστὶ τὸ περισσὸν τοῦ ναὶ καὶ τοῦ οὐ, πῶς οἱ ἀρχαῖοι οὐκ ἐλάττονον τοῦ ὁμνῆσαι; διὰ τὸ αὐτῶν ἀσθενεῖς συγκαταβαίνειν γὰρ αὐτοῖς ὁ νόμος τοῦτο προσέτασεν, ἵνα τοῖς οὖν νόμοις στοιχῶμεν οὐ γὰρ μόνον τοῦ ἐπιορκεῖν, γρησὶ, καταλύω, ἀλλὰ καὶ τοῦ ὅλως ὁμνῆσαι, οὐ μόνον εἰς τοῦ Θεοῦ ὄνομα, ἀλλ' οὐδὲ εἰς τι τῶν κτισμάτων αὐτοῦ.

³⁸) Εἰπὼν δὲ, ὁσθαμὸν ἀντὶ ὁσθαμῶν, αὐτοὺς ὑψηλότερόν τι νομοθετεῖ, καὶ δεικνύειν οὐ τὸν ἀδελφὸν ὄντα τὸν ταῦτα ἐργάσασθαι, ἀλλὰ τὸν ποτηρῶν. Αὐτὰ τοῦτο γὰρ ἐπιγὰγε, μὴ ἀντιστῆναι τῷ ποτηρῷ, οὐχὶ τῷ ἀδελφῷ, ἀλλὰ τῷ ποτηρῷ, δεικνύς, ὅτι ἐκεῖνον κινεῖν ταῦτα τολμῶνται. Τί οὖν, γρησὶ, οὐ γρησὶ ἡμᾶς ἀντιστῆναι τῷ ποτηρῷ; δεῖ μὲν, οὐ τοῦτο δὲ τῷ τρόπῳ, τῷ ἀντιδιδόναι κακὸν ἀντὶ κακοῦ, ἀλλὰ τῷ παρέχειν ἑαυτοὺς πάσχειν κακῶς· οὕτω γὰρ τοῦ ποτηροῦ περιγενώμεθα, οὐδὲ γὰρ πνεὶ σβέννεται πῦρ, ἀλλ' ἔδεται. Καὶ τὸ παρέχειν δὲ τῷ τέπειστοι τὴν ἐτέραν διαγόναν οὐ περὶ τῆς τοιαύτης πληγῆς νομοθετεῖ μόνον, ἀλλὰ καὶ τὴν ἐν ἁμασί τοῖς ἄλλοις ἀνεξικακίαν, καὶ οὐχ ἵνα ῥαπιζόμενοι μόνον φέρομεν γενναίως, νομοθετεῖ· ἀλλ' ἵνα καὶ πᾶν ὁποῖον πάσχοντες δεινόν, μὴ θωροβώμεθα· οὐδὲ γὰρ εἶπεν, ὁδὸς τῷ αὐτοῦντι τὸ ἱμάτιον, ἀλλὰ τῷ θέλοντι σοι κριθῆναι, τουτέστιν, ἐὰν εἰς δικαστήριον ἔλθῃ, καὶ πράγματα δικαστικά παρέχῃ, οὐ μόνον ἂ βούλεται λαβεῖν κερδὴ δούναί, ἀλλὰ καὶ πλεονεξία ἐπιδειξάσθαι φιλοτιμίαν. Καὶ τὸ ἐάν τις σε ἀγγαρεύῃ γρησὶ μίλιον ἐν, ἔπαγε μετ' αὐτοῦ δύο, τοῦτο δηλοῖ, ὑπέσθῃ τὴν ἀδικίαν ἐπιθυμίαν ἐκείνου, τὸ γὰρ ἀγγαρεύσαι τοῦτό ἐστι, τὸ ἀδικῶς ἐλκεῖν. Αὐτοὺς δὲ

εἰσάγει feleségét, más mint paráznaság miatt: oka lesz paráználkodásának; és valaki az elbocsátottat nőül veszi, paráználkodik. ³³ Ismét hallottátok, hogy mondva volt a régieknek: Hamisan ne esküdjél, hanem add meg az Urnak, a mit esküdted: ³⁴ Én pedig mondom nektek: éppen ne esküdjete; se az égre, mert Istennek királyi széke; ³⁵ se a földre, mert lábainak zsámolya; se Jeruzsalemre, mert a nagy király városa; ³⁶ se fejedre ne esküdjél, mert nem tehetsz egy hajszálat fehérré vagy feketévé. ³⁷ Legyen pedig a ti szólástok: úgy úgy, nem nem; a mi ezeken tul van, a gonosztól való. ³⁸ Hallottátok,

vissza többé ugyanahhoz. Ha ez nem így van, hanem másnak elvétele után szabad az előbbi visszavenni: nagy zavar támad; mert úgy szüntelen egymás feleségét cserélgetik, s az világos házasságtörés lett volna. Azért nem csekély vigasztalást gondolt ki, a válaszevelet. Ezt pedig azért engedte meg, hogy a gyűlölő meg ne ölje a gyűlölöttet. Ilyen volt tudnillik a zsidók erkölce. A kik gyermekeiket nem kímélték, s a profétákat megölték: sokkal kevesebb engedtek volna meg feleségeiknek.

³³) „Add meg az Urnak, a mit esküdted”, annyit jelent: hogy esküdhetek ugyan, de igaz lélekkel. Így mondatott ez a régieknek: de ő távolabb elvezetvén az istenrei esküvéstől, mondja: se az égre, se a földre, se Jeruzsalemre. Ezeket pedig nem ok nélkül említé, hanem mivel szokásuk volt ezekre is eskünni, mely szokásra az evangéliumnak vége felé is hivatkozik.

³⁴) „Fejedre se esküdjél” azt jelenti: hogy senki sem ura önmagának; ettől oly távol vagy ugymond, hogy legcsekélyebbet sem cselekedhetel fejedre; nem mondta tudnillik, nem huzatsz ki hajszálat, hanem minőségét sem változtathatod. De tán kérdezed, ha valaki esküt kíván és szükségre hivatkozik? Legyen Isten féleme a szükségnél erősebb; mert ha efféle ürügygyel állsz elő: a parancsolatoknak egyikét sem tartod meg.

³⁷) Mikép történt tehát, ha az, a mi több az „úgy” és „nem”-nél, a gonosztól való, hogy a régiek az eskütől el nem tiltattak? Gyarlóságuk miatt; a törvény tudnillik lebecsátkozván hozzájuk rendelé azt; mi tehát egyedül ezt kövessük; mert nem csak a hamis esküt szüntetem meg, ugymond, hanem általában az esküt, nem csak Isten nevére, hanem akármely teremtményére is.

³⁸) Említvén azt: „szemet szemért” ő felségesebb törvényt hoz, s kijelenti, hogy nem felebarátunk volt, a ki azt cselekedte, hanem a gonosz (ördög). Azért tanítá: nem ellenkezni a gonosszal; nem monda felebaráttal, hanem a gonosszal, jelentvén, hogy az ő ingerlésére merik ezeket. De hát, kérde, nem kell-e ellenállani a gonosznak? Sőt igen, de nem oly módon, hogy rosztat roszzal fizess, hanem engedjük magunkat szenvedtetni; úgy fogunk aztán a gonoszon erőt venni. Hisz nem tüzzel oltatik el a tűz, hanem vízzel. Azután: „engedd az arczilverőnek másik arczodat is, nem csupán ilyen sérelemről parancsolja, hanem minden egyében is türelmet kíván, és rendeli, hogy ne csak, midőn veretünk, azt nemesen viseljük, hanem bármi nagyot szenvedünk is, meg ne háborodjunk. Ugyan is, nem mondta: add a követelőnek öltönyödöt, hanem annak, a ki veled perlekedni akar; az az: ha törvényszék elé hurcol és ügybajokat szerez, ne csak azt engedd neki, a mit el akar venni, hanem bővebb adakozást is mutass iránta. És ha valaki, ugymond egy mértföldre kényszerít menni, járj vele kettőt, ez annyit jelent: haladd fölül annak igazságtalan kíváratát; *ἀγγαρεύσαι* (elhurcolni) t. i. annyi, mint jogtalan erőszakkal elvezetni.

σατε ὅτι ἐρρέθη, Ὁφθαλμὸν ἀντὶ ὀφθαλμοῦ, καὶ ὀδόντα ἀντὶ ὀδόντος. ³⁹ Ἐγὼ δὲ λέγω ὑμῖν μὴ ἀντιοιτῆναι τῷ πονηρῷ· ἀλλ' ὅστις σε βλαπτέει ἐπὶ τὴν δεξιάν σου αἰχμήν, στρέψον αὐτῷ καὶ τὴν ἄλλην ⁴⁰ καὶ τῷ θέλοντί σοι κριθῆναι, καὶ τὸν χιτῶνα σου λαβεῖν, ἄφες αὐτῷ καὶ τὸ ἱμάτιον ⁴¹ καὶ ὅστις σε ἀγγαρεύσει μίλον ἐν, ἔπαγε μετ' αὐτοῦ δύο. ⁴² Τῷ αἰτοῦντί σε δίδου· καὶ τὸν θέλοντα ἀπὸ σοῦ δανείσασθαι, μὴ ἀποστραφῆς. ⁴³ Ἠκούσατε, ὅτι ἐρρέθη· Ἀγαπήσεις τὸν πλησίον σου, καὶ μισήσεις τὸν ἐχθρόν σου. ⁴⁴ Ἐγὼ δὲ λέγω ὑμῖν, ἀγαπάτε τοὺς ἐχθρούς ὑμῶν, εὐλογεῖτε τοὺς καταρωμένους ὑμᾶς, καλῶς ποιεῖτε τοῖς μισοῦσιν ὑμᾶς, καὶ προσεύχεσθε ὑπὲρ τῶν ἐπηρεάζοντων ὑμᾶς καὶ διωκόντων ὑμᾶς ⁴⁵ ὅπως γένησθε υἱοὶ τοῦ πατρὸς ὑμῶν τοῦ ἐν τοῖς οὐρανοῖς, ὅτι τὸν ἥλιον αὐτοῦ ἀνατέλλει ἐπὶ πονηροὺς καὶ ἀγαθοὺς, καὶ βρέχει ἐπὶ δικαίους καὶ ἀδίκους. ⁴⁶ Ἐὰν γὰρ ἀγαπήσητε τοὺς ἀγαπῶντας ὑμᾶς, τίνα μισθὸν ἔχετε; οὐχὶ καὶ οἱ τελῶναι τὸ αὐτὸ ποιοῦσι; ⁴⁷ καὶ ἐὰν ἀσπάσησθε τοὺς φίλους ὑμῶν μόνον, τί περισσὸν ποιεῖτε; οὐχὶ καὶ οἱ τελῶναι οὕτως ποιοῦσιν; ⁴⁸ Ἔσεσθε οὖν ὑμεῖς τέλειοι, ὥσπερ ὁ πατὴρ ὑμῶν ὁ ἐν τοῖς οὐρανοῖς τέλειός ἐστιν.

CAPUT VI.

Προσέχετε τὴν ἐλεημοσύνην ὑμῶν μὴ ποιεῖν ἔμπροσθεν τῶν ἀνθρώπων, πρὸς τὸ θαυμάζειν αὐ-

ταῦθα οὐ τὸ μετὰ τόκῳ λέγει, ἀλλὰ τὴν χρῆσιν τὴν ἀπλῶς γινόμενῃ.

⁴⁴) Τὴν κοροϊδίαν τῶν ἀγαθῶν ἐξαίτην τίθει τοὺς ἀγαπῶν τοὺς ἐχθρούς, καὶ εὐχεσθαι ὑπὲρ τῶν ἐπηρεάζοντων, καὶ καλῶς ποιεῖν τοῖς μισοῦσιν, ὅπερ ὕψος μέγιστον φιλοσοφίας ἐστίν· διάτοι τοῦτο καὶ λαμπρὸν τὸ ἐπαθλὸν ἔχει, καὶ μισθὸν τοιοῦτον, οἷον οὐδὲν τῶν προτέρων. Οὐ γὰρ γῆς ἐνταῦθα μέμνηται, καθάπερ ἐπὶ τῶν πρῶτων, οὔτε παρὰ κλήσεως, καὶ ἐλέους, καθάπερ ἐπὶ τῶν περθεύοντων, καὶ ἐλεημόνων, οὔτε βασιλείας οὐρανῶν· ἀλλ' ὁ πάντων τούτων ἢ φρικωδέστερον, τὸ γενέσθαι ὁμοίους τῷ Θεῷ, ὡς ἀνθρώπους γενέσθαι εὐκός, ὅπως γένησθε, φησὶν, ὁμοιοὶ τοῦ πατρὸς ὑμῶν τοῦ ἐν τοῖς οὐρανοῖς.

Ὁ ἀγαπῶν. Οὐ μέχρι φιλοῦ ἡμέματος ὀφείλει θελεῖν τι καλῶς, ἀλλὰ καὶ συνιερεῖν, πρὸς τὸ γενέσθαι τὰ δέοντα. Τέλειος δὲ ἐστὶν ὁ πάσας ἔχων τὰς ἀρετάς. Τὸ δὲ προσεῖχεσθαι ὑπὲρ τῶν ἐπηρεάζοντων τοῦτο ἐστὶ τὸ εἶδος τῆς ἐνγῆς, τὸ μὴ αἰτεῖν τὸν Θεὸν τιμωρηθῆναι τοὺς ἐχθρούς, ὑπὲρ ὧν εἰς ἡμᾶς ἀμοιράνουν, ἀλλὰ καὶ συγγωρηθῆναι, τοῦτο δὲ ποιοῦντες ἐξομοιοῦμεθα κατὰ τὸ δυνάτον Θεῷ, ὅς οὐ μόνον οὐ βλέπει, ἀλλὰ καὶ ἀνέχεται τοὺς ἰδίους ἐχθρούς.

¹) Ὁ ποιῶν ἐλεημοσύνην μὴ προαιρέσει τοῦ ὀφθῆναι τοῖς ποιεῖν αὐτὴν· καὶ ἐν περιστάσεως ὀφθῆναι, οὐδὲν ἐβλάβη. Ὁ δὲ διὰ φιλοκομιάν ποιῶν, καὶ μηδεὶς ἰδὼν, οὐδὲν κερδαίνει. Ἐπειδὴ δὲ ἔθος ἦν ἰουδαίοις διὰ σαλπύγγον καλεῖν τοὺς ἐνδεεῖς ἐπὶ ἐλεημοσύνην,

hogy mondva volt : Szemet szemért, és fogat fogért : ³⁹ Ἐν pedig mondom nektek : ellene ne álljatok a gonoszoknak; hanem akárki megüti jobbik arcodat : fordítsd neki a másikat is: ⁴⁰ s a ki veled perlekedni akar, és köntösödöt elvenni, engedd neki a palástot is; ⁴¹ és ha valaki egy mértföldre kényszerít : járj vele kettőt. ⁴² A ki tőled kér valamit, adj neki, és a ki tőled kölcsönözni akar, el ne fordulj tőle. ⁴³ Hallottátok, hogy mondva volt : Szeresd felebarátodat, és gyűlöld ellenségedet. ⁴⁴ Ἐν pedig mondom nektek : szeressétek elleneiteket; áldjátok azokat, kik szidalmaznak titeket; jót tegyetek gyűlölőitekkel, és imádkozzatok azokért, kik rágalmaznak és üldöznek titeket, ⁴⁵ hogy fiaii legyetek a ti Atyátoknak, a ki mennyekben van; mert ő fölkelti napját a gonoszok és a jók fölé, és esőt ad az igazoknak, és hamisaknak. ⁴⁶ Mert ha csak azokat szeretitek, kik titeket szeretnek, minő jutalmatok lesz? nemde a vámosok ugyanazt cselekszik? ⁴⁷ és ha egyedül barátaitokat üdvözlitek, mivel cselekesztek többet? nemde a vámosok is ugy cselekesznek? ⁴⁸ Legyetek tehát ti tökéletesek, mikép a ti Atyátok, ki mennyekben van, tökéletes.

Ovakodjatok, hogy alamizsnátokat az emberek előtt ne osztogassátok, hogy lássanak benne-

A kölcsön alatt pedig itt nem zsaroló kamatvételt ért, hanem egyszerű használatul-engedést.

⁴⁴) A javak tetőpontját utolsónak tette, t. i. szeretni elleneinket, imádkozni a rágalmazókért, áldani a szidalmazókat, és a gyűlölőkkel jót tenni, a mi a bölcselkedésnek legmagasb fensége; ugyanazért fényes jutalmat is vesz, és olyan megfizetést, milyent egy sem az előbbiek közül. Lám itt nem említi a földet, mikép a szelideknél; se a megvigasztalást és irgalmat, mint a siránkozókknál és irgalmazásokknál; sem a meunek országát: hanem a mi mindezeknél fölségesebb: Istenhez hasonlóká lenni a meennyire t. i. egy ember arra képes; hogy, ugymond, hasonló legyetek Atyátokhoz, a ki mennyekben van.

A ki szereti. Nem csak csekély szóval kell valakinek jót kívánni, hanem közre is munkálni, hogy legyen meg neki a szükséges. Tökéletes, a ki valamennyi erényt sajátjává tett. Imádkozni a rágalmazókért, azt a nemét teszi az imádságnak, midőn nem csak Istentől nem kívánjuk büntettetni elleneinket azért, a miben ellenünk vétettek: hanem meg is bocsátjuk; mert ezt cselekedvén a lehetőségig hasonlítunk Istenhez, a ki nem csak nem árt, hanem kedvez is saját ellenségeinek.

¹) A ki alamizsnálkodik, ne oly szándokkal tegye azt, hogy mások lássák; de ha körülmények miatt észrevétetik, mit sem árt. A ki pedig mutogatásból adakozik, habár senki sem látja: mit sem nyer. Mivel pedig a zsidóknak szokásuk volt kürt által hívni a szűkölködőket alamizsnához, mondja:

τοῖς· εἰ δὲ μὴτε, μισθὸν οὐκ ἔχετε παρὰ τοῦ πατρὸς ὑμῶν τοῦ ἐν τοῖς οὐρανοῖς. ²Όταν οὖν ποιῇς ἐλεημοσύνην, μὴ σαλπίσσης ἔμπροσθέν σου, ὥστε οἱ ὑποκριταὶ ποιοῦσιν ἐν ταῖς συναγωγαῖς καὶ ἐν ταῖς ῥύμαις, ὅπως δοξασθῶσιν ὑπὸ τῶν ἀνθρώπων· ἀμὴν λέγω ὑμῖν, ἀπέχουσι τὸν μισθὸν αὐτῶν. ³Σοῦ δὲ ποιούντος ἐλεημοσύνην, μὴ γνώτω ἡ ἀριστερά σου τί ποιεῖ ἡ δεξιὰ σου. ⁴ὅπως ἡ σου ἡ ἐλεημοσύνη ἐν τῷ κρυπτῷ, καὶ ὁ πατήρ σου, ὁ βλέπων ἐν τῷ κρυπτῷ, αὐτὸς ἀποδώσει σοι ἐν τῷ φανερῷ. ⁵Καὶ ὅταν προσεύχη, οὐκ ἔση ὥστε οἱ ὑποκριταὶ, ὅτι φιλοῦσιν ἐν ταῖς συναγωγαῖς καὶ ἐν ταῖς γωνίαις τῶν πλατειῶν ἐστῶτες προσεύχεσθαι, ὅπως ἂν φανῶσι τοῖς ἀνθρώποις· ἀμὴν λέγω ὑμῖν, ὅτι ἀπέχουσι τὸν μισθὸν αὐτῶν. ⁶Σὺ δὲ ὅταν προσεύχη, εἰσελθε εἰς τὸ ταμιεῖόν σου, καὶ κλείσας τὴν θύραν σου, πρόσευξαι τῷ πατρὶ σου τῷ ἐν τῷ κρυπτῷ· καὶ ὁ πατήρ σου ὁ βλέπων ἐν τῷ κρυπτῷ, ἀποδώσει σοι ἐν τῷ φανερῷ. ⁷Προσευχόμενοι δὲ μὴ βαττολογήσητε, ὥστε οἱ ἐθνικοὶ δοκοῦσι γὰρ ὅτι ἐν τῇ πολυλογίᾳ αὐτῶν

γῆσι μὴ σαλπίσης ἔμπροσθέν σου, ὥστε οἱ ὑποκριταὶ ποιοῦσιν, ἥτοι σάλπιγγα τὴν ἐπιδείξιν καλεῖ καλῶς δὲ καὶ ὑποκριτὰς εἶπεν αὐτοῖς, ἐπειδὴ τὸ μὲν προσωπεῖον ἐλεημοσύνης ἦν, ἡ δὲ διάνοια ὁμότητος καὶ ἀπαρθρωπίας· οὐ γὰρ διὰ τὸ τοὺς πλησίον ελεῖν ποιοῦν, ἀλλὰ διὰ τὸ δόξης ἀπολαύειν αὐτοῖς, ὅπερ ἐσχάτης ἦν ὁμότητος ἐτέρου λιμοῦ διαφθειρομένου δόξαν ζητεῖν, καὶ μὴ λένειν τὴν συμφορὰν εἰ γὰρ καὶ βούλει γῆσι θεάτας τιὰς ἔχει τῶν ὑπὸ σοῦ γενομένων ἀγαθῶν ἔργων, ἰδοὺ ἔχεις οὐκ ἀγγέλους, οὐκ ἀρχαγγέλους, ἀλλὰ τὸν ὅλον Θεόν· εἰ δὲ καὶ ἀνθρώπους ἐπιθυμῶντες ἔχειν θεωροῦς, οὐδὲ ταύτης σε ἀποστερεῖ τῆς ἐπιθυμίας καιρῷ προσήκοντι· ἐν γὰρ τῷ αἰῶνι τὸ μέλλοντι αὐτὸς σε ὁ Θεὸς ἀνακερῶν τῆς οἰκονομίας παρουσίας ἀπάσης.

³) Σοῦ δὲ ποιούντος ἐλεημοσύνην, τουτέστιν εἰ οἷον τί σοι καὶ τοὺς ἑγγράτους λαθεῖν, εἰ δυνατόν καὶ ἐάντων ὅπως ὁ Θεὸς μόνος γνώσῃ τοῦτο, ὁ καὶ τῶν κρυπτῶν γνῶσθαι.

⁵) Τοὺς ἐρχομένους ἐπὶ τὸ ὁφθῆναι ἀνθρώποις ὑποκριτὰς καλεῖ, ὡς προφασίζομένους μὲν αἰτεῖν Θεόν, διὰ δὲ τοὺς ἀνθρώπους ποιοῦντας οὕτω, ὅπερ εἶδος ἐστὶν ἀνθρωπαρεσίας· οὗτοι λαμβάνουσι τὸν μισθὸν παρὰ τῶν ἀνθρώπων, παρ' ὧν καὶ θέλουσιν ὥστε εἰ βούλει μάλιστα ἀνθρώπους ἰδεῖν σου τὰ κατορθώματα, κρύψον αὐτὰ νῦν, ἵνα μετὰ πλείονος τῆς τιμῆς τότε ἅμα πάντες θεάσωνται, τοῦ Θεοῦ φανερά ποιοῦντος, καὶ παρὰ πᾶσιν ἀνακηρύττοντος· νῦν μὲν γὰρ σου καὶ καταγνώσονται οἱ βλέποντές σε ὡς κενόδοξον, στεφανούμενον δὲ τότε ἰδόντες οὐ μόνον οὐ καταγνώσονται, ἀλλὰ καὶ θανατώσονται ἅπαντες.

⁶) Σὺ δὲ ὅταν προσεύχῃ· προσεύχεται δὲ εἰσελθὼν εἰς τὸ ταμιεῖον τῆς ψυχῆς τῷ νῷ κλείσας τὴν τοῦ στόματος θύραν ὁ καλῶς προσευχόμενος· οὐ γὰρ τὸ ἐν ἐκκλησίᾳ προσεύχεσθαι κολυβεῖ, ἀλλ' ἐν ἡσυχίᾳ, καὶ ἄνεν θορύβῳ· οὐ πρὸς ἀρίσκειαν ἀνθρώπων ἀποβλέποντες· ἐπεὶ καὶ εἰς τὸ ταμιεῖον εἰσελθὼν καὶ ἀποκλείσας πρὸς ἐπιδείξιν αὐτὸ ἐργάση, οὐδὲν σοι τῶν θυρῶν ὄφελος.

⁷) Τί δὲ ἐστὶν ὅπερ εἶπεν μὴ βαττολογήσητε; βαττολογία ἐνταῦθα τὴν γλῶσσαν λέγει, οἷον ὅταν τὰ μὴ προσήκοντα αἰτῶμεν παρὰ Θεοῦ, δυναστείας, καὶ δόξας, καὶ πλοῦτον, καὶ τρυφάς, καὶ τὸ ἐχθρῶν περιγεῖσθαι, καὶ ἀπλῶς τὰ μὴ εἰς ψυχὴν σωτηρίαν.

τεκεῖ, különben nincs jutalmatok a ti Atyátoknál, ki mennyekben van. ²Midőn tehát alamizsnát osztogatsz, ne kürtölj magad előtt, mint a képmutatók cselekesznek imaházakban, és az utcákon, hogy dicsérjék őket az emberek: bizony mondom nektek, elveszik jutalmukat. ³Te pedig midőn alamizsnálkodol, ne tudja balkezed, a mit jobbod cselekszik: ⁴hogy alamizsnád rejtekben legyen, és Atyád, ki belát a rejtekbe, ő megfizet neked nyilvánosan. ⁵És midőn imádkozol, ne légy mint a képmutatók, mert szeretnek imaházakban és az utcák szegletein állva imádkozni, hogy feltűnjenek az embereknek; bizony mondom nektek, hogy elveszik jutalmukat. ⁶Te pedig midőn imádkozol, menj be szobádba, s bezárván ajtódát imádd Atyádat, a ki rejtekben van, s Atyád, ki belát a rejtekbe, megfizet neked nyilvánosan. ⁷Imádkozván pedig sokat ne beszéljétek, mikép a pogányok; mert azt vélik, hogy a sok beszédjök miatt hallgattatnak meg;

ne kürtölj magad előtt, mint a képmutatók cselekesznek; tudnillik kürtnek nevezi a mutogatást. Jól mondta pedig őket képmutatóknak; mert az álarcz ugyan alamizsnát színlott: de a gondolat kegyetlenség- és embertelenségből indult; mint-hogy nem azért adakoztak, hogy a felebaráton könyörüljenek, hanem hogy dicsőséget élvezzenek, az pedig iszonyu kegyetlenség, ha, midőn más éhen veszendő, te dicsőséget keressz, és az segíet el nem hártod. Ha tudnillik, ugymond, kívánsz némely szemlélőket az általad gyakorlott jó cselekedetknél: ime látnak nem az angyalok, sem a főangyalok, hanem maga a mindenek Istene. Ha pedig még embereket is kívánsz tanukul birni: még ezen ohajtásodtól sem foszt meg annak idején; mert a tulvilágban maga az Isten hirdeti majd érdemeidet az egész világ jelenlétében.

³) Te pedig, ha alamizsnát osztogatsz. Az az ugy intézd, hogy a legközelebb állók se tudják, sőt, ha lehet, magad se, hogy csak egyedül az Isten tudja azt, ki az elrejtetteket is ismeri.

⁵) Azokat, kik azért imádkoznak, hogy az emberek lássák őket, képmutatóknak nevezi; mert színlik ugyan az Isten-imádat: de az emberek miatt cselekesznek úgy, a mi az emberi tetszvágnak neme. Ezek jutalmukat az emberek-től veszik, kiktől kívánják is. Ha tehát akarsz, hogy az emberek minél jobban lássák erényeidet, rejtse el most ezeket, hogy egykor nagyobb tisztelettel mindnyájan együtt lássák, ha Isten nyilvánosokká teszi, és mindenek előtt fölfedezi; mert most félreismernek, ha mint diesvágyót látnak: akkor pedig megkoszorozottan látván téged nem csak félre nem ismernek, hanem csodálnak is mindnyájan.

⁶) Te pedig ha imádkozol. A ki jól imádkozik, elméjével bezárkozik lelke kamrájába, s becsukja ajkainak ajtaját. Ugyanis nem a szentegyházban imádkozni, tiltja nekünk: hanem kívánja, hogy csendben zaj nélkül imádkozzunk, nem tekintvén az emberek tetszésére; mert habár magányodba rejtjed magadat, s bezárkozván ezt mutogatásból cselekszed: semmi hasznát nem veszed az ajtónak.

⁷) Mi az, a mit mondtok: sokat ne beszéljétek? *Βαττολογία* által itt oktalán csevegést jelent, például, ha helytelen dolgokat kérünk Istentől, hatalmat, dicsőséget, gazdagságot, gyönyörűséget, vagy az ellenségek elnyomatását, szóval: a melyek nem szolgálnak lelki üdvösségünknek.

εἰσακουσθήσονται· ⁸μη οὖν ὁμοιωθῆτε αὐτοῖς. εἶδε γὰρ ὁ πατήρ ὑμῶν ὃν χρεῖαν ἔχετε, πρὸ τοῦ ὑμᾶς αἰτῆσαι αὐτόν. ⁹Οὕτως οὖν προσεύχεσθε ὑμεῖς· Πάτερ ἡμῶν ὁ ἐν τοῖς οὐρανοῖς, ἁγιασθήτω τὸ ὄνομά σου· ¹⁰ἐλθέτω ἡ βασιλεία σου· γεννηθήτω τὸ θέλημά σου, ὡς ἐν οὐρανῷ, καὶ ἐπὶ τῆς γῆς. ¹¹Τὸν ἄρτον ἡμῶν τὸν ἐπιούσιον δὸς ἡμῖν σήμερον, ¹²καὶ ἄφες ἡμῖν τὰ ὀφειλόμενα ἡμῶν, ὡς καὶ ἡμεῖς ἀφίεμεν τοῖς ὀφειλέταις ἡμῶν, ¹³καὶ μὴ εἰσενέγκῃς ἡμᾶς εἰς πειρασμόν, ἀλλὰ ῥύσαι ἡμᾶς ἀπὸ τοῦ πονηροῦ· ὅτι σοῦ ἐστιν ἡ βασιλεία, καὶ ἡ δύναμις, καὶ ἡ δόξα, εἰς τοὺς αἰῶνας, ἀμήν. ¹⁴Ἐὰν γὰρ ἀφῆτε τοῖς ἀνθρώποις τὰ παραπτώματα αὐτῶν, ἀφήσει καὶ

⁸) Καὶ τίος ἔνεκεν, εἰ οἶδεν ὃν χρεῖαν ἔχομεν, καθὼς εἶπεν αὐτός, προσεύχεσθαι δεῖ; ἵνα τῇ παρακλήσει ἐπικαμψώμεν αὐτὸν τοῦ ἐλεῆσαι ἡμᾶς, ἵνα ταπεινωθώμεν ἀναμνησθέντες τῶν ἁμαρτιῶν, ἔτι δὲ ἵνα καὶ οἰκισθώμεν αὐτῷ τῇ συνεκταίᾳ τῆς ἐντενξέως.

⁹) Ὁ πατέρα καλέσας τὸν Θεὸν δίκαιον ἂν εἴη τοιαύτην ἐπιδεικνύσθαι πολιτείαν, ὡς μὴ τῆς συγγενείας ταύτης ἀνάξιος φανῆναι. Παιδεῖν δὲ καὶ κοινὴν ἐπὶ τῶν ἀδελφῶν ποιῆσθαι τὴν ἐνῆχ'· οὐ γὰρ εἶπε, πατέρ μου, ἀλλὰ πατέρ ἡμῶν, ἐπὶ τοῦ κοινῷ σώματος τῆς ἐκκλησίας νομοθετήσας ἡμᾶς προσφέρειν τὴν δέησιν. Εἰπὼν δὲ, ἐν τοῖς οὐρανοῖς, οὐκ ἐκεί τὸν Θεὸν συνέκλεισεν, ἀλλὰ τῆς γῆς ἀπ' αὐτοῦ τὸν ἐνδοκίμοτον, καὶ τοῖς ἐνῆχοις προσήλων χωρίοις, καὶ ταῖς αἰῶσι διατριβαῖς.

Τὸ ἁγιασθῆναι τὸ ὄνομά σου δηλοῖ τὸ δοξασθῆναι διὰ τῆς ἡμετέρας ζωῆς.

¹⁰) Τὸ δὲ ἐλθέτω ἡ βασιλεία σου σημαίνει τὸ μὴ προσηλωσθαι τοῖς ὁρῶμένοις, μὴ δὲ μέγα τι τὰ παρόντα ἡγεῖσθαι, ἀλλ' ἐπείγεσθαι, πρὸς τὸν πατέρα καὶ τῶν μελλόντων ἐπίσταν, ἀπεκδεχόμενος τὴν ἀπολύτρωσιν τοῦ σώματος ἡμῶν, ὡς φησὶν ὁ ἀπόστολος.

Γεννηθῆναι ὡςπερ ἐν τῷ οὐρανῷ πάντα ἀκωλύτως γίνεται, φησὶ, καὶ ὅτι μὴ ἐπακούουσιν οἱ ἄγγελοι, τὰ δὲ παρακαλοῦνται, ἀλλ' εἰς πάντα εἰκονοῖ, καὶ πείθονται· οὕτω καὶ ἡμᾶς καταξιώσονται τοὺς ἀνθρώπους, μὴ ἐξ ἡμισείας τὸ θέλημά σου ποιῆν, ἀλλὰ πάντα καθάπερ θέλεις, ἵνα πληρῶμεν, διὰ σοῦ.

¹¹) Ἄρτον δὲ ἐπιούσιον τὸν ἐνήμερον λέγει οὐδὲ γὰρ ἐπὶ τροφῆς, οὐδὲ ἐπὶ τροφῆς, οὐδὲ ἐπὶ πολυτελείας, οὐδὲ ἐπὶ ἄλλων τῶν τοιούτων οὐδενός· ἀλλ' ἐπὶ ἄρτον μόνον ἐκείνου τὴν ἐνῆχ' ποιῆσθαι, καὶ ἐπὶ ἄρτον ἐνήμερον, ὥστε μὴ ἐπὶ τῆς αἰῶνος μεριμνᾶν.

¹²) Καὶ ἄφες ἡμῖν τὰ ὀφειλόμενα ἡμῶν εἰς πειρασμόν, εἰπὼν, καταστέλλει ἡμᾶς τὸ πνεῦμα, καὶ διδάσκει οὐ παρατεῖσθαι μὲν τοὺς ἀγῶνας, μὴ ἐπιπηδᾶν δὲ, ἵνα καὶ τὸ ἀκροδοξῶν, καὶ τὸ γενναῖον ἐπιδεικνύμεθα. Πονηρὸν δὲ τὸν διάβολον καλεῖ, παιδεύων ἡμᾶς ἀσπονδον πρὸς αὐτόν· ἔχειν πόλεμον.

¹³) Τὸ δὲ, μὴ εἰσενέγκῃς ἡμᾶς εἰς πειρασμόν, εἰπὼν, καταστέλλει ἡμᾶς τὸ πνεῦμα, καὶ διδάσκει οὐ παρατεῖσθαι μὲν τοὺς ἀγῶνας, μὴ ἐπιπηδᾶν δὲ, ἵνα καὶ τὸ ἀκροδοξῶν, καὶ τὸ γενναῖον ἐπιδεικνύμεθα. Πονηρὸν δὲ τὸν διάβολον καλεῖ, παιδεύων ἡμᾶς ἀσπονδον πρὸς αὐτόν· ἔχειν πόλεμον.

Διὰ γὰρ τοῦ εἰπεῖν, ὅτι σοῦ ἐστιν ἡ βασιλεία, καὶ ἡ δύναμις, ἀναμνηστικὴ ἡμᾶς ἀναλογίζεσθαι τίς ἐστιν ὁ δεσπότης ἡμῶν, καὶ ὅτι πάντων ἐστὶ δεσποτύτερος, καὶ ὅτι οὐδένα χρὴ δεδοικέναι λοιπὸν κακίους γὰρ πολεμεῖ ἡμῖν, ἐποτειταμένους αὐτῷ ἐστὶ, καὶ ἐναντιοῦσθαι δοκῇ.

¹⁴) Ἐὰν γὰρ ἀφῆτε τοῖς ἀνθρώποις τὰ παραπτώματα· ὁ τοιοῦτον πατήρ σου ὢν νῦν, καὶ πρὸς τὸν οὐρανὸν κληθεῖς, οὕτως ἐκθροισθῆναι δίκαιος ἂν εἴη, οὕτως γίνῃν τι καὶ βιωτικὸν ἔχειν πρόσημα· ἀλλὰ ταχέως διαλλάττεσθαι πρὸς τοὺς ἁμαρτῶντας, καὶ μηδὲ ἔχρος ὀργῆς ἔχειν πρὸς τὸν πλησίον.

⁸ ne hasonlitsatok tehát hozzájok, mert tudja a ti Atyátok, mire van szükségtek, mielőtt kérnétek őt. ⁹ Ti tehát így imádkozzatok: Mi Atyánk, ki mennyekben vagy, szenteltesd a te neved, ¹⁰ jöjjön el a te országod, legyen meg a te akaratod, mikép a mennyben, úgy a földön is. ¹¹ A mi mindennapi kenyerünket add meg nekünk ma, ¹² és bocsásd meg nekünk a mi vétkeinket, mikép mi is megbocsátunk ellenünk vétetteknek, ¹³ s ne vigy minket a kísértetbe, de szabadíts meg a gonosztól; mert tied az ország, és a hatalom és a dicsőség örökre amen. ¹⁴ Mert ha megbocsátjátok az embereknek az ő vétkeiket, a ti mennyei Atyá-

⁸) De ha tudja, mire van szükségünk, a mint maga mondta: miért kell mégis imádkozni? Azért, hogy könyörgéssel rábírujok őt könyörületesre: hogy alázunk meg magunkat, emlékezvén bűneinkre, s végre, hogy imánk folytonossága által vele megbarátkozzunk.

⁹) A ki Istent Atyjának nevezi, megkívánhatni tőle, hogy olyan életet viseljen, mely által a család tagjai közé fölvétetni ne legyen méltatlan. Oktat továbbá az atyafiakért közösen imádkozni; mert nem mondá: Atyám, hanem: Mi Atyánk, azt rendelve, hogy az egyház köz testéért müssak be könyörgésünket. Mondván pedig: „ki mennyekben vagy“, nem egyedül oda foglalta be Istent, hanem az imádkozót a földről el akarta vonni, s fölemelni magas világba, s fenső lakhelyekre.

„Szenteltesd a te neved“ annyi, mint: dicsőíttessék a mi életünk által.

¹⁰) „Jöjjön el a te országod“ jelenti, nem ragaszkodni a láthatókhoz, se a jelenlévőket nagyra nem becsülni: hanem az Atyához igyekezni, s a jövőket várni, várván testünk megváltását, mikép az apostol mondja.

„Legyen meg“ stb. Valamint az égben minden teljesítetik akadály nélkül, s nem úgy, hogy ezeket ugyan megtenné az angyalok, azokat pedig megvetné: hanem mindenben készek, és engednek: úgy minket embereket is méltass arra, hogy akaratodat ne csak félig kövessük, hanem mindent úgy, a mint akarsz, általad végrehajtsunk.

¹¹) A szükséges (ἐπιούσιος) kenyér alatt a mindennapi jelenti. Tudnillik nem pénzt kérni tanított minket, sem gyönyörűséget, sem dus ruházatot, sem más akármilyen effélé, hanem csak kenyeret és pedig mindennapi kenyeret, úgy hogy a holnapról ne gondoskodjunk.

¹²) És bocsásd meg nekünk. Lásd az emberek iránti szeretetének túláradását, hogy, ha keresztség után ismét vétkezzünk, mégis bocsánatra méltat bennünket; tudnillik az újdonszületés fürdője után sem szűnik meg a bűnbánat gyömolése.

¹³) Tanítván: „ne vigy minket a kísértetbe“ elnyomja bennünk a felfuvalkodást, s arra oktat, hogy ne kerüljük ugyan teljesen a harcot, de ne is rohanjunk bele, s úgy mind a húságtól mentteknek, mind erősöknek tanúsítsuk magunkat. Gonoszak nevezi az ördögöt, arra tanítván minket, hogy kéréshetetlen hadat viseljünk ellene.

Ugyanis azon mondattal: „tied az ország, és hatalom“ figyelmeztet bennünket annak meggondolására, ki legyen, a ki uralkodik rajtunk, mert az valamennyinél hatalmasabb, úgy hogy senki egyébtől nem kell rettegni; mert az is, a ki viaskodik velünk, alája van rendelve, ha bár látszik is ellenkezni.

¹⁴) Mert ha megbocsátjátok az embereknek az ő vétkeiket. Oly nagy Atyának fia levén, és az égbe hivatalos: se elvadultni nem illő hozzád, se földi vagy világi érzülettel birni: hanem tüstént megbékülni a vétkesekkel, s a felebarát elleni haragnak nyomát sem főnbagyni.

ἡμῖν ὁ πατήρ ὑμῶν ὁ οὐράνιος· ¹⁵ ἐὰν δὲ μὴ ἀφῆτε τοῖς ἀνθρώποις τὰ παραπτώματα αὐτῶν, οὐδὲ ὁ πατήρ ὑμῶν ἀφήσει τὰ παραπτώματα ὑμῶν. ¹⁶ Όταν δὲ νηστεύητε, μὴ γίνησθε ὥσπερ οἱ ὑποκριταὶ σκυθρωποὶ· ἀφανίζονται γὰρ τὰ πρόσωπα αὐτῶν, ὅπως φανῶσι τοῖς ἀνθρώποις νηστεύοντες· ἀμὴν λέγω ὑμῖν ὅτι ἀπέχουσι τὸν μισθὸν αὐτῶν. ¹⁷ Σὺ δὲ νηστεύων ἀλειφαί σου τὴν κεφαλὴν, καὶ τὸ πρόσωπόν σου νίψαι, ¹⁸ ὅπως μὴ φανῇς τοῖς ἀνθρώποις νηστεύων, ἀλλὰ τῷ πατρὶ σου τῷ ἐν τῷ κρυπτῷ, καὶ ὁ πατήρ σου ὁ βλέπων ἐν τῷ κρυπτῷ, ἀποδώσει σοι. ¹⁹ Μὴ θησαυρίζετε ὑμῖν θησαυροὺς ἐπὶ τῆς γῆς, ὅπου σὴς καὶ βρώσις ἀφανίζει, καὶ ὅπου κλέπται θεωροῦσσοι καὶ κλέπτουσι. ²⁰ Θησαυρίζετε δὲ ὑμῖν θησαυροὺς ἐν οὐρανῷ, ὅπου οὔτε σὴς οὔτε βρώσις ἀφανίζει, καὶ ὅπου κλέπται οὐ διουρύσουσιν, οὐδὲ κλέπτουσιν. ²¹ ὅπου γὰρ ἐστὶν ὁ θησαυρὸς ὑμῶν, ἐκεῖ ἐσται καὶ ἡ καρδία ὑμῶν. ²² Ὁ λύχνος τοῦ σώματος

¹⁶⁾ Ὑποκριτῆς δὲ ἐστὶν ὁ ἕτερον ἀντιθέτον σχῆμα περιβαλλόμενος, οἷον, ἐὰν πτωχὸς τις ἐπάρχων ἀρχόντος περιθῇ ἐαυτὸν προσώποιον, καὶ μέχρι τούτου φαινόμενος λαμπρὸς, ὥς ἂν τὸ θεατρὸν κἀθήται.

Τὸ ἀφανίζουσι τὰ πρόσωπα αὐτῶν, τοῦτο ἐστὶ, ὅτι διαφθερίζουσιν, ἀπολλύνουσιν ἀφανισμὸν γὰρ προσώπον λέγει, τὸ διὰ κεκοδοξίαν ὡρὸν φαίνεσθαι, ὥς ἀσκητὴν· εἰ δὲ τοῦτο ἀφανισμὸς προσώπου τὸ πρὸς κεκοδοξίαν ὡρὸν φαίνεσθαι, τί ἂν εἴποιμεν περὶ τῶν ἐν ἐπιτηδεύμασι καὶ ὑποκριταῖς διαφθερινομένων τὰ πρόσωπα γυναικῶν; ἐκεῖνοι μὲν οὖν ἐαυτοὺς βλέπουν μόνον, αὐταὶ δὲ καὶ ἐαυτάς, καὶ τοὺς ὁρώσας, διὸ χρηὶ καὶ ταύτην, κἀκείνην φέρειν τὴν λύμην, ἐκ πολλοῦ τοῦ πονήοντος.

Τίτος δὲ ἔκκει ἐπὶ μὲν τῆς ἐλεημοσύνης εἰπὼν, προσέχετε μὴ ποιεῖν αὐτὴν ἐμπροσθεν τῶν ἀνθρώπων, πρὸς τὸ θεαθῆναι αὐτοὺς προσέθηκεν ἐπὶ δὲ τῆς ησυχίας καὶ τῆς νήχης οὐδὲν τοιοῦτον διώρισεν; ὅτι τὴν ἐλεημοσύνην μὲν ἀδυνατῶν πάντη λατάναι, νήχην δὲ καὶ ησυχίαν δυνατὸν.

¹⁷⁾ Σὺ δὲ ησθεύων ἀλειφαί... Ἐπειδὴ τὸ ἀλείφεσθαι τοῖς ἐνθραυνομένοις καὶ χαίρουσι κατὰ τὴν παλαιὴν ἐπιτηδεύοντο ἔθος, καὶ σύμβολα ταῦτα χαρᾶς καὶ ἐνθουσιασμοῦ ἐνομιζέτο· ὁ δεσπότης ἡμῶν ὁ κύριος Ἰησοῦς Χριστὸς μετὰ χαρᾶς καὶ ἐνθουσιασμοῦ τὴν ησυχίαν κεινὸν ἡμᾶς ἐπιτελεῖν, ἀλειφαί σου τὴν κεφαλὴν, καὶ νίψαι σου τὸ πρόσωπον προσέταξεν, ἀντὶ τοῦ φαιδρὸν σεαυτὸν καὶ ἰλαρὸν ἀπὸ τῆς ἐν τῇ καρδίᾳ ἐνθυμίας, ἀγαλλιάσεως παρασκευάσαν.

¹⁹⁾ Εἰπὼν μὴ θησαυρίζετε, ἐπὶ δὲ καὶ τοῦ ἐπιγείου θησαυροῦ τὴν βλάβην λέγει ὑπὸ σιτῆος καὶ βρώσεως ἀφανιζομένου, καὶ ὑπὸ κλεπτῶν διουρτομένου, καὶ τοῦ ἐπουρανίου τὴν ὀφέλειαν ἀσύνου διαμένοντος. Τὸ δὲ ἐκεῖ καὶ ἡ καρδία ὑμῶν, καρδίαν ἐνταῦθα τὸ ἡγεμονικὸν λέγει, καθὼς καὶ ὁ προφήτης Δαβὶδ φησὶ καρδίαν καθαρὰν κτίσον ἐν ἐμοὶ ὁ Θεός· καὶ γὰρ οἱ θησαυρίζοντες ἐπὶ τῆς γῆς ἐκεῖ καὶ τὸν νοῦν ἔχουσι, προσηλωμένοι, καὶ συνδεδεμένοι.

²²⁾ Εἰπὼν, ὅτι λύχνος τοῦ σώματος ἐστὶν ὁ ὀφθαλμὸς, ἐδήλωσεν ὅτι ὅπερ ἐστὶν ὁ ὀφθαλμὸς τῷ σώματι, τοῦτο ὁ νοῦς τῇ ψυχῇ· ὥσπερ οὖν φησι οὐκ ἂν εἴοιο χρυσοφορεῖν καὶ πεπρωσθαι· ἀλλὰ μάλλον τὴν τοῦτον ὑμῖαν ἀπάσης τῆς τοιαύτης περιουσίας ποθεινοτέραν εἶναι νομίζεις· οὕτω καὶ τὴν τοῦ νοῦ πηρώσιν φέρεις, ὥς μυρίων κακῶν ἐμπλωσάν σου τὴν ζωὴν. Ὁ γὰρ τὸν νοῦν ἀφανίσας πᾶσαν αὐτοῦ τὴν ἐν τῇ ζωῇ ταύτῃ πράξιν ἐθλόωσε· διὸ φησὶ εἰ τὸ φῶς τὸ ἐν σοὶ σκότος, τὸ σκότος πόσον; Όταν γὰρ ὁ λύχνος σβεσθῇ, ποῖα λοιπὸν ἐλπὶς ἐσται; ἢ τί τὸ ὄφελος

τοκ is megbocsát nektek : ¹⁵ ha pedig meg nem bocsátjátok az embereknek az ő vétkeiket, a ti Atyátok sem bocsátja meg a ti vétkeiteket. ¹⁶ Mídon pedig böjtöltök, ne legyetek szomorúak, mint a képmutatók; mert meghervasztják arczaikat, hogy az embereknek böjtölni láttassanak; bizony mondom nektek, hogy elveszik jutalmukat. ¹⁷ Te pedig ha böjtölsz, kend meg fejedet, és arczodat mosd meg, ¹⁸ hogy ne lássanak böjtölni az emberek, hanem a te Atyád, ki rejtekben van: és Atyád, ki belát a rejtekbe, megfizet neked. ¹⁹ Ne gyűjtsetek magatoknak kincseket a földön, hol a moly és a rozsdá megemészti, s hol a tolvajok kiássák és ellopják: ²⁰ hanem gyűjtsetek magatoknak kincseket az égben, hol se a moly se a rozsdá meg nem emészti, s hol a tolvajok ki nem ássák, se el nem lopják: ²¹ mert a hol a ti kincsetek van: ott lesz szívetek is. ²² A testnek lámpája a

¹⁶⁾ Képmutató az, a ki magáé helyett más alakot ölt, például, ha valaki szegény lévén fejedelmi álarcot vesz föl, s addig játszik méltóságot, míg a színház együtt van.

„Meghervasztják arczaikat“ annyi, mint megrutitják, elhanyagolják; tudnillik az arcz meghervasztása által azt jelenti, ha valaki hiuságból halaványt mutat, mintha remete volna. Ha pedig hiuságból halaványnak látszani arcz-hervasztásnak bélyegeztetik: mit mondjunk azon nőkről, kik kenőcsökkel és mázokkal rongálják meg arczaikat? amazok ugyan önmaguknak ártanak egyedül, de ezek mind maguknak, mind azoknak, kik látják őket. Azért szükség mind ezt, mind amazt a vést teljességgel elkerülnünk.

Miután az alamizsnáról, mondván: Ovakodjatok, hogy azt ne osztogassátok az emberek előtt, hozzátevé: hogy ők lássanak benneteket, miért nem határozott valami hasonlót a böjtről és imáról is? Mert az alamizsnát lehetetlen teljesen eltávolítani, az imát pedig és böjtöt lehet.

¹⁷⁾ Te pedig böjtölvén, kend meg... Miután magát kenni és mosni a régieknél az örvendők és vigadók szokása vala, s ezek az öröm és vigáság jelképeinek tekintettek: a mi Urunk Krisztus Jezus akarván, hogy böjtünket örömmel végezzük, a fejet kenni, és az arczot mosni parancsolá, a helyett: jókedvűnek és örvendőnek viseld magadat a szívbéli benső jó indulatból.

¹⁹⁾ Ama mondattal: „Ne gyűjtsetek kincseket“ mind a földi kincseknek ártalmát kimutatja, mely a molytól és rozsdától megemésztenek, a tolvajoktól pedig kiásatik: mind a mennyeknek hasznát, mely sértetlenül marad. „Ott lesz szívetek is“ szívet alatt itt a lelket érti, mikép Dávid proféta is mondja: Tiszta szívet teremts bennem Istent; mert a földi kincsek gyűjtőinél ott van az ész is hozzá szegze és kötvé.

²²⁾ Mondván: „A test lámpája a szem“ jelenté, hogy a mi a szem a testnek, az az ész a léleknek. Valamint tehát nem kívánsz aranynyal fényleni és megvakulni: hanem a szemek épségét minden ilyen fényűzésnél többre becsüld: úgy az ész vakságát is kerül, mely éltedet számtalan bajba keveri. Mert a ki az ést megromtja, minden működését az életben megzavarja; azért mondja: Ha a világosság, mely benned vagyon, elsötétedik, mekkora lesz maga a sötétség? Mert ha a lámpa eloltatik, minő remény marad fenn továbbra? vagy mi haszna, ha a ka-

ἐστὶν ὁ ὀφθαλμός· ἐὰν οὖν ὁ ὀφθαλμός σου ἀπλοῦς ᾖ, ὅλον τὸ σῶμά σου φωτεινὸν ἔσται·²³ ἐὰν δὲ ὁ ὀφθαλμός σου πονηρὸς ᾖ, ὅλον τὸ σῶμα σου σκοτεινὸν ἔσται· εἰ οὖν τὸ φῶς, τὸ ἐν σοὶ, σκότος ἐστὶ, τὸ σκότος πόσον;·²⁴ Οὐδεὶς δύναται δυοὺς κυρίους δουλεύειν· ἢ γὰρ τὸν ἑνα μισήσει, καὶ τὸν ἕτερον ἀγαπήσει· ἢ ἐνὸς ἀνθέξεται, καὶ τοῦ ἑτέρου καταφρονήσει· οὐ δύνασθε Θεῷ δουλεύειν καὶ μαμμωνᾷ.²⁵ Διὰ τοῦτο λέγω ὑμῖν, μὴ μεριμνήσητε τῇ ψυχῇ ὑμῶν, τί φάγητε καὶ τί πίνητε, μηδὲ τῷ σώματι ὑμῶν, τί ἐνδύσθησθε· οὐχὶ ἡ ψυχὴ πλείων ἐστὶ τῆς τροφῆς, καὶ τὸ σῶμα τοῦ ἐνδύματος;·²⁶ Ἐμβλέψατε εἰς τὰ πετεινὰ τοῦ οὐρανοῦ, ὅτι οὐ σπεύρουσιν, οὐδὲ θερίζουσιν, οὐδὲ συνάγουσιν εἰς ἀποθήκας, καὶ ὁ πατὴρ ὑμῶν ὁ οὐράνιος τρέφει αὐτά· οὐχ ὑμεῖς μᾶλλον διαφέρετε αὐτῶν;·²⁷ Τίς δὲ ἐξ ὑμῶν μεριμνῶν δύναται προσθεῖναι ἐπὶ τὴν ἡλικίαν αὐτοῦ πηχυν ἓνα;·²⁸ Καὶ περὶ ἐνδύματος τί μεριμνάτε; καταμάθετε τὰ κρίνα τοῦ ἀγροῦ, πῶς αὐξάνει· οὐ κοπιᾷ, οὐδὲ νήθει·²⁹ λέγω δὲ ὑμῖν ὅτι οὐδὲ

στρατιωτῶν χρυσοφορούντων, ὅταν ὁ στρατηγὸς αἰχμαλώτους ἀρῇται; οὕτω οὖν καὶ ὁ τὸν νοῦν διαφθείρων τὸν δυνάμενον λύνει τὰ πάθη, ἐπιθυμία πλοῦτος σκοτιζόμενος τὰ μέγιστα παρεβλάπεν ἐαυτόν.

²⁵) Μὴ μεριμνήσητε τῇ ψυχῇ ὑμῶν. Οὐχ ἡ ψυχὴ ἐσθίει, ἀλλὰ διὰ τροφῆς συνίσταται τὸ σῶμα, ἐν ᾧ ἡ ψυχὴ διακρατεῖται· δοκεῖ γὰρ μὴ ἀνέχεσθαι εἶναι ἐν τῷ σώματι ἡ ψυχὴ, εἰ μὴ τρέφετο τῇ σάρκι. Ἐπειδὴ δὲ τὰ χρεῖματα ἀλλοτριῶσι Θεοῦ, καὶ ἡ περὶ ταῦτα μέριμνα· δεῖ μὴ μόνον χρημάτων, ἀλλὰ καὶ αὐτῆς τῆς ἐξημέρου καταφρονεῖν τροφῆς· ἵνα μὴ στερηθῶμεν Θεοῦ, καὶ γὰρ ὁ τὸ μεῖζον δόνς, πῶς τὸ ἑλαττον οὐ δώσει; ὁ τὴν τρεφομένην σάρκα καὶ σκεπομένην διαπλάσας, πῶς τὴν τροφὴν οὐ παρέξει, καὶ τὸ ἐνδύμα; Οὐ γὰρ ἡ τροφὴ, φησὶ, αὖξει τὸ σῶμα, ἀλλ' ἡ τοῦ Θεοῦ πρόνοια· οὕτως γὰρ ἡλικίαν δύνανται τις προσθεῖναι τῷ σώματι, οὐτε τροφῆς προνοῆσαι, εἰ μὴ ὁ Θεὸς ἐν οἷς δοκοῦμεν ἐνεργεῖν τὸ πᾶν ἄντι· διὰ τοῦτο οὐδὲ εἰπεν, τί φάγηται, ἢ τί πίνηται ἡ ψυχὴ· ἀλλὰ τί φάγητε, ἢ τί πίνητε ὑμεῖς, δηλον, ὅτι τὸ ἐκ ψυχῆς καὶ σώματος σὺν-κείμενον ζῶον.

²⁸) Ἀπὸ τῶν ἐπιτελεσμάτων καὶ ἐνθὺ μαρτυρομένων ἀνθρώπων καὶ εἰς πῦρ βαλλομένων παραινέει μὴ μεριμνᾶν ἡμᾶς τὰ τοῦ σώματος· ὁ γὰρ ὑπὲρ τὴν χρείαν οὕτω καλλωπίσας τὰ ἄνθη, ἵνα καὶ διὰ τούτων δοξάζηται ὁ δημιουργὸς, πολλοὶ μᾶλλον τοὺς ἀνθρώπους, δι' οὓς καὶ ταῦτα, καὶ τὴν κρίσιν ἐποίησε; Διδάσκει δὲ τὴν ὁ λόγος, ὡς ταῦτα τέφρα· πρὸς βραχὺ ξεραίνεται· οὕτω καὶ τὰ ἐν ταῖς βασιλείαις ἐνδύματα, πρὸς ἃ οὐδὲ καὶ μίαν ἡμέραν τῆς βασιλείας αὐτοῦ Σολομὼν ἐδνήθη ἀπομοιῶσαι τὴν ἑαυτοῦ ἐσθίαν· εἰ οὖν τὰ κρίνα τοῦ ἀγροῦ χόρον ὅτα ἀγροῦ οὕτως· ὁ Θεὸς ἀμφένυσεν, ὡς μηδὲ Σολομὼν ἐν πάσῃ τῇ δόξῃ αὐτοῦ περιβεβλησθαι, ὡς ἐν τούτων· οὐ πολλοὶ μᾶλλον ἡμᾶς ὀλιγόπιστοι; Καὶ καθάπερ εἰπὼν περὶ τῶν ὀρνέων, ὅτι οὐ σπεύρουσιν, οὐ τὸν σπόρον ἀνέτρεψεν, ἀλλὰ τὴν φροντίδα· οὕτως εἰπὼν, οὐ νήθουσιν, οὐ τὸ ἐργον ἀνίλει· ἀλλὰ τὴν μέριμναν. Καὶ εἰ Σολομὼν ἠτήθη τοῦ κάλλους αὐτῶν, καὶ οὐχ ἅπαξ οὐδὲ δις· ἀλλὰ δι' ὅλης τῆς βασιλείας αὐτοῦ· πότε οὐ περιγενέσθαι δυνήσκει, μᾶλλον δὲ ἐγγὺς γενέσθαι καὶ μικρὸν τῆς τοιαύτης εἰμορφίας; ἐκ τούτων παιδεύειν ἡμᾶς μὴ ἐφίεσθαι τοῦ καλλωπισμοῦ τῶν ἡμετέρων.

szem; ha tehát szemed egyszerű: egész tested világos lesz: ²³ ha pedig szemed gonosz, egész tested sötét lesz: ha pedig a világosság, mely benned vagyon, elsötétedik: maga a sötétség mily nagy lesz? ²⁴ Senki nem szolgálhat két urnak: mert vagy egyiket gyűlölni, és a másikat szeretni fogja: vagy egyikhez ragaszkodik, és másikat megveti: nem szolgálhattok Istennek, és mammonának. ²⁵ Azért mondom nektek: ne gondoskodjatok lelketekről, mit egyetek, és mit igyatok; se testetekről, mivel ruházkodjatok; nemde a lélek több az ételnél, és a test a ruhánál? ²⁶ Tekintsetek az égi madarakra, melyek nem vetnek, se nem aratnak, se csűrökbe nem gyűjtenek, és a ti mennyei Atyátok táplálja azokat; nemde ti sokkal különben vagytok azoknál? ²⁷ Kicsoda birja pedig közöletek gondjai által termetét egy könyöknyivel nevelni? ²⁸ És a ruházatról mit gondoskodtok? szemléljétek a mezei liliomokat, mikép nevedednek; nem dolgoznak, se nem fonnak; ²⁹ mondom pedig nektek,

tonák arannyal ékeskednek, de a vezér fogságba esik? úgy tehát az is, ki az ész megfontja, mely szenvedélyeit eloszlatná, a gazdagság vágyától elhomályosítva legnagyobb károkat szenved.

²⁵) „Ne gondoskodjatok lelketekről.” A lélek nem eszik, hanem étel által tartatik fenn a test, melyben a lélek lakik; a lélek tudnillik nem maradhat a testben, hanem csak nem táplálta a test. Miután pedig a pénz elvezet Istentől, és a jószág iránti gondoskodás: szükség nem csak a pénzt, hanem a mindennapi eledelt is kevésre becsülni, hogy ne fosztassunk meg Istentől; mert a ki nagyobb ad, hogy ne adná meg a kisebbet? A ki a testet, mely táplálta és fűdöttet, alkotta: hogy ne adná meg az ételt és ruházatot? Nem az étel növeli a testet, ugyan, hanem Isten gondviselése; mert se termetet nem adhat senki a testnek, se ételt nem szerezhet, csak az Isten, ki azt is eszközli, a mit mi látsunk véghez vinni. Azért nem is mondta: mit eszik, vagy mit iszik a lélek; hanem: mit egyetek, és mit igyatok ti; világos jelül, hogy lélekből és testből van össze szerkeztve az állat.

²⁸) A nagyon silány, és hamar elromló, azután tűzre vettetni szokott virágok példájából oktat bennünket, hogy ne aggódjunk a testiekről. Mert a ki szükséges fölül annyira ékesíti a virágokat, hogy azok által is dicsőíttessék az alkotó: mennyivel inkább az embereket, kik miatt ezeket is, és a teremtményeket alkotta? Tanítja pedig e beszéd, hogy valamint ezek, melyek gyönyörködtenek, rövid idő múlva elszáradnak: úgy a királyi paloták díszítményei is, minthogy Salamon országlásának egy napján sem hasonlíthatott öltözetében azokhoz. Ha tehát a mező liliomait, melyek mezei fűvek, az Isten úgy ruházta, hogy Salamon egész fényében sem volt úgy földszitve, mint egy ezekből: nemde sokkal inkább titeket kicsinyhitűek? És valamint, midőn a madarakról szólt s mondta, hogy nem vetnek, nem a vetést szünteté meg, hanem a (tulságos) gondoskodást: hasonlólag, mondván, nem fonnak, nem a munkának vetett véget, hanem az aggodásnak. S ha Salamon azoknak szépségét el nem érte, és pedig nem egyszer vagy kétszer, hanem egész uralkodása alatt sem: mikor fogod te fölfülmulni, vagy inkább megközelíteni kicsinyben is azoknak oly nagy ékességét? Ebből oktat bennünket nem ügyelni az öltözet szépségére.

Σολομών ἐν πάσῃ τῇ δόξῃ αὐτοῦ περιεβάλετο ὡς ἐν τούτων. ³⁰ Εἰ δὲ τὸν χρότον τοῦ ἀγροῦ σήμερον ὄντα, καὶ αὐριον εἰς κλίβανον βαλλόμενον ὁ Θεὸς οὕτως ἀμφιένυσιν, οὐ πολλῷ μᾶλλον ὑμᾶς, ὀλιγόπιστοι; ³¹ Μὴ οὖν μεριμνήσητε λέγοντες, τί φάγωμεν, ἢ τί πίωμεν, ἢ τί περιβαλλώμεθα; ³² πάντα γὰρ ταῦτα τὰ ἔθνη ἐπιζητεῖ· οἶδε γὰρ ὁ πατὴρ ὑμῶν ὁ οὐράνιος ὅτι χρήσετε τούτων ἀπάντων. ³³ Ζητεῖτε δὲ πρῶτον τὴν βασιλείαν τοῦ Θεοῦ καὶ τὴν δικαιοσύνην αὐτοῦ· καὶ ταῦτα πάντα προστεθήσεται ὑμῖν. ³⁴ Μὴ οὖν μεριμνήσητε εἰς τὴν αὐριον, ἢ γὰρ αὐριον μεριμνήσει τὰ ἑαυτῆς· ἀρκετὸν τῇ ἡμέρᾳ ἡ κακία (sic) αὐτῆς.

hogy Salamon sem volt egész fényében úgy felruházva, mint egy ezek közül. ³⁰ Ha pedig a mezeti fűvet, mely ma van, és holnap a kemenczébe vettetik, Isten úgy ruházza: nemde sokkal inkább titeket kicsinyhitűek? ³¹ Ne gondoskodjatok tehát mondván: mit együnk, vagy mit igyunk, vagy mivel ruházkodjunk? ³² mert mind ezeket a pogányok keresik; hisz tudja a ti mennyei Atyátok, hogy mind ezekre szükségtetek van. ³³ Keressétek azért először az Isten országát, és az ő igazságát: s ezek mind hozzáadtnak nektek. ³⁴ Ne gondoskodjatok tehát holnapról; a holnapi nap majd gondoskodik övéiről. Elég a napnak a maga baja.

CAPUT VII.

Μὴ κρίνετε, ἵνα μὴ κριθήτε· ² Ἐν οἷ γὰρ κρίματι κρίνετε, κριθήσεσθε, καὶ ἐν ᾧ μέτρῳ μετρεῖτε, μετρηθήσεται ὑμῖν. ³ Τί δὲ βλέπεις τὸ κάρφος τὸ ἐν τῷ ὀφθαλμῷ τοῦ ἀδελφοῦ σου· τὴν δὲ ἐν τῷ σῷ ὀφθαλμῷ δοκὸν οὐ κατανοεῖς; ⁴ Ἡ πῶς εἶρεῖς τῷ ἀδελφῷ σου, Ἄφες ἐκβάλω τὸ κάρφος ἀπὸ τοῦ ὀφθαλμοῦ σου· καὶ ἰδοὺ ἡ δο-

Ne ítéljete, hogy meg ne ítéltessetek: ² mert a mily itélettel ítéltek, megítéltettek: s a mily mértékkel mérték, visszaméretik nektek. ³ Mit látod pedig a szálkát, mely felebarátod szemében van, a gerendát pedig tenszemedben nem veszed észre? ⁴ Vagy mikép mondod felebarátodnak: Engedd, hogy kivessem a szálkát

³⁰ Εἰ τοίνυν τὸ χρότον, τὸ μὴ ἐν χρειᾷ ὄντι, τουτέστι τοῖς κρίνοις τοσοῦτον τὸ κάλλος ἔχειν δίδωκεν· πῶς σοὶ τὸ ἐν χρειᾷ οὐ δώσει; μὴ οὖν μεριμνήσητε λέγοντες, τί φάγωμεν, ἢ τί πίωμεν, ἢ οὐκ ὑπὲρ ψίλων, καὶ ἀναγκαίων οὐ δεῖ μεριμνᾶν· τίνα οὖν εἰς αἵτιον συγγνώμης οἱ ὑπὲρ τῶν πολυτελεῶν μεριμνῶντες, καὶ ἐν τῇ τῶν ἐθνικῶν ἐντέλειᾳ μένοντες;

³² Οἶδε γὰρ ὁ πατὴρ ὑμῶν. Εἰ γὰρ πατήρ ἐστι, καὶ τοιοῦτος πατήρ· οὐδαμῶς παρίδοι τοὺς υἱοὺς ἐν ἐσχάτοις ὄντας κακοῖς.

³³ Διὰ δὲ τοῦ εἰπεῖν, ζητεῖτε τὴν βασιλείαν τοῦ Θεοῦ, καὶ τὰ ἑξῆς, διδάσκει ἡμᾶς μὴδὲ αἰτεῖν τὰ παρόντα, ἀλλὰ τὰ μέλλοντα μόνον, καὶ τὴν μέριμναν ὑπὲρ τῶν ἀπορρήτων ἀγαθῶν ἔχειν ἐκείνων οὐ γὰρ διὰ τοῦτο ἐγενώμεθα, ἵνα φάγωμεν, καὶ πίωμεν, καὶ περιβαλλώμεθα· ἀλλ' ἵνα ἀρεσώμεν Θεῷ, καὶ τῶν μέλλοντων ἐπιτύχωμεν ἀγαθῶν.

³⁴ Ἀρκιτὸν τῇ ἡμέρᾳ ἡ κακία αὐτῆς· τουτέστιν ἡ ταλαιπωρία καὶ ἡ συντριβὴ· Οὐκ ἀρκεῖ σοι, φησὶ, τὸ ἐν ἰδρώτι τοῦ προσώπου σου ἐσθίειν τὸν ἄρτον, τί καὶ τὴν ἀπὸ τῆς φροντίδος προστιθεῖς ταλαιπωρίαν· οὐ γὰρ κακίαν εἰπὼν περὶ ποτηρίας εἶπε, μὴ γένοιτο· ὥσπερ καὶ ἐν τῷ λέγειν, ἐγὼ φησὶ ὁ ποιῶν εἰρήνην, καὶ κτεῖνον κακὰ, οὐ τὴν κακίαν λέγει, ἀλλὰ τοὺς λιμοὺς, τοὺς λοιμοὺς, τὰ δοκούντα εἶναι κακὰ παρὰ πολλοῖς. Καὶ πάλιν, οὐκ ἐστὶ κακία ἐν τῇ πόλει, ἢν ὁ κύριος οὐκ ἐποίησεν, οὐκ ἀρπαγὰς λέγων οὐδὲ πλεονεξίας, οὐκ ἄλλο τι τῶν τοιούτων· ἀλλὰ τὰς ἀνωθεν φερόμενας πληγὰς.

¹ Τὸ, μὴ κρίνετε, τοῦτο ἐστὶν ἵνα μὴ ὁ μὲν ὡς γέμων κακῶν, ὑπὲρ μικρῶν τινῶν ἁμαρτημάτων ἄλλοις ἐπιμβαίνει· οὐ γὰρ δὲ τὸν ὑπερόντιον ὄντα μὲν ὡς κακοῖς, πικρὸν εἶναι δικαστὴν τῶν ἑτέρων πλημμελομένων.

³ Τί δὲ βλέπεις τὸ κάρφος· οὐ γὰρ τοίνυν τοὺς τὰ μέγιστα πταίνοντας, ἀπερ εἰσὶ δοκῶς, τὰ ἄλλοτρια ὀξέως ὁρᾶν μικρὰ ἁμαρτήματα καὶ διορθοῦσθαι, ἀπερ εἰσὶ κάρφος. Καὶ ἀπλῶς ὁ ἁμαρτῶν τι μὴ ἐπαπορροῦσθαι ἕτερον, πρὶν ἀποθῆναι τὸ κακόν.

³⁰ Ha azután a szükségtelen fűvet, tudnillik a liliomokat, oly nagy szépséggel megajándékozta: hogy ne ajándékozna meg téged, ki szükséges vagy? Ne aggódjatok tehát, mondván: mit együnk, vagy mit igyunk. Ha azért csekélyekről és szükségesekekről nem kell gondoskodnunk: milyen mentségre méltók azok, kik czifraságról gondoskodnak, s a pogányok aljasságában megmaradnak?

³² Mert tudja a ti Atyátok. Tudnillik ha atya, és oly nagy atya: semmikép figyelmét el nem kerülheti, ha fia végső inségben tengődnek.

³³ Azon mondat által: Keressétek Isten országát, és a többi, arra tanít minket, hogy ne is kérjük a jelenvalókat, hanem csak a jövődöket, s csak a kimondhatlan boldogság felől gondoskodjunk; mert nem azért születünk, hogy együnk és igyunk, és ruházkodjunk: hanem hogy Istentől kedveltségünk, és a jövődő javakban részesüljünk.

³⁴ Elég a napnak a maga baja, az az nyomorúsága és gyötrelme. Nem elégszel meg, ugymond, avval, hogy arczod veritékével eszed kenyeredet, miért neveled nyomorúságodat még aggodalom által is? Mert baj által nem a roszaságot jelenté, távol legyen; valamint a mondatban is: En szerzek, ugymond, békét, és teremtem a rosztat, nem az erkölcsi rosztat érti, hanem az éhséget, vészt, és a melyek sok előtt rosztaknak látszanak. És ismét: Nincs a városban roszt, melyet az Ur nem szerzett, nem rablókat ért, sem fősvényeket, sem más effélé: hanem a fölülről ránk mért csapásokat.

¹ Ne ítéljete, azt jelenti, hogy a ki számtalan hibával tele van, másokat holmi csekély bűnökért ne gyalázzon. Nem szabad tehát, ha tömördek bűnnek rabja vagy, kegyetlen bírónak lenned más vétkezők iránt.

³ Mit látod a szálkát? Nem kell, ugymond, azoknak, kik nagyokban botlanak, (ezt jelenti a gerenda), az idegen csekély hibákat, (ez tudnillik a szálka) élesen látni, és dorgálni. És szóval: a ki valamiben bűnös, ne feddjen mást, mig le nem teszi hibáját.

κός ἐν τῷ ὀφθαλμῷ σου; ⁵ Ὑποκριτά, ἐκβαλε
πρῶτον τὴν δοκὸν ἐκ τοῦ ὀφθαλμοῦ σου, καὶ
τότε διαβλέψεις ἐκβαλεῖν τὸ κάρφος ἐκ τοῦ
ὀφθαλμοῦ τοῦ ἀδελφοῦ σου. ⁶ Μὴ δῶτε τὰ ἅγια
τοῖς κυσί, μὴ δὲ βάλητε τοὺς μαργαρίτας ὑμῶν
ἐμπροσθεν τῶν χοίρων μήποτε καταπατήσωσιν
αὐτοὺς ἐν τοῖς ποσὶν αὐτῶν, καὶ στραφέντες ῥή-
ξωσιν ὑμᾶς. ⁷ Αἰτεῖτε, καὶ δοθήσεται ὑμῖν
ζητεῖτε, καὶ εὐρήσετε· κρούετε, καὶ ἀνοιγήσεται
ὑμῖν. ⁸ Πᾶς γὰρ ὁ αἰτῶν λαμβάνει, καὶ ὁ ζητῶν
εὐρίσκει, καὶ τῷ κρούοντι ἀνοιγήσεται. ⁹ Ἡ τίς
ἐστὶν ἐξ ὑμῶν ἄνθρωπος, ὃν ἐὰν αἰτήσῃ ὁ υἱὸς
αὐτοῦ ἄρτον, μὴ λίθον ἐπιδώσει αὐτῷ; ¹⁰ Ἡ καὶ
ἐὰν ληθῇ αἰτήσῃ, μὴ ὄφιν ἐπιδώσει αὐτῷ; ¹¹ Εἰ
οὖν ὑμεῖς, πονηροὶ ὄντες, οἴδατε δόματα ἀγαθὰ
διδόναι τοῖς τέκνοις ὑμῶν, πόσω μᾶλλον ὁ πατὴρ
ὑμῶν, ὁ ἐν τοῖς οὐρανοῖς, δώσει ἀγαθὰ τοῖς αἰ-
τουῦσιν αὐτόν; ¹² Πάντα οὖν ὅσα ἂν θέλητε, ἵνα
ποιῶσιν ὑμῖν οἱ ἄνθρωποι, οὕτω καὶ ὑμεῖς ποι-
εῖτε αὐτοῖς· οὗτος γὰρ ἐστὶν ὁ νόμος καὶ οἱ
προφῆται. ¹³ Εἰσελθετε διὰ τῆς στενῆς πύλης·

⁵) Ὑποκριτὴν δὲ λέγω, τὸν ἐν τοῖς ἑτέροις ἁμαρτήμα-
σιν ὅτα πικρὸν ἐξεταστὴν, ἑαυτὸν δὲ μὴ διορθούμενον. Τὸ
δὲ, ἐκβαλε πρῶτον τὴν δοκὸν ἐκ τοῦ ὀφθαλμοῦ σου, καὶ
τὰ ἐξ ἑξῆς· δηλοῖ, τὸ πᾶσαν προφάνειαν ἐκκόψαι τῶν εἰς τὸ
κατακρίνειν προχέοντων βουλόμενος.

⁶) Μὴ δώτε τὰ ἅγια τοῖς κυσὶ κύνες καλεῖ ἄσεβως
ζῶντας· ἵτοι τοὺς αἰρετικούς· χοίρους δὲ τοὺς ἐν ἀκολάστῳ
βίῳ διακρίνοντας· καὶ τῶν τῆς ἀμαρτίας βορβόρου ἐγκυλινδου-
μένους, οἷς οὐ δεῖ τὸν εὐαγγελικὸν λόγον λαλεῖν οὐδὲ γὰρ
ὁ χοῖρος οἶδε τί ἐστὶ μαργαρίτης· ὥστε οὐδὲ οἱ ἄσεβεῖς,
τίνα ἐστὶ τὰ ἅγια. Τὸ δὲ, μὴ καταπατήσωσιν αὐτοὺς, ὅτι
ἐποκρίνεται μὲν ἐπιτελεῖν ὥστε μαθεῖν εἶτα, ἐπειδ' ἂν μά-
θωσιν, ἔπειτα ἀπ' ἑτέρων γινόμενοι, κομωδοῦσι, χλευάζουσι,
καταγελοῦσιν ὡς ἀπατηθέντας ἡμᾶς.

⁷) Αἰτεῖτε καὶ δοθήσεται ἵνα μὴ ἀγνωστοὶ οἱ μαθηταί,
τίνας εἰσι κύνες ἢ χοῖροι ἐν τοῖς ἀκούουσιν· ἐπιμόρους ζητή-
σατε, φησὶν, ἐκ Θεοῦ, καὶ ἀποκαλύπτει ὑμῖν ταῦτα, καὶ γὰρ
ὁ ἀγαθὸς Θεὸς ἡμῶν ἐάν μὴδὲν αἰτήσωμεν κοσμικὸν ἀλλὰ
πνευματικόν, ἐπιτελεῖ καὶ παρέχει φιλοστοργότερος γὰρ ἐστὶ
περὶ ἡμῶν ὑπὲρ τοὺς παραγὰγοντας ἡμᾶς πατέρας.

⁸) Διὰ τῶν ἀνθρωπίνων ὑποδειγμάτων συγκαταβαίνων
τῇ ἀσθενείᾳ ἡμῶν τὴν πολλὴν αὐτοῦ δεικνύει φιλανθρωπίαν,
πατέρας καὶ υἱοῦ μνημονεύσας καὶ αἰτήσεως καὶ λήψεως·
καὶ ὑμεῖς πονηροὶ ὄντες, φησὶ, παρέχετε οὐκ ἐλπίον ἀντι-
ἄρτον οὐδὲ ὄφιν ἀντι ληθόντος πόσω μᾶλλον ὁ πατὴρ ὑμῶν,
ὁ ἐν οὐρανοῖς, δώσει ἀγαθὰ τοῖς αἰτουῦσιν αὐτόν;

¹²) Ὅτι εἰ βούληθε, φησὶ, εἰσακούεσθαι, μετ' ἐκείνων
καὶ ταῦτα ὅσα ἂν βούληθε, ἵνα ποιῶσιν ὑμῖν οἱ ἄνθρωποι,
δια τούτων δεικνύς, ὅτι μετὰ τῆς ἐν ἡμῖν καὶ πολιτείας ἡμῶν
δεῖ ἀκριβοῦς.

Εἰπὼν δὲ ὅτι οὗτος γὰρ ἐστὶν ὁ νόμος καὶ οἱ προφῆ-
ται· εἰδὼς, ὅτι κατὰ φῆσιν ἡμῖν ἐστὶν ἡ ἀρετὴ καὶ οἰκο-
δοῦν τὰ δέοντα πάντες γινώσκοντες, καὶ οὐκ οἷόν τε εἰς
ἀγνοίαν καταρτίζειν.

¹³) Στενὴν τὴν πύλιν ἐκάλεσε καὶ τεθλιμμένην τὴν ὁδὸν
τὴν εἰς τὴν ζωὴν ἀπάγονσαν, νήκειν ἡμᾶς παρασκευάζειν
καὶ ἐνταυτοῖς ἐργαζόμενος καὶ διεκρίων ἡμῖν τὰ φρονή-
ματι· ἐπεὶ εἰ μὴ τοῦτο ἦν, πῶς μετὰ ταῦτα ἐλεγει ὁ ζῆλος
μου χορηγός καὶ τὸ φροῦνον μου ἐλαφρόν ἐστιν ὀνομασας
δὲ πύλιν καὶ ὁδὸν εἰδὼς ἐκ τούτων, ὅτι οὐδὲν μόνον
ἀλλὰ παραδείκνυται καὶ τὰ λυπηρὰ καὶ τὰ χορηγὰ τοῦ βίου.

szemedből, s ime, gerenda van tenszedmedben?

⁵ Képmutató, vedd ki előbb a gerendát tensze-
medből, s azután látod kivetni a szálkát fele-
barátod szeméből. ⁶ Ne adjátok a szenteket az
ebeknek, se ne vessétek gyöngyeiteket a disz-
nók elé; hogy le ne tiporják azokat lábaikkal,
s megfordulván, titeket szét ne szaggassanak.

⁷ Kérjétek és adatik nektek; keressetek, és ta-
láltok; zörgessetek, és megnyitattik nektek.

⁸ Mert minden, a ki kér, elveszi, s a ki keres
megtalálja, s a zörgetőnek megnyitattik. ⁹ Vagy
van-e köztetek ember, kitől ha fia kenyeret kér,
valljon követ ad-e neki? ¹⁰ Vagy ha halat kér,
valljon kigyót ad-e neki? ¹¹ Ha azért ti, noha
roszak vagytok, jó adományokat tudtok adni
fiaioknak: mennyivel inkább a ti Atyátok, ki
mennyekben van, jókat ad az őt kérőknek?

¹² Mindent tehát, bármit akartok, hogy nektek
cselekedjék az emberek, úgy tegyétek meg ti
is azoknak; mert ebben áll a törvény és a pro-
féták. ¹³ Menjétek be a szoros kapun; mert

¹² Mindent tehát, bármit akartok, hogy nektek
cselekedjék az emberek, úgy tegyétek meg ti
is azoknak; mert ebben áll a törvény és a pro-
féták. ¹³ Menjétek be a szoros kapun; mert

⁵) Képmutatónak azt mondom, ki mások hibáinak
kegyetlen vizsgálója, magát pedig nem javítja. Az pedig:
vedd ki előbb a gerendát tenszedmedből és a többi, jelenti:
hogy minden önmegtegetést le kell tenni annak, ki mások
kárhóztatására nagyon hajlandó.

⁶) Ne adjátok a szenteket az ebeknek. Ebeknek nevezi
az istentelenül élőket, vagy az eretnekeket. Disznóknak ped-
ig a mocskos életűeket, és a bűn sarában fetrengőket, kik-
nek nem kell az evangéliumi igét hirdetni. Mert valamint a
disznó nem tudja, mi a gyöngy: úgy az istentelenek sem, mi-
csodák a szentek. Hogy el ne tiporják azokat, azaz: színlík
ugyan a szerénységet, mintha tanulni akarnának; azután
pedig miután megtanulták, másokra átváltozván, gúnyolnak,
csúfolnak, és kinevetnek bennünket, mint megcsaltakat.

⁷) Kérjétek és adatik. Hogy a tanítványok tudják,
kik legyenek a hallgatók közt ebek és disznók: állhatato-
san kérjétek ugymond, Istent, és kijelenti nektek ezeket;
mert a mi jó Istenünk, ha semmi világi, hanem lelki dolgot
kérünk tőle, jóváhagyja és megadja; mert nagyobb az ő
szeretete irántunk, mint Atyáinké, a kik minket nevelnek.

⁸) Emberi hasonlatok által leereszkedvén a mi gyen-
geségünkhez nagy emberi szeretetet mutat, atyáról és fiu-
ról emlékezvén, kérésről, és vevésről. Nemde ti, noha ro-
szak vagytok, ugymond, se követ nem adtok kenyér hely-
lyett, se kigyót hal helyett: mennyivel inkább a ti Atyátok,
ki mennyekben van, jókat fog adni az őt kérőknek?

¹²) Mert ha meghallgattatni akartok, ugymond, azok-
hoz még ezt is: Bármit akartok, hogy cselekedjenek ne-
ktek az emberek, — ezek által megmutatván: hogy ima mel-
lett még tevékeny felebaráti szeretetre is van szükségünk.

Mondván pedig: ebben áll a törvény és a proféták:
kijelenté: hogy természetünkben van az erény, és magunk-
tól tudhatjuk, mit kelljen cselekednünk, s nem menthetjük
magunkat a tudatlanság örve által.

¹³) Szorosnak hívta a kaput, és keskenynek az utat,
mely az életre vezet, hogy éberségre intsen, harcosokul
készítsen, s lelkiületünket fölbuzdítsa; mert ha nem ugy
volna, mikép mondhatná ezek után: Az én igám kellemes,
és az én terhem könnyű? Nevezvén pedig a kaput és utat,
jelenté avval, hogy mi sem állandó, hanem elmúlnak az
életnek mind keservei, mind gyönyörei.

ὅτι πλατεία ἡ πύλη, καὶ εὐρύχωρος ἡ ὁδὸς ἡ ἀπάγουσα εἰς τὴν ἀπώλειαν, καὶ πολλοὶ εἰσιν οἱ εἰσέρχόμενοι δι' αὐτῆς. ¹⁴ Τὴ στενὴ ἡ πύλη καὶ τεθλιμμένη ἡ ὁδὸς, ἡ ἀπάγουσα εἰς τὴν ζωὴν, καὶ ὀλίγοι εἰσιν οἱ εὐρίσκοντες αὐτήν. ¹⁵ Προσέχετε δὲ ἀπὸ τῶν ψευδοπροφητῶν, οἵτινες ἔρχονται πρὸς ὑμᾶς ἐν ἐνδύμασι προβάτων, ἔσωθεν δὲ εἰσι λύκοι ἄρπαγες. ¹⁶ Ἀπὸ τῶν καρπῶν αὐτῶν ἐπιγνώσεσθε αὐτούς· μήτι συλλέγουσιν ἀπὸ ἀκανθῶν σταφυλὴν, ἢ ἀπὸ τριβύλων σῦκα; ¹⁷ Οὕτως πᾶν δένδρον ἀγαθὸν καρποὺς καλοὺς ποιεῖ· τὸ δὲ σαπρὸν δένδρον καρποὺς πονηροὺς ποιεῖ. ¹⁸ Οὐ δύναται δένδρον ἀγαθὸν καρποὺς πονηροὺς ποιεῖν, οὐδὲ δένδρον σαπρὸν καρποὺς καλοὺς ποιεῖν. ¹⁹ Πᾶν δένδρον μὴ ποιοῦν καρπὸν καλὸν ἐκκόπτεται, καὶ εἰς πῦρ βάλλεται. ²⁰ Ἀραγε ἀπὸ τῶν καρπῶν αὐτῶν ἐπιγνώσεσθε αὐτούς. ²¹ Οὐ πᾶς ὁ λέγων μοι, Κύριε Κύριε, εἰσελεύσεται εἰς τὴν βασιλείαν τῶν οὐρανῶν· ἀλλ' ὁ ποιῶν τὸ θέλημα τοῦ πατρὸς μου τοῦ ἐν οὐρανοῖς. ²² Πολλοὶ ἐροῦσί μοι ἐν ἐκείνῃ τῇ ἡμέρᾳ, Κύριε Κύριε, οὐ τῷ σῶ ὀνόματι προσεφτεύσαμεν, καὶ τῷ σῶ ὀνόματι δαιμόνια ἐξεβάλομεν, καὶ τῷ

Διὸ καὶ ὁ Κύριος εἰπὼν εἰσελθετε διὰ τῆς στενῆς πύλης ἐπηγάγε, ὅτι πλατεία ἡ ὁδὸς ἡ ἀπάγουσα εἰς τὴν ἀπώλειαν, ὡσανεὶ λέγων, ὅτι στενὴν αὐτὴν ἐκάλεσα πρὸς ἐντιδιαστολήν τῆς εἰς ἀπώλειαν ἰσχύσεως ὁδοῦ· αὐτὴ γὰρ πλατεία καὶ εὐρύχωρος ἐστὶν ὅτι πολλοὶ εἰσιν αἱ τῆς ἀπωλείας ὁδοί, μία δὲ ἡ τῆς σωτηρίας· τὴν μὲν γὰρ τῆς ἀπωλείας πολλοὶ βαδίζουσιν καὶ πολλοὶ γὰρ φησι οἱ εἰσέρχόμενοι δι' αὐτῆς· τὴν δὲ τῆς βασιλείας πύλην ὀλίγοι διέρχονται.

¹⁵) Ψευδοπροφητὰς δὲ ἐνταῦθα οὐ τοὺς αἰρετικούς αἰνέται· ἀλλὰ τοὺς βίον μὲν ὄντας διεφθαρμένους, προσωπεῖον δὲ ἀρετῆς περικειμένους· οὗς τῇ τῶν ἐπιθετῶν προσηγορίᾳ καλεῖν εἰώθασιν οἱ πολλοί. Διὸ καὶ ἐπηγάγε λέγων ἀπὸ τῶν καρπῶν αὐτῶν ἐπιγνώσεσθε αὐτούς· παρὰ γὰρ αἰρετικοῖς ἐστὶ πολλὰ καὶ βίον εὖρεῖν, παρὰ δὲ τούτοις οἷς εἰπὼν οὐδαμῶς. Εἰ γὰρ καὶ σχηματίζονται βίον ἐπιδεικνύσθαι ὁρθόν, ἀλλὰ ταχέως ἀλώσονται, τὴν ἐπίμονον ὁδὸν βαδίζον οὐ θέλοντες.

Λοκὶ δὲ μοι καὶ ἰουδαῖοις αἰνέσασθαι τοιοῦτους καρποὺς ἐπιδεικνύμενους· διὸ καὶ τῶν Ἰωάννων ἡμετέρων ὑπεμνησεν, ὅτι πᾶν δένδρον μὴ ποιοῦν καρπὸν καλὸν ἐκκόπτεται, καὶ εἰς πῦρ βάλλεται, διὰ τῶν τοιούτων ὀνομάτων τὴν τιμωρίαν αὐτοῖς ὑπογράψας.

²¹) Τὸ οὐ πᾶς ὁ λέγων μοι Κύριε Κύριε· ὅτι οὐδεὶς μόνον πίστιν ἔχειν ὁρθεῖν τοῦ βίον ἡμελημένον· ἀλλὰ καὶ βίον ὁρθεῖν μετὰ πίστεως· καὶ γὰρ σημεία πολλὰ φησι πεποιηκῶς ἢ καὶ οὐδὲν ἀγαθὸν ἐργασάμενος, τῶν προθυρῶν ἐκείνων οὐδαμῶς ἀξιώθησεται, διὰ τούτων δεικνύς, ὅτι ἡ πίστις οὐδὲν ἰσχύει χωρὶς τῶν ἔργων.

²²) Τὸ εἰπεῖν κύριε τὸν Χριστὸν, πίστεως ἐστὶ μόνος τεκμήριον· οὐ μόνον δὲ πίστις ἀνεῖν ἔργων εἰσάγει εἰς βασιλείαν οὐρανῶν ὡς περ οὔτε ἔργα δίχα πίστεως· καὶ μὴ οὐδεὶς δύναται εἰπεῖν Κύριον Ἰησοῦν, εἰ μὴ ἐν πνεύματι ἀγίῳ· τοῦτο δὲ φημὶ τὸ ἐν ἔργοις λέγειν Κύριον, οὐκ εἶπε δὲ ἀλλ' ὁ ποιῶν τὸ θέλημά μου, ἀλλὰ τοῦ πατρὸς μου, ἵνα μὴ δόξη φιλοδοξεῖν.

Πολλοὶ τῶν πιστευσάντων ἔλαβον χαρίσματα πονηροὶ ὄντες· οἷος ἦν ὁ τὰ δαιμόνια ἐκβάλλων καὶ οὐκ ὢν μετ' αὐτοῦ, καὶ οἷος ἦν ὁ Ἰουδας· καὶ ἐν τῇ παλαιᾷ δὲ εὐροί τις ἂν καὶ εἰς ἀναζήτους τὴν χάριν ἐνεργήσαςαν πολλὰ καὶ δι' ὧφείλειαν ἐτέρων.

τάγος α καὶ πύλη, καὶ εὐρύχωρος ἡ ὁδὸς ἡ ἀπάγουσα εἰς τὴν ἀπώλειαν, καὶ πολλοὶ εἰσιν οἱ εἰσέρχόμενοι δι' αὐτῆς. ¹⁴ Μὴ στενὴ ἡ πύλη, καὶ τεθλιμμένη ἡ ὁδὸς, ἡ ἀπάγουσα εἰς τὴν ζωὴν, καὶ ὀλίγοι εἰσιν οἱ εὐρίσκοντες αὐτήν. ¹⁵ Προσέχετε δὲ ἀπὸ τῶν ψευδοπροφητῶν, οἵτινες ἔρχονται πρὸς ὑμᾶς ἐν ἐνδύμασι προβάτων, ἔσωθεν δὲ εἰσι λύκοι ἄρπαγες. ¹⁶ Ἀπὸ τῶν καρπῶν αὐτῶν ἐπιγνώσεσθε αὐτούς· μήτι συλλέγουσιν ἀπὸ ἀκανθῶν σταφυλὴν, ἢ ἀπὸ τριβύλων σῦκα; ¹⁷ Οὕτως πᾶν δένδρον ἀγαθὸν καρποὺς καλοὺς ποιεῖ· τὸ δὲ σαπρὸν δένδρον καρποὺς πονηροὺς ποιεῖ. ¹⁸ Οὐ δύναται δένδρον ἀγαθὸν καρποὺς πονηροὺς ποιεῖν, οὐδὲ δένδρον σαπρὸν καρποὺς καλοὺς ποιεῖν. ¹⁹ Πᾶν δένδρον μὴ ποιοῦν καρπὸν καλὸν ἐκκόπτεται, καὶ εἰς πῦρ βάλλεται. ²⁰ Ἀραγε ἀπὸ τῶν καρπῶν αὐτῶν ἐπιγνώσεσθε αὐτούς. ²¹ Οὐ πᾶς ὁ λέγων μοι, Κύριε Κύριε, εἰσελεύσεται εἰς τὴν βασιλείαν τῶν οὐρανῶν· ἀλλ' ὁ ποιῶν τὸ θέλημα τοῦ πατρὸς μου τοῦ ἐν οὐρανοῖς. ²² Πολλοὶ ἐροῦσί μοι ἐν ἐκείνῃ τῇ ἡμέρᾳ, Κύριε Κύριε, οὐ τῷ σῶ ὀνόματι προσεφτεύσαμεν, καὶ τῷ σῶ ὀνόματι δαιμόνια ἐξεβάλομεν, καὶ τῷ

Διὸ καὶ ὁ Κύριος εἰπὼν εἰσελθετε διὰ τῆς στενῆς πύλης ἐπηγάγε, ὅτι πλατεία ἡ ὁδὸς ἡ ἀπάγουσα εἰς τὴν ἀπώλειαν, ὡσανεὶ λέγων, ὅτι στενὴν αὐτὴν ἐκάλεσα πρὸς ἐντιδιαστολήν τῆς εἰς ἀπώλειαν ἰσχύσεως ὁδοῦ· αὐτὴ γὰρ πλατεία καὶ εὐρύχωρος ἐστὶν ὅτι πολλοὶ εἰσιν αἱ τῆς ἀπωλείας ὁδοί, μία δὲ ἡ τῆς σωτηρίας· τὴν μὲν γὰρ τῆς ἀπωλείας πολλοὶ βαδίζουσιν καὶ πολλοὶ γὰρ φησι οἱ εἰσέρχόμενοι δι' αὐτῆς· τὴν δὲ τῆς βασιλείας πύλην ὀλίγοι διέρχονται.

¹⁵) Ψευδοπροφητὰς δὲ ἐνταῦθα οὐ τοὺς αἰρετικούς αἰνέται· ἀλλὰ τοὺς βίον μὲν ὄντας διεφθαρμένους, προσωπεῖον δὲ ἀρετῆς περικειμένους· οὗς τῇ τῶν ἐπιθετῶν προσηγορίᾳ καλεῖν εἰώθασιν οἱ πολλοί. Διὸ καὶ ἐπηγάγε λέγων ἀπὸ τῶν καρπῶν αὐτῶν ἐπιγνώσεσθε αὐτούς· παρὰ γὰρ αἰρετικοῖς ἐστὶ πολλὰ καὶ βίον εὖρεῖν, παρὰ δὲ τούτοις οἷς εἰπὼν οὐδαμῶς. Εἰ γὰρ καὶ σχηματίζονται βίον ἐπιδεικνύσθαι ὁρθόν, ἀλλὰ ταχέως ἀλώσονται, τὴν ἐπίμονον ὁδὸν βαδίζον οὐ θέλοντες.

Λοκὶ δὲ μοι καὶ ἰουδαῖοις αἰνέσασθαι τοιοῦτους καρποὺς ἐπιδεικνύμενους· διὸ καὶ τῶν Ἰωάννων ἡμετέρων ὑπεμνησεν, ὅτι πᾶν δένδρον μὴ ποιοῦν καρπὸν καλὸν ἐκκόπτεται, καὶ εἰς πῦρ βάλλεται, διὰ τῶν τοιούτων ὀνομάτων τὴν τιμωρίαν αὐτοῖς ὑπογράψας.

²¹) Τὸ οὐ πᾶς ὁ λέγων μοι Κύριε Κύριε· ὅτι οὐδεὶς μόνον πίστιν ἔχειν ὁρθεῖν τοῦ βίον ἡμελημένον· ἀλλὰ καὶ βίον ὁρθεῖν μετὰ πίστεως· καὶ γὰρ σημεία πολλὰ φησι πεποιηκῶς ἢ καὶ οὐδὲν ἀγαθὸν ἐργασάμενος, τῶν προθυρῶν ἐκείνων οὐδαμῶς ἀξιώθησεται, διὰ τούτων δεικνύς, ὅτι ἡ πίστις οὐδὲν ἰσχύει χωρὶς τῶν ἔργων.

²²) Τὸ εἰπεῖν κύριε τὸν Χριστὸν, πίστεως ἐστὶ μόνος τεκμήριον· οὐ μόνον δὲ πίστις ἀνεῖν ἔργων εἰσάγει εἰς βασιλείαν οὐρανῶν ὡς περ οὔτε ἔργα δίχα πίστεως· καὶ μὴ οὐδεὶς δύναται εἰπεῖν Κύριον Ἰησοῦν, εἰ μὴ ἐν πνεύματι ἀγίῳ· τοῦτο δὲ φημὶ τὸ ἐν ἔργοις λέγειν Κύριον, οὐκ εἶπε δὲ ἀλλ' ὁ ποιῶν τὸ θέλημά μου, ἀλλὰ τοῦ πατρὸς μου, ἵνα μὴ δόξη φιλοδοξεῖν.

Πολλοὶ τῶν πιστευσάντων ἔλαβον χαρίσματα πονηροὶ ὄντες· οἷος ἦν ὁ τὰ δαιμόνια ἐκβάλλων καὶ οὐκ ὢν μετ' αὐτοῦ, καὶ οἷος ἦν ὁ Ἰουδας· καὶ ἐν τῇ παλαιᾷ δὲ εὐροί τις ἂν καὶ εἰς ἀναζήτους τὴν χάριν ἐνεργήσαςαν πολλὰ καὶ δι' ὧφείλειαν ἐτέρων.

σὺ ὀνόματι δυνάμεις πολλὰς ἐποιήσαμεν; ²³ Καὶ τότε ὁμολογήσω αὐτοῖς, ὅτι οὐδέποτε ἔγνω ὑμᾶς, ἀποχωρεῖτε ἀπ' ἐμοῦ οἱ ἐργαζόμενοι τὴν ἀνομίαν. ²⁴ Πᾶς οὖν ὅστις ἀκούει μου τοὺς λόγους τούτους, καὶ ποιεῖ αὐτοὺς, ὁμοιώσω αὐτὸν ἀνδρὶ φρονίμῳ, ὅστις ὠκοδόμησε τὴν οἰκίαν αὐτοῦ ἐπὶ τὴν πέτραν. ²⁵ Καὶ κατέβη ἡ βροχὴ, καὶ ἦλθον οἱ ποταμοί, καὶ ἔπνευσαν οἱ ἄνεμοι, καὶ προσέπεσον τῇ οἰκίᾳ ἐκείνῃ, καὶ οὐκ ἔπεσε· τεθεμελίωτο γὰρ ἐπὶ τὴν πέτραν. ²⁶ Καὶ πᾶς ὁ ἀκούων μου τοὺς λόγους τούτους, καὶ μὴ ποιῶν αὐτοὺς, ὁμοιωθήσεται ἀνδρὶ μωρῷ, ὅστις ὠκοδόμησε τὴν οἰκίαν αὐτοῦ ἐπὶ τὴν ἄμμον. ²⁷ Καὶ κατέβη ἡ βροχὴ, καὶ ἦλθον οἱ ποταμοί, καὶ ἔπνευσαν οἱ ἄνεμοι, καὶ προσέκοπον τῇ οἰκίᾳ ἐκείνῃ, καὶ ἔπεσε· καὶ ἦν ἡ πτώσις αὐτῆς μεγάλη. ²⁸ Καὶ ἐγένετο ὅτε συνετέλεσεν ὁ Ἰησοῦς τοὺς λόγους τούτους, ἐξεπλήρουντο οἱ ὄχλοι ἐπὶ τῇ διδασκίᾳ αὐτοῦ. ²⁹ Ἦν γὰρ διδάσκων αὐτοὺς ὡς ἐξουσίαν ἔχων, καὶ οὐχ ὡς οἱ γραμματεῖς.

dát c-elekedtünk? ²³ És akkor ezt fogom vallani nekik: Soha sem ismertelek titeket, távozzatok tőlem gonosztevők. ²⁴ Azért minden, a ki hallja ezen igéimet, és teljesíti azokat: hasonlítom őt bölcs férfiúhoz, ki az ő házát kősziklára építette. ²⁵ És hullott a zápor, jöttek a folyók, fújtak a szelek, s rá rohantak arra a házra: de nem dőlt le, mert kősziklára vala alapítva. ²⁶ Mind az pedig, ki hallja ezen igéimet, de nem tartja meg azokat, hasonlítottatni fog esztelen emberhez, a ki házát homokra építette. ²⁷ És hullott a zápor, eljöttek a folyók, fújtak a szelek, és megrohanták azt a házat, és ledőlt, és nagy vala romlása. ²⁸ És lőn, a mint elvégzé Jezus ezen beszédekét, álméklodtak a seregek az ő tanításán; ²⁹ mert úgy tanítá őket, mint a ki hatalommal bír, s nem mint az írástudók.

CAPUT VIII.

Καταβάντι δὲ αὐτῷ ἀπὸ τοῦ ὄρους, ἠκολούθησαν αὐτῷ ὄχλοι πολλοί. ² Καὶ ἰδοὺ λεπρὸς ἔλ

Midőn leszállt a hegyről, nagy seregek követték őt. ² És ime egy belpoklos eljővén,

²³ Καὶ τότε ὁμολογήσω αὐτοῖς καὶ τὰ ἑξῆς. Τότε, πότε; ὅτε ἐκείνοι τὰ δοκοῦντα αὐτοῖς πράξουνσι δίκαια, τὸ προσφητεῖσαι, τὸ δαιμόνια ἐκβαλεῖν, τὸ δυνάμεις πολλὰς ἐπιτελεῖσαι· ἐκ γὰρ τῶν δικαιοῦντων μᾶλλον ἔλκονσι τὴν καταδίκην.

Ὅτι τὸ μὲν γένεσθαι φρονίμον οὐκ ἔστιν ἄνεν τῆς τοῦ Θεοῦ συνεργίας καὶ ἐπιτοῦας, διὸ φησὶ ὁμοιώσω αὐτὸν ἀνδρὶ φρονίμῳ· ἀντὶ τοῦ συναπτεῖσθαι καὶ συνεργήσω εἰς τὰ παρ' αὐτοῦ ὠκοδομηθέντα· μὴ διαπειεῖν μὴ δὲ διαφθαρεῖναι, ἐπὶ δὲ τοῦ μωροῦ, οὐκ εἶτι ὁμοιώσω, ἀλλ' ὁμοιωθήσεται· οἷον αὐτὸς ἐκείνῳ αἰτίας ἔσται τῆς ἐκτροπῆς καὶ τῆς τιμωρίας.

²⁴ Βροχὴν καὶ ποταμοὺς καὶ ἄνεμους προσπεσόντας, τὸ τοιοῦτ' ὑποτίθει τὰς ἀνθρωπίνων συμφροδῶν καὶ διαπαιγίας καὶ σπουδαίας καὶ ἐπιβουλᾶς καὶ μηδὲν αὐτῶν τοῦτο παραβλέποντά φησι· δεῖξας ὅτι τὰ τῆς ἀρετῆς ἐπαθλα καὶ ἐντεῦθεν ἤδη διδόμενα δεῖκναι λοιπὸν οὕτω, καὶ τὰ τῆς κακίας ἐπίχειρα παρέχοντα μωρὸν ἀπὸ κακῶν, τὸν μὴ ποιοῦντα αὐτοῦ τοὺς λόγους καὶ δικαίως ἐπὶ ψάμμον τὴν οἰκίαν ὠκοδομοῦντα καὶ πόρους μὲν ὑπομείνοντα καὶ κόπους, εἰς μάτην δὲ ποιοῦντα καὶ κοπιῶντα ὡς τοῦ καρποῦ καὶ τῆς ἀναπαύσεως ἀποστεροῦμενοι διὰ τῆς πτώσεως καὶ ἀντὶ τούτων κώλασιν ὑπομείνοντας.

²⁵ Τίνος γάριν οὐκ ἦλθον οὐδὲ ἐνάρκησαν οἱ ὄχλοι ἐπὶ τῇ διδασκίᾳ αὐτοῦ πρὸς τὸ φορτικὸν τῶν εἰρημίων καὶ τὸ ἔνθος τῶν ἐπιτεταμένων· ἀλλὰ μᾶλλον ἐξεπλήρουντο; διὰ τὴν τοῦ διδάσκοντος ἰσχυρὰ πολλοὺς γὰρ αὐτῶν εὐθώς, εἴλε καὶ ἔπεισεν ἐκ τῆς τῶν εἰρημίων ἡδονῆς· ὥστε καὶ μετὰ τὸ παύσασθαι ἀκολουθεῖν αὐτῶν ἐθαίμαζον γὰρ μάλιστα τὴν ἐξουσίαν. Διὰ τὸ μὴ εἰς ἕτερον ἀναφέρειν τὰ λεγόμενα ἀλλὰ πανταχοῦ ἐκείνῳ ἐπιδεικνύμενον τὸν τὸ κράτος ἔχοντα.

¹) Πολλὴ ἡ σύνεσις καὶ ἡ πίστις τοῦ προσελθόντος λεπροῦ· οὐδὲ γὰρ ἀνελθὼν εἰς τὸ ὄρος θύεσκε τὴν διδασκαλίαν, ἀλλ' ἀνέμεινε τὸν προσήκοντα καιρὸν καὶ κα-

²³) Akkor megvalloim nekik, és a többi. Akkor, mikor? midőn azok cselekszik a vélt erényeket, ugyint, jövendőlni, az ördögöket kiűzni, sok csodálatost véghez vinni; mert magukból a (szinlett) jötettekől még inkább kárhozat háromlik rájuk.

Minthogy okosnak lenni nem sikerül Isten hozzájárulása és ihletése nélkül: azért mondja: Hasonlítom őt okos férfiúhoz, e helyett: részt veszek és közremunkálok vele az ő építésében, hogy le ne dőljön, se meg ne rontassék. Az esztelenről pedig már nem mondja, hasonlítom őt, hanem hasonlóvá lesz, az az: maga magát okozhatja mind esztelensége, mind bűnhődése miatt.

²⁴) A rohanó zápor, folyók, és szelek által, jelenti az emberi csapásokat és nyomorúságokat, ugyint a rágalmakat és cselvetéseket, de semmi azokból őt meg nem rontja, ugymond; megmutatván az erénynek már itt is kijáró jutalmait, jelenti egyébiránt hasonlag a gonoszoknak is megtorlását, mely az esztelenre a rosaktól jó, ki tudnillik nem tartja meg az ő beszédeit, és homokra építvén házát fáradoalmakat ugyan tűr és munkát, de hasztalanul dolgozik és fárad, mert gyümölcsetől és nyugalmtól megfosztatik, elromlás miatt, s a helyett büntetést is szenved.

²⁵) Miért nem sajnálkoztak, se nem csüggedtek a hallgatók az ő tanítása felett, az előadottak súlyos volta, s a parancsolatok fensége miatt, hanem inkább álméklodtak? A tanítónak jelessége miatt; tudnillik sokat közölők azonnal meghódított és meggyőzött az előadottak kellemsége által úgy hogy a bevégzés után is követnék őt; mert felette csodálták hatalmát, minthogy nem másnak tulajdonítá a mondottakat, hanem mindig önmagát bizonyítá mint olyant, kinek tekintélye van.

¹) Nagy okosságot és hitet tanusít a hozzájáruló belpoklos; mert nem ment föl a hegyre, félbeszakasztandó a tanítást: hanem megvárta az alkalmas időt s a lejövőnek

μασε, καὶ εἶπε τοῖς ἀκολουθοῦσιν Ἀμὴν λέγω ὑμῖν, οὐδὲ ἐν τῷ Ἰσραὴλ τοσαύτην πίστιν εὑρον. ¹¹ Λέγω δὲ ὑμῖν, ὅτι πολλοὶ ἀπὸ ἀνατολῶν καὶ δυσμῶν ἤξουσιν, καὶ ἀνακληθήσονται μετὰ Ἀβραάμ καὶ Ἰσαὰκ καὶ Ἰακώβ ἐν τῇ βασιλείᾳ τῶν οὐρανῶν. ¹² οἱ δὲ υἱοὶ τῆς βασιλείας ἐκβληθήσονται εἰς τὸ σκότος τὸ ἐξώτερον· ἐκεῖ ἔσται ὁ κλανθμὸς καὶ ὁ βρυγμὸς τῶν ὀδόντων. ¹³ Καὶ εἶπεν ὁ Ἰησοῦς τῷ ἑκατοντάρχῃ Ὑπαγε, καὶ ὡς ἐπίστευσας γενηθήτω σοι καὶ ἰάθῃ ὁ παῖς αὐτοῦ ἐν τῇ ὥρᾳ ἐκείνῃ. ¹⁴ Καὶ ἔλθων ὁ Ἰησοῦς εἰς τὴν οἰκίαν Πέτρου, εἶδε τὴν πενθερὰν αὐτοῦ βεβλημένην καὶ πυρεσσουσαν. ¹⁵ Καὶ ἤψατο τῆς χειρὸς αὐτῆς, καὶ ἀφέστη αὐτὴν ὁ πυρετός, καὶ ἤρέθη, καὶ διηκόνει αὐτῷ. ¹⁶ Ὑψίας δὲ γενομένης προσήνεγκαν αὐτῷ δαμονιζομένους πολλούς, καὶ ἐξέβαλε τὰ πνεύματα λόγῳ, καὶ πάντας τοὺς κακῶς ἔχοντας ἐθεράπευσεν. ¹⁷ Ὅπως πληρωθῇ τὸ ῥηθὲν διὰ Ἡσαίου, τοῦ προφήτου λέγοντος· Ἀντὶς τὰς ἀσθενείας ἡμῶν ἔλαβε, καὶ τὰς ἰώσεις ἐβάστασεν. ¹⁸ Ἰδὼν δὲ ὁ Ἰησοῦς πολλοὺς ὄχλους περὶ αὐτὸν, ἐκέλευσεν ἀπελθεῖν εἰς τὸ πέραν, ¹⁹ καὶ

παιδὸς γενέσθαι, διὸ καὶ εἰδὼς ὁ Κύριος, ὁ ἐμελλεν εἰπεῖν ὁ ἑκατοντάρχης, ἐπηγγέλατο ἔλθειν, ἵνα εἰπόντος ἐκείνου εἰπὲ λόγῳ καὶ ἰαθῇται, κατὰ δὲ ἄλλους πᾶσι γένηται ἡ αὐτοῦ πίστις καὶ θαυμαστωθῇ, ὅτι οὐδὲν χαμικαπεῖς ἐλογίσαστο περὶ αὐτοῦ. γρηὶ γάρ, ὅτι ὥσπερ ἐγὼ, ἐπὶ ἐξουσίαν ὦν, ἔγω ὑπερῶν στρατιώτας, καὶ λέγω τούτῳ, πορεύου καὶ πορεύεται, καὶ ἄλλῳ ἔρχου καὶ ὑπακούει· οὕτω καὶ σὺ ὡς δοῦλος τοῦ θανάτου ἐπιτάτεις ὑπάγειν καὶ ἔρχεσθαι, καθὼς ἂν θέλῃς· τοῖτον οὐν ἀκούσας ὁ Ἰησοῦς ἐθαύμασεν, ἐπειδὴ οὐ μόνον πιστῶς, ἀλλὰ καὶ ἀληθῶς εἰρήκει.

^{14—15} Τίτος χάριν εἰσῆλθεν εἰς τὴν οἰκίαν Πέτρου; τοσούτης μεταληψόμενος· τοῦτο γὰρ ἐδήλωσεν εἰπὼν ἀνέστη καὶ διηκόνει αὐτῷ· παρὰ γὰρ τοῖς μαθηταῖς κατήγετο ὥσπερ καὶ παρὰ τοῦ Μωϋσῆος ὅτι αὐτὸν ἐκάλεσε τιμῶν αὐτοῦ καὶ προθυμοτέρους ἐν τοῦτο ποιῶν. Καίτοι ἐννοήσωμεν, οἷα ἦν τὰ οἰκήματα τῶν ἁλίων τούτων ἀλλ' ὅμως οὐκ ἀπῆλθον ὑπὸ τὰς καλῶς αὐτῶν εἰσέναι τὰς ἐντελῆς, παιδεύων ἡμᾶς διὰ τῶν τὸν ἀνθρώπινον καταπατεῖν τίτον. Ἀψάμενος τοῖνον τῆς χειρὸς τῆς πενθερᾶς αὐτοῦ, οὐχὶ τὸν πυρετὸν ἐβρισε μόνον, ἀλλὰ καὶ καθαράν τιν ὁμίαν ἀπέδωκε, καὶ τοῦτο δῆλον, ἐκ τοῦ διακοτεῖν αὐτῇ.

¹⁶ Ὑψίας δὲ γενομένης καὶ τὸ ἐξῆς ἵνα διὰ τοῦτον δείξῃ τὴν πίστιν τοῦ πλήθους λοιπὸν ἀνταρραμένην οὐδὲ γὰρ τοῦ καιροῦ κατεπεύγοντος, ἀναχωρεῖν ἠρέχοντο· οὐδὲ ἀκαίρον εἶναι ἐνόμιζον ἐν ἰσπέρα προσάγειν τοὺς ἀρρώστους αὐτῶν. Τὸ δὲ, ἔλαβε καὶ ἐβάστασε, περὶ ἁμαρτιῶν μᾶλλον εἰρηται τοῦ προφήτη, καθὼς καὶ ὁ πρόδρομος γρηὶ· Ἰδε ὁ ἄνθρωπος τοῦ Θεοῦ, ὁ αἶψον τὴν ἁμαρτίαν τοῦ κόσμου τέθεικε δὲ αὐτὸ ἐνταῦθα ὁ εὐαγγελιστὴς περὶ τοσούτων, δεῖται θεῶν, ὅτι τὰ πλεονα τῶν τοσούτων ἐξ ἁμαρτιῶν ἐπείχονται ἡμῖν. Διὰ τοῦτο δὲ, ἰδὼν τοὺς ὄχλους περὶ αὐτὸν, ἐκέλευσεν αὐτοῖς ἀπελθεῖν εἰς τὸ πέραν, διὰ τὸ ἀκόμψαστον, μετριάξιν ἡμᾶς παιδεύων, καὶ διδάσκων μηδὲν ποιεῖν πρὸς ἐπίδειξιν· οὐ γὰρ δὴ σώματα μόνον ἐθεράπευσεν ἀλλὰ καὶ τὰς ψυχὰς διώρθων, καὶ γιγλοσφῆν ἐπαίδειν.

¹⁹ Καὶ προσελθὼν εἰς γραμματεῖς. Γραμματεῖα τὸν νομικὸν λέγει, τὸν τοῦ νόμου τὸ γράμμα ἐπιστάμενον. Ὁ-τος προσελθὼν, καὶ ἰδὼν πολλὰ σημεῖα, προσεδόξατο ζημετιῶσθαι ἐκ τῶν τοιούτων θαυμάτων τὸν σωτήρα

monda követőinek: Bizony mondom nektek: még Izraelben sem találtam oly nagy hitet.

¹¹ Mondom pedig nektek: hogy sokan jönnek majd keletről és nyugotról, és letelepednek Ábrahám, Izsák, és Jákobbal mennyeknek országában: ¹² az ország fiai pedig kivettetnek a külső sötétségre, ott sirás lesz, és fogak csikorgatása. ¹³ És monda Jezus a századosnak: Menj, s a mint hittél, legyen meg neked. És meggyógyult az ő szolgája azon órában. ¹⁴ És eljövén Jezus Péter házába, látta az ő napát lázban szenvedni. ¹⁵ És illette kezét, s elhagyá a láz, és fölkel, és szolgált neki. ¹⁶ Midőn pedig este lett, elhoztak hozzá sok ördögöset, és kiűzé a lelkeket szóval, és minden beteget meggyógyított. ¹⁷ Hogy teljesedjék, a mit Izajás proféta szólott mondván: Ő betegségeinket fölvette, és nyavalyáinkat viselte. ¹⁸ Látván pedig Jezus nagy sereget maga körül, megparancsolá átmenni a tulsó részre. ¹⁹ És el-

hitte a szolga felgyógyulását; azért is tudván az Ur, mit fogott (a százados) mondani, ajánlkozott elmenni, hogy midőn amaz mondana: mondd szóval, és meggyógyul, nyilvános legyen hite mindenek előtt és csodálatra méltó, mert semmi csekélyet, földit nem gondolt fölé; monda tudnillik: valamint én, hatalom alatt állván, vitézekkel rendelkezem, s ha mondom ennek, menj: ő megy; és a másikkak, jőj, ő szótfogad: hasonlag te is a halálnak, mint szolgának parancsolhalod, hogy távozzék vagy jőjön, a mint akard. Hallván tehát ezeket Jezus, csodálkozik, minthogy nem csak bizalmasan, hanem igazán is szólott.

^{14—15} Miért ment be Péter házába? hogy eledt legyen magához; mert ezt jelenté (az evangelista) mondván: fölkel, és szolgált neki. Tudnillik tanítványainál tartózkodott, valamint Máténál is, miután meghívtá, tisztelvén, s ez által serényebbé nevelvén őket. Emlékezzünk egyszersmind, milyenek voltak ezen halászok háza; mindazáltal nem tartá méltóságán alólinak silány kunyhóikba bemenni, ez által oktatván minket, hogy az emberi gőgöt megveszük. Megfogván tehát a napa kezét, nem csak a lázt eloltá, hanem teljes épségét is visszaadá, a mi kitetszik szolgálatából.

¹⁶ Este levén pedig, és a többi: — hogy ez által megmutassa a sokaság hitét, mely azután öregbedett. Ugyanis, noha az idő sürgeté, még sem akartak eltávozni, se nem vélték alkalmatlannak lenni, ha este hozzák el betegeiket. „Elvette és viselé” a proféta által inkább a bűnökről mondatott, mikép az előhírnök is mondá: Ime az Isten bányája, ki elveszi a világ bűneit; azért tette pedig azt az evangelista a betegségekről, hogy kijelentse, mikép nagyobb része a nyavalyáknak bűnökből ered ránk. Látván továbbá a népsereget maga körül, szerénységből a tulsó részre utasítá őket, hogy t. i. minket is szerénységre intsen, és arra oktasson, hogy mit se tegyünk fitogtatásból. Ő tudnillik nem csak a testeket gyógyítá, hanem a lelkeket is javítá, és bölcselkedésre (erényes életre) inté hallgatóit.

¹⁹ S hozzájárulván egy írástudó. Írástudónak a törvénytudót nevezi, ki a törvény betűjét tudta. Ez hozzámenvén, és sok csodát látván, azt vélé, hogy az Üdvözítő efféle csodákból meggazdagodik, azért pénzvagyó levén,

τῶν Γεργεσηνῶν, ὑπήντησαν αὐτῷ δύο δαιμονιζόμενοι, ἐκ τῶν μυημείων ἐξερχόμενοι, χαλεποὶ λίαν, ὥστε μὴ ἰσχύειν τινὰ παρελθεῖν διὰ τῆς ὁδοῦ ἐκείνης. ²⁹Καὶ ἰδοὺ ἐκραξαν λέγοντες· Τί ἡμῖν καὶ σοί, Ἰησοῦ υἱέ τοῦ Θεοῦ; ἢ λῃθες ὥδε πρὸ καιροῦ βασανίσαι ἡμᾶς; ³⁰Ἦν δὲ μακρὰν ἀπ' αὐτῶν ἀγέλη χριζῶν πολλῶν βοσκομένη. ³¹Οἱ δὲ δαίμονες παρεκάλουν αὐτὸν, λέγοντες, εἰ ἐκβάλεις ἡμᾶς, ἐπίτρεψον ἡμῖν ἀπελθεῖν εἰς τὴν ἀγέλην τῶν χοίρων. ³²Καὶ εἶπεν αὐτοῖς· Ὑπάγετε, οἱ δὲ ἐξεληθόντες ἀπῆλθον εἰς τὴν ἀγέλην τῶν χοίρων. Καὶ ἰδοὺ ὥρμησε πᾶσα ἡ ἀγέλη τῶν χοίρων κατὰ τοῦ κρημοῦ εἰς τὴν θάλασσαν, καὶ ἀπέθανον ἐν τοῖς ὕδασι. ³³Οἱ δὲ βόσκοντες ἔφυγον, καὶ ἀπελθόντες εἰς τὴν πόλιν, ἀπήγγειλαν πάντα, καὶ τὰ τῶν δαιμονιζομένων. ³⁴Καὶ ἰδοὺ πᾶσα ἡ πόλις ἐξῆλθεν εἰς συνάντησιν τῷ Ἰησοῦ· καὶ ἰδόντες αὐτὸν, παρεκάλεσαν ὅπως μεταβῇ ἐκ τῶν ὁρίων αὐτῶν.

sok határába, elébe jött a sirboltokból kijövő két ördögös, nagyon kegyetlenek, úgy hogy senki sem mehetett mellettök azon az uton. ²⁹ És íme kiáltanak mondván: Mi közünk hozzád Jezus Isten fia? ide jöttél-e idő előtt kinezni minket? ³⁰ Volt pedig távol tőlök legelő nagy sertés-nyáj. ³¹ Az ördögök tehát kérték őt mondván: ha kiűzsz bennünket, hagyj minket a sertés-nyájba szállani. ³² És monda nekik: Menjetek, ők tehát kimenvén beszálltak a sertés-nyájba; és íme berohant az egész sertés-nyáj a meredekről a tengerbe; s elveszték a vízben. ³³ A pásztorok pedig elfutottak, és elmenvén a városba, megjelentettek mindent, azokat is, melyek az ördögösöket illették. ³⁴ És íme az egész város ki ment Jezus elé, s látván őt, kérték, hogy távozzék el határaikból.

CAPUT IX.

Καὶ ἐμβαὲς εἰς τὸ πλοῖον, διεπέρασε, καὶ ἦλθεν εἰς τὴν ἰδίαν πόλιν. ²Καὶ ἰδοὺ προσέφε-

Ἔς beszállván a hajóba, átment, s eljött a maga városába. ² És íme elhoztak

τῶν δικαίων ψαγὰ ἐν χειρὶ Θεοῦ, ὁμοίως καὶ αἱ τῶν παιδῶν, αἱ δὲ τῶν ἀμαρτωλῶν ἐνθέως ἐντείνον ἀπάγονται, καὶ δῆλον ἀπὸ τοῦ Λαζάρου καὶ τοῦ πλουσίου.

Λατὶ ὅπερ παρεκάλεσαν οἱ δαίμονες, ἐποίησεν ὁ δεσπότης τῶν ὁρίων Χριστὸς, εἰς τὴν ἀγέλην τῶν χοίρων ἐπιτρέψας αὐτοῖς ἀπελθεῖν? Οὐκ ἐκείνοις πειθόμενος τοῦτο ἐποίησεν, ἀλλ' ἵνα μάθωσιν ἀπ' αὐτοῦ, ὅτι οὕτως χοίρων κατατολμῶσιν εἰ μὴ αὐτὸς συγχωρήσῃ· ἐτι δὲ καὶ, ἵνα οἱ τοὺς τόπους ἐκείνους οἰκόντες μάθωσιν αὐτοῦ τὴν δύναμιν, καὶ ἐκ τούτου εἰς τὴν αὐτοῦ θεωρησίαν ἔλθωσι, καὶ γὰρ ὑπάρχον ἀναίσθητοι λίαν, καθὼς ἀπὸ τοῦ τέλους ἐπὶ τοῦτο δῆλον. Λέον γὰρ αὐτοὺς προσκυνῆσαι αὐτὸν, καὶ θαυμάσαι τὴν δύναμιν οἱ δὲ ἀπέπεμπον μᾶλλον καὶ παρεκάλουν ἀπελθεῖν ἀπὸ τῶν ὁρίων αὐτῶν διὰ τοῦτο δὲ τοὺς χοίρους ἀνέκον οἱ δαίμονες, ἵνα τοὺς ἀνθρώπους εἰς ἀθυμίαν ἐμβάλλωσι· παταχοῦ γὰρ χαίρουσιν ἐπὶ ταῖς συμφοραῖς ἡμῶν.

¹) Ἰδίαν αὐτοῦ πόλιν ἐνταῦθα τὴν Καπερναοὺμ λέγει· ἡ μὲν γὰρ Βηθλεὲμ ἤνεγκεν αὐτὸν, ἡ δὲ Ναζαρετ ἔτρέψεν, ἡ δὲ Καπερναοὺμ εἶχεν οἰκόντα διηκεῖν. Χρὴ δὲ σκοπεῖν καὶ τὸ ἐπιεικὲς τοῦ δεσπότου καὶ ἀνθρώπου, ὅτι εἰς πλοῖον ἐμβαὲς διεβαίνει, δυνάμενος καὶ πιστῇ διαβαίνειν καὶ ὅτι ὑπὸ τῶν ἐν Γαδάρου ἐκβληθεῖς οὐκ ἀντέτεινεν, ἀλλ' ἀνεχώρησε μὲν, οὐ μακρὰν δέ.

^{2—8}) Περὶ δὲ τοῦ παραλντικοῦ ὁ μὲν Ματθαῖος γρησὶν ὅτι προσέφερον αὐτὸν, οἱ δὲ ἄλλοι, ὅτι καὶ τὴν στήλην διατρέμοντες καθέκταν αὐτὸν καὶ προῦθην τῷ Χριστῷ· ἐπεὶ οὖν τὸ αὐτὸν ἐπιδείξαντο πίστιν ἐπιδείκνυνται καὶ αὐτὸς τὴν αὐτοῦ δύναμιν μετ' ἐξουσίας ἀπάσης, λύνει τὰ ἀμαρτήματα καὶ τινὲς μὲν τῶν γραμμάτων τῇ βουτανίᾳ κατεχόμενοι, ἐν ἱκανοῖς εἶπον· οὕτως βλασφημῶν τίς δύναται ἀφίεναι ἀμαρτίας εἰ μὴ ὁ μόνος ὁ Θεός; Αὐτοὺς δὲ διὰ τῶν πραγμάτων βεβαιοῦν τὰ εἰρημένα, ἐλέγξας ὡς Θεός· τίς ἐνθυμίσας αὐτῶν μόνον γὰρ Θεοῦ ἐστὶ τὸ τὰ ἀπόρητα εἰδέναι. Ἐπειτα δὲ

igazak lelkei Isten kezében vannak, valamint a gyermekeké is; a bűnösöké pedig azonnal elvitetnek innen; a mi kitetszik a Lázár és dúsgazdag történetéből.

Miért egyezett a mindenek Ura Krisztus abba, a mit az ördögök kértek, megengedvén nekik a disznók nyájába menni? Nem, mivel nekik kedvezni akart, cselekvé azt, hanem hogy tanulják tőle (az emberek), miszerint amazok a disznókba sem mehetnek, ha csak ő meg nem engedi; egyszersmind pedig, hogy ama vidék lakói lássák az ő hatalmát, s az által mint Istent ismerni tanulják. Ugyanis nagyon érzékenek voltak, a mint a történet végéből látható; mert midőn imádni kell vala őt, és csodálni hatalmát, ők a helyett inkább túladsnak rajta, és elmenésre kérték határaikból. Azért vesztették el pedig a disznókat az ördögök, hogy az embereket buba döntsék; mert mindig örülnek szerencsétlen eseteiken.

¹) Tulajdon városának itt Kafarnaumot mondja; mert Bethlehem szülte őt, Názaret táplálta, Kafarnaum pedig állandó lakhelyeül szolgált. Figyeljünk továbbá Urunk szerénységére és igénytelenségére, hogy hajóba szállván kelt át, holott átmehetett volna (vizen), és hogy a gadarenoktól elutasítottán nem szegült ellene, hanem visszatért, noha nem messze.

^{2—8}) Az inaszkadtról Máté ugyan azt írja, hogy előhozták őt; mások pedig, hogy a tetőt lebontván Krisztus elé tették. Miután oly nagy hitet tanusítottak: ő is kimutatja erejét teljes hatalommal megbocsátván bűneit. Némelyek ugyan az írástudók közül, irigységtől elfogulva, magukban mondák: Ez káromkodik, ki bocsáthatja meg a bűnöket, mint egyedül Isten? de ő tények által erősíti meg a mondottakat, megdorgálván, mint Isten gondolataikat; mert egyedül Istent illet ismerni a gondolatokat. Azután pedig monda nekik: Mi látszik nektek könnyebbnek, vall-

ρον αὐτῷ παραλυτικὸν ἐπὶ κλίνῃς βεβλημένον· καὶ ἰδὼν ὁ Ἰησοῦς τὴν πίστιν αὐτῶν, εἶπε τῷ παραλυτικῷ· Θάρσει τέκνον, ἀφέωνται σοὶ αἱ ἁμαρτίαι σου. ³Καὶ ἰδὼν τινὲς τῶν γραμματέων εἶπον ἐν ἑαυτοῖς· Οὗτος βλασφημεῖ. ⁴Καὶ εἰδὼς ὁ Ἰησοῦς τὰς ἐνθυμήσεις αὐτῶν, εἶπεν· Ἰνατί ὑμεῖς ἐνθυμεῖσθε πονηρὰ ἐν ταῖς καρδίαις ὑμῶν; ⁵Τί γὰρ ἔστιν εὐκοπώτερον, εἰπεῖν ἀφέωνται σοὶ αἱ ἁμαρτίαι, ἢ εἰπεῖν, ἔγειραι καὶ περιπάτει; ⁶Ἰνα δὲ εἰδῆτε, ὅτι ἐξουσίαν ἔχει ὁ υἱὸς τοῦ ἀνθρώπου ἐπὶ τῆς γῆς ἀφιέναι ἁμαρτίας· τότε λέγει τῷ παραλυτικῷ· Ἐγερθεὶς ἄρον σου τὴν κλίνην, καὶ ὕπαγε εἰς τὸν οἶκόν σου· ⁷Καὶ ἐγερθεὶς ἀπῆλθεν εἰς τὸν οἶκόν αὐτοῦ. ⁸Ἰδόντες δὲ οἱ ὄχλοι ἐθαύμασαν, καὶ ἐδόξασαν τὸν Θεόν, τὸν δόντα ἐξουσίαν τοιαύτην τοῖς ἀνθρώποις. ⁹Καὶ παράγων ὁ Ἰησοῦς ἐκεῖθεν, εἶδεν ἀνθρώπον καθήμενον ἐπὶ τῷ τελωνίῳ, Ματθαῖον λεγόμενον, καὶ λέγει αὐτῷ· Ἀκολούθει μοι, καὶ ἀναστὰς ἠκολούθησεν αὐτῷ. ¹⁰Καὶ ἐγένετο αὐτοῦ ἀνακειμένου ἐν τῇ οἰκίᾳ, καὶ ἰδὼν πολλοὶ τελῶναι καὶ ἁμαρτωλοὶ ἐλθόντες, συνανέκειντο τῷ Ἰησοῦ καὶ τοῖς μαθηταῖς αὐτοῦ. ¹¹Καὶ ἰδόντες οἱ Φαρισαῖοι εἶπον τοῖς μαθηταῖς αὐτοῦ· Διατί μετὰ τῶν τελωνῶν καὶ ἁμαρτωλῶν

καὶ φησὶ πρὸς αὐτοὺς, τί δοκεῖ ἐνκοτώτερον ὑμῖν εἶναι, σῶμα σφίξαι παραλειπόμενον, ἢ ψυχῆς ἁμαρτήματα λύσαι; εἰδὼν ὅτι σῶμα σφίξαι ὅσω γὰρ σώματος ψυχὴ βελίων, τοσοῦτο τὸ ἁμαρτήματα λύσαι τοῦτον ἀμείνον· ἐπειδὴ δὲ τὸ μὲν ἀφανὲς, τὸ δὲ φανερόν· πέμψει δὲ αὐτὸν εἰς τὴν οἰκίαν αὐτοῦ ἐνδὼς θεραπευθῆναι, πάλιν καὶ ἐνταῦθα τὸ ἀποφθονοῦν δεικνύει· ἐπὶ δὲ καὶ οὐ φαντασία ἦν τὸ γρηγορήσαν, διὰ τοῦτο καὶ βαστάσαι αὐτὸν τὸν κράβατον προσέταξεν, ὅμως οὖν καὶ οἱ ὄχλοι ἐπὶ χαίματι σὺνδονται ἰδόντες γὰρ φησὶ ἐθαύμασαν καὶ ἐδόξασαν τὸν Θεόν τὸν δόντα ἐξουσίαν τοιαύτην τοῖς ἀνθρώποις· Ποιῶν δὲ τὸ θαῦμα τοῦ παραλυτικοῦ, οὐκ ἔμεινεν ἐν τῷ τόπῳ, ἵνα μὴ τὸν ζῆλον ἐξάγῃ πλεονόρομος· οὕτως οὖν καὶ ἡμεῖς ποιῶμεν ἐκκλίνοντες τοὺς ἐπιβουλεύοντας.

⁹) Τίπος ἔπαιον οὐ μετὰ Πέτρον καὶ τῶν ἄλλων ἐκέλευσε τὸν Ματθαῖον; ἐπειδὴ περὶ τὰς καρδίας ἐπιστάμενος, καὶ τὰ ἀπόρητα τῆς ἐκείνου διανοίας εἰδὼς, τότε τοῦτο ἐποίησεν, ὅτε ἠπίσταντο εἰς οὐρανὸν διὰ δὲ τοῦτο καὶ Παῦλον μετὰ τὴν ἀνάστασιν ἠλέησεν. Οὐκ ἀποκρύπτεται δὲ τὸν ἑαυτοῦ βίον, ἀλλὰ καὶ τὸ ὄνομα τίθησι, τῶν ἄλλων ἐαγγελιστῶν κρυψάντων αὐτὸν προστηροῦν ἐτίμα, καὶ ὅτι ἐπὶ τὸ τελωνίον ἐκάθητο, ἵνα δείξῃ τοῦ καλέσαντος τὴν δύναμιν καὶ τὴν ἀγαθότητα.

¹¹) Διατί δὲ τοῖς μαθηταῖς αὐτοῦ ἐνδιαβάλλονσιν οἱ φαρισαῖοι τὸν κύριον, ὥς μετὰ τελωνῶν καὶ ἁμαρτωλῶν ἐσθίοντα; κακοῦργον σκοπῶν βουλόμενον ἀποχωρεῖσαι αὐτοὺς τοῦ διδασκᾶν, αὐτοὺς δὲ οὐ μόνον ἐγκλημα εἶναι, ἀλλὰ καὶ πολλῆς φιλελευθροπίας ἐπερβολὴν τὸ μετὰ τοιούτων ἐσθίειν δείκνυσθαι διὸ καὶ φησὶ οὐ χρεῖαν ἔχουσιν οἱ ἰσχυροὶ ιατροῦ, ἀλλ' οἱ κακῶς ἔχοντες. Τὸ δὲ πορευθέντες μάθετε τί ἐστίν, εἰλον θείον, καὶ οὐ θνητὸν, σημαίνει, ὅτι οὐ κεκολλημένοι ἔργον ἐστὶ τὸ ἁμαρτωλοὺς διορθοῦσθαι, ἀλλὰ καὶ πενομοθετημένον, καὶ μᾶλλον τῆς θνητοῦς κρείττον· ἐγὼ γὰρ φησὶ τοσοῦτον ἀπέχω τοῦ βδελύσασθαι τοὺς ἁμαρτωλοὺς, ὅτι καὶ δι' αὐτοὺς παραγέγονα μόνον· τοῦτο γὰρ δηλοῖ τὸ· οὐκ ἤλθον καλεῖσαι δικαίους ἀλλὰ ἁμαρτωλοὺς, εἰς μετάνοιαν.

εἰς, ἀγύβαν νυαυαλγὸν, ἰνσζακadtat, ἔς lát-ván Jezus hitöket, monda az inaszakadtak : Bizzál fiam, meg vannak bocsátva a te bűneid. ³És íme, némelyek az írástudók közül magukban mondanak : Ez káromkodik. ⁴És látván Jezus gondolataikat, monda : Miért gondoltok ti gonoszakat szíveitekben? ⁵Valljon mi könnyebb : mondani, meg vannak bocsátva bűneid; vagy mondani, kelj föl és járj? ⁶Hogy pedig tudjátok, hogy az ember fiának van hatalma e földön megbocsátani a bűnöket : akkor mond az inaszakadtak : kelj föl, vidd el ágyadat, és menj a te házádba. ⁷És fölkelvén, elment házába. ⁸Látván pedig a seregek csodálkoznak, és dicsőíték Istent, a ki ilyen hatalmat adott az embereknek. ⁹És elmenvén Jezus onnét, látott egy Máté nevű embert ülni a vámnál, és monda neki : Kövess engem, és fölkelvén, követé őt. ¹⁰És lőn, midőn ő a házból letelepedett, íme sok vámos és bűnös eljövén, letelepedtek Jezussal együtt és annak tanítványával. ¹¹És látván a farizeusok, mondanak az ő tanítványainak : Miért eszik a ti mestertek a vámosokkal

jon a felhasználó testet megerősíteni, vagy a lélek bűneit feloldani? világos, hogy a testet megerősíteni; mert a mennyivel előbbvaló a lélek a testnél, annyi nagyobb a bűnök megbocsátása, mint a testi épség visszaállítása; csak hogy az láthatlan, ez pedig nyilvános. Elküldi azután házába azt, kit rögtön meggyógyított, itt is megint minden dicshírtéget kerülvén. Azonkívül nem csupa képzelődés volt, a mi történt; azért parancsolta meg neki, hogy vigye el ágyát. Az egybegyűlt emberek azonban még földön csúsznak; mert látván, ugymond, csodálkoztak, és dicsőíték Istent, ki olyan hatalmat adott az embereknek. Az inaszakadtal történt csodának véghezvitele után nem maradt helyben, hogy ne gerjeszsen nagyobb irigységet jelenléte által; úgy cselekedjünk mi is, kikerülvén a leselkedőket.

⁹) Miért nem hívta meg Péterrel és másokkal együtt Mátét? mert a szívekbe látván, és mindenki gondolatainak titkait tudván akkor cselekedte ezt, mikor tudta, hogy követni fogja. Azért Pált is csak föltámadása után fogta hálójába. Nem titkolja el pedig (Máté) saját életét, sőt nevét is kiteszi, midőn más evangelisták más nevezet alá takarják; se azt el nem hallgatja, hogy vámmal mellett ült, hogy megmutassa a meghívónak hatalmát és kegyességét.

¹¹) Miért vádolják a farizeusok Urunkat tanítványai előtt, hogy a vámosokkal és bűnösökkel együtt eszik? mert gonosz szándokból őket el akarták szakasztani a tanítótól; ő pedig megmutatja, hogy nem csak nem bűn, hanem inkább nagy emberi szeretetnek kifolyása az ilyenekkel étkezés; azért mondta is : Nincs szükségök az épeknek orvosra, hanem a betegeknek. „Továbbá tanuljátok meg, mit jelent : Irgalmat kívánok, nem áldozatot“ annyit mond, hogy nem tilos cselekedet a bűnösöket javítani, hanem inkább törvényszerű, és jobb az áldozatnál. En, ugymond, oly távol vagyok a bűnösök megvetésétől, hogy inkább csakis azok miatt jöttem. Ezt jelenti tudnillik : Nem jöttem meghívni az igazakat, hanem a bűnösöket megtérésre.

ἐσθίει ὁ διδάσκαλος ὑμῶν. ¹²Ὁ δὲ Ἰησοῦς ἀκούσας, εἶπεν αὐτοῖς· Οὐ χρεῖαν ἔχουσιν οἱ ἰσχυρότεροι ἰατροῦ, ἀλλ' οἱ κακῶς ἔχοντες. ¹³Πορευθέντες δε μάθετε τί ἐστίν, ἔλεον θέλω, καὶ οὐ θυσίαν· οὐ γὰρ ἤλθον καλεῖσαι δικαίους, ἀλλ' ἁμαρτωλοὺς εἰς μετάνοιαν. ¹⁴Τότε προσέρχονται αὐτῷ οἱ μαθηταὶ Ἰωάννου, λέγοντες· Διὰ τί ἡμεῖς καὶ οἱ φαρισαῖοι νηστεύομεν πολλὰ, οἱ δὲ μαθηταὶ σου οὐ νηστεύουσιν; ¹⁵Καὶ εἶπεν αὐτοῖς ὁ Ἰησοῦς· Μὴ δύνανται οἱ υἱοὶ τοῦ νυμφῶνος πενθεῖν, ἐφ' ὅσον μετ' αὐτῶν ἐστὶν ὁ νυμφίος; ἐλεύσονται δὲ ἡμέραι, ὅταν ἄρθῃ ἀπ' αὐτῶν ὁ νυμφίος, καὶ τότε νηστεύουσιν. ¹⁶Οὐδεὶς δὲ ἐπιβάλλει ἐπιβλήμα ῥάκους ἀγνάφου ἐπὶ ἱματίῳ παλαιῷ· αἶρει γὰρ τὸ πλήρωμα αὐτοῦ ἀπὸ τοῦ ἱματίου, καὶ χεῖρον σχίσμα γίνεται. ¹⁷Οὐδὲ βάλλουσιν οἶνον νέον εἰς ἀσκοὺς παλαιούς· εἰδὲ μήγε, ῥήγνυνται οἱ ἄσκοι, καὶ ὁ οἶνος ἐκχέεται, καὶ οἱ ἄσκοι ἀπόλλυνται· ἀλλὰ βάλλουσιν οἶνον νέον εἰς ἀσκοὺς καινοὺς, καὶ ἀμφοτέροι συντηροῦνται. ¹⁸Ταῦτα αὐτοῦ λαλοῦντος αὐτοῖς, ἰδοὺ ἄρχων τις ἐλθὼν προσεκύνη αὐτῷ λέγων, ὅτι ἡ θυγάτηρ μου ἄρτι ἐτελεύτησεν· ἀλλ' ἐλθὼν ἐπίθες τὴν χεῖρα σου ἐπ' αὐτήν, καὶ ζήσεται. ¹⁹Καὶ ἐγερθεὶς ὁ Ἰησοῦς

ἐς βυθόσῳ? ¹²Jesus pedig hallván, monda nekik: Nincs szükségök az épeknek orvosra, hanem a betegeknek. ¹³Elmenvén pedig tanultatok meg, mit tesz: Irgalmasságot akarok, és nem áldozatot; mert nem jöttem hívni az igazakat, hanem a bűnösöket megtérésre. ¹⁴Ekkor hozzájárulnak János tanítványai, mondván: Miért böjtölünk mi és a farizeusok sokat, a te tanítványaid pedig nem böjtölnek? ¹⁵Felele nekik Jesus: Valljon kesereghetnek-e a vőlegény társai, míg velök van a vőlegény? eljönnek pedig a napok, midőn elvitetik tőlök a vőlegény, és akkor böjtölnek. ¹⁶Senki nem vet uj posztóból fótót a régi ruhára; mert elveszi a ruhának épségét, és a szakadás rosszabb lesz. ¹⁷Se nem töltenek uj bort az ó tömlőkbe; különben a tömlők megrepednek, és a bor kifoly, a tömlők pedig elromlanak; hanem uj bort uj tömlőkbe töltenek, s mind a kettő épen marad. ¹⁸A mint ezeket szólá hozzájuk, ime egy főnök eljövén imádá őt, mondván: lányom most halt meg, hanem eljövén tedd rá kezedet, és élni fog. ¹⁹És fölkelvén Jesus követé

^{14—17}) Τίνας ἔκεν, τῶν μαθητῶν Ἰωάννου ἐγκαλεσάντων, ὅτι ἡμεῖς καὶ οἱ φαρισαῖοι νηστεύομεν πολλὰ, οἱ δὲ μαθηταὶ σου οὐ νηστεύουσιν, ὡς κενοδόξοις μὲν οὐκ ἐπιμαῖ, νυμφῶνος δὲ καὶ νυμφίον μέμνηται; καὶ ἐν τούτῳ τὴν ἐπιείκειαν αὐτοῦ καὶ πολλὴν μακροθυμίαν ἐπιθυμῶμεν οὐκ ἐπιμαῖ ἀναμνησκῆναι δὲ αὐτοῦ τῶν Ἰωάννου ῥημάτων δι' ὧν εἶπεν ὁ ἔχων τὴν νύμφην νυμφίος ἐστὶ, καὶ τὰ ἔξῃ. Ὁ δὲ λέγει τοιοῦτόν ἐστι· Ὁ παρὼν καιρὸς τῆς ἡμῆς σὺν αὐτοῖς διαγωγῆς χαρᾶς καὶ ἐνθουσιασμοῦ ἐστίν· καὶ οὐ δύναται οἱ ὑπηρετοῦντές μοι οὕτω στεγνοὶ εἶναι, ἀλλὰ φαιδρῶς ἴδιον γὰρ νηστείας τὸ πένθος, ἅμα δὲ καὶ ἀτελεῖς ἐστὶν ἐλεύσονται δὲ ἡμεῖς ἡμέραι, ὅταν ἄρθῃ, ὅτι γὰρ ἀνελήφθη ὁ Χριστὸς, γέγονε τοῖς μαθηταῖς νηστείας καιρὸς πρὸς κατόρθωσιν ἀρετῆς. Εἴτα δικῶς τὸ ἀτελεῖς τὸν μαθητῶν ἐπάγει λέγων Οὐδεὶς δὲ ἐπιβάλλει ἐπιβλήμα ῥάκους. Ὁ δὲ λέγει τοιοῦτόν ἐστι· οὕτω γενοῦσιν ἰσχυροὶ οἱ μαθηταὶ καὶ οὐ χρεὶς βάρους ἐπιτιθεῖναι ἐπιταγμάτων, ἢ γὰρ νέα διδασκαλία στερεὰ τίς ἐστι, καὶ οὐ δύναται δοθῆναι τοῖς δουλεύουσι τῷ ῥαύματι τῆς παλαιᾶς διαθήκης· οὐ γὰρ δύναται αὐτὴν ἐνέγκαι, ἀλλῶς τε δὲ οὐ δύναται οἱ φαρισαῖοι εὐκότους ἱματίῳ διεργάζεσθαι ἢ ἀσκῶ παλαιῷ δέξασθαι τὴν νεώτερον διδασκαλίαν. Οὐ παρὰ τὸν οἶνον δὲ ἢ τοὺς ἀσκοὺς συμβαίνει τὸ γινόμενον, ἀλλὰ παρὰ τὴν ἀκαίριαν τῶν ἐμβαλλόντων διὰ δὴ τούτου διδάσκει, ὅτι διὰ τὴν τῶν ἀκονόντων ἀσθένειαν πολλὴ συγκραταῖσι ἐκέρητο, καὶ λαλῶν, καὶ πράττων· οἱ γὰρ ἀκούοντες τοῦ εὐαγγελίου καὶ μὴ καταδεχόμενοι πλεῖον τιμωροῦνται τῶν μὴ ἀκονόντων, τοῖς μὲν οὖν μαθηταῖς Ἰωάννου τὴν τοῦ νυμφίου παραβολὴν εἶπεν πρὸς δὲ τοῖς φαρισαίοις τὴν τῶν ἀσκῶν, τῶν παλαιῶν, καὶ τοῦ ἱματίου. Ἔστι οἶνος νέος, τὸ Χριστοῦ κήρυγμα· ἀσκοὶ δὲ καινοὶ οἱ ἔξ' ἐδῶν παραδείξαι αὐτό· καὶ ὡςπερ ὁ οἶνος τῶ ἀσκῶ, οὕτω καὶ τὰ τῆς χάριτος ἐν τῇ τοῦ νόμου παλαιότητι περιέχεται καὶ κατακλύπεται· πνεῦμα μὲν γενομένης τοῖς πιστεύουσι, διαρρηξάντα δὲ τοὺς ἐν τῇ νομικῇ παλαιότητι διαμείναντας.

^{18—19}) Τὸν ἄρχοντα, ὃν λέγει ἐλθόντα, ἀρχισυνάγωγος ἦν· ἡ γὰρ δὲ σκοπεῖν αὐτοῦ καὶ τὴν ταχὺτητα, διό γὰρ

^{14—17}) Midőn János tanítványai panaszt emelének mondván: Mi ugyan, és a farizeusok sokat böjtölünk, de a te tanítványaid nem böjtölnek, miért nem dorgálá meg őket mint dicsekedőket, hanem a menyegzőről és vőlegényről szólott? Nem dorgálta meg, mert ebben is mérséklést, és nagy türelmet mutatott; figyelmezteti pedig őket János szavaira, melyekkel mondá: A kié a jegyes, az a vőlegény, és a többi. Ezzel pedig ezt akarja mondani: A jelen idő, míg velők társalkodom, örömmek és vigáságnak ideje, következőleg tanítványaim nem lehetnek szomorúak, hanem jókedvűek; mert a böjt búbanatnak tulajdona, egyzersmind pedig gyengék; eljönnek azonban, ugymond, a napok, mikor elvitetik (tőlök az Ur). Mert miután menybe ment a Krisztus, akkor lett alkalmuk a tanítványoknak böjt által erényöket gyakorolni. Azután megmutatandó a tanítványok gyengeségét folytatja, mondván: Senki sem vet uj fótót. A mit evvel mond, ezt jelenti: Még nem erősödtek meg a tanítványok, azért nem kell a parancsolatok terhé rájuk rakni. Az uj tanítvány némileg kemény, s nem adathatik azoknak, kik a régi törvény betűjének szolgálnak, mivel nem viselhetik el, valamint a farizeusok sem fogadhatják el az uj tanítványt, kik az elszakadt ruhához, vagy ócska tömlőhöz hasonlóak. Nem a bor, vagy a tömlők minőségétől származik ez, a mi történik, hanem a töltés alkalmatlan idejétől. Ez által azt tanítja, hogy a hallgatók gyengesége miatt nagyon lebecsátkozik hozzájuk akár tanít, akár cselekszik. Tudnillik a kik hallják az evangéliumot, de be nem fogadják, súlyosan bűnhődnek azoknál, kik nem hallják. János tanítványainak tehát a vőlegény példázatát mondá, a farizeusokhoz pedig az ócska tömlőkről és ruháról szólott. Az uj bor a Krisztus tanítványát jelenti, az uj tömlők pedig azokat, kik a pogányokból elfogadják azt; és valamint a bor a tömlőbe, úgy a kegyelem uj tana a törvény óságába töltett és rejtett, s a hívőknek ugyan íthatóvá vált, azoknak pedig, kik a törvényszerű óságban megmaradtak, elromlott.

^{18—19}) A mi a főnököt illeti, kinek elfövetelét adja elő, ő az imaház főnöke vala. Figyeljünk az ő élénkségére;

τὴν οἰκίαν, ἀσπάσασθε αὐτήν· ¹³ καὶ ἐὰν μὲν ἡ ἡ οἰκία ἀξία, εἰσελθέτω ἡ εἰρήνη ὑμῶν ἐπ' αὐτήν· ἐὰν δὲ μὴ ἡ ἀξία, ἡ εἰρήνη ὑμῶν πρὸς ὑμᾶς ἐπιστραφήτω. ¹⁴ Καὶ ὃς ἐὰν μὴ δέξηται ὑμᾶς, μὴδὲ ἀκούσῃ τοὺς λόγους ὑμῶν, ἐξερχόμενοι τῆς οἰκίας ἢ τῆς πόλεως ἐκείνης, ἐκτινάξτε τὸν κονιορτὸν τῶν ποδῶν ὑμῶν· ¹⁵ ἀμὴν λέγω ὑμῖν, ἀνεκτότερον ἔσται γῇ Σοδόμων καὶ Γομόρρων ἐν ἡμέρα κρίσεως, ἢ τῇ πόλει ἐκείνῃ· ¹⁶ Ἰδοὺ ἐγὼ ἀποστέλλω ὑμᾶς ὡς πρόβατα ἐν μέσῳ λύκων· γίνεσθε οὖν φοβούμενοι ὡς οἱ ὄφεις, καὶ ἀκέραιοι ὡς αἱ περιστέραι. ¹⁷ Προσέχετε δὲ ἀπὸ τῶν ἀνθρώπων· παραδύσουσι γὰρ ὑμᾶς εἰς συνέδρια, καὶ ἐν ταῖς συναγωγαῖς αὐτῶν μαστιγώσουσιν ὑμᾶς, ¹⁸ καὶ ἐπὶ ἡγεμόνας δὲ καὶ βασιλεῖς ἀχθήσεσθε ἕνεκεν ἐμοῦ, εἰς μαρτύριον αὐτοῖς καὶ τοῖς ἔθνεσιν. ¹⁹ Ὅταν δὲ παραδιδῶσιν ὑμᾶς, μὴ μεριμνήσητε, πῶς ἢ τί λαλήσετε· δοθήσεται γὰρ ὑμῖν ἐν ἐκείνῃ τῇ ᾧρᾳ, τί λαλήσετε· ²⁰ οὐ γὰρ ὑμεῖς ἐστέ οἱ λαλοῦντες, ἀλλὰ τὸ πνεῦμα τοῦ πατρὸς ὑμῶν τὸ λαλοῦν ἐν ὑμῖν. ²¹ Παραδώσει δὲ ἀδελφὸς ἀδελφὸν εἰς θάνατον, καὶ πατήρ τέκνον· καὶ ἐπαναστήσονται τέκνα ἐπὶ γονεῖς, καὶ θανατώσουσιν αὐτούς. ²² Καὶ ἔσεσθε μισούμενοι ὑπὸ πάντων διὰ τὸ ὄνομά μου· ὁ δὲ ὑπομείνας εἰς

οἱ ἀσπασμός ἐστι τοῦτο ψιφός, ἀλλ' εὐλογία, ἐπάγει λέγων· ἐὰν ἡ ἀξία ἡ οἰκία, ἥξει ἐπ' αὐτήν, ἂν δὲ ὑβρίζῃ, οὐ μόνον οὐδὲν ἐκ τῆς εἰρήνης κομίσεται, ἀλλὰ καὶ τὰ τῶν Σοδόμων ὑπομενεῖ.

Τὸ δὲ ἐκτινάξαι τὸν κονιορτὸν τῶν ποδῶν αὐτῶν, τοῦτο ἐστὶν ἡ ὥστε δεῖξαι, ὅτι οὐδὲν ἔλαβον παρ' αὐτῶν, ἢ ὥστε εἰς μαρτύριον, τοντίζον, εἰς ἐλεγχον αὐτοῖς γενέσθαι τῆς μακροῦς ὁδοπορίας, ἢ ἐβάδισαν δι' αὐτούς.

¹⁶) Πρόβατα καλεῖ τοὺς μαθητὰς διὰ τὸ ἐπιεικὲς· λύκους τοὺς Ἰουδαίους διὰ τὸ φονικόν· τοῦτο δὲ φησι, ἐτοιμαζέω αὐτοὺς πρὸς τὸ παθεῖν, ὡς ἀδύνατον γὰρ μεταξὺ λύκων μὴ παθεῖν πρόβατον, οὕτω καὶ ὑμᾶς μεταξὺ ἀδίκων. Καὶ οὐ προβάτων ἡμερότητα μόνον ἔχειν κλεῖνει, ἀλλὰ καὶ τῆς περισσεύσεως τὸ ἀκέραιον, τοντίζον ἀπλότητα καὶ ἀκακίαν, καὶ οὐ μόνον τοῦτο, ἀλλ' ἐκράσεν ταῦτα ἀμφοτέρω, ὥστε γενέσθαι αὐτὰ ἀρετὴν, ἵνα τὴν μὲν φοβήσιν τοῦ ὄφειος ἔχουσιν, εἰς τὸ τηρεῖν τὴν κεφαλὴν, τοντίζον, τὴν πίστιν, τὸ δὲ ἀκέραιον τῆς περισσεύσεως τὴν ἀκακίαν, εἰς τὸ μὴ ἀμύνεσθαι τοὺς ἀδικούντας· ὅτι γὰρ τρόπον ὁ ὄφεις ἀτρωπὸν τὴν ἐάντου κεφαλὴν ἐν ταῖς μάχαις διατηρεῖ, καὶ πάντα προέχει ὥστε τὴν κεφαλὴν διατηρήσῃ· οὕτως καὶ ὑμᾶς βούλεται πλὴν τῆς πίστεως πάντα ἐκδοῦναι. Λιδέσκει δὲ ὁ λόγος καὶ ὡς τὰς περισσεύσεως εἶναι, αἱ πρὸς τοὺς συζητοῦντας αἱ ἐπανακαίμπτουσαι, καὶ ἀδικῶνται παρ' αὐτῶν, ἀφαιρούμεναι τῶν νεοτῶν.

¹⁹) ἵνα δὲ μὴ λέγῳσιν οἱ μαθηταί, πῶς πείσαι διηγήσασθαι τοιοῦτον πνευματικὸν πραγματικόν, ἂν ἰδιώται ὄντες μετὰ σοφῶν καὶ δυνατῶν λαλοῦντες; κλεῖνει θαυρεῖν, μὴ μεριμνήσητε λέγων· πῶς ἢ τί λαλήσετε.

²²) Τὸ ἔσεσθαι μισούμενοι ὑπὸ πάντων, ἀπὸ τοῦ ὑπὸ πολλῶν, σημαίνει, ὁ δὲ ὑπομείνας εἰς τέλος, τοντίζον· τῆς αἰωνίου μετῴκει ζωῆς, καὶ τὴν τῶν ἐσόμενων καλῶν λήψεται σωτηρίαν· ἐπειδὴ δὲ εἰώθασιν οἱ πολλοί, ἐν μὲν τοῖς προοιμίοις εἶναι σφοδροὶ εἰς τὴν ἀρετὴν, μετὰ δὲ ταῦτα ἐκλίεσθαι, διὰ τοῦτο φησιν, ὅτι τὸ τέλος ἐπιζητῶ, τί γὰρ ὄφελος σπερμάτων, παρὰ μὲν τὴν ἀρχὴν ἀνθούτων, μικρόν δὲ ὑστερον μαραινομένων;

νὲν pedig a házba, üdvözöljétek azt; ¹³ s ha az a ház csakugyan méltó arra: a ti békétek szálljon be hozzá: ha pedig nem méltó, a ti békétek térjen vissza rátok. ¹⁴ S ha valaki nem fogad be titeket, se nem hallgat beszédeitekre, kimenvén abból a házból vagy városból, verjétek le lábaitok porát; ¹⁵ bizony mondom nektek, tűrhőbb lesz Sodoma és Gomorra földjének állapota az ítélet napján, mint ama városé. ¹⁶ Ime én küldlek titeket, mint juhokat a farkasok közé; legyetek tehát okosak, mint a kígyók, és együgyűek mint a galambok. ¹⁷ Okakodjatok tehát az emberektől; mert földnek benneteket a törvényszékeknek, és egyházi gyűlésekben megostoroznak titeket, ¹⁸ a fejedelmek és királyok elé fogtok hurczoltatni miattam, bizonyságul nekik és a pogányoknak. ¹⁹ Midőn pedig általadnak titeket, ne aggódjatok a felől, mikép és mit beszéltek; mert megadatik nektek azon órában, a mit beszélni fogtok; ²⁰ mivel nem ti vagytok a beszélők, hanem az Atyátok Lelke, a ki beszél belőletek. ²¹ Elárulja majd testvér a testvért halálra, és az atya a fiut, és föltámadnak a fiuk a szülők ellen, s megölik őket. ²² És gyűlölteni fogtok

miszerint ez nem csekély köszöntés, hanem áldás, folytatólag mondja: Ha a ház méltó, rá fog szállni: de ha titeket meggyaláz, nem csak semmi része se lesz a békében, hanem mint Sodoma fog fenyítettetni.

„Verjétek le lábaitokról a port“, annyit tesz: vagy, hogy megmutassák, miszerint miöket sem vették: vagy bizonyítványul, azaz megfédésül ellenök, hogy kedvökért oly nagy utat végeztek.

¹⁶) Juhoknak nevezi a tanítványokat, szelidség miatt, farkasoknak pedig a zsidókat kegyetlenség miatt. Mondja pedig ezt, elkészítendő őket a szenvedésre, mert valamint lehetlen, ugymond, a juhoknak a farkasok között nem szenvedni: ugy nektek is a gonoszok között. Továbbá nem csak a juhok szelidségét hagyja meg nekik sajátjokká tenni, hanem a galamb együgyűségét is, azaz ártatlanságát; s nem csak ezt, hanem összefoglalja ezt a kettőt, hogy erénynyé váljék, tudnillik a kígyók követendő okosságát, hogy megmentsék a főt, azaz a hitet; azután a galamb ártatlan együgyűségét, hogy meg ne boszulják a bántókat; mert valamint a kígyó sértetlenül igyekszik megtartani a fejét küzdelesekben, és mindent odaad, csak hogy a fejét megmenthesse: ugy őket is inkább mindenről a hiten kívül lemondani tanítja. Azonkívül tanuljuk ebből: hogy mint galambok viseljük magunkat; melyek mindig visszatérnek laktársaikhoz, habár bántalmakat szenvednek tőlük, midőn fiaiktól megfosztatnak.

¹⁹) Hogy ne mondják a tanítványok: mikép terjesztjük a hitet ily súlyos körülményekben, tudatlan létünkre a bölcsesekkel és hatalmasokkal vitázandók? bizalmat parancsol. Ne aggódjatok, ugymond mikép vagy mit szóljatok.

²²) Gyűlölteni fogtok mindnyájok által, annyit jelent, mint: sok által. A ki pedig végig állhatatos marad stb. azaz: elnyeri az örök életet; és az örök boldogság lesz osztályrésze; s minthogy sokan kezdetben elég szerények, azután pedig ellankadnak, azért mondja, Véget kívánok; mert mi haszna van a magoknak, melyek kezdetben virágoznak, kevéssel utóbb pedig elfonynyadnak?

τέλος, οὗτος σωθήσεται. ²³ Όταν δὲ διώκωσιν ὑμᾶς ἐν τῇ πόλει ταύτῃ, φεύγετε εἰς τὴν ἄλλην· ἀμὴν γὰρ λέγω ὑμῖν, οὐ μὴ τελέσητε τὰς πόλεις τοῦ Ἰσραὴλ, ἕως ἃν ἔλθῃ ὁ υἱὸς τοῦ ἀνθρώπου. ²⁴ Οὐκ ἔστι μαθητὴς ὑπὲρ τὸν διδάσκαλον, οὐδὲ δοῦλος ὑπὲρ τὸν κύριον αὐτοῦ. ²⁵ Ἀρχετὸν τῷ μαθητῇ, ἵνα γέννηται ὡς ὁ διδάσκαλος αὐτοῦ, καὶ ὁ δοῦλος, ὡς ὁ κύριος αὐτοῦ· εἰ τὸν οἰκοδεσπότην Βεελζεβοὺλ ἀπεκάλεσαν· πόσω μᾶλλον τοὺς οἰκεακούς αὐτοῦ; ²⁶ Μὴ οὖν φοβηθῆτε αὐτούς· οὐδὲν γὰρ ἔστι κεκαλυμμένον, ὃ οὐκ ἀποκαλυφθήσεται καὶ κρυπτόν, ὃ οὐ γνωσθήσεται. ²⁷ Ὁ λέγων ὑμῖν ἐν τῇ σκοτίᾳ, εἰπάτε ἐν τῷ φωτί· καὶ ὁ εἰς τὸ σὺς ἀκούετε, κηρύττετε ἐπὶ τῶν δωματίων. ²⁸ Καὶ μὴ φοβεῖσθε ἀπὸ τῶν ἀποκτενόντων (sic) τὸ σῶμα, τὴν δὲ ψυχὴν μὴ δυνάμενων ἀποκτεῖναι· φοβήθητε δὲ μᾶλλον τὸν δυνάμενον καὶ ψυχὴν καὶ σῶμα ἀπολέσαι ἐν γένει. ²⁹ Οὐχὶ δύο στρουθία ἀσσαρίου πωλεῖται, καὶ ἐν ἑξ αὐτῶν οὐ πεσεῖται ἐπὶ τὴν γῆν ἄνευ τοῦ πατρὸς ὑμῶν; ³⁰ Ὡς δὲ καὶ αἱ τρίχες τῆς κεφαλῆς πάσαι ἡριθμημέναι εἰσὶ. ³¹ Μὴ οὖν

²³) Φειδῶ δὲ τῶν ἀδίκων φρονετῶν ἐπιτάττει ὁ Κύριος ἡμῶν καὶ δεσπότης τοῖς ἀγίοις φεῦγειν, οὐ γὰρ δειλῶν αὐτοὺς προτρέπει, ἀλλὰ τὸ ἐναντίον μὴ πόθω τῶν ἐπιζομένων ἐτοιμοὺς ἑαυτοὺς παραδίδοναι εἰς θάνατον, καὶ ζημοῦν τοὺς μέλλοντας ὠφελήθηται διὰ τοῦ κηρύγματος. Τὸ δὲ οὐ μὴ τελέσητε τὰς πόλεις τοῦ Ἰσραὴλ ἕως ἃν ἔλθῃ ὁ υἱὸς τοῦ ἀνθρώπου, οὐ τὴν δευτέραν αὐτοῦ ἄφιξιν τοῦτο ἀντιτιθέμενος φησὶ, ἀλλὰ τὴν κατακαιρὸν πρὸ τοῦ σταυροῦ ἐσομένην· ἐγὼ γὰρ ἐπικαταλαμβάνω ὑμᾶς καὶ βεβαίω, διὰ τῆς ἐμῆς διδασκαλίας· ἵτοι πόλεις τοῦ Ἰσραὴλ φησὶ τοὺς πιστοὺς, τοὺς τὰ τῶν ἀποστόλων διδασκόμενους.

²⁴) Τὸ οὐκ ἔστι μαθητὴς, τοῦτο δηλοῖ ὅτι ἕως ἃν μὲν μαθητὴς καὶ δοῦλος· οὐκ ἔστι κατὰ τὴν τῆς τιμῆς φῶσιν μεῖζον, οὐ γὰρ ἐν ἰσῇ τιμῇ μαθητὴς ἢ δοῦλος διδασκάλου καὶ δεσπότητος, εἴτα διδάσκων ἀνεξικακῶς πᾶν εἶδος λοιδορίας φέρειν καὶ μὴ ὑπὲρ τὸν δεσπότην φρονεῖν· ἀρκεῖ ὑμῖν εἰς παραμυθίαν, αἱ εἰς ἐμὲ ἔβρις φησὶ εἰς ἀρχοντας μὲ τῶν δαιμονίων εἶπον, ὧν οὐδὲν χεῖρον εἰ καὶ ὑμᾶς ὡς ποτηρὰ διαβάλλουσιν εἰσάγοντας καὶ γόητας καὶ πλάνους καλοῦσιν, ἀναμείνατε μικρὸν, καὶ σωτήρας ὑμᾶς καὶ ἐνεργέτας τῆς οἰκονομίας ἅπαντες προσαγορεύουσιν· τοῦτο γὰρ σημαίνει τὸ οὐδὲν ἔστι κεκαλυμμένον ὃ οὐκ ἀποκαλυφθήσεται· οὐδὲ κρυπτόν ὃ οὐ γνωσθήσεται.

²⁷) Σκοτίαν δὲ καὶ σὺς εἰπὲν· οὐκ ὅτι σκότος ἦν ἡρίκα ταῦτα εἰλεγε, ἀλλ' οὐδὲ εἰς τὸ σὺς αὐτοῖς διελέγετο· ἀλλ' ἐπειδὴ μόνους αὐτοῖς διελέγετο· καὶ ἐν μικρᾷ γωνίᾳ τῆς Παλαιστίνης, διὰ τοῦτο εἰπὲν ἐν τῇ σκοτίᾳ καὶ εἰς τὸ σὺς· πρὸς τὴν μετὰ ταῦτα παρηγοσίαν ἐσομένην ἦν ἐμῶν αὐτοῖς δίδοναι, ἅπερ τοίνυν ὑμῖν κατ' ἰδίαν καὶ καταμύονην λελάληκα, ἀφ' ὧς καὶ μετὰ παρηγοσίας πάντας διδάξατε φησὶ, καὶ ἃ τῶν οὐκ ἐν ἐπικύω πολλῶν διαλέγομαι· ταῦτα καθ' ὑπερβολὴν ἐπὶ τῶν δωματίων κηρύττετε μετὰ παρηγοσίας πάσης ταῦτα λέγοντες, καὶ μετὰ ἐλευθερίας, τοῦτο γὰρ σημαίνει τὸ ἐν φωτί καὶ ἐπὶ τῶν δωματίων.

^{29—31}) Διὰ τοῦτο δὲ δείκνυσιν ὁ ἀγαθὸς Θεὸς τὴν πολλὴν περὶ τοὺς ἀνθρώπους διάφρωσιν καὶ πρόνοιαν· εἰ γὰρ στρουθίων φησὶ θάνατος, οὐ λανθάνει Θεὸν, πολλῶ μᾶλλον ὁ τῶν ἀνθρώπων; οὐ γὰρ τοῦτο φησὶ, ὅτι ἐνεργούτος αὐτοῦ πίπτει στρουθίον εἰς παγίδα· τοῦτο γὰρ ἀνάξιον Θεοῦ, ἀλλ' ὅτι οὐδὲ ἐκεῖνα ἀλώσεται ἀγνοούντος τοῦ Θεοῦ, καὶ ὅτι οὐδὲν αὐτὸν λανθάνει τῶν γινόμενων, οὐδὲ

mindnyájok által az én nevemért; a ki pedig végig állhatatos lesz: az üdvözü. ²³ Ha titeket ebben a városban üldöznék, fussatok a másikba; mert bizony mondom nektek, nem jártok végig Izrael városain, mielőtt eljő az ember fia. ²⁴ Nem főlebb való a tanítvány, tanítójánál, se a szolgál uránál. ²⁵ Elég a tanítványnak, hogy úgy legyen mint tanítója, a szolgál pedig mint az ő Ura; ha a házi urat Beelzebubnak neveztek: mennyivel inkább az ő cselédeit? ²⁶ Ne féljetez tehát tőlök. Nincs semmi elrejtve, a mi föl nem fődöztetik, és titokban, a mi meg nem tudatik. ²⁷ A mit nektek sötétben mondok: mondjátok el a világnál; s a mit fülbe hallatok, hirdessétek a tetőkön. ²⁸ És ne féljetez azoktól, kik a testet megölik, de a lelket meg nem ölhetik: hanem féljetez inkább attól, ki mind a lelket, mind a testet elvesztheti a gehennában. ²⁹ Nemde két veréb csekély pénzen árultatik? pedig egy sem esik közölük a földre a ti Atyátok nélkül. ³⁰ A ti hajszálaitok pedig fejetezen mind meg vannak számlálva. ³¹ Ne fél-

²³) Az igazságtalan gyilkosokat Urunk mérsékletből kikerülni kívánja a tanítványok által, nem mintha félelemre szoktatná, hanem ellenkezőleg, hogy a remélt javak kívánatából önként készséggel át ne adják magukat halálra, s úgy kárt ne szenvedjenek azok, kiknek tanításuk által használhattak volna. Nem végzitek be Izrael városait, mielőtt az ember fia el nem jő, nem a második eljövételét érti ezt mondván, hanem az ideiglenest, mely a kereszthalál előtt történt. Én, ugymond, befogadlak titeket, és megerősítek tanításom által, vagy a városok alatt érti a hívőket, kik az apostoli tanra oktattak.

²⁴) Nem nagyobb a tanítvány stb. azt jelenti, hogy míg tanítvány és szolgál marad, rendszerint nem nagyobb, mert nem áll a tanítvány és szolgál egyenlő tiszteletben a tanítóval és urral. Azután intvén, hogy a gyalázatnak minden nemét neheztelés nélkül viseljék, és ne kívánjanak az Urnál többre becsültetni: Elég nektek, ugymond, vigasztalás, az én gyalázataimra emlékezni; mert ha engem az ördögök fejdelmének mondtak, a minél mi sem gonoszabb: ha titeket is rágalmaznak mint csábítókat, bűbájosokat, és lázítókat, türjetez kevéssé, s majd mentőkné, és az egész világ jótevőinek neveznek. Ezt jelenti: Semmi sincs elrejtve a mi föl nem fedeztetik, sem titokban, a mi meg nem tudatik.

²⁷) Sötétséget és fület mondott, nem mintha sötétben mondta volna ezeket, vagy csak fülbe: hanem mivel csak egyedül nekik adta elő, és Palesztinának egy kis zugában: azért mondta, „sötétben”, és „fülbe”, azon bizalomhoz képest, melyet jövőre nekik adandott. A mit tehát most külön és magánosan szólottam, félelem nélkül, és bizalommal mindnyájoknak hirdessétek ugymond, s a miket most nem sok előtt mondtam: azt buzgón és tetők fölött hirdessétek, egész bátorsággal, és szabadsággal. Ezt jelenti: „napvilágnál, és tetők fölött.”

^{29—31}) Ennél fogva a jó Isten nagy kiméletet és gondviselést tanúsít az emberek iránt. Mert ha egy veréb halála, ugymond, Isten figyelmét el nem kerüli: mennyivel kevesebb az embereké? Nem azért mondja ezt, mintha az ő közremunkálásával esnék a veréb tőrbé: hisz ez Istenhez nem illő; hanem mivel azok sem fogatnak Isten tudata nélkül, s mivel mi sem ismeretlen előtte azokból, melyek történnek,

φοβηθήτε, πολλῶ στρογγύων διαφέρετε ὑμεῖς.
³² Πᾶς οὖν ὅστις ὁμολογήσῃ ἐν ἐμοὶ ἔμπροσθεν τῶν ἀνθρώπων, ὁμολογήσω καὶ ἐν αὐτῷ, ἔμπροσθεν τοῦ πατρὸς μου τοῦ ἐν οὐρανοῖς. ³³ ὅστις δ' ἂν ἀρνήσῃται με ἔμπροσθεν τῶν ἀνθρώπων, ἀρνήσομαι καὶ ἐν αὐτῷ ἔμπροσθεν τοῦ πατρὸς μου τοῦ ἐν οὐρανοῖς. ³⁴ Μὴ νομίζετε ὅτι ἦλθον βαλεῖν εἰρήνην ἐπὶ τὴν γῆν· οὐκ ἦλθον βαλεῖν εἰρήνην, ἀλλὰ μάχαιραν. ³⁵ Ἦλθον γὰρ διχάσαι ἄνθρωπον κατὰ τοῦ πατρὸς αὐτοῦ, καὶ θυγατέρα κατὰ τῆς μητρὸς αὐτῆς, ³⁶ καὶ ἐχθροὶ τοῦ ἀνθρώπου, οἱ οἰκιακοὶ αὐτοῦ. ³⁷ Ὁ φίλων πατέρα ἢ μητέρα ὑπὲρ ἐμὲ, οὐκ ἔστι μου ἄξιος· καὶ ὁ φίλων νῦν, ἢ θυγατέρα ὑπὲρ ἐμὲ, οὐκ ἔστι μου ἄξιος. ³⁸ Καὶ ὁς οὐ λαμβάνει τὸν σταυρὸν αὐτοῦ, καὶ ἀκολουθεῖ ὀπίσω μου, οὐκ ἔστι μου ἄξιος. ³⁹ Ὁ εὐρὼν τὴν ψυχὴν αὐτοῦ,

τῶν ἐπιεικιστῶν. Εἰ τοίνυν οὐδὲν τῶν τεχνῶν ἀγροῖ, ὑμᾶς δὲ φιλεῖ πατὴρ πατρὸς γνησιώτερον· καὶ οὕτω φιλεῖ, ὡς καὶ τὰς τρίτας χρῆσθαι, οὐ γὰρ λοιπὸν δεδοικέναι. Τοῦτο δὲ εἰπὼν, οὐκ ὅτι τρεῖς ὁ Θεὸς ἀριθμεῖ, ἀλλ' ἵνα τὴν ἀκριβῆ γνώσιν καὶ πρόνοιαν τὴν περὶ αὐτοῦ ἐνδείξῃται· τοῦτέστιν οὐδὲ μέχρι τριῶν περιορᾷ ὑμᾶς ὁ Θεός, ἀλλὰ καὶ τὰ ἀχρηστα νομίζοντα, ἡξίωται προνοίας Θεοῦ.

^{32—33} Οὐκ εἶπεν δὲ, ὅστις ὁμολογήσῃ ἐμὲ, ἀλλ' ἐν ἐμοὶ δεῖκναι ὅτι οὐκ οἰκία δυνάμει, ἀλλὰ τῇ ἀνωθεν βοηθούμενος χάριτι ὁμολογῇ ὁ ὁμολογῶν περὶ δὲ τοῦ ἀρνούμενου οὐκ εἶπεν ἐν ἐμοὶ, ἀλλ' ἐμὲ ἐρημος δὲ γενόμενος τῆς τοῦ Θεοῦ δωρεᾶς, οὕτως ἀρνεῖται, πλὴν ἐπειδὴ αὐτὸς ἑαυτὸ γίνεται αἷτιος τούτου, διὰ τοῦτο ἐγκαλεῖται ὡς μὴ θελήσας ἔχειν τὸν Θεὸν βοηθόν. Εἰτα εἰπὼν, ὅτι ὁμολογήσω καὶ ἐν αὐτῷ, δείκνυσιν, ὅτι οὐ τῆς χάριτος ἐστὶ γνῆρις τὸ ἀναγορευθῆναι ἐν τῇ βασιλείᾳ τῶν οὐρανῶν, ἀλλὰ καὶ τῆς γνώμης καὶ τῆς σπουδῆς τοῦ τὴν χάριν ὑποδεχομένου, ἐν αὐτῷ γὰρ φησὶ ὁμολογήσω· τοῦτέστιν ἐν τοῖς ἐργοῖς αὐτοῦ τοῖς καλοῖς, ἐν τῇ πράξει αὐτοῦ, ἐν τῇ παρηγορίᾳ, ἢ ὑπὲρ ἐμοῦ πρὸς τοὺς διώκοντας ἐπαρηγοῦσάτο· καὶ γὰρ ὥσπερ χωρὶς τῆς χάριτος οὐδὲν οὐ δύναται κατορθώσαι μόνῃ ἢ προαιρέσει· οὕτως ἂν καὶ αὐτοὶ προαιρούμεθα, καὶ ἡ χάρις συναντιλαμβάνεται.

^{34—36} Μὴ νομίζετε ὅτι ἦλθον βαλεῖν εἰρήνην εἰρήνην οὐ τὴν τοῦ κόσμου, τὴν δὲ ἑαυτοῦ δίδωσι τοῖς μαθηταῖς ὁ σωτὴρ, ἢ οὐ βαλεῖ ἐπὶ τοὺς τὰ ἀσθητὰ καὶ γῆνα φρονοῦντας· μάχαιραν δὲ τὸν διακόπτοντα λόγον τὴν ἐπιβλαβὴ φίλων ψυχῆς καὶ σώματος φησὶ ἵνα ἡ ψυχὴ ἐπιδοῦσα ἑαυτὴν τῷ στρατευμένῳ κατὰ τῆς σαρκὸς πνεύματι φιλωθῇ τῷ Θεῷ διγάζοντι τοὺς ἀπὸ φαύλης ἐνώσεως, πίστους ἀπὸ ἀπίστων καὶ κοσμικῶν, προτιμωμένης γὰρ τῆς εἰς Χριστὸν ἀγάπης, εἰ συνειδοκούσιν οἱ συγγενεῖς, ἀγαπάσθωσαν, εἰ δὲ ἐναντιοῦνται, εἰς ἐχθροὺς ὀρίζεσθωσαν.

³⁷ Ὁ φίλων πατέρα, τοῦτέστιν ἕως μὲν οὐ παραβλάπτουν εἰς τὴν εὐσέβειαν, ὅσιον πᾶσαν αὐτοῖς ἀποδιδόναι τιμὴν ὅταν δὲ πλεόν τῆς ἀγάπης τοῦ Θεοῦ ἀπαιτῶσιν, οὐ δεῖ πείθεισθαι, τὸ δὲ αὐτὸ καὶ πατὴρ εἰς νῦν, καὶ μήτηρ εἰς θυγατέρα.

³⁸ Τὸ δὲ ὅς οὐ λαμβάνει τὸν σταυρὸν αὐτοῦ, τοῦτο δηλοῖ, ὅ μὴ ἀποτασσόμενος τῇ παρούσῃ ζωῇ· νεκρῶν τὰ μέλη τὰ ἐπὶ τῆς γῆς, ἢ καὶ εἰς πόλεμον καὶ μάχας ἐκδιδόναι τὴν ἑαυτοῦ ψυχὴν καὶ σφαγᾶς καὶ αἵματι· οὐ γὰρ ἀπλῶς εἶπεν, πρὸς θάνατον δεῖ παρατετάχθαι· ἀλλ' ὅτι καὶ πρὸς θάνατον βίωσαν· ἀλλὰ καὶ θάνατον τὸν ἐπονειδιστον, οὐκ ἔστι μου ἄξιος.

³⁹ Ὁ εὐρὼν τὴν ψυχὴν αὐτοῦ, ἐν ἡδοναῖς δηλονότι καὶ ἀνάσσει, καὶ μὴ ἐκδιδοὺς εἰς ἀγῶνας πνευματικοῦς, οὕτως ἀπολέσει αὐτήν· τῆς αἰωνίου δόξης ἀποστερῶν, ὃ δὲ

jetek tehát; a verebeknél sokkal különbek vagy-tok ti. ³² Azért mindenkiről, a ki vallomást tesz felőlem az emberek előtt: én is vallomást teszek Atyám előtt a ki mennyekben van. ³³ Akárki pedig megtagad engem az emberek előtt: én is megtagadom őt Atyám előtt, a ki mennyekben van. ³⁴ Ne gondoljátok, hogy békét jöttem hozni a földre; nem jöttem békét hozni, hanem kardot. ³⁵ Mert elszakasztani jöttem az embert atyjától, a lányt anyjától, a menyét napától; ³⁶ és az ember ellenségeivé az ő háznépe válik. ³⁷ A ki atyját vagy anyját inkább szereti mint engem, nem méltó hozzám; és a ki fiát vagy leányát inkább szereti, mint engem, nem méltó hozzám. ³⁸ És a ki nem veszi keresztyét, és nem követ engem, nem méltó hozzám. ³⁹ A ki megtalálja

még a legcsekélyebb sem. Ha tehát minden eseményt tud, titeket pedig minden atyánál igazabban szeret, és annyira szeret, hogy hajszálaitokat is számon tartja: nem kell tehát félni. Ezt pedig mondá, nem hogy Isten a hajszálakat számlálná: hanem hogy megmutassa teljes ismeretét és gondviselését körülöttük; azaz: hajszálalig sem hanyagol el titeket az Isten, hanem a vélt hitványságok is Isten gondviselésére tartoznak.

^{32—33} Nem mondta: Valaki megvall engem, hanem vallomást tesz *ἐν ἐμοὶ* bennem, jelentvén; hogy nem saját erejével, hanem a felsőbb kegyelem segédelmével vall a hitvalló. A tagadóról pedig nem mondta: bennem, hanem engem; mert Isten ajándokától megfosztva levén úgy tagad; de mivel ő maga okozza ezt magának: azért vádoltatik, mint a ki nem akarja Istent segítőjének. Azután mondván: vallomást teszek én is felőle, jelenti, hogy nem egyedül a pusztá kegyelem munkája, bemenni a mennyek országába: hanem annak erénye és szorgalma is kívántatik, ki a kegyelmet nyeri; ő benne fogom vallani, ugymond; azaz: az ő jó cselekedeteiben, az ő tevékenységében, az ő állhatatosságában, melyet érettem az üldözők iránt tanúsított; mert valamint kegyelem nélkül mi jót sem tehet a csupa akarat: úgy nem csak mi szándékozunk, hanem a kegyelem is hozzájárul.

^{34—36} Ne véltétek hogy békét jöttem hozni. Nem a világ békéjét, hanem a magáét adja tanítványainak az Üdvözítő, melyet nem juttat azoknak, kik csak az érzékiek és földiek után törekednek. Kard alatt az ígét (tanítást) érti, mely a léleknek és testnek ártalmas barátságát elmetezi, hogy a lélek, ki magát a test ellen küzdő szellemnek átengedi, tessék Istennek, ki elkülönözi a hívőket a hitetlenek és világfiak romlott egyesülésétől. Mert miután előbb való a Krisztus iránti szeretet: ha egyetértének vele a szülők, szeretessenek; ha pedig ellenkeznek, ellenségekül tekintessenek.

³⁷ A ki atyját (inkább) szereti stb. Azaz: addig míg a vallásosságot nem akadályozzák: minden szent tiszteletet megadjunk nekik: ha pedig Isten szeretete ellen valamit kívánnak, nem kell nekik engedelmeskedni. Ugyanaz értetik az atyának, fia — és az anyának, leánya iránti viszonyáról.

³⁸ „A ki nem viseli keresztyét“ azt jelenti, a ki nem mond le e jelen életéről, sanyargatván tagjait, melyek e földön vannak, hogy háboruságra és csatára is átadja saját lelkét, sőt megölésre és vérontásra; mert nem egyszerűen mondta, halálra kell átadni: hanem hogy erőszakos halálra is, és gyalázatos halálra: — nem méltó hozzám.

³⁹ A ki megtalálja (megtartja) lelkét (életét): tudnillik gyönyörökben, munkátlanságban; és nem szánja el szellemi harcokra: az ilyen elveszti azt, az örök dicsőségtől eles-

ἀπολέσει αὐτήν· καὶ ὁ ἀπολέσας τὴν ψυχὴν αὐτοῦ ἐνεκεν ἐμοῦ, εὐρήσει αὐτήν. ⁴⁰ Ὁ δεχόμενος ὑμᾶς, ἐμὲ δέχεται καὶ ὁ ἐμὲ δεχόμενος, δέχεται τὸν ἀποστελλέντά με. ⁴¹ Ὁ δεχόμενος προφήτην εἰς ὄνομα προφήτου, μισθὸν προφήτου λήψεται καὶ ὁ δεχόμενος δίκαιον εἰς ὄνομα δικαίου, μισθὸν δικαίου λήψεται. ⁴² Καὶ ὅς ἐάν ποτίσῃ ἓνα τῶν μικρῶν τούτων ποτήριον ψυχροῦ, μόνον εἰς ὄνομα μαθητοῦ, ἀμὴν λέγω ὑμῖν, οὐ μὴ ἀπολέσῃ τὸν μισθὸν αὐτοῦ.

lelkét, elveszti azt; és a ki elveszti lelkét én érettem, megtalálja azt. ⁴⁰ A ki titeket befogad, engem fogad be; és a ki engem befogad, befogadja azt, ki engem küldött. ⁴¹ A ki profétát fogad be proféta nevében, proféta jutalmát veszi el; és a ki igazat fogad be az igaz nevében, igaznak jutalmát veszi el. ⁴² És bárki ad egynek e kisdedek közül italra egy pohár hideg vizet, csak a tanítvány nevében: bizony mondom nektek, el nem veszti a maga jutalmát.

CAPUT XI.

Καὶ ἐγένετο ὅτε ἐτέλεσεν ὁ Ἰησοῦς διατάσσειν τοῖς δώδεκα μαθηταῖς αὐτοῦ, μετέβη ἐκεῖθεν τοῦ διδάσκειν καὶ κηρύσσειν ἐν ταῖς πόλεσιν αὐτῶν. ² Ὁ δὲ Ἰωάννης ἀκούσας ἐν τῷ δεσμοτηρίῳ τὰ ἔργα τοῦ Χριστοῦ, πέμψας δύο τῶν μαθητῶν αὐτοῦ, ³ εἶπεν αὐτῷ· Σὺ εἰ ὁ ἐρχόμενος, ἢ ἕτερον προσδοκῶμεν; ⁴ Καὶ ἀποκριθεὶς ὁ Ἰησοῦς εἶπεν

És lőn, a mint elvégzé Jezus a tizenkét tanítványai oktatását, elment onnét tanítani, és hirdetni az ő városaikban. ² János pedig a fogságban hallván a Krisztus tetteit, elküldte kettőt tanítványaiból, ³ s kérdé tőle: Te vagy-e az eljövendő, vagy mást várunk? ⁴ És fellevén Jezus monda nekik: Elmenvén jelentésé-

ἀπολέσας τὴν ψυχὴν αὐτοῦ ἐνεκεν ἐμοῦ, τοντίστιν ἢ διὰ θανάτου ἢ ἐν στενοχωρίᾳ καὶ θλίψει πολυτενόμενος, οὗτος εὐρήσει αὐτήν εἰς ζωὴν αἰώνιον.

⁴⁰ Λαὸ τοῦ εἰπεῖν ὁ δεχόμενος ὑμᾶς, ἐδιέξε μισθὸν μέγαν ἀποκεῖσθαι τοῖς ξενοδοχοῦσιν ἐλκρινῶς· ἐπήγαγεν δὲ εἰς ὄνομα προφήτου καὶ εἰς ὄνομα δικαίου· ἵνα μὴ διὰ βιωτικὴν προστασίαν, μὴ δὲ δι' ἄλλο τι τῶν ἐπικλήρων δέξεται· ἀλλ' ἢ μόνον ὅτι προφήτης ἐστὶν ἢ δίκαιος. Τὸ δὲ μισθὸν προφήτου ἢ δικαίου· τοῦτο ἐστὶ κοινῶν· γὰρ τῇ τῶν ὑποδεχθέντων ἀγίων τιμῇ. ἵνα δὲ μὴ τις πενίαν προβάλλῃται, γρησὶ, καὶ ποτήριον ψυχροῦ δῶς, ἐνθα οὐδὲν ἐστὶ δαπανῆσαι, καὶ τούτου κίεσται μισθός· οὐ γὰρ τῇ ἀξίᾳ τοῦ ὑποδεχθέντος, ἀλλὰ τῇ προθέσει τοῦ ὑποδεχομένου ὁρίζεται τὸν μισθόν, οὐ γὰρ πρὸς τὰ διδόμενα, ἀλλὰ πρὸς τὰς διαθέσεις τῶν παρεχόντων τὰς ἀντιμισθίας δίδωσιν ὁ Θεός.

vén. A ki pedig életét elveszti én érettem, azaz: vagy halál által, vagy sanyaruságban és szorongatásban élven: az megtalálja azt az örök életben.

⁴⁰ Ama mondattal: A ki titeket befogad: jelenté, hogy nagy jutalom vár az őszinte vendégszeretőkre; hozzáveté azonban: a proféta nevében, és az igaznak nevében, hogy ne világi pártfogásból, se más mulandó okból fogadja be: hanem csak mivel proféta, vagy igaz. „A proféta vagy igaz jutalmát veszi el“ azt jelenti: részt vesz ama tiszteletben, mely az általa befogadott szenteket illeti. Hogy pedig valaki szegénysége által magát ne mentegesse, mondja: habár egy pohár hideg vizet adsz, miben semmi költség nincs: azért is meg lesz jutalmad; mert nem a befogadottnak méltósága, hanem a befogadónak szándokához képest határozza meg a megfizetést; tudnillik nem az adományok, de az adakozók jóakarata szerint osztja Isten a jutalmakat.

¹ Μετὰ δὲ τὸ διατάξασθαι τοῖς μαθηταῖς μετέβη ἐκεῖθεν, διδοὺς χώραν αὐτοῖς καὶ καιρὸν ποιεῖν, ἅπας ἐπέταξεν, οὐ γὰρ ἂν αὐτοῦ παρόντος, ἡθέλεισεν ἂν τις ἐκεῖνοις προσελθεῖν.

² Ὁ δὲ Ἰωάννης ἀκούσας. Ἐπειδὴ ἐδάκρυοντο οἱ τοῦ Ἰωάννου μαθηταί, εὐδοκιοῦντα ὁρῶντες ἐπὶ τὸν διδάσκαλον τὸν Χριστόν, καὶ οὐκ ἤθελον αὐτὸν εἰσεῖν, ἀκούσας ὅτι ποιεῖ σημεῖα, ἐκαίρως πέμψαι δύο τῶν μαθητῶν αὐτοῦ ὁ Ἰωάννης καὶ σκήπτειται τὴν ὥς ἐν ἀγνοίᾳ ἐρωτήσιν ἵνα δι' ὧν ὁρώσι, πεθῶσι κολλᾶσθαι αὐτῷ, καὶ ὡς ἐν φυλακῇ τυχάνων ἐμειλλεν λοιπὸν τεθνήξεσθαι, διὰ τοῦτο καὶ πλείονα ποιεῖται τὴν σπονδὴν, δεδοικὼς, μὴ καταλήπῃ πονηροῦ δόγματος ἐνόθεσιν, καὶ μείνωσιν ἀπεροημέτοι τοῦ Χριστοῦ. Λαὸ καὶ τὸν σκοπὸν εἰδὼς ὁ σωτήρ, οὐ λόγοις ἀλλ' ἔργοις κέχρηται τῇ ἀπὸ τῶν πραγμάτων πιστούμενος μαρτυρίᾳ καὶ γρησὶ· Αἱ ὧν ποιῶ καὶ λέγω, παρασκευάζω ὑμᾶς ἀπελθεῖν καὶ εἰπεῖν Ἰωάννη, ὁ ἐρωήκατε καὶ ἤκουσατε· κακίους ὑμᾶς διδάξει πάντα. Πτωχοὺς δὲ ἐναγγελίσεσθαι, τοὺς μαθητὰς γρησὶ, τοὺς διὰ πτωχείαν ἀγραμμάτους ὄντας· εἴτα μειζόνως αὐτοὺς θέλον ἐπιστάσασθαι, μακαρίζει τοὺς πιστεύοντας εἰς αὐτὸν· ἐπειδὴ πολλοὶ ὁρῶντες αὐτὸν ἐδίσταζον, ὅτι αὐτός ἐστιν ὁ Χριστός· τοῦτο δὲ καὶ ὡς πρὸς τοὺς μαθητὰς Ἰωάννην ὁρᾷ.

¹ Tanítványainak oktatása után, eltávozott onnét, tért és időt engedvén nekik azok véghezvitelére, miket rendelt; mert jelenlétében nem mert volna senki hozzájöki járulni.

² „János pedig hallván. Minthogy János tanítványai nehezteltek, mesterüknél többre becsültetni látván a Krisztust, s nem akarák azt elhagyni: hallván János, hogy a Krisztus csodákat művel, kettőt tanítványai közül jókor elküld, és színli mint tudatlan a kérdést; hogy azok által, miket látnak, készek legyenek Krisztushoz állani; és mivel, mint fogoly már halálát várta, azért félve gondoskodik, hogy rossz véleményben ne hagyja őket, s elszakadva maradjanak a Krisztustól. E czélt tudván az Űdvözítő, nem szavakat hanem tényeket használ, s azok tanúságából győzi meg őket, mondván: A miket cselekszem, és mondom, azokkal utasítalak benneteket, hogy menjetek és mondjátok el Jánosnak, a miket láttatok, és hallottatok, és ő titeket megtanít mindenre. Mondván: „a szegényeknek örömmizenet hirdettetik“ a tanítványokat érti, kik szegénység miatt tudatlanok valának; azután jobban magához akarván őket vonni, boldogoknak hirdeti a benne hívőket, mivel sokan látván őt mégis kételkedtek felőle, hogy ő legyen a Krisztus; s ez János tanítványaira is csölez.

αὐτοῖς. Πορευθέντες ἀπαγγέilate Ἰωάννῃ, ἃ ἀκούετε καὶ βλέπετε. ⁵ τυφλοὶ ἀναβλέπουσι καὶ χωλοὶ περιπατοῦσι, λεπροὶ καθαρίζονται καὶ κωφοὶ ἀκούουσιν, νεκροὶ ἐγείρονται, καὶ πτωχοὶ εὐαγγελίζονται. ⁶ Καὶ μακάριός ἐστιν ὃς ἐὰν μὴ σκανδαλισθῇ ἐν ἐμοί. ⁷ Τούτων δὲ πορευομένων, ἤρξατο ὁ Ἰησοῦς λέγειν τοῖς ὄχλοις περὶ Ἰωάννου. Τί ἐξηλθετε εἰς τὴν ἔρημον θεάσασθαι; κάλαμον ὑπὸ ἀνέμου σαλευόμενον; ⁸ Ἀλλὰ τί ἐξηλθετε ἰδεῖν; ἄνθρωπον ἐν μαλακοῖς ἱματίοις ἡμφιεσμένον; ἰδοὺ οἱ τὰ μαλακὰ φοροῦντες ἐν τοῖς οἴκοις τῶν βασιλέων εἰσιν. ⁹ Ἀλλὰ τί ἐξηλθετε ἰδεῖν; προφήτην; καὶ, λέγω ὑμῖν καὶ περισσώτερον προφήτην. ¹⁰ Οὗτος γὰρ ἐστὶ περὶ οὗ γέγραπται, ἰδοὺ ἐγὼ ἀποστέλλω τὸν ἄγγελόν μου πρὸ προσώπου σου, ὃς κατασκευάσει τὴν ὁδόν σου ἔμπροσθέν σου. ¹¹ Ἀμὴν λέγω ὑμῖν, οὐκ ἐγήγερται ἐν γεννητοῖς γυναικῶν μείζων Ἰωάννου τοῦ Βαπτιστοῦ, ὁ δὲ μικρότερος ἐν τῇ βασιλείᾳ τῶν οὐρανῶν, μείζων αὐτοῦ ἐστίν. ¹² Ἀπὸ δὲ τῶν ἡμερῶν Ἰωάννου τοῦ Βαπτιστοῦ ἕως ἄρτι, ἡ βασιλεία τῶν οὐρανῶν βιάζεται, καὶ βιασται ἀρπάζουσιν αὐτήν. ¹³ Πάντες γὰρ οἱ προφῆται καὶ

⁷) Τί ἐξηλθετε εἰς τὴν ἔρημον θεάσασθαι; διὰ τὸν καιρὸν ὅτε ἐβάπτισεν ὁ Ἰωάννης λέγει κάλαμον δὲ τὸν ἐν κλάῳ καὶ ῥαδίᾳ περιφερόμενον, καὶ τὴν μὲν ταῦτα, τὴν δὲ ταῦτα λέγοντας, καὶ ἐπὶ μηδεὶς ἐστῶτα. Τὸ δὲ ἐν μαλακοῖς ἱματίοις, τοιούτῳ ὅτε δὲ οὐδὲ τροφῇ δονέσας ὕστερον χαίτης γέροντες, δείκνυσιν ἢ στολὴ καὶ ἢ ἐρημία καὶ τὸ δεσποτικόν· εἰ γὰρ ἐβούλετο μαλακὰ φορεῖν, οὐκ ἂν τὴν ἔρημον ὤκησεν, ἀλλὰ τὰ βασίλεια, οὐκ ἂν εἰς τὸ δεσποτικόν συνεκλίετο. Ἀλλὰ τί ἐξηλθετε ἰδεῖν, προφήτην; καὶ λέγω ὑμῖν, καὶ περισσώτερον προφήτην. Περισσότερον δὲ προφήτην τοῖτον καλεῖ διὰ τὸ καὶ τὸν προσηγορευόμενον ἰδεῖν καὶ διὰ τὸ ἐγγὺς εἶναι τοῦ παραγενομένου, καὶ διὰ τὸ ἄκρον τῆς ἀσκήσεως. Εἶτα τὴν τῶν προφητῶν ἐπαγγελίαν μαρτυροῦν, εἰπὼν οὕτως ἐστὶ περὶ οὗ γέγραπται ἰδοὺ ἐγὼ ἀποστέλλω τὸν ἄγγελόν μου ἄγγελος δὲ ἐκλήθη ὡς ἰσάγγελος ἔχων πολιτείαν, καὶ ὡς τὴν τοῦ Θεοῦ εἰς ἀνθρώπους ἀγγέλλον παρουσίαν.

¹¹) Ἀμὴν λέγω ὑμῖν, οὐκ ἐγήγερται ὅρκω πιστοῦται τὸ εἰρημένος, εἰπὼν τὸ ἀμὴν, ὃ δὲ λέγει, τοιοῦτόν ἐστιν οὐκ ἔτεκεν γυνὴ τούτου μείζονα· εἶτα, ἵνα μὴ ἐπερβολὴ τῶν ἐγκωμίων, μείζονα τὴν περὶ αὐτοῦ δόξαν ἐργάσεται, προτιμῶνται αὐτὸν τῶν ἰουδαίων τοῦ Χριστοῦ, ἀντιπῶντες καὶ τοῦτο διορθοῦντες λέγοντες ὁ δὲ μικρότερος ἐν τῇ βασιλείᾳ τῶν οὐρανῶν, μείζων αὐτοῦ ἐστὶν μικρότερος δὲ κατὰ τὴν ἡλικίαν ὁ Χριστὸς, ἐπὶ καὶ μεταγενέστερος τὸ κατὰ σῶμα.

¹²) Βιασται ἀρπάζουσιν αὐτήν ὥσπερ ἀπὸ τῶν ἡμερῶν Ἰωάννου τοῦ βαπτιστοῦ διδοται καὶ ἐργαζέται, ἀλλ' οὐ τοῖς τυφλοῖς, ἀλλὰ τοῖς βιασταῖς τοῖς ἐκ καρδίας προσιοῦσιν, ἐκείνοις ἀρπάζεται καὶ κτήμα γενέσθαι συγγορεύει ἡ βασιλεία τῶν οὐρανῶν· εἰ γὰρ καὶ τῆς δεσποτικῆς ἐνεργείας ἐστὶ δῶρον, ἀλλ' οὐχὶ τοῖς ἀναπειτακῶσι καὶ ῥαστώναις διδοται, ἀλλὰ τοῖς πολλὴν σπονδὴν καὶ ἀγῶνα καὶ πόνον καταβαλλομένοις διὸ ἐπάγει καὶ, Εἰ θέλετε δεξασθαι, αὐτός ἐστιν Ἠλίας· καὶ Ἠλίας μὲν καλεῖ τὸν Ἰωάννην ἐν πνεύματι καὶ δυνάμει Ἠλιοῦ ἐρχόμενον, διὰ τὴν ὁμοιότητα τῆς οικονομίας, ὃ μὲν γὰρ τῆς πρώτης παρουσίας τοῦ Χριστοῦ γέγονεν πρόδρομος· ὁ δὲ τῆς δευτέρας διὸ ἐπάγει, Ὁ ἔχων ὅσα, ἀκούειν, ἀπὸ τοῦ ὅτι ἔχων διάνοιαν λογικὴν, νοεῖτω, τοῖς τῆς διανοίας ὡσὶν ἀκούων.

ket meg Jánosnak, a miket hallotok, és láttok: ⁵ a vakok látnak, s a sánták járnak, a poklosok tisztulnak, s a siketek hallanak, a halottak föl-támadnak és a szegényeknek örömmizenet hirdet-tetik. ⁶ És boldog az, ki meg nem botránkozik bennem. ⁷ Azok eltávazása után kezdé Jezus a seregeknek Jánosról beszélni: Mit mentetek ki a pusztába látni? a széltől ingatott nádszá-lat-e? ⁸ Vagy mit mentetek ki látni? puha ruhákba öltözött embert-e? Ime, a puhavise-letűek a királyok házaiban vannak. ⁹ Vagy mit mentetek ki látni? profétát? valóban, mon-dom nektek, profétánál is nagyobb. ¹⁰ Mert ez az, kiről írva van: Ime én elküldöm szí-ned előtt követemet, ki elkészíti utadat előt-ted. ¹¹ Bizony mondom nektek, nem született az asszonyok fiai közt nagyobb a keresztlő Jánosnál, s még is a ki kisebb a mennyek országában, nagyobb annál. ¹² A keresztlő János napjaitól fogva mostanig a mennyek or-szága erőszakot szenved, és az erőlködők ragad-ják el azt. ¹³ Mert a proféták mind, és a tör-

⁷) Mit mentetek ki a pusztában látni? azon időre czéloz, mikor János keresztelt. Nádszálnak azt nevezi, ki hamar és könnyen megingattatik, s most így, majd meg amugy beszél, és miben sem állapodik meg. Puha öltözetben, azaz: nem csak az étkek élvezetétől tartzkodott, de puhaságra sem ügyelt; a mit megmutat öltözte, magánybani tartzkodása és börtöne. Mert ha puha öltözetet akart volna viselni, nem lakott volna magányban, hanem a királyi palotákban, s nem záratott volna börtönbe. „De mit mentetek ki látni? profétát? Valóban mondom nektek, profétánál is nagyobb. Profétánál nagyobbbnak nevezi őt, mert azt látta, kit a proféták hirdettek, és mivel az eljöttéhez közel állta, végre az istenes életmód fensége miatt. Azután a proféták tanu-ságát alkalmazza, mondván: Ez az, kiről írva vagyon: Ime én elküldöm angyalom. Angyalnak nevezetett, mi-vel angyalihoz hasonló erkölcsöt viselt, és mivel Istennek eljövételét az emberekhez (követ gyanánt) jelentette.

¹¹) „Bizony mondom nektek, nem támadott.” Eskü-vel erősíti a mondottat, amen-t használván. Mondata pe-dig ennyit jelent: nem szült asszony ennél nagyobb. Azután, hogy a dicséretnek nagysága által ne keltsen felőle tulságos véleményt, a zsidók őt Krisztusnál többre be-csülni hajlandók levén, gyanu nélkül azt is megelőzi mond-ván: „A ki pedig kisebb a mennyek országában, nagyobb annál; kisebb tudnillik korra nézve a Krisztus, mert test szerint később született.

¹²) „Az erőlködők ragadják el azt. Tudnillik a ke-resztlő János idejétől ajánltatik és adatik, de nem a kéj-élvezőknek, hanem a buzgóknak, kik szívből keresik; azok ragadják el, és birtokukba ejthetik a mennyek országát. Mert ha bár az Ur kegyességének ajándoka, de nem ada-tik a veszteglőknek és hivalkodóknak, hanem azoknak, kik sok szorgalmas küzködést, és fáradságot fordítanak rá. Azért folytatja továbbá: Ha akarjátok elfogadni, ő az Illés. Illésnek nevezi pedig Jánost, mert Illés szellemében és erejével jelent meg küldetésének hasonlatossága miatt; mert János ugyan a Krisztus első eljövételének lón előhir-nöke, Illés pedig a másodiknak. Azért hozzátesszi: A kinek füle van a hallásra, e helyett: a kinek józan értelme van értse meg, elméjének füleivel hallgatván.

ἕως ἄδου καταβιβασθήσῃ· ὅτι εἰ ἐν Σοδόμοις ἐγένοντο αἱ δυνάμεις αἱ γενόμεναι ἐν σοὶ, ἔμειναν ἂν μέχρι τῆς σήμερον. ²⁴ Πλὴν λέγω ὑμῖν, ὅτι γῆ Σοδόμων ἀνεκτότερον ἔσται ἐν ἡμέρα κρίσεως ἢ σοί. ²⁵ Ἐν ἐκείνῳ τῷ καιρῷ ἀποκριθεὶς ὁ Ἰησοῦς εἶπεν Ἐξομολογούμεθα σοι, πάτερ, κύριε τοῦ οὐρανοῦ καὶ τῆς γῆς, ὅτι ἀπέκρυψας ταῦτα ἀπὸ σοφῶν καὶ συνετῶν, καὶ ἀπεκάλυψας αὐτὰ ὑπὸ τοῖς ἁπλοῦς. ²⁶ Ναὶ ὁ πατήρ, ὅτι οὕτως ἐγένετο εὐδοκία ἐμπροσθέν σου. ²⁷ Πάντα μοι παρεδόθη ὑπὸ τοῦ πατρὸς μου· καὶ οὐδεὶς ἐπιγινώσκει τὸν υἱόν, εἰ μὴ ὁ πατήρ· οὐδὲ τὸν πατέρα τίς ἐπιγινώσκει, εἰ μὴ ὁ υἱός, καὶ ὃ ἐὰν βούληται ὁ υἱὸς ἀποκαλύψαι. ²⁸ Δεῦτε πρὸς με πάντες οἱ κοπιῶντες καὶ πεφορτισμένοι καὶ ἄναπαύσω ὑμᾶς. ²⁹ Ἄρατε τὸν ζυγόν μου ἐφ' ὑμᾶς, καὶ μάθετε ἀπ' ἐμοῦ, ὅτι πρῶτος εἰμὶ, καὶ ταπεινὸς τῇ καρδίᾳ· καὶ εὐρήσετε ἀνάπαυσιν ταῖς ψυχαῖς ὑμῶν. ³⁰ ὁ γὰρ ζυγός μου χρηστός, καὶ τὸ φορτίον μου ἐλαφρόν ἐστιν.

taltattál, pokolra fogsz leszállíttatni; mert ha Sodómában történtek volna a csodák, melyek benned történtek, fönmaradt volna mai napig. ²⁴ Mondom pedig nektek, hogy Sodoma földjének tűrhetőbb lesz állapota az ítélet napján, mint a tied. ²⁵ Azon időben felelvén Jezus monda: Hálát adok néked, Atyám! mennynek és földnek Ura, hogy elrejtetted ezeket a bölcsesektől és okosaktól, s kinyilatkoztattad azokat a kisdedeknek. ²⁶ Igen Atyám, mert így tetszett Neked. ²⁷ Minden átadatott nekem Atyámtól, és senki meg nem ismeri a fiut, hanem az Atya: se az Atyát valaki meg nem ismeri, hanem a fiu, s a kinek a fiu ki akarja nyilatkoztatni. ²⁸ Jőjtek hozzám mind, a kik fáradtok, és terhelve vagytok; és én megenyhítlek titeket. ²⁹ Vegyétek igámat magatokra, s tanuljatok tőlem; mert szelid vagyok és alázatos szívű, s nyugalmat találtok lelkeiteknek; ³⁰ mert az én igám kellemes, és az én terhem könnyű.

CAPUT XII.

Ἐν ἐκείνῳ τῷ καιρῷ ἐπορεύθη ὁ Ἰησοῦς τοῖς σάββασι διὰ τῶν σπορίμων· οἱ δὲ μαθηταὶ αὐτοῦ

Az időben Jezus általment szombaton a vetéseken; tanítványai pedig éheztek, és kezdtek

πασθαι ἀτέχεσθαι διδάσκει δὲ διαφορὰς εἶναι κολάσεων, οὐκ ἐγένοντο δὲ σημεῖα ἐν Σοδόμοις, ὅτι ἐκάστω καιρῷ τὸ πρόσφορον ὁκονομῆται.

²⁵) Ἐξομολογούμεθα σοι πάτερ κύριε· ἀντὶ τοῦ ἐνχαριστῶ σοι φησὶ, ἐνχαριστῶ γὰρ ὁ Χριστὸς ὑπὲρ τῶν πιστῶν, ὡς ἀρχιερεὺς τῆς ὑπὲρ ἡμῶν προφύρων ἐνχαριστίας ἐν τάξει θυσίας πνευματικῆς, σοφῶν δὲ καὶ συνετῶν ἐνταῦθα τοὺς ἰουδαίους ἢ τοὺς γραμματεῖς λέγει· πρῶτον μὲν ὅτι ἐπιστεῦνθησαν τὰ λόγια τοῦ Θεοῦ ὡς τὸν ἕνα καὶ μόνον πιστεύοντες Θεόν, καὶ τοῖς Μωσέως ἐντραφέντες λόγοις, τηρίους δὲ τοὺς ἀποστόλους ἢ τοὺς ἐξ ἔθνων. Ἐνχαριστῶ σοι πάτερ ὅτι οἱ δοκοῦντες ἐμπεριεῖν εἶναι τῶν γραφῶν καὶ διδασκάλων ἔχοντες τάξιν ἠπειθήσαν, οἱ δὲ ἀπειροὶ τῶν νομικῶν ἐπέστησαν. Τὸ δὲ, ἐγένετο εὐδοκία ἐμπροσθεν σου, δῆλον ὅτι ἤρρεσε σοι.

²⁷) Τὸ οὐδεὶς ἐπιγινώσκει τὸν υἱόν, τὸντο δὲ ὅλοι ὅτι οὐ μόνον πάντων εἰμὶ δεσπότης, ἀλλὰ καὶ τὸ τούτου μείζων ἔχω, τὸ εἰδέναι τὸν πατέρα καὶ τῆς αὐτῆς οὐσίας εἶναι, καὶ οὐκ ὡς ἂν ἐπαιτῶμαι, οὐδὲ ὡς ἂν κελτωμαι, ἀλλ' ὡς ἐὰν βούλωμαι, ὡς υἱός, ἀποκαλύπτω.

²⁸) Διὰ τοῦ εἰπεῖν δεῦτε πρὸς με πάντες, δείκνυσιν ὅτι πάντας παρακαλεῖ, οὐ τὸν δαίνα καὶ τὸν δαίνα, ἀλλὰ πάντας τοὺς ἐν φροντίσει, τοὺς ἐν λύπῃς, τοὺς ἐν ἀμαρτίαις· οἱτοὶ γὰρ εἰσιν οἱ κοπιῶντες καὶ πεφορτισμένοι, οὐκ ἵνα φησὶ ἀπαιτήσω ἐνθῆνας, ἀλλ' ἵνα λύσω τὰ ἀμαρτήματα, καὶ οὐκ εἶπεν, ἵνα σώσω μόνον, ἀλλὰ καὶ ὁ πολλῶ πλέον ἦν, ἵνα ἐν ἀδείᾳ καταστήσω πάσῃ καὶ μὴ φοβήθῃτε, φησὶ, ζυγὸν ἁκούοντες, χρηστός γὰρ ἐστὶν μηδὲ δεισέτε, ἐπειδὴ φορτὶον ἐστὶν, ἐλαφρόν γὰρ ἐστὶν.

¹) Εἰδὼς ὁ δεσπότης ὡς προηγοῦστος τὸ τί ἐμελλον ποιεῖν οἱ μαθηταί, τούτων χάριν ἤγαγεν αὐτοὺς διὰ τῶν σπορίμων καὶ ἐπειδὴ ἐβούλετο λυθῆναι τὸ σάββατον, δι' αἰτίας τούτου ποιεῖ, καὶ οὐδέποτε χωρὶς αἰτίας αὐτὸ λέγει, ἀλλὰ διδοὺς προφάσεις εὐλόγους, ἵνα καὶ τὸν νόμον ἀναπαύσῃ, καὶ

dig a büntetések különbségére mutat. Nem történtek végre csodák Sodómában, mert minden időnek kijárt a maga illetéke.

²⁵) Vallom neked Atyám, ura (az égne stb.) e helyett: „hálát adok neked“ mondatik; mert hálát ad a Krisztus a hívőkért, mint főpap lelki áldozat gyanánt bemutatván a mi hálánkat; az okosak és bölcsék alatt pedig itt a zsidókat, vagy az írástudókat érti, először ugyan, mert nekik adattak az Isten igéi, mint egy Istent hívőknek, és Moyses törvényében neveltettek; a kisdedek alatt pedig jelenti az apostoloikat, vagy a kik a pogányokból hittek. Áldlak Atyám, mert a kik jártasaknak látszottak az írásban, és tanítók rendjéhez tartoztak, hitetlenek maradtak; a kik pedig tudatlanok voltak, és nélkülözték a törvénytudókat, elfogadták a hitet. Az pedig: „kedves volt előttem“ annyi mint tetszett neked.

²⁷) „Senki meg nem ismeri a fiut“ ezt jelenti: Nem csak mindennek Ura vagyok, hanem ennél többel is birok, t. i. ismerem az Atyát, és ugyanazon lényegű (állatu) vagyok, s annak nyilatkoztatom ki, a kinek akarom, nem pedig a kinek tartozom, vagy köteleztetem.

²⁸) Ama szavakkal: Jőjtek hozzám mindnyájan, jelenti, hogy mindnyájokat hívja, nem ezt, meg amazt, hanem mindnyájokat, aggságban, búban, bűnben levőket; tudnillik ezek azok, kik fáradtak és terhelve vannak, nem, mintha büntetni akarnám, hanem hogy a bűnöket feloldjam; s nem mondta csak, hogy megszabadítsalak benneteket, hanem a mi ennél sokkal több, hogy teljes biztosságba helyezzelek. Ne is féljetek, ugymond, igát hallván említetteti, mert szelid; se meg ne reméljete a teherre nézve, mert könnyű.

¹) Tudván az Ur, mint ismerője a jövődönék, mit fogtak a tanítványok cselekedni: azért vezető őket a vetéseken át; és mivel a szombatot akarta felbontani, alkalmilag cselekszi azt, és soha okszerű alkalom nélkül azt föl nem bontja, hanem alapos okát adván; hogy tudnillik a törvényt

ἐπεινάσαν, καὶ ἤρξαντο τίλλειν στάχυν, καὶ ἐσθίειν. ²Οἱ δὲ φαρισαῖοι ἰδόντες, εἶπον αὐτῶν· Ἰδοὺ οἱ μαθηταὶ σου ποιοῦσιν ὃ οὐκ ἐξεστὶ ποιεῖν ἐν σαββάτῳ. ³Ὁ δὲ εἶπεν αὐτοῖς· Οὐκ ἀνέγνωτε τί ἐποίησε Δαυὶδ, ὅτε ἐπεινάσεν αὐτὸς καὶ οἱ μετ' αὐτοῦ; ⁴Πῶς εἰσῆλθεν εἰς τὸν οἶκον τοῦ Θεοῦ, καὶ τοὺς ἄρτους τῆς προθέσεως ἔφαγεν, οὓς οὐκ ἐξὸν ἦν αὐτῷ φαγεῖν, οὐδὲ τοῖς μετ' αὐτοῦ, εἰ μὴ τοῖς ἱερεῦσι μόνοις; ⁵Ἡ οὐκ ἀνέγνωτε ἐν τῷ νόμῳ, ὅτι τοῖς σάββασι οἱ ἱερεῖς ἐν τῷ ἱερῷ τὸ σάββατον βεβηλοῦσι, καὶ ἀναίτιοι εἰσι; ⁶Λέγω δὲ ὑμῖν, ὅτι τοῦ ἱεροῦ μεῖζον ἐστὶν ὧδε. ⁷Εἰ δὲ ἐγνώκατε τί ἐστίν, ἔλεον θέλω καὶ οὐ θυσίαν, οὐκ ἂν κατεδικάσατε τοὺς ἀναίτιους. ⁸Κύριος γάρ ἐστι τοῦ σαββάτου ὁ υἱὸς τοῦ ἀνθρώπου. ⁹Καὶ μεταβὰς ἐκεῖθεν ἦλθεν εἰς τὴν συναγωγὴν αὐτῶν. ¹⁰Καὶ ἰδοὺ ἄνθρωπος ἦν τὴν χεῖρα ἔχων ξηράν· καὶ ἐπηρώτησαν αὐτὸν, λέγοντες, Εἰ ἐξεστὶ τοῖς σάββασι θεραπεύειν; ἵνα κατηγορήσωσιν αὐτοῦ. ¹¹Ὁ δὲ εἶπεν αὐτοῖς· Τίς ἐστί ἐξ ὑμῶν ἄνθρωπος, ὃς

τοὺς ἰουδαίους μὴ πλῆξῃ, εἴγε συνέναι ἥθελον, ὃ δὲ καὶ ἐνταῦθα κατασκευάζει τὴν τῆς χάριτος ἀνάγκην προβαλλόμενος πειρᾶν. Χρὴ δὲ θαυμάζειν καὶ τῶν μαθητῶν τὴν ὑπομονήν, μηδένα τῶν σωματικῶν ποιουμένων λόγον, ἀλλὰ πάρεχον τιθεμένων τὴν τῆς σαρκὸς τράπεζαν, καὶ λιμῷ μαχομένων διηγεῖται, καὶ οὐδὲ οὕτως ἀμυσταμένους· εἰ γὰρ μὴ ἠνάγκαζεν αὐτοὺς σφόδρα τὸ πειρᾶν, οὐκ ἂν οὐδὲ τοῦτο ἐποίησαν. Τί οὖν ὁ σωτήρ; ἵνα μὴ δόξῃ ἀπέναντι εἶναι λόγῳ τὰ παλαιὰ, ἐκ παλαιᾶς ἱστορίας συμβάντα παρήγαγεν. Ἐπάγει γὰρ τὸν Δαυὶδ τὰ ὅμοια ποιήσαντα διὰ τὸ ἐπίδοξον εἶναι, δυσωπῶν τοὺς κατηγοροῦν· εἰσὶν γὰρ τὸν Δαυὶδ οὐ κατεκρίνατε διὰ τὴν φυσικὴν ἀνάγκην τὰ ὅμοια ποιήσαντα, οὐδὲ τοὺς μαθητὰς ὀφείλετε κατακρίνειν. Εἴτα καὶ ἑτερον κυριώτερον τοῦτον ἐπάγει, λέγων τὸ ἐπὶ τῶν ἱερῶν γενόμενον· εἰ οὖν ἐπίδοξοι οἱ ἱερεῖς λύνουσι τὸ σάββατον, οὐκ ἐν οἰωδῇ ποτε τὸ πῶς, ἀλλ' ἐν τῷ ἱερῷ, καὶ οὐδὲ δι' ἀνάγκην χάριτος, ἀλλὰ νομικῇ ἐξουσίᾳ, καὶ ἀναίτιοι εἰσι πολλοὶ μᾶλλον οὗτοι.

²⁾ Βεβηλοῦσι δὲ εἶπεν καὶ οὐ λύνουσιν, ὅπερ ἐστὶ φορτωκώτερον, ὅπου γὰρ καὶ χωρὶς περιστάσεως ἐστὶν ἡ λύσις, πολλοὶ μᾶλλον ἐνθα ἡ περιστάσις τὴν λύσιν ἐποίησεν. Εἰ δὲ λέγοι τις, ὅτι οὐκ εἰσὶν ἱερεῖς οἱ μαθηταί, λέγω ὑμῖν, ὅτι τοῦ ἱεροῦ μεῖζον ἐστὶν ὧδε· μεῖζον γὰρ τοῦ ναοῦ ὁ κύριος τοῦ ναοῦ. Διόπερ φησὶ· Εἰ ἐγνώκατε τί ἐστὶν ἔλεος θέλω καὶ οὐ θυσίαν, οὐκ ἂν κατεδικάσατε τοὺς ἀναίτιους, εἰ γὰρ διὰ θυσίαν λύετε τὸ σάββατον, ἡ δὲ φιλελευθωπία μεῖζον ἐστὶν τῆς θυσίας παρὰ Θεῷ· δότε τοῖς φαρμακοῖς διὰ τὴν ἀνάγκην συγγνώμην. Εἴτα δεικνυσίν, ὅτι καὶ κύριος ἐστὶν ὁ υἱὸς τοῦ ἀνθρώπου καὶ τοῦ σαββάτου, περὶ ἐκείνου τοῦτο λέγων, ἢ περὶ τῆς κοινῆς χάριτος.

¹⁰⁾ Εἰ ἐξεστὶ τοῖς σάββασι—ἡρώτων αὐτὸν, οὐκ ἵνα μάθωσιν, ἀλλ' ἵνα σῶσι κατ' αὐτοῦ κατηγορίας ἀφορμὴν ἵνα γὰρ εἴπῃ ὅτι ἐξεστὶ τοῖς σάββασι θεραπεύειν, καὶ μῖσος κατ' αὐτοῦ ἐμπόισσιν τοῖς πολλοῖς, ἡρώτων αὐτὸν περὶ τούτου. Τί οὖν πρὸς τοῦτο φησὶν ὁ σωτήρ; διὰ συλλογισμοῦ δεικνυσίν, τούτους οὐ διὰ φιλελευθωπίας ἀλλὰ διὰ φιλορηματίας λύνοντας τὸ σάββατον. Εἰ γὰρ οὐ δεῖ φησὶ ἀποκρίσθαι πρόβατον, ἐμπέσῃ εἰς βόθυνον ἐν σαββάτῳ· εἰ γὰρ ὁ Θεὸς διὰ τοῦτο ἔδωκε τὸν νόμον φησὶ, ἵνα ἀγαθοεργήτῃ ὡς ἀγάπης εἰσηγητῆς ἀπὸ τοῦ σκοποῦ τοῦ νόμου δηλῶν ἐστίν, ὅτι ἐξεστὶν ἀγαθοποιεῖν ἐν σαββάτῳ. Ταῦτα εἶπε καὶ λόγῳ τὴν θεραπείαν ὡς Θεὸς τῷ κἀννοῦ ἐδωρήσατο.

szakasztani a kalászokat, és enni. ²A farizeusok pedig látván mondanak neki: Ime tanítványaid cselekszik, a mit szombaton cselekedni nem szabad. ³Ő pedig monda nekik: Nem olvastátok, mit cselekedett Dávid, midőn éhezett, ő, és a kik vele valának? ⁴Mikép ment be Isten házába, s a föltett kenyereket magához vette, melyeket nem vala szabad enni neki, sem társainak, hanem csak egyedül a papoknak? ⁵Vagy nem olvastátok a törvényben, hogy szombaton a papok megszegik a templomban a szombatot, és büntelenek? ⁶Mondom pedig nektek, hogy a templomnál nagyobb van itt. ⁷Ha pedig tudnátok, mi az: Irgalmat akarok és nem áldozatot, valóban nem kárhoztattátok volna az ártatlanokat. ⁸Mert az ember fia ura a szombatnak. ⁹És elmenvén onnét betért az ő imaházukba. ¹⁰S ime egy ember vala száraz kézzel, és kérdezék őt mondván: szabad-e szombaton gyógyítani? hogy bevádolják őt. ¹¹Ő pedig monda nekik: Lesz-e

is megszüntesse, és a zsidókat meg ne bántsa, ha érteni akarják. Ezt követi itt is, hivatkozván a természeti szükségre, az éhségre. Csodálatra méltó a tanítványok türelme, kik a testiekről egy szót sem szólnak, hanem étkezésre rög-tönöznek asztalt, és habár folytonos éhséggel küzködnek, még ugy sem lépnek vissza; ugyanis ha nem kényszeríté vala őket nagyon az éhség, azt nem cselekedték volna. Mit tesz tehát az Üdvözítő? Hogy ne láttassék Istennel ellenkezni, az ő törvenyt felbontván: az ő történelemből hoz fel eseményeket; előadja a köztiszteletű Dávidnak hasonló cselekvényét, megszegyenitvén a vádlókat. Ha, ugymond, Dávidot nem kárhoztattátok, hogy természeti szükségből hasonló cselekedett, tanítványaimat sem kell kárhoztatnotok. Azután más nagyobb tekintélyű ténny is hoz fel, elmondván azt, a mit a papok tesznek. Ha tehát a tiszteletre méltó papok megszegik a szombatot, és pedig nem akármely helyen, hanem a templomban, s nem is természeti szükségből, hanem törvényszerű hatalommal: ezek bizonyára sokkal inkább ártatlanok.

³⁾ Megszegik, mondá, nem felbontják, a mi még gyöölletesebb: mert ha ott szükség nélkül is megesis a felbontás: sokkal inkább eszközölhető itt a szükség. Ha pedig valaki ellenveti, hogy a tanítványok nem papok: mondom nektek, hogy a templomnál nagyobb van itt; mert nagyobb a templomnál a templom Ura. Azért mondja: Ha értenétek, mit tesz: Irgalmat akarok, és nem áldozatot: valóban nem kárhoztattátok volna az ártatlanokat; mert ha áldozat miatt felbontjátok a szombatot: a felebaráti szeretet pedig nagyobb az áldozatnál az Isten előtt: bocsássatok meg a szükség miatt evőknek. Azután megmutatja, hogy az ember fia ura a szombatnak, a mit magáról állít, vagy a közös természetéről.

¹⁰⁾ Szabad-e szombaton (gyógyítani)? kérdezik tőle, nem azért, hogy tanuljanak, hanem hogy legyen alkalmuk őt vádolni. Hogy tudnillik mondja, miszerint szabad szombaton gyógyítani, és avval gyööltséget szerezzenek neki a sokaság előtt, azért kérdezik őt erről. Mit mond tehát erre az Üdvözítő? Következtetéssel megmutatja, hogy ezek nem emberi szeretetből, hanem önzésből szegik meg a szombatot. Ha, ugymond a gödörbe eső juh szombaton nem kell elveszni hagyni; ha Isten azért adta, ugymond, a törvenyt, hogy mint szerzője a szeretetnek jótéveszre indítsion benneteket: tehát a törvény céljából világos, hogy szabad szombaton jót cselekedni. Ezeket mondá, s a szenvedőnek mint Isten egy szóval visszaadá épségét.

ἐξεί πρόβατον ἓν, καὶ ἐὰν ἐμπέσῃ τοῦτο τοῖς σάβ-
 βασιν εἰς βόθυνον, οὐχὶ κρατήσῃ αὐτὸ, καὶ ἐγερεῖ;
¹²Πόσω οὖν διαφέρει ἄνθρωπος προβάτου; ὥστε
 ἔξεστι τοῖς σάββασι καλῶς ποιεῖν. ¹³Τότε λέγει
 τῷ ἀνθρώπῳ· Ἔκτεινον τὴν χεῖρα σου καὶ ἐξέ-
 τεινε· καὶ ἀποκατεστάθῃ ὑγιής ὡς ἡ ἄλλη. ¹⁴Οἱ
 δὲ φαρισαῖοι συμβούλιον ἔλαβον κατ' αὐτοῦ, ὅπως
 αὐτὸν ἀπολέσωσιν. ¹⁵Ὁ δὲ Ἰησοῦς γνοὺς ἀνεχώ-
 ρησεν ἐκεῖθεν καὶ ἠκολούθησαν αὐτῷ ὄχλοι πολ-
 λοι, καὶ ἐθεράπευσεν αὐτοὺς πάντας. ¹⁶Καὶ ἐπε-
 τίμησεν αὐτοῖς, ἵνα μὴ φανερὸν αὐτὸν ποιήσωσιν.
¹⁷Ὅπως πληρωθῇ τὸ ῥηθὲν διὰ Ἡσαίου τοῦ προ-
 φήτου, λέγοντος, ¹⁸Ἰδοὺ ὁ παῖς μου, ὃν ἠρέτισα·
 ὁ ἀγαπητός μου, εἰς ὃν εὐδόκησεν ἡ ψυχὴ μου·
 θήσω τὸ πνεῦμα μου ἐπ' αὐτόν, καὶ κρίσιν τοῖς
 ἔθνεσιν ἀπαγγελεῖ. ¹⁹Οὐκ ἐρίσει, οὐδὲ κραν-
 γάσει, οὐδὲ ἀκούσει τις ἐν ταῖς πλατείαις τὴν
 φωνὴν αὐτοῦ. ²⁰Κάλαμον συντετριμμένον οὐ κατ-
 εάξει, καὶ λίνον τυφόμενον οὐ σβέσει, ἕως ἂν ἐκ-
 βάλῃ εἰς ἕρκος τὴν κρίσιν. ²¹Καὶ τῷ ὀνόματι αὐτοῦ
 ἔθνη ἐλπιούσι. ²²Τότε προσηρέχθη αὐτῷ δαιμονι-
 ζόμενος, τυφλὸς καὶ κωφός· καὶ ἐθεράπευσεν αὐτόν,
 ὥστε τὸν τυφλὸν καὶ κωφὸν λαλεῖν καὶ βλέπειν.
²³Καὶ ἐξίστατο πάντες οἱ ὄχλοι, καὶ ἔλεγον· μῆτι

közöleték ember, kinek ha egy juhá lesz, és
 szombaton beesik a gödörbe, nem fogja azt
 és kiemelni? ¹²Mennyivel különbözik pedig az
 ember a juhtól? tehát szabad szombaton jól cse-
 lekedni. ¹³Akkor mond az embernek: Nyujtsd
 ki kezedet; és kinyujtá; és helyreállott épen,
 mint a másik. ¹⁴A farizeusok pedig tanácsot
 tartottak ellene, hogy őt elveszeszszék. ¹⁵Jezus
 azt tudván eltért onnét; és követé őt sok se-
 reg, és meggyógyitá őket mindnyájokat. ¹⁶És
 meghagyta nekik, hogy őt nyilvánossá ne te-
 gyék. ¹⁷Hogy beteljesedjék, a mit Izajás
 proféta szólott, mondván: ¹⁸Ime az én fiam,
 kit kiválasztottam, kedvesem, kibem gyönyör-
 ködik lelkem. Rábocsátom szellememet, és
 a nemzeteknek ítéletet fog hirdetni. ¹⁹Nem
 verseng, se nem kiált, se nem hallja valaki
 az utcákon szavát; ²⁰a megtört nádat el
 nem rontja, és a füstölő lent el nem oltja,
 míg az ítéletet ki nem viszi győzelemre, ²¹és
 nevében a nemzetek biznak. ²²Akkor eléje vite-
 ték egy ördögös, vak és néma; és meggyógyitá
 őt, úgy, hogy a vak és néma beszélt és látott.
²³És álmélkodtak mind a seregek, és mondanák:

^{18—21}) Ἐκεῖνοι δὲ οὐδὲν ἀδικηθέντες, ἐξέρχονται καὶ
 βουλεύονται, ἵνα ἀνέλκωσιν αὐτόν. Τοσοῦτον ἡ βασκαρία κα-
 κόν. Ὁ δὲ Ἰησοῦς, ὁ ἡμέρος καὶ πρῶτος, ἀνεχώρησεν ταῦτα
 μαθὼν, ἠκολούθησαν δὲ αὐτῷ ὄχλοι πολλοὶ θαυμάζοντες
 αὐτόν, ἐκεῖνοι δὲ τῆς πονηρίας οὐκ ἀγίστατο. Ἐπὶ δὲ τῷ
 παραδόξῳ τῆς ματίας αὐτῶν καὶ τὸν προφήτην εἰσαγεῖ ὁ
 εὐαγγελιστὴς Ἡσαίαν ταῦτα προαναγγενοῦντα καὶ λέγοντα·
 Ἰδοὺ ὁ παῖς μου ὃν ἠρέτισα, εἰ τοίνυν ὁ πατήρ αὐτὸν ἠρέ-
 τισεν, οὐκ ἐνεντιούμενος τὸν νομοθέτην, λίαν τὸν νόμον,
 ἀλλ' ὡς ὁμοιώμενος. Εἴτα· θήσω τὸ πνεῦμα μου, ῥησὶ, ἐπ'
 αὐτόν, ὅπου γὰρ ὡς Θεὸς εἶχε τὸ πνεῦμα, τοῦτο οἰκονομι-
 κῶς ὑπὲρ πάντων χροῖόμενος ἐλέγτο εἶναι Χριστός· καὶ κρί-
 σιν τοῖς ἔθνεσιν ἀπαγγελεῖ, αὐτὸς γὰρ ἐστὶν ὁ εἰς τὴν
 ὁδὸν τῆς ἀληθείας τὰ ἔθνη ἐπιστρέψας· οὐκ ἐρίσει οὐδὲ
 κρανγάσει, ἐκείνην τὴν κρανγὴν ῥησὶ ἦτις ἐρίδος ἔχειται πι-
 κρίας· οὐδὲ ἀκούσει τις ἐν ταῖς πλατείαις τὴν φωνὴν αὐτοῦ.
 οὐ γὰρ ἐν μέσῳ ἀγορᾶς, ὃ ποιοῦσιν οἱ κενῆς ἐφιέμενοι δό-
 ξης, ἐδίδασκεν· ἀλλ' ἐν τῷ ἱερῷ, καὶ ἐν συναγωγαῖς τῶν
 ιουδαίων καὶ ἐν ἐρημίαις, καὶ ὄρεσι καὶ αἰγιαλοῖς· εἴτα
 κάλαμον συντετριμμένον οὐ κατεάξει, ῥησὶ, καὶ λίνον τυφό-
 μενον οὐ σβέσει, τὴν ιουδαίων ἀσθένειαν διὰ τοῦτων αἰ-
 νιπτόμενος, ὡς κάλαμον εὐθλαστον δυνάμενος συγκλᾶσαι,
 καὶ ὡς λίνον ὑφαρθὲν σβέσαι αὐτῶν τὸν θυμὸν, οὐκ ἐποίη-
 σεν οὕτως, διὰ τὸ ἄγαν ἐπιεικὲς· ἕως πληρώσῃ τὸν τῆς
 οἰκονομίας σκοπὸν, τοῦτο γὰρ ἐστὶ, τὸ εἰς ἕρκος ἐμβαλεῖν τὴν
 κρίσιν, καὶ μηδὲ μίαν αὐτοῖς εἰς ἀπολογίαν καταλεῖπει πρό-
 φασιν, τοιούτων ἡρώσεων ἕως ἀπέθανεν, ἵνα καὶ ὁ θάνατος
 καὶ ἡ ἀμαρτία διὰ τοῦ θανάτου καταδικασθῇ εἰς τέλος.

²²) Τότε προσηρέχθη αὐτῷ δαιμονιζόμενος τυφλὸς καὶ
 κωφός. Ἀπὸ τῆς τοῦ δαίμονος κακίας ταῦτα ἐπίστη ὁ ἄν-
 θρωπος, διὸ καὶ ὁ κύριος ἅμα τῷ ἀπελάσαι τὸν δαίμονα,
 ἀμφότερα ἀνέωξε καὶ ὕψιν καὶ ἀκοήν. Τοῦτο δὲ ἐποίησεν
 ὁ δαίμων πανταγόθεν αὐτὸν ἀποκλείων, τοῦ δηνηθῆναι
 πιστεῦσαι τῷ Χριστῷ, οἱ δὲ φαρισαῖοι, εἰ καὶ οὐδὲν μέγα
 περὶ αὐτοῦ ἔλεγον, ἐδάκνοντο ταῦτα ἀκούοντες περὶ αὐτοῦ,
 καὶ τὰ τῆς θείας ῥήσεως ἔργα τῷ Βελζεβοὺλ ἐχαρίζοντο
 καὶ δαιμονιώνα αὐτὸν ἔλεγον.

^{18—21}) Amazok pedig, a nélkül, hogy legkevesebbé
 megsértettek volna, kimennek, és tanácsot tartanak, hogy
 őt elveszeszszék. Olyan gonoszság az irigység! Ő pedig sze-
 lid és kegyes levén, ezeknek hírére eltávozott, de sok nép-
 sereg követé őt, csodálván őt, ámbár amazok gonosz szán-
 dékuktól el nem állottak. Esztelen gonoszságuk ellen az
 Izajás profétát is alkalmazza, ki ezeket megjövendölé, mond-
 ván: Ime gyermekem, kit kiválasztottam. Ha tehát az Atya
 választotta őt, nem mint ellensége a törvényhozónak bontja
 fel a törvényt, hanem mint vele egyakaratu. Továbbá: rábo-
 csátom szellememet, ugymond. A szellemmel, mely benne volt
 mint Istenben, valamennyi fölött czélszerűleg fölkenetvén, föl-
 kentnek (Krisztusnak) mondatott. És a nemzeteknek ítéletet
 hirdet; mert ő az, ki a (pogány) nemzeteket az igazság ut-
 jára téríti. Nem verseng, se nem kiált. Azt a kiáltást érti,
 mely keserű versengésnek tulajdona. Se nem hallja valaki
 szavát az utcákon. Tudnillik nem a tér közepén, a mit a
 hiu dicshagyók tenni szoktak, tanított, hanem a templom-
 ban, és a zsidók imaházaiában, a pusztákon, hegyeken, par-
 tokon. Továbbá: A megtört nádat nem rontja el, ugymond,
 és a füstölő lent nem oltja el, a zsidók gyengeségére czé-
 lozván ezekkel, melyet, gyarló nád gyanánt, szétrombol-
 hatott, s mint a meggyújtott lent elfojthatta volna haragjo-
 kat, de nem úgy cselekedett a szerénység tanusítása végett;
 míg beteljesíti intézetének czélját; ezt jelenti: míg az ítéletet
 győzelemre nem viszi, és semmiféle ürügyet nem hagy nekik
 az önmentségre; azaz: türt egész a halálig, hogy mind a
 halál, mind a bűn a halál által elítélteessék örökre.

²²) Akkor hozzá vezetettett egy ördögös, vak és néma.
 Az ördög gonoszságából szenvedé ezeket az ember; azért az
 Ur is az ördög eltávolításával mindkettőt megnyitá neki, a
 látást és a hallást. Azért cselekedte pedig ezt az ördög,
 hogy mindenkép akadályozza őt hinni a Krisztusnak. A fa-
 rizeusok azonban, habár semmi nagyot ezuttal föléle nem
 mondanak, boszorkodtak, ezeket hallván róla, és az isteni
 tetmészet műveit Beelzebulnak tulajdoníták, s őt magát
 ördögösnek állították.

οὗτος ἐστὶν ὁ Χριστὸς ὁ υἱὸς Δαυὶδ; ²⁴ Οἱ δὲ φαρισαῖοι ἀκούσαντες εἶπον, οὗτος οὐκ ἐκβάλλει τὰ δαιμόνια, εἰ μὴ ἐν τῷ Βεελζεβοὺλ ἄρχοντι τῶν δαιμονίων. ²⁵ Εἰδὼς δὲ ὁ Ἰησοῦς τὰς ἐνθυμήσεις αὐτῶν, εἶπεν αὐτοῖς· Πᾶσα βασιλεία μερισθεῖσα καθ' ἑαυτῆς, ἐρημοῦται καὶ πᾶσα πόλις ἢ οἰκία μερισθεῖσα καθ' ἑαυτῆς, οὐ σταθίσειται. ²⁶ Καὶ εἰ ὁ σατανᾶς τὸν σατανᾶν ἐκβάλλει, ἐφ' ἑαυτὸν ἐμερίσθη· πῶς οὖν σταθίσειται ἡ βασιλεία αὐτοῦ; ²⁷ Καὶ εἰ ἐγὼ ἐν Βεελζεβοὺλ ἐκβάλλω τὰ δαιμόνια, οἱ υἱοὶ ὑμῶν ἐν τίνι ἐκβάλλουσιν; διὰ τοῦτο αὐτοὶ ὑμῶν ἔσονται κριταί. ²⁸ Εἰ δὲ ἐν πνεύματι Θεοῦ ἐγὼ ἐκβάλλω τὰ δαιμόνια, ἄρα ἔφθασεν ἐφ' ὑμᾶς ἡ βασιλεία τοῦ Θεοῦ. ²⁹ Ἡ πῶς δύναται τις εἰσελθεῖν εἰς τὴν οἰκίαν τοῦ ἰσχυροῦ, καὶ τὰ σκεύη αὐτοῦ διαρπάσαι, ἐὰν μὴ πρῶτον θήσῃ τὸν ἰσχυρὸν, καὶ τότε τὴν οἰκίαν αὐτοῦ διαρπάσῃ; ³⁰ Ὁ

²⁵) Τὸ δὲ, πᾶσα βασιλεία βασιλείας δὲ μέμνηται διὰ τὸ μηδὲν αὐτῆς δυνατώτερον ἐπὶ τῆς γῆς εἶναι, ἀλλ' ὁμοῦ ἀπολλύεται καὶ αὐτὴ στασιάζουσα.

²⁶) Οὐκ εἶπεν δὲ ὁ σατανᾶς τοὺς δαίμονας ἐκβάλλει, ἀλλὰ τὸν σατάν, δεικνύς πολλὴν αὐτοῖς πρὸς ἀλλήλους συμφωνίαν οὖσαν, ἐφ' ἑαυτὸν ἐμερίσθη, φησί· εἰ δὲ καὶ ἐμερίσθη, ἀσθενέστερος γέγονε, καὶ ἀπόλωλε, πῶς δύναται ἕτερον ἐκβάλλειν; εἰ δὲ ἐγὼ φησὶ ἐν Βεελζεβοὺλ ἐκβάλλω τὰ δαιμόνια, οἱ υἱοὶ ὑμῶν ἐν τίνι ἐκβάλλουσιν; διὰ τοὺς ἀποστόλους λέγει. Οὐκ εἶπε δὲ, οἱ μαθηταὶ μου ἐκβάλλουσιν, οὐδὲ οἱ ἀπόστολοι, ἀλλ' οἱ υἱοὶ ὑμῶν, ἵνα εἰ μὴ βουληθῶσιν ἐπανελθεῖν πρὸς τὴν αὐτὴν ἐκείνοις εὐγενεῖαν, πολλὴν ἐντεῦθεν λάβωσιν ἀφορμὴν, εἰ δὲ ἰσχυροῦσιν καὶ τοῖς αὐτοῖς ἐπιμένωσι, μὴ δὲ ἀναίσχυρον λοιπὸν πρόφασιν ἔχωσιν εἰπεῖν.

²⁷) Τὸ δὲ, αὐτοὶ κριταὶ ὑμῶν ἔσονται, δηλοῖ, ὅτι ὅταν ἐξ ὑμῶν ὄντες οἱ ἀπόστολοι, ἐκείνοι μὲν πείθονται καὶ ὑπακούουσιν, ὑμεῖς δὲ ἀνθίστασθε, εὐδελον, ὅτι κατακρινοῦσιν ὑμᾶς. Εἰπὼν δὲ, ὅτι ἐφθασεν ἐφ' ὑμᾶς ἡ βασιλεία τοῦ Θεοῦ, περὶ τῆς ἑαυτοῦ πρώτης παρουσίας λέγει, καὶ ὅτι ἐγὼ μὲν φησὶ ἐν πνεύματι Θεοῦ ἐκβάλλω τὰ δαιμόνια, ὅπερ ἐστὶ μερίστῃς δυνάμεως ἔργον, καὶ οὐ τῆς τυχοῦσῃς χάριτος· ὑμεῖς δὲ δι' ὧν φθέγγεσθε τῇ ἡμετέρᾳ πολιμείᾳ σωτηρίᾳ· ἄρα ἐφθασεν ἐφ' ὑμᾶς ὁ τῆς κρίσεως καὶ ἀνταποδόσεως καιρὸς· πῶς γὰρ οὐκ ἂν αὐτοὶ ἐφ' ἑαυτοὺς τὴν τιμωρίαν καὶ πρὸ καιροῦ ἐκαλεῖσθαι εἴεν αἱ τοῖς οἷς τοῦ δεσπότην θανατονομοῦντος καὶ τὰς νόστους ἰωμέτων, καὶ τοὺς δαίμονας ἀπελάνοντος, ἐτόλμησαν εἰπεῖν, ὅτι ἐν τῷ ἄρχοντι τῶν δαιμονίων ἐκβάλλει τὰ δαιμόνια.

²⁸) Εἰς τὴν οἰκίαν τοῦ ἰσχυροῦ. Οἰκίαν μὲν λέγει τὴν γῆν, ἰσχυρὸν δὲ τὸν διάβολον, οὐκ ἐπειδὴ τοιοῦτος ἐστὶν τῇ φύσει μὴ γένοιτο, ἀλλὰ τὴν ἐμπροσθεν σημαίνων τυραννίδα τὴν ἐν τῇ ἡμετέρᾳ ῥαθυμίας γεγενημένην. Σκευὴ δὲ αὐτοῦ τοῦ διαβόλου τοὺς δαίμονας λέγει. Διαρπάσσονται δὲ οἱ τοῖς, ἐπειδὴ ἂν ἀπελάνονται καὶ διώκονται τῶν ἀνθρώπων, οὓς κακοῦν καὶ κολάζειν διαπιστὸς πεποιθῆναι ἔργον· τοῦτον γοῦν τοῦ σπουδασματος αὐτῶν εἰς κερὸν διαλυμένον, δηλοῦντι, καὶ τὰ τῆς ἐξουσίας καὶ τὰ τῆς τυραννίδος τοῦ διαβόλου ἀσθενῇ καὶ σαθρᾷ ἀπελέγχονται, ἃ οὐκ ἂν ἐγέρονται, εἰ μὴ διὰ τῆς οὐκίας ἐπιδημίας ὁ δεσπότης Χριστὸς ἐπ' ἐλέω καὶ σωτηρίᾳ τῶν ἀνθρώπων δέσας αὐτὸν καὶ καθελὼν τῆς ἰσχύος καὶ τοὺς αὐτῷ συνεργοὺς καὶ συνεποσθέντας εἰς διαρπαγὴν καὶ ἐξουθένημα κατεργάσατο.

³⁰) Εἰπὼν, ὅτι ὁ μὴ ὦν μετ' ἐμοῦ, κατ' ἐμοῦ ἐστί καὶ ὁ μὴ συνίγων μετ' ἐμοῦ, σκορπίζει περὶ τοῦ διαβόλου καὶ ἐνταῦθα λέγει, καὶ τῶν δαιμονίων, ὅτι ἐγὼ μὲν φησὶ βοῦλομαι τῷ Θεῷ προσάγειν, καὶ ἀρετὴν διδάσκειν, καὶ βασιλείαν κατ-

valljon ez-e a Krisztus, Dávid fia? ²⁴ A farizeusok pedig hallván, mondanak: Ez nem űzi ki az ördögöket, hanem csak Beelzebul, az ördögök fejedelme által. ²⁵ Tudván pedig Jezus gondolataikat, monda nekik: Minden ország, mely meghasonlott magában, elpusztul, és minden város, vagy ház, mely meghasonlott magában, állhatatlan lesz. ²⁶ És ha a sátán a sátánt kiűzi, önmagában meghasonlott; mikép fog tehát főnállani országa? ²⁷ És ha én Beelzebul által űzöm ki az ördögöket: a ti fiaitok ki által űzik ki? azért ők bírítok lesznek. ²⁸ Ha pedig én Isten szelleme által űzöm ki az ördögöket: tehát elérkezett hozzátok az Isten országa. ²⁹ Vagy mikép mehet be valaki az erősnek házába, s ragadhatja el edényeit, ha előbb meg nem köti az erőt, s akkor nem rabolja ki házát? ³⁰ A ki

²⁵) Minden ország stb. Országot említ, mivel mi sem hatalmasabb e földön annál; mindazáltal az is elvesz, ha meghasonlik.

²⁶) Nem mondta: (ha) a sátán az ördögöket űzi ki, hanem a sátánt, jelentvén, hogy nagy köztük az egyetértés, önmagában meghasonlott, ugymond; ha pedig meghasonlott, gyengébb lett s elveszett; ha elveszett, mikép űzhet ki mást? Ha pedig én Beelzebul által űzöm ki az ördögöket, ugymond, a ti fiaitok ki által űzik ki azokat? Az apostolokat érti. Nem mondta pedig: az én tanítványaim űzik ki, se azt: az apostolok: hanem a ti fiaitok; hogy tudnillik, ha azoknak nemes érzését akarják követni, ebből bő alkalmat vehessenek; ha pedig hálátlank és megátalkodottak maradnak, szemtelenségeket sehogyan se menteghessék.

²⁷) „Ők bírítok lesznek“ azt jelenti, hogy miután közöltek származnak az apostolok, s ők ugyan hisznek, és engedelmeskednek, de ti ellenkeztok: világos, hogy elítélnek benneteket. Mondván azután: elérkezett hozzátok az Isten országa, a maga első eljövételéről szól; én ugyan, ugymond Isten szelleme által űzöm ki az ördögöket, a mi legnagyobb hatalom műve, s nem közönséges kegyelemé: de ti avval, a mit szólatok, saját üdvösségetekkel ellenkeztok; tehát elérkezett hozzátok az ítélet és visszafizetés ideje. Mert hogy ne vonták volna önmagukra a büntetést még idő előtt, kik tudnillik, midőn az Ur csodákat művelt, nyavalyákat gyógyított, és ördögöket űzött ki, mondani merészlék: hogy az ördögök fejedelme által űzi ki az ördögöket?

²⁹) „Az erősnek házába.“ Háznak nevezi a földet; erősnek pedig az ördögöt, nem mivel természeténél fogva erős, távol legyen: hanem az előbbi zsarnokságát jelentvén, mely a mi hanyagságunkból származott. Az ördög edényeinek (eszközeinek) az ő társait mondja. Ezek elragadtatnak, midőn az emberektől eltávolíttatnak és kiűzetnek, kiknek ártani, és bajt szerezni szünet nélkül igyekeznek. Midőn tehát ezen igyekezetük meghiusul, világos, hogy az ördög hatalmának és zsarnokságának erőtlensége és hanyatlása kiderül; a mi nem úgy volna, ha Krisztus Urunk a maga eljövetele által, az emberek üdvösségére megkötözvén őt, és erejét megtörvén, egyszersmind az ő czimboráit, és elpártolt társait szétverésre és megvetésre nem kárhoztatja.

³⁰) Midőn mondja: A ki nines velem, ellenem van, és a ki nem gyűjt velem, szór: ismét az ördögről állítja és társairól. Én, ugymond, Istenhez akarok (másokat) téríteni, erényt tanítani, és országot hirdetni: de az ördög és

μὴ ὦν μετ' ἐμοῦ, κατ' ἐμοῦ ἐστὶ καὶ ὁ μὴ συνάγων μετ' ἐμοῦ, σκορπίζει. ³¹ Διὰ τοῦτο λέγω ὑμῖν· Πᾶσα ἁμαρτία καὶ βλασφημία ἀφεθήσεται τοῖς ἀνθρώποις, ἡ δὲ τοῦ πνεύματος βλασφημία οὐκ ἀφεθήσεται τοῖς ἀνθρώποις. ³² Καὶ ὅς ἐάν εἴπῃ λόγον κατὰ τοῦ υἱοῦ τοῦ ἀνθρώπου, ἀφεθήσεται αὐτῷ· ὅς δ' ἂν εἴπῃ κατὰ τοῦ πνεύματος τοῦ ἁγίου, οὐκ ἀφεθήσεται αὐτῷ, οὔτε ἐν τῷ νῦν αἰῶνι, οὔτε ἐν τῷ μέλλοντι. ³³ Ἡ ποιήσατε τὸ δένδρον καλὸν, καὶ τὸν καρπὸν αὐτοῦ καλὸν· ἢ ποιήσατε τὸ δένδρον σαπρὸν, καὶ τὸν καρπὸν αὐτοῦ σαπρὸν· ἐκ γὰρ τοῦ καρποῦ τὸ δένδρον γινώσκεται. ³⁴ Γέννηματα ἐχιδνῶν, πῶς δύνασθε ἀγαθὰ λαλεῖν ποτηροὶ ὄντες; ἐκ γὰρ τοῦ περισσεύματος τῆς καρδίας τὸ στόμα λαλεῖ. ³⁵ Ὁ ἀγαθὸς ἄνθρωπος ἐκ τοῦ ἀγαθοῦ θησαυροῦ ἐκβάλλει ἀγαθὰ· καὶ ὁ ποτηρὸς ἄνθρωπος ἐκ τοῦ ποτηροῦ θησαυροῦ ἐκβάλλει ποτηρὰ. ³⁶ Λέγω δὲ ὑμῖν, ὅτι πᾶν ῥήμα ἄργον, ὁ ἐὰν λαλήσωσιν οἱ ἄνθρωποι, ἀποδώσουσιν περὶ αὐτοῦ λόγον ἐν ἡμέρᾳ κρίσεως. ³⁷ Ἐκ γὰρ τῶν λόγων σου δικαιοσύνη, καὶ ἐκ τῶν λόγων σου κατακριθήσῃ. ³⁸ Τότε ἀπεκρίθησαν τινὲς τῶν γραμματέων καὶ

αγγέλλειν, ὁ δὲ διάβολος καὶ οἱ δαίμονες τὰ ἐναντία τούτοις· πῶς οὖν ὁ μὴ μετ' ἐμοῦ συνάγων, μὴ δὲ μετ' ἐμοῦ ὢν, ἐμοὶ συνεπράττειν ἐμελλεν; οὐ μόνον δὲ οὐ συνεπράττειν, ἀλλὰ καὶ σκορπίζειν ἐπιθυμεῖ τὰ ἐμά. Ταῦτα δὲ πάντα λέγει, ἵνα δείξῃ πολλὴν αὐτοῦ πρὸς τὸν διάβολον τὴν ἔχθραν καὶ ἀφροσύνην οὖσαν.

³¹) Τί ἐστίν, ὅτι πᾶσα ἁμαρτία; — Πολλὰ οὖν φησι κατ' ἐμοῦ εἰρήκατε, ὅτι πλῆρες εἰμι καὶ ἀντίθεος, ταῦτα οὖν ἀφίημι ὑμῖν καὶ οὐκ ἀπαιτῶ δίκην ὑμᾶς, ἔστω γὰρ ἐμοὶ πταίετε διὰ τὴν σάρκα, ἣν περιέκειμαι, διὰ τί καὶ εἰς τὸ πνεῦμα τὸ ἅγιον ἁμαρτάνετε; μὴ γὰρ καὶ περὶ αὐτοῦ ἔχετε κτείν, ὅτι ἀγνοοῦμεν αὐτό· διὰ δὲ τοῦτο καὶ ἐνταῦθα κολασθήσεσθε καὶ ἐνί, ὅσα μὲν οὖν ἐβλασφημῆσατε κατ' ἐμοῦ φησι πρὸς τὸν σταυρὸν, ἀφίημι ὑμῖν, καὶ αὐτὸ δὲ τοῦ σταυροῦ τὸ τόλμημα ὑπερὶ δὲ τῆς ἀπιστίας κατακριθήσεσθε μόνον· ὅς δ' ἂν εἴπῃ κατὰ τοῦ πνεύματος τοῦ ἁγίου, οὐκ ἀφεθήσεται αὐτῷ οὐδὲ ἐν τούτῳ τῷ αἰῶνι, οὐδὲ ἐν τῷ μέλλοντι.

³³) Ἡ ποιήσατε τὸ δένδρον καλὸν. Δένδρον καλὸν τὸ πνεῦμα τὸ ἅγιον φησι, σαπρὸν δὲ τὸ τοῦ διαβόλου, ἢ ποιήσατε, τούτῳ, τοιαῦτα πράξατε, ἵνα ἐν ἑαυτοῖς ποιήσῃτε τὸ ἅγιον πνεῦμα, καὶ μὴ τοιαῦτα, ἵνα γένηται ἐν ὑμῖν τὸ δένδρον ποτηρὸν. Καλεῖ δὲ αὐτοὺς γεννηματα ἐχιδνῶν, ἐπειδὴ ἐπὶ τοῖς προγόνοις μέγα ἐφρόνουν, διὰ τοῦτο οὖν τῆς πρὸς τὸν Ἀβραάμ ἐξέβαλεν αὐτοὺς συγγενείας. Θησαυροὺς δὲ φησι τὸ πλῆθος δικαιώματος, ἄργον δὲ ῥήμα λέγει τὸ ψευδές, τὸ σκοφαντίαν ἔχον, τὸ γελοιοποιῶν ἢ καὶ τὸ αἰσχροὺν καὶ ἀναίσχρητον, ὑπερὶ οὗ ἀποδώσει πᾶν ἄνθρωπος λόγον.

³⁵) Διδάσκαλε θέλομεν σημεῖον ἐξ οὐρανοῦ. Ἦτον ἰδεῖν, ὅπερ ἐστὶ θείας δυνάμεως ἔργον, τὰς γὰρ ἄλλας ἰάσεις καὶ τὰ τῶν δαιμόνων ἐπὶ τῆς γῆς ἐλεγον εἶναι, τοῦτο δὲ εἰρωνεία ἦτον, ἵνα δὲ ὦν ποιῇ, εἰπωσὶ τι κατ' αὐτοῦ πάλιν. Τί οὖν ὁ σωτὴρ; ἐπεὶ μετὰ δόλον ἦτον τὸ σημεῖον, ποτηροὺς αὐτοὺς καλεῖ, καὶ ἀγνώμονας, καὶ περὶ τὸν ἐνεργετήν ἀχαρίστον· γενεὰ γὰρ φησι ποτηρὰ καὶ μοιχαλὶς σημεῖον ἐπιζητεῖ, καὶ γενεὰ μὲν μοιχαλίδας αὐτοὺς καλεῖ, ὡς τοῦ πατρὸς ἀρισταμένους καὶ δαίμοσι κολλωμένους, ἦτοι ὡς αὐτοῦ ἀρισταμένους τοῦ νυμφενοσαμένου τὴν ἀνθρωπότητα, καὶ κολληθέντας τῷ σατανᾷ, ποτηρὸς ἐκτελοῦντας τρόπον ποτηρῶν δὲ διὰ τὴν ἐγγιμμένην αὐτῇ ποτηρίαν ἀπὸ τοῦ ποτηροῦ, εἰς τὸ δοῦν τί κατὰ Θεόν.

nincs velem, ellenem van; és a ki nem gyűjt velem, szór. ³¹ Azért mondom nektek: minden bűn és káromlás megbocsáttatik az embereknek; de a Lélek elleni káromlás meg nem bocsáttatik az embereknek. ³² És ha valaki az ember fia ellen szól, megbocsáttatik neki: de ha valaki a Szentlélek ellen szól, meg nem bocsáttatik neki se e világon, se a jövőben. ³³ Vagy tenyészszetek jó fát, s azon jó gyümölcsöt: vagy tenyészszetek rossz fát, s azon rossz gyümölcsöt; mert a fa gyümölcséről ismertetik meg. ³⁴ Viperák fajzati, hogyan beszélhettek jókat, holott gonoszak vagytok? mert a száj a szív bőségéből szól. ³⁵ A jó ember a jó kincstárból jókat hoz elő: és a gonosz ember a rossz kincstárból gonoszakat hoz elő. ³⁶ Mondom pedig nektek, hogy minden hivalkodó mondásról, melyet kiejtenek az emberek, számot fognak adni az ítélet napján. ³⁷ Mert szavaidból fogsz igazoltatni, és szavaidból fogsz kárhoztatni. ³⁸ Akkor néme-lyek az írástudók és farizeusok közül megszö-

czimborái ellenkezőleg; mikép fog tehát velem munkálkodni, ki velem nem gyűjt, se velem nincs. De nem csak velem közre nem munkál, hanem sajátomat is szétszórni törekszik. Ezt pedig mind azért mondja, hogy megmutassa az ő nagy és kimondhatlan ellenkezését az ördöggel.

³¹) Mi az, hogy minden bűn stb? Sokat beszéltek ellenem, ugymond, hogy csábító vagyok és istentelen; ezeket tehát elengedem nektek, s nem boszulom meg. Jól-lehet bennem megbotlotok a test miatt, melyet fölvettem: de miért vétkeztek a Szentlélek ellen is; mert nem mondhatjátok fölé, hisz' nem ismerjük őt. Azért tehát fenytetni fogtok, itt is, ott is. Tudnillik, a miket ellenem vétkeztek (káromlással) szenvedésem előtt, megbocsátom nektek, sőt magát a keresztfeszítést merénylét is, de a hitel-lenségért csakugyan el fogtok ítéltetni: a ki pedig gonosz mond a Szentlélek ellen, nem bocsáttatik meg neki se e világon, se a jövőben.

³³ Vagy neveljétek jó fát. Jó fának a Szentlelket nevezi, rosznak pedig az ördögét; vagy neveljétek, azaz: cselekedjétek olyanokat, hogy bennetek neveljétek a Szentlelket, és ne olyanokat, hogy nőjön bennetek a gonosz fa. Viperák fajzatának hívja őket, mert őseik fölött elbiza-kodtak, azért Ábrahám rokonságából is kiiktatja őket. Kincset mond, a sokaságot jelentvén; hiu mondatnak pedig nevezi a hazug, rágalmazó, neveléses, vagy rut és szemtelen mondatot, melyért minden ember számot fog adni.

³⁵) Tanító! Jelt akarunk az égből. Olyant kívánnak látni, a mi isteni hatalom műve; mert egyéb gyógyításokat, vagy az ördögök kiűzését földinek mondták lenni. Azt pedig gunyosan kívánták, hogy tetteiben ismét valami gáncsot találhassanak. Mit csinál tehát az Űdvözítő? Minthogy álnokul kívántak csodát, gonoszaknak nevezi őket, és eszteleneknek, és a jótevő iránt hálátlanoknak. A gonosz és parázna nem-zedék jelt kíván, ugymond. Parázna nemzedéknek nevezi őket, mert az Atyától eltértek, és gonosz lelkekhez ragasz-kodnak; vagy mivel tőle elpártoltak, ki az emberi nemet ma-gának eljegyezte, és a sátnához állottak, paráznalkodás mód-jára cselekedvén. Gonoszoknak pedig az ördög által beléjük oltott gonoszság miatt, hogy Isten ellen valamit cselekedjenek.

φαρισαίων, λέγοντες· Διδάσκαλε, θέλομεν ἀπὸ σοῦ σημεῖον ἰδεῖν. ³⁹ Ὁ δὲ ἀποκριθεὶς εἶπεν αὐτοῖς· Γενεὰ πονηρὰ καὶ μοιχαλὶς σημεῖον ἐπιζητεῖ, καὶ σημεῖον οὐ δοθήσεται αὐτῇ, εἰ μὴ τὸ σημεῖον Ἰωῆ τοῦ προφήτου. ⁴⁰ Ὡς περ γὰρ ἦν Ἰωῆς ἐν τῇ κοιλίᾳ τοῦ κήτους τρεῖς ἡμέρας καὶ τρεῖς νύκτας· οὕτως ἔσται ὁ υἱὸς τοῦ ἀνθρώπου ἐν τῇ καρδίᾳ τῆς γῆς τρεῖς ἡμέρας καὶ τρεῖς νύκτας. ⁴¹ Ἄνδρες Νινευῖται ἀναστήσονται ἐν τῇ κρίσει μετὰ τῆς γενεᾶς ταύτης, καὶ κατακρινοῦσιν αὐτήν· ὅτι μετενόησαν εἰς τὸ κήρυγμα Ἰωῆ καὶ ἰδοὺ πλεῖον Ἰωῆ ὧδε. ⁴² Βασιλίсса νότου ἐγερθήσεται ἐν τῇ κρίσει μετὰ τῆς γενεᾶς ταύτης, καὶ κατακρινεῖ αὐτήν· ὅτι ἤλθεν ἐκ τῶν περάτων τῆς γῆς ἀκοῦσαι τὴν σοφίαν Σολομώντος· καὶ ἰδοὺ πλεῖον Σολομώντος ὧδε. ⁴³ Ὅταν δὲ τὸ ἀκάθαρτον πνεῦμα ἐξέλθῃ ἀπὸ τοῦ

Σημεῖον δὲ Ἰωῆ φησι τὴν εἰς ἄδον κάθοδον αὐτοῦ, καὶ τὴν ἐκ νεκρῶν τριήμερον ἀνάστασιν αὐτῷ· καὶ τὸν κατὰ τὴν γῆς λέγει τὸν τάφον ἢ τὸν κατώτατον τῆς γῆς μυχόν, ἥτοι τὸν ἄδην, διὰ τὸ ἐν τοῖς ἑσπέραις διακρίσθαι τόποις.

⁴¹ Εἰτα τὴν ἀπὸ τῶν Νινευιτῶν παράγει αὐτοῖς κατάκρισιν, καὶ αὖτις αὐτῶν μείζονα τὴν κατηγορίαν ἐκείνοι μὲν γὰρ ἔθνικοι καὶ ἄπειροι νόμου καὶ προφητῶν ἀνευ σημεῖον Ἰωῆ ἐκ μόνου τοῦ κήρυγματος μετενόησαν, οὗτοι δὲ καὶ νόμου καὶ προφητῶν ἀντίκοιτοι γεγονότες, οὐκ ἐπίστευσαν εἰς τὸν προφητενόμενον ὑπ' αὐτῶν. Πλείονα δὲ Ἰωῆ πάντα τὰ τοῦ Χριστοῦ λέγει, ὁ μὲν γὰρ μόνοις ψιλοῖς ἐκήρυξε ῥήμασιν, ὁ δὲ καὶ σημεῖα ἐποίησε καὶ ὁ μὲν δοῦλος, ὁ δὲ δεσπότης· καὶ ὁ μὲν ἐκ κήτους ἐξῆλθεν, ὁ δὲ ἐκ θανάτου ἀνέστη.

⁴² Εἰτα τὸ σπονδαίων καὶ ἄσκρον τῆς βασιλείας Σαβᾶ παράγει, πρὸς κατάκρισιν τῶν ἀπίστων Ἰουδαίων ὁ μὲν γὰρ Ἰωῆς πρὸς ἐκείνους ἀπῆλθεν, ἡ δὲ βασιλίсса νότου οἷον ἂν ἔμεινε τὸν Σολομῶνα πρὸς αὐτὴν ἀπελθεῖν, ἀλλ' αὐτὴ πρὸς αὐτὸν παρεγένετο, καὶ γυνὴ καὶ βάρβαρος οὖσα, καὶ τοσοῦτον ἀφεισηκνία οὐκ ἀπειλῆς ἐπικειμένης οὐ δύναντο δεδοικνία, ἀλλ' ἐρωτῶν ῥήματα μόνον σοφῶν. Πλέον δὲ Σολομώντος ὧδε, ἐκεῖ μὲν γὰρ ἡ γυνὴ παρεγένετο, ἐνταῦθα δὲ ἐγὼ φησι ὁ δεσπότης· καὶ ὁ μὲν Σολομὼν ἐπὶ δένδρον καὶ ξύλινον διελέγετο, τὰ μὲν δὲν μέγα ὠφελήσαι τὴν παρεγενομένην δυνάμενα, ἐγὼ δὲ ἐπὶ ἀπορρήτων ῥημάτων καὶ μυστηρίων φρικωδεστάτων.

⁴³ Ὁ δὲ λέγει, τοιοῦτόν ἐστιν ὅταν ἐκ τινος τὸ πνεῦμα ἐξέλθῃ τῶν δαιμονίων, περινοστεῖ ταῖς τῶν ἁγίων ψυχαῖς, καὶ μὴ ἐφ' ἑαυτὴν ἀνάπανσιν, ὥς περ ὁ δι' ἀνθρώπων πορευόμενος τόπων· ἀνδρὶ δὲ εἰσὶ τόποι, αἱ τῶν ἁγίων ἀκλήθονοι ψυχαί, ἐπαρέρχεται δὲ ἐπ' ἐκείνον, ὅθεν ἐξῆλθεν, καὶ ἐὰν εὖρῃ αὐτὸν καθαρὸν σχολάζοντα καὶ σεσαρωμένον, τότε οὖν κενὸν πράξεων ἀγαθῶν καὶ γυνὴν θείας χάριτος, ὡς μὴ ὅντος ἔσω τοῦ δυναμένου αὐτὸν κολῦσαι, ἐπιπηδᾷ ἐντὸς πληρῶν οὐ μόνον τοῦτο ποιεῖ, ἀλλὰ συλλαμβάνει μετ' ἐαυτοῦ καὶ ἄλλους πολλοὺς πρὸς ἐπικουρίαν δαίμονας. Λέγει τοίνυν, ὅτι ὥς περ οἱ δαιμονῶντες, ἐὰν ἀπαλλαγῶσι τῆς νόσου, καὶ ῥαθυμότεροι γίνονται, καλεποτέραν καθ' ἐαυτῶν ἐπισπῶνται τὴν νόσον· οὕτω καὶ ἡμεῖς, ἐπειδὴ ἐν Αἰγύπτῳ δαίμοσι λατρεύοντες εἴχετε ἐν ἐαυτοῖς οἰκοὶ τὸ πνεῦμα τὸ πονηρὸν, ὅτε δὲ θύσαντες τὸν ἄμυνον διὰ τοῦ νόμου ἐπιστενέετε εἰς Θεόν, ἀπελήλατο ἐξ ὑμῶν ἀλλ' ἐπειδὴ οὐ μόνον τοὺς προφήτας ἀλλὰ καὶ τὸν τῶν προφητῶν κύριον οὐκ ἐδέξασθε, πάλιν μετεπήδησε μετὰ πλείονος τῆς παρασκευῆς, διὸ καὶ χείρονα τῶν πρώτων, ὡς ἐπέμειναν οἱ πατέρες αὐτῶν ὑπὸ Αἰγυπτίων καὶ Βαβυλωνίων καὶ Ἀντιόχων, ἐποστήσειδαί αὐτοὺς ὑπὸ Ῥωμαίων φησι

liták őt, mondván : Mester, jelt akarunk tőled látni. ³⁹ Ő pedig felelvén monda nekik : Gonosz és parázna nemzetség jelt kíván; de nem adatik neki jel, csak Jónás proféta jele. ⁴⁰ Mert valamint Jónás a czethal hasában vala három nap és három éjjel : ugy lesz az ember fia a föld szivében három nap és három éjjel. ⁴¹ A Ninivei férfiak föltámadnak az ítéleten ezen nemzedékkel, és elítélik azt; mert bűnbánatot tartottak Jónás tanítására; és ime Jónásnál nagyobb van itt. ⁴² A déli királyné föltámad az ítéleten ezen nemzedékkel, és elítéli azt; mert a föld végéről jött hallgatni Salamon bölcsességét : és ime Salamonnál nagyobb van itt. ⁴³ Midőn pedig a tisztátalan lélek kimegy az emberből,

Jónás csodájáról szólván az ő leszállását a poklokra, és harmadnapi föltámadását halottaiból érti. A föld szive (gyomra) alatt vagy a sirt, vagy a föld legalsó rejtekét, vagy a poklot érti, mert ez a legbensőbb helyen foglaltatik.

⁴¹ Azután a Nineviéktől hoz fel nekik kárhoztatást, s vádolásukat nagyobbra fokozza. Mert azok ugyan pogányok és a törvényben meg a profétákban járatlanok lévén, Jónás csodája nélkül csupán tanítására megtértek : ezek pedig mind a törvénynek, mind a profétáknak önmaguk hallgatói lévén nem hittek abba, kit amazok hirdettek. Nagyobbnak mondja Jónásnál a Krisztus megjelenését; mert az ugyan csupán gyenge szavakkal tanított, ez pedig csodákat is cselekedett; az szolgálta volt, ez ur; az a czethalból jött ki, ez halottaiból föltámadott.

⁴² Továbbá a Szába királynéjának szorgalmát, s élénkségét hozza fel a hitetlen zsidók kárhoztatására; mert Jónás elment amazokhoz, a déli királyné pedig nem várta be Salomont, hogy hozzá jöjjen, hanem ő jelent meg nála asszony, és idegen létére, és oly nagy távolságra, se fenyegetéssel kényszerítve, se haláltól nem rettegven, hanem csupán a bölcs mondatok szeretetéből. Nagyobb van pedig Salamonnál itt; mert ott ugyan csak egy asszony volt jelen, itt pedig én, ugymond, az ur; azután Salamon csak fákról beszélt, melyek nem sokat használhattak a jelen voltoknak : én pedig a kimondhatlan tárgyakról, és főséges titkokról.

⁴³ A mit mond, ide megy ki : Mikor valakiből az ördögösök közül kimegy a (gonosz) lélek, körüljárja a szentek lelkeit, s nem találván nyughelyet, mint a kik száraz helyeken járnak, — a száraz helyek jelentik a szentek lelkeit, kik a kéjt nem szeretik, — visszamegy oda, honnét kijött; és ha azt tisztán, üresen, és kiséperve, azaz jó cselekedetek nélkül szűkölködőnek, és isteni kegyelemtől üresnek találja, miután nincs benne semmi, a mi őt akadályozhatná, megrohanja azt. Azonban félven nem egy maga teszi azt, hanem segítségül magához vesz sok más ördögöt. Allítja tehát, hogy valamint az ördögösök, ha megszabadulnak a bajtól, és tunyábbak lesznek, súlyosabb betegséget vonnak magukra : ugy ti is, egykor Egyiptomban az ördögöknek szolgálván magatokban gonosz szellemet tartottatok, mikor pedig a bárány megölése után a törvény által hittetek Istenbe, eltávoztok tőletek. De, miután nem csak a profétákat, hanem a proféták Urát is elmellőztétek, ismét megfogott benneteket nagyobb készüllettel; azért ama korábbiaknál, melyeket őseik az egyiptusiak, babyloniak, és Antiokhuszok által szenvedtek, keservesebb csapásokat fognak, ugymond, kiállani a romaiaktól. Mert minden lelki

ἀνθρώπων, διέρχεται δὲ ἀνδρῶν τόπων, ζητοῦν ἀν-
 παύσαι, καὶ οὐχ εὐρίσκει, ⁴⁴ Τότε λέγει, ἐπιστρέψω εἰς
 τὸν οἶκόν μου, ὅθεν ἐξῆλθον καὶ ἐλθὼν εὐρίσκει σχο-
 λάζοντα, σεσαρομένον, καὶ κεκοσμημένον. ⁴⁵ Τότε
 πορεύεται, καὶ παραλαμβάνει μεθ' ἑαυτοῦ ἑπτὰ ἔτερα
 πνεύματα πονηρότερα ἑαυτοῦ, καὶ εἰσελθόντα κατοι-
 κεῖ ἐκεῖ, καὶ γίνεται τὰ ἔσχατα τοῦ ἀνθρώπου ἐκεῖ-
 νου χείρονα τῶν πρώτων οὕτως ἔσται καὶ τῇ γενεᾷ
 ταύτῃ τῇ πονηρᾷ. ⁴⁶ Ἐτι δὲ αὐτοῦ λαλοῦντος τοῖς
 ὄχλοις, ἰδοὺ ἡ μήτηρ καὶ οἱ ἀδελφοὶ αὐτοῦ εἰστή-
 κεισαν ἔξω, ζητοῦντες αὐτὸν καλεῖσθαι. ⁴⁷ Ἐπεὶ δὲ
 τις αὐτῶν ἰδοὺ ἡ μήτηρ σου καὶ οἱ ἀδελφοί σου ἔξω
 ἐστήκασιν, ζητοῦντές σοι καλεῖσθαι. ⁴⁸ Ὁ δὲ ἀποκρι-
 θείς εἶπε τῷ εἰπόντι αὐτῷ· Τίς ἐστὶν ἡ μήτηρ μου,
 καὶ τίνας εἰσὶν οἱ ἀδελφοί μου; ⁴⁹ Καὶ ἐκτείνας τὴν
 χεῖρα αὐτοῦ ἐπὶ τοὺς μαθητὰς αὐτοῦ εἶπεν· Ἰδοὺ ἡ
 μήτηρ μου καὶ οἱ ἀδελφοί μου. ⁵⁰ Ὅστις γὰρ ἂν
 ποιῇ τὸ θέλημα τοῦ πατρὸς μου τοῦ ἐν οὐρανοῖς,
 αὐτὸς μου ἀδελφός, καὶ ἀδελφὴ, καὶ μήτηρ ἐστίν.

CAPUT XIII.

Ἐν δὲ τῇ ἡμέρᾳ ἐκείνῃ ἐξεληθὼν ὁ Ἰησοῦς ἀπὸ
 τῆς οἰκίας, ἐκάθητο παρὰ τὴν θάλασσαν, ² Καὶ
 συνήχθησαν πρὸς αὐτὸν ὄχλοι πολλοί, ὥστε αὐτὸν
 εἰς τὸ πλοῖον ἐμβάντα καθίσθαι καὶ πᾶς ὁ ὄχλος
 ἐπὶ τὸν αἰγιαλὸν εἰστίχει. ³ Καὶ ἐλάλησεν αὐτοῖς
 πολλὰ ἐν παραβολαῖς, λέγων· Ἰδοὺ ἐξῆλθεν ὁ σπεί-

bejárja a száraz helyeket, nyugalmat keresvén,
 de nem talál. ⁴⁴ Akkor mond : visszatérek
 házámba, honnét kijöttem, és eljövén üresen
 találja, kiscperve, és fölékesítve. ⁴⁵ Akkor el-
 megy, és magához vesz hét más magánál go-
 noszabb lelket, és bemenvén ott laknak, s azon
 embernek utóbbi állapota rosszabbá válik az
 előbbinél; úgy történik e gonosz nemzedék-
 kel is. ⁴⁶ Mig ő beszélt a seregeknek, ime
 anyja és rokonai künn álltak, szólni akarván
 vele. ⁴⁷ Jelenté tehát neki valaki : ime anyád
 és rokonaid künn állnak, akarván veled szó-
 lani. ⁴⁸ Ő pedig felelvén monda annak, ki őt
 tudósítá : Kicsoda az én anyám, és kik az én
 rokonaim? ⁴⁹ És kinyújtván kezét tanítványai
 fölé, monda : Ime az én anyám, és roko-
 naim. ⁵⁰ Mert akarki cselekszi Atyám akara-
 tát, ki mennyekben van : az nekem fivérem,
 nővérem, és anyám.

δυνά. Πάσης γὰρ στερεθῆντες πνευματικῆς χάριτος ταῖς τῶν
 δαιμόνων ἐπιρραῖς ἐπιχειροῦντο γινώσκειν, οἱ καὶ μανέντες
 ἰστασάσαν καθ' ἑαυτοῦς, καὶ ἐμφύλον αἵματος ἐπλησαν τὴν
 Ἱερουσαλὴμ διὰ καὶ τὴν ὑπὸ Ῥωμαίων ὑπέμειναν σφαγῇ.

⁴⁶ Οὐδαμῶς ἐπαισχυρόμενος τὴν ἑαυτοῦ μητέρα ἢ ἀρ-
 χονόμηνον τὴν γεννητικὴν, εἶπεν· τίς ἐστὶν ἡ μήτηρ μου;
 εἰ γὰρ ἐπιστήνεται, οὐκ ἂν διῆλθε διὰ τῆς μητρὸς ἐκείνης,
 οὐδ' ἂν πρὸς αὐτῷ τῷ στανρῷ ὦν τῷ πάντων μάλιστα
 ποθονύμῳ μαθητῇ παρακατέθετο αὐτὴν ἀλλὰ τοῦτο εἶπεν
 δεῖξαι θέλων, ὅτι ἀρετῆς ἀποτύπος πάντα περιττὰ, καὶ ὅτι
 ὁ ταπεινὸς ἐργαζόμενος καὶ ἀδελφός καὶ ἀδελφὴ καὶ μήτηρ
 αὐτοῦ ἐστίν. Ἐβούλετο γὰρ ἀπαλλάξαι πλεον τοῦ τυραννικο-
 τάτου πάθους τῆς κεκοσμηθείας, ὅπερ ὡς γυνὴ πέποιθε, καὶ
 γὰρ ἤθελεν ἐπιδείξασθαι τῷ λαῷ, ὅτι κρατεῖ καὶ αὐθεντεῖ
 τοῦ παιδός, ἔδει γὰρ αὐτὴν εἰσελθοῦσαν ἀκούειν μετὰ τοῦ
 ὄχλου, ἢ μὴ τοῦτο βουλομένην ἀνακτεῖν ἕως οὗ τὸν λόγον
 καταπαύσῃ.

Καὶ ἄλλως. Τὸ τίς ἐστὶν ἡ μήτηρ μου, οὐ πρὸς τὴν
 μητέρα εἰρησθαι μοι δοκεῖ ἀποτεινόμενον· ἐκείνη γὰρ πα-
 νευλαβῶς ἔξω ἰσταμένη, καὶ μὴ δὲ παρορρησιαζομένη τὴν
 εἰσοδόν, ἐξήτει ἰδεῖν τὸν νόον ἀλλὰ πρὸς αὐτὸν ἐκείνον
 τὸν ἀκαίρως καὶ θρασέως ἐπιφωνοῦντα καὶ λέγοντα, ἡ
 μήτηρ σου καὶ οἱ ἀδελφοί σου, ὅς καλῶν οὐ μόνον
 οὐδὲν τιμῆς ὄψμα προσέθηκε τῇ κλήσει, ἀλλὰ ἐξ αὐθα-
 δείας οὐκ ἀναμείνας τὸν καιρὸν, προσκόπτει τὴν διδασκα-
 λίαν ἐβούλετο.

³ Διὰ τὴν δὲ τὸν μὲν ἐν παραβολαῖς διαλέγεται, ὅτε δὲ
 ἐπὶ τοῦ ὁμοῦς ἐδίδασκεν, οὐχ οὕτως; ὅτι τότε μὲν ὄχλος
 ἀκακος ἦν, νῦν δὲ γραμματεῖς καὶ φαρισαῖοι.

Ama napon kimenvén Jezus a házból, a
 tenger mellett ült, ² és sok sereg gyű-
 lekezett hozzá, úgy hogy ő a hajóba száll-
 ván ült, és az egész sereg a parton ál-
 lott. ³ És sokat beszélt nekik példázatok-
 ban, mondván : Ime kiment a magvető vetni.

kegyelemtől megfosztatván, az ördögök megtámadásainak
 inkább alá lettek vetve, úgy hogy örülten egymás ellen lá-
 zongának és honpolgári vérrrel megtölték Jeruzsalemet,
 miért a romaiak által tönkre is tétettek.

⁴⁶ Epen nem azért, mintha szegyenlené édes anyját,
 vagy megtagadná szülőjét, mondá : ki az én anyám? mert
 ha szegyenlette volna, nem született volna annak méhéből,
 se magán a keresztfán függvén a legkedvesebb tanítvány-
 nak őt nem ajánlotta volna : hanem ama szavakat mondá
 jelenteni akarván, hogy az erény hiányában minden egyéb
 hasztalan, és hogy a ki azt gyakorolja, az neki fivére, nő-
 vére, és anyja is. (Jegyzetünk további görög szavai, jól-
 lehet aranyzárú szent Jánosnál e hely fejtegetésében ol-
 vashatók, a katholikus hívők közérzésével ellenkezőnek.
 Maga a szent atya is egyebütt MARIÁNAK legnagyobb
 szerénységét magasztalja, s azért Istenanyja iránti tiszte-
 letünkéből a fordítást elhagyjuk).

Vagy másképp. Ama szavak : Ki az én anyám? úgy
 látszik nekem, nem terjesztettek ki s mondattak anyjára ;
 mert az legnagyobb kegyelettel künn megállván, s nem is
 követelvén a bemenetelt, kívánta látni fiát : hanem inkább
 azt illették, ki alkalmatlanul, és vakmerőn megszólítá
 (Jezust), és mondá : anyád és testvéreid ; — a ki híván őt
 nem csak semmi tiszteletszót nem csatolt hívásához, ha-
 nem önféjleg be nem várván az alkalmat, a tanítást
 félbeszakasztani akarta.

³ Miért beszél most példázatokban, mikor pedig a
 hegyen tanított, nem úgy? Mert akkor egyszerű nép volt
 jelen, most pedig az írástudók és farizeusok.

ρων τοῦ σπείραι. ⁴Καὶ ἐν τῷ σπείρειν αὐτὸν, ὃ μὲν ἔπεσε παρὰ τὴν ὁδὸν, καὶ ἦλθε τὰ πετεινὰ, καὶ κατέφαγεν αὐτά. ⁵Ἄλλα δὲ ἔπεσεν ἐπὶ τὰ πετρώδη, ὅπου οὐκ εἶχε γῆν πολλήν, καὶ εὐθέως ἐξανέτειλε, διὰ τὸ μὴ ἔχειν βάθος γῆς. ⁶ἑλίου δὲ ἀνατείλαντος ἐκαυματίσθη, καὶ διὰ τὸ μὴ ἔχειν ῥίζαν, ἐξηράνθη. ⁷Ἄλλα δὲ ἔπεσεν ἐπὶ τὰς ἀκάνθας, καὶ ἀνέβησαν αἱ ἀκάνθαι, καὶ ἀπέπνιξαν αὐτά. ⁸Ἄλλα δὲ ἔπεσεν ἐπὶ τὴν γῆν τὴν καλὴν, καὶ ἐδίδου καρπὸν, ὃ μὲν ἑκατὸν, ὃ δὲ ἐξήκοντα, ὃ δὲ τριάκοντα. ⁹Ὁ ἔχων ὦτα ἀκούειν, ἀκουέτω. ¹⁰Καὶ προσελθόντες οἱ μαθηταὶ εἶπον αὐτῷ. Διὰ τί ἐν παραβολαῖς λαλεῖς αὐτοῖς. ¹¹Ὁ δὲ ἀποκριθεὶς εἶπεν αὐτοῖς, ὅτι ὑμῖν δέδοται γινῶναι τὰ μυστήρια τῆς βασιλείας τῶν οὐρανῶν, ἐκείνοις δὲ οὐ δέδοται. ¹²Ὅστις γὰρ ἔχει, δοθήσεται αὐτῷ, καὶ περισσευθήσεται ὅστις δὲ οὐκ ἔχει, καὶ ὃ ἔχει, ἀρθήσεται ἀπ' αὐτοῦ. ¹³Διὰ τοῦτο ἐν παραβολαῖς αὐτοῖς λαλῶ, ὅτι βλέποντες οὐ βλέπουσι, καὶ ἀκούοντες οὐκ ἀκούουσιν, οὐδὲ συνιούσι. ¹⁴Καὶ ἀναπληροῦται αὐτοῖς ἡ προφητεία Ἡσαΐου ἡ λέγουσα. Ἀκοῇ ἀκούετε, καὶ οὐ μὴ συνήτε· καὶ βλέποντες βλέπετε, καὶ οὐ μὴ ἴδητε. ¹⁵Ἐπαχύνθη γὰρ ἡ

⁴És a mint vetett, némelyek az útfélre es-
tek, és jöttek a madarak, és föltették azokat.
⁵Más rész pedig a köves helyekre esett, hol
nem volt sok földje, és hamar kikelt; mert
nem volt mélyen a földben; ⁶a mint pedig
a nap fölkelt, megsütötte, és mivel nem volt
gyökere, elszáradt. ⁷Némelyek a tövisek közé
hullottak, és felnöven a tövisek elfojták azokat.
⁸Más rész pedig jó földbe esett, és gyümölcsöt
termett, némely százszorost, némely hatvan-
annyit, némely harminczannyit. ⁹A kinek füle
van a hallásra, hallja. ¹⁰S hozzájárulván tanít-
ványai mondanak neki: Miért szólasz nekik pél-
dázatokban? ¹¹Ki felelvén monda nekik: mert
nektek adatott tudni a mennyek országa titkait,
azoknak pedig nem adatott. ¹²Mert a kinek van,
adatik neki, és bővelkedik: a kinek pedig nincs,
a mije van is, elvitetik tőle. ¹³Azért szólok ne-
kik példázatokban, mert látván nem látnak, és
hallván nem hallanak; se nem értenek. ¹⁴És tel-
jesedik rajtok Izajás jóvendölése, mely így szól:
Hallván hallotok, de nem értetek; és látván lát-
tok, de még sem láttok. ¹⁵Mert megvastagodott

^{4—7} Καὶ τίς ἐστιν ὁ σπείρων; αὐτὸς ὁ Χριστός. Πό-
θεν ἐξῆλθεν; τῆς κρυφίας αὐτοῦ καὶ ἀθεάτου καταλήψεως.
ἵνα τί γέννηται; ἵνα τὸν τῆς διδασκαλίας λόγον κατασπείρῃ
τῇ οἰκουμένῃ καὶ σώσῃ τὸ οἰκίον πλάσμα, ἔργοις ἀγαθοῖς
εἰς ἐπίγνωσιν ἀναγόμενον. Χρὴ δὲ τοῦτο σκοπεῖν, ὅτι οὐ μία
τῆς ἀπολείας ἡ ὁδὸς· ἀλλὰ διάφοροι, καὶ ἀλλήλων δις-
τηκταί, καὶ οἱ μὲν παρὰ τὴν ὁδόν, εἰσὶν οἱ ῥάθυμοι καὶ
ὀλίγοι· οἱ δὲ ἐν τῇ πέτρᾳ, οἱ ἀσθενέστεροι μόνον· οἱ δὲ
ἐν ταῖς ἀκάνθαις, πολλῶν τούτων συγγνωστότεροι.

¹⁰ Τίτος ἔσκεν οἱ ἀπόστολοι τῷ κυρίῳ λέγονσιν, ὅτι
διὰ τί ἐν παραβολαῖς λέγεις τοῖς ὄχλοις; ἐπειδὴ περ φιλο-
στόργος λοιπὸν πρὸς αὐτοὺς διέκριντο· καὶ γὰρ μετὰ ταῦτα
λέγονσιν, ὅτι ἀπολύσαν τοὺς ὄχλους καὶ πάλιν, ὅτι οἶδας
ὅτι ἐσκυδαλίωσαν.

¹¹ Τίμιν δέδοται, τίσι; τοῖς παρασκευάσασιν ἑαυτοὺς
διὰ τῆς ὑπακοῆς καὶ προσοχῆς ἀξίους τοῦ δωρήματος· ἐκεῖ-
νοις δὲ οὐ δέδοται τίσι; τοῖς μὴ προαιρουμένοις λαβεῖν,
ἀλλ' ἀναξίους τῆς δωρεᾶς διὰ τῆς ἐθελόκακον αὐτῶν γνώ-
μης καὶ προαιρέσεως ἑαυτοὺς ἀποφύνασιν ὅστις γὰρ ἔχει
προαίρεσιν καὶ σπουδὴν, τούτω καὶ παρὰ τοῦ Θεοῦ δοθή-
σεται. Καὶ γὰρ ὅταν τίς προθυμίαν ἔχῃ καὶ σπουδὴν, δο-
θήσεται αὐτῷ τὰ παρὰ τοῦ Θεοῦ ἅπαντα, ὅταν δὲ τούτων
κενὸς ᾖ, καὶ τὰ παρ' ἑαυτὸν μὴ εἰσφέρῃ, οὐδὲ τὰ παρὰ
Θεοῦ δίδεται· καὶ γὰρ ὃ ἔχει φησὶ ἀρθήσεται ἀπ' αὐτοῦ,
οὐ τοῦ Θεοῦ αἰροῦντος, ἀλλὰ μὴ ζητούντος καὶ ἀνελοῦντος
ἐκ πάντων ἀποπίπτει· ἀλλὰ δὲ εἶπε καὶ ὁ δοκεῖ ἔχειν, οὐ-
δὲ γὰρ αὐτὸ τοῦτο ἔχει.

¹³ Τί δὲ ἐστιν οὐ βλέποντες οὐ βλέπουσι καὶ ἀκούον-
τες οὐκ ἀκούουσιν; ὅτι εἶδον δαίμονας ἐξελεθόντας καὶ
εἶπον, ἐν τῷ Βεελζεβούλ ἄρχοντι τῶν δαιμονίων ἐκβάλλει
τὰ δαιμόνια· ἢ ἤκουσαν τῷ Θεῷ προσάγοντα αὐτοὺς διὰ τῆς
διδασκαλίας, καὶ εἶπον, ὅτι οὐκ ἐστὶν ἀπὸ τοῦ Θεοῦ· Διὰ
δὲ καὶ τὸν προφητὴν εἰσάγει, τὰ αὐτὰ αὐτῷ ψηφισόμενον
καὶ λέγοντα, ἀκοῇ ἀκούετε καὶ οὐ μὴ συνήτε, καὶ βλέπον-
τες βλέπετε, καὶ οὐ μὴ ἴδητε, καὶ τὰ ἐξῆς; ἵνα μὴ νομίσῃ
τις κατηγορίαν φιλήν εἶναι τὰ εἰρημένα ὑπ' αὐτοῦ. Τὸ δὲ,
μηποτε ἐπιστρέψωσι καὶ ἰάσωμαι αὐτοὺς, τὴν ἐπιτεταμένην
πονηρίαν σημαίνει, καὶ τὴν μετὰ σπουδῆς ἀποστροφὴν.

^{4—7} Kicsoda a magvető? Maga a Krisztus. Honnét
ment ki? titkos és láthatlan rejtekből. Miért született?
hogy a tanítás magvát hintse el a világon, és üdvözítse
saját alkotmányát, jó cselekedetek által azt ismeretre ve-
zetvén. Szükség pedig arra figyelniünk, hogy a veszélynek
nem egy az útja, hanem sokféle, és egymástól távol eső.
Nevezetesen az utmelléke jelenti a könnyelműeket és gon-
datlanokat; a kőszikla, a gyengébbeket csak; végre a tűske
azokat, kik ezeknél sokkal méltóbbak a bocsánatra.

¹⁰ Miért mondják az apostolok az Urnak: miért
beszélsz a seregeknek példázatokban? mert szeretet-
tel viseltettek irántuk; ugyanis ezek után mondják:
bocsásd el a seregeket; és ismét: tudod, hogy meg-
botránkoztak.

¹¹ Nektek adatott. Kiknek? A kik engedelmesség
és figyelem által magukat az ajándokra méltókká készítik.
Amazoknak pedig nem adatott. Kiknek? A kik elfogadni
nem szándékoznak, hanem magukat méltatlanokul tüntetik
ki az ajándokra, rossz érzelmük és szándokuk által; ugyanis
a kinek szándoka és szorgalma van, annak Isten által is
adatik. Ha tudnillik valaki készséget és igyekezetet mutat,
annak Istentől minden megadatik: ha pedig azok nélkül
szükszálkodik, a magáét sem teheti el, se pedig Istentől nem
nyer; mert, ugymond, a mije van, elvétetik tőle; nem hogy
Isten venné el, hanem mivel nem keres, és nem gyűjt, te-
hát mindenből kipusztul. Jól mondta pedig: a mije látszik
lenni, miután még az sem az övé.

¹³ Mi az, hogy látván nem látnak, és hallván nem
hallanak? Mert látták az ördögöket kiűzetni, és azt mon-
dák, hogy Beelzebul, az ördögök fejedelme, által űzi ki
az ördögöket; hallották, mint téríti tanítása által őket Is-
tenhez, és azt mondák: nem Istentől való. Miért hozza fel
a profétát is, ki ugyanazt bizonyítja neki: hallván hallani
fogjátok, de nem értitek, s szemlélve szemlélni fogjátok,
de nem látjátok, és a többi? Hogy ne gondolja valaki az
által mondottakat csekély vádnak lenni. Az pedig: hogy
meg ne térjenek, és azután meggyógyítsam őket, a megsza-
kaszott gonosztságot jelenti, és a gyors megtérést.

καρδία τοῦ λαοῦ τούτου, καὶ τοῖς ὡοὶ βαρέως ἤκουσαν, καὶ τοὺς ὀφθαλμοὺς αὐτῶν ἐκάμυσαν, μήποτε ἴδωσι τοῖς ὀφθαλμοῖς, καὶ τοῖς ὡοὶ ἀκούσωσι, καὶ τῇ καρδίᾳ συνῶσι, καὶ ἐπιστρέψωσι, καὶ ἰάσονται αὐτούς. ¹⁶ Ὅμως δὲ μακάριοι οἱ ὀφθαλμοί, ὅτι βλέπουσι, καὶ τὰ ὧτα, ὅτι ἀκούει. ¹⁷ Ἀμὴν γὰρ λέγω ὑμῖν ὅτι πολλοὶ προφητῆται καὶ δίκαιοι ἐπεθύμησαν ἰδεῖν ἃ βλέπετε, καὶ οὐκ εἶδον, καὶ ἀκοῦσαι ἃ ἀκούετε, καὶ οὐκ ἤκουσαν. ¹⁸ Ὅμως οὖν ἀκούσατε τὴν παραβολὴν τοῦ σπειρόντος. ¹⁹ Παντὸς ἀκούοντος τὸν λόγον τῆς βασιλείας, καὶ μὴ συνιέντος, ἔρχεται ὁ πονηρὸς, καὶ ἀρπάζει τὸ ἐσπαρμένον, ἐν τῇ καρδίᾳ αὐτοῦ· οὗτός ἐστιν ὁ παρὰ τὴν ὁδὸν σπαρεῖς. ²⁰ Ὁ δὲ ἐπὶ τὰ πετρώδη σπαρεῖς, οὗτός ἐστιν ὁ τὸν λόγον ἀκούων, καὶ εὐθὺς μετὰ χαρᾶς λαμβάνων αὐτόν. ²¹ οὐκ ἔχει δὲ ῥίζαν ἐν ἑαυτῷ, ἀλλὰ πρόσκαιρός ἐστι· γενομένης δὲ θλίψεως ἢ διωγμοῦ διὰ τὸν λόγον, εὐθὺς σκανδαλίζεται. ²² Ὁ δὲ εἰς τὰς ἀκάνθας σπαρεῖς οὗτός ἐστιν ὁ τὸν λόγον ἀκούων, καὶ ἡ μέριμνα τοῦ αἰῶνος τούτου, καὶ ἡ ἀπάτη τοῦ πλούτου συμπνίγει τὸν λόγον, καὶ ἄκαρπος γίνεται. ²³ Ὁ δὲ ἐπὶ τὴν

e népek szíve, és füleikkel nehezen hallanak, és szemeket behunyják, hogy netalán lássanak szemekkel, és halljanak füleikkel, és szívökkel értsenek, és megtérjenek, és meggyógyítsam őket. ¹⁶ A ti szemeitek pedig boldogok, mert látnak, és fületek, mert hallanak. ¹⁷ Bizony mondom nektek, hogy sok proféta és igaz kívánta látni, a miket láttok, de nem láthatták: és hallani a miket hallotok, de nem hallották. ¹⁸ Ti tehát halljátok a magvetőnek példázatát. ¹⁹ Mind az, ki hallja az ország igéjét és nem érti, eljővén a gonosz, és elragadván a vetést szívéből: ő az, ki az útfélre vettetett, ő az, ki hallja az igét, és tüstént örömmel fogadja; ²¹ de nincs gyökere magában, hanem ideiglenes; ha pedig háboruság és üldözés támad az igéért, azonnal megbotránkozik. ²² A ki a tövisek közé vettetett: ez az, ki hallja az igét, de e világi szorgoskodás, és a gazdagság csalfasága elfojtja az igét, és gyümölcstelenné lesz. ²³ A ki pedig jó földbe vet-

¹⁶) Εἰπὼν δὲ, ὅτι μακάριοι ὑμῶν οἱ ὀφθαλμοί, ὅτι βλέπουσι, καὶ τὰ ὧτα, ὅτι ἀκούει· οὐ ταύτην λέγει τὴν ὁψιν, ἀλλὰ τὴν ἀπὸ διανοίας· καὶ γὰρ αὐτοὶ οὗτοι Ἰουδαῖοι ἦσαν, καὶ ἐν τοῖς αἰῶσις τεθραυμένοι λόγοις, ἀλλ' οὐδὲν παρεβίασαν ἀπὸ τῆς προφητείας· ἐπειδὴ ἀγαθὴν εἶχον προαίρεσιν καὶ γνώμην, διὸ ἐπήγγειεν, ὅτι πολλοὶ προφητῆται καὶ δίκαιοι ἐπεθύμησαν ἰδεῖν ἃ βλέπετε, καὶ οὐκ εἶδον, καὶ ἀκοῦσαι ἃ ἀκούετε καὶ οὐκ ἤκουσαν, τὴν παρουσίαν τὴν ἐμὴν φησι, τὰ θαύματα ταῦτα, τὴν φωνήν, τὴν διδασκαλίαν· ἐκείνοι μὲν γὰρ τῇ πίστει μόνον ἐθέσαντο, οὗτοι γὰρ καὶ τῇ ὁψει. ^{19–23}) Αἰνέταιται δὲ ὁ λόγος τοῖς διὰ ἡθελμίαν ἀποβαλόντας τὸν νοητὸν σπόρον, καὶ μηδὲ ὅλους διεξαμένους τὸν λόγον, ἀλλὰ λίγον ἡρησαμένους, οἱ καὶ ἐπὶ τοῦ διαβόλου ἀρπάζονται; ἥτοι τοὺς φιληθόνους σημαίνει ὁ λόγος καὶ τῶν κοσμικῶν ἐπιθυμιῶν δοῦλους, οὗτοι γὰρ εἰς τὴν ὁδὸν σκληρὰ καὶ μὴ ἀροτριωθῆσιν, οὕτως καὶ νοήσωσι, πρὸς ὀλίγον κατήχοντες, παρέχονσι τοῖς ἀκαθάρτοις δαιμονίοις ἀρπαγεῖν τὸν λόγον ἐκ τῆς καρδίας αὐτῶν. Εἴτα φησί, ἀλλὰ δὲ ἐπεσιν ἐπὶ τὰ πετρώδη, καὶ τὰ ἐξῆς, οὗτοι δὲ εἰς τὴν ἀσθενεῖς κρείττονες τῶν ἡθελμίων, ἐκείνοι γὰρ μήτε πειρασμοῦ συμβάντος ἐξ ὀλιγορίας ἀπομαραίνονσι τὴν διδασκαλίαν, οὗτοι δὲ προθύμως δέχονται, βραχείας δὲ θλίψεως ἢ διωγμοῦ καταλαβόντος, ἐπὶ τὰ γέγραπτα τρέπονται σκανδαλισθέντες. Ἀλλὰ δὲ ἐπεσιν ἐπὶ τὰς ἀκάνθας, οὗτοι εἰς τὴν διὰ φρονητῶν ἀποπνίγοντες τὸν λόγον, οὗτοι καὶ ποιήσωσι τι χρηστόν, ὑπὲρ ἀναπνέωσιν αἱ μέριμναι, ὥς ἄγρια ἀκανθὰ, καὶ ἀποπνίγονται τὰς ἀγαθὰς πράξεις, καὶ ποιοῦσιν ἀσθενεῖς, οὐκ ἔωσαν αὐτὰς πλατυνθῆναι καὶ εἰς ἔψος προβῆναι προκοπῆς.

Ἀλλὰ δὲ ἐπεσιν ἐπὶ τὴν γῆν τὴν καλὴν, οὗτοι διὰ τὸ τῆς ἀρετῆς ποικίλον, πολυπλοκῶς αἰσθάνονται τὰς καρποποιίας καὶ διάφορον δεικνύουσι τὴν καρποφορίαν.

Εἰσάγει δὲ καὶ τῆς ἀρετῆς διαφόρους τρόπους· φιλήσθωπος γὰρ ὢν οὐ μίαν ἐπέδειξεν ὁδόν, οὐδὲ εἶπεν· ἐὰν μὴ τις ἑκατὸν ποιήσῃ, ἐξέπεσεν, ἀλλὰ καὶ ὁ τὰ ἐξήχοντα ποιοῦν σώζεται καὶ οὐδὲ οὕτως μόνος, ἀλλὰ καὶ ὁ τὰ τριῶντα. Τοῦτο δὲ ἐποίησεν, ἐκκόλον κατασκευάζων τὴν σωτηρίαν. Ἔστι δὲ τὰ ἑκατὸν, παρρησία καὶ ἀκρημοσύνη μετὰ τῶν λοιπῶν ἀρετῶν, τὰ ἐξήχοντα γάμος σεμνὸς καὶ σώφρων, μεριζόμενος μετὰ τοῦ Χριστοῦ τὰ ἐνάχοντα· τὰ τριῶντα

¹⁶) Az által: boldogok a ti szemeitek, mert látják és fületek, mert hallják, nem ezt a látást jelenti, hanem az értelmit; mert hisz ők is zsidók voltak és ugyanazon tanokban nevelkedtek föl, de még sem értett nekik a jövődőlés, mert jó szándékuk és érzések vala. Azért folytatá: hogy sok proféta és igaz kívánta azokat látni, melyeket ti láttok, de nem láttátok; és hallani, a miket hallotok, de nem hallottátok; az én eljövetelemet, ugymond, a csodákat, a szózatot, tanítást; azok csak hittel látták, ezek pedig szemmel is.

^{19–23}) A beszéd azokra czéloz, kik könnyelműség által elvetik az értelmi magot, és éppen nem fogadják be az igét, hanem neveltségnek tartják, kik is az ördög által elragadtatnak; vagy jelenti azokat az ige, kik kéjszertők, és a világi vágyok szolgálai; mert ezek hasonlóak a kemény és szántatlan uthoz, kik habár felfogják is, keves időre tartván azt meg, a tisztátalan ördögöknek engedik elragadni az igét szívéből. Azután mondja: más mag a szikla fölé esett, és a többi. Ezek a gyengék, kik a könnyelműeknél jobbak; mert azok kisértet közbejötté nélkül is csupa tunyaságból elhanyagolják a tanítmányt: ezek pedig készséggel fogadják ugyan, de kis szorongatás, és üldözés állván be rosszabbra fordulnak, s megbotránkoznak.

Más pedig a tövisek közé esett. Ezek olyanok, kik a sok gond által elfojtják az igét, s kik, ha cselekesnek is holmi jót, a tulságos gondok akadályozzák őket, mint a mezei tövisek, és elnyomják a jó cselekedeteket, s erőtlenné teszik, nem engedvén azokat gyarapodni, s az előmenet magasságára fölvergődni.

Más ismét jó földbe esett. Ezek a sokféle erény által sokszorozzák a gyümölcsözést, és különféle bőséget eszközölnek.

Felhozza az erény különféle módjait is; mert kegyes levén nem egy utat mutatott, se nem mondta: ha valaki száz annyit nem terem, kiesik: hanem a ki hatvanannyit hoz is, üdvözüli; sőt nem csak ez, hanem az is, ki harminczannyit mutat elő. Ezt pedig cselekedte, meg akarván könnyíteni az üdvösséget. A százannyi jelenti a szűzességet, és szegénységet a többi erényekkel együtt; a hatvanszoros szám a tisztas és szemérmes házasságot, mely javait a

γῆν τὴν καλὴν σπαρεῖς, οὗτός ἐστιν ὁ τὸν λόγον ἀκούων καὶ συνιών, ὃς δὴ καρποφορεῖ, καὶ ποιεῖ, ὁ μὲν ἑκατόν, ὁ δὲ ἐξήκοντα, ὁ δὲ τριάκοντα. ²⁴ Ἀλλήν παραβολὴν παρέθηκεν αὐτοῖς, λέγων, ὁμοιωθήη ἡ βασιλεία τῶν οὐρανῶν ἀνθρώποι σπείραντι καλὸν σπέρμα ἐν τῷ ἀγρῷ αὐτοῦ. ²⁵ Ἐν δὲ τῷ καθεύδειν τοὺς ἀνθρώπους, ἦλθεν αὐτοῦ ὁ ἐχθρὸς, καὶ ἐσπείρε ζιζάνια ἀνὰ μέσον τοῦ σίτου, καὶ ἀπῆλθεν. ²⁶ Ὅτε δὲ ἐβλάστησεν ὁ χόρτος, καὶ καρπὸν ἐποίησε, τότε ἐγήγῃ καὶ τὰ ζιζάνια. ²⁷ Προσελθόντες δὲ οἱ δοῦλοι τοῦ οἰκοδεσπότου, εἶπον αὐτῷ· Κύριε, οὐχὶ καλὸν σπέρμα ἐσπείρας ἐν τῷ σῷ ἀγρῷ; πόθεν οὖν ἔχει ζιζάνια. ²⁸ Ὁ δὲ ἔφη αὐτοῖς· Ἐχθρὸς ἀνθρώπου τοῦτο ἐποίησεν· οἱ δὲ δοῦλοι εἶπον αὐτῷ· Θέλεις οὖν ἀπελθόντες συλλέξωμεν αὐτά; ²⁹ Ὁ δὲ ἔφη· Οὐ· μήποτε συλλέγοντες τὰ ζιζάνια, ἐκρίζωσιντε ἅμα αὐτοῖς τὸν σῖτον. ³⁰ Ἀφετε συναυξάνεσθαι ἀμφότερα μέχρις

ὁμοίως γένος σπέρματος καὶ σώρων, τὴν τρίτην διδοὺς μοῖραν, προθήλως, καὶ τῶν λοιπῶν φυλαττομένων πεισῶν δεσποτικῶν ἐντολῶν.

²⁴) Ὁμοιωθῇ ἡ βασιλεία τῶν οὐρανῶν ἀνθρώποι σπείροντι. Ἄγρος ἐστὶν ὁ κόσμος, ὁ σπείρας, ὁ νὺξ τοῦ ἀνθρώπου, τὸ καλὸν σπέρμα, οἱ υἱοὶ τῆς βασιλείας, τὰ ζιζάνια, οἱ υἱοὶ τοῦ ποτηροῦ, ἤτοι οἱ αἰρετικοί, ὁ σπείρας αὐτὰ, ὁ διάβολος, οἱ καθεύδοντες ἄνθρωποι, ὁ μὴ προσέχων μὴ δὲ ἐρηγορῶς τῶν ἀνθρώπων τοὺς, ἀλλ' ἔπνο ἀμελείας κεκαρωμένος, οἱ δὲ δοῦλοι ἀγγελοὶ εἰσὶν, ὃς ἐπισχεῖν ὁ νὺξ τοῦ ἀνθρώπου ἀνασπάσαι τὰ ζιζάνια, διδοὺς καιρὸν μετανοίας, εἰδὼς ὅτι ἐκ μεταβολῆς τὸ ζιζάνιον θνήσκει γένεσθαι σίτος. Οὐκ ἐν ἀρχῇ δὲ τοῦ εὐαγγελίου ἐγάνησαν αἱ αἱρέσεις, αἱ εἰς ζιζάνια, ἀλλ' ὅτε ἐβλάστησεν ὁ χόρτος καὶ καρπὸν ἐποίησεν, τότε ἐστὶν ὅτε τοῦ εὐαγγελίου ὁ λόγος, εἰς πᾶσαν τὴν γῆν ἐπλερέθη, ὥστε γὰρ μετὰ τὸ σπαρῆναι τὸν σῖτον, ἐσπάρη τὰ ζιζάνια, οὕτω μετὰ τοὺς προφήτας, οἱ ψευδοπροφῆται καὶ μετὰ τοὺς ἀποστόλους οἱ ψευδαπόστολοι, καὶ μετὰ τὸν Χριστὸν ὁ ἀντίχριστος.

Παρὰ μὲν γὰρ τὴν ἀρχὴν συσπείρονται ἑαυτοὺς οἱ αἰρετικοί, ἐπειδὴ ἂν δὲ πολλὴν λάβωσι παρορησίαν καὶ λόγον πρὸς αὐτοὺς μεταδῶ, τότε τὸν ἰὸν ἐκχέουσιν.

²⁵) Ἐχθρὸν δὲ ἄνθρωπον τὸν διάβολον καλεῖ, διὰ τὴν εἰς ἀνθρώπους βλάβην.

²⁷) Τῆος ἐκεῖ ἐισάγει τοὺς δοῦλους λέγοντας τὸ γεννημένον, καὶ κατεπείγοντας ἤδη τὰ ζιζάνια ἀναπαῖσαι; δεικνύων τὴν μέριμναν αὐτῶν, οὐχ ἑαυτοῖς δὲ ἐπιτρέπονσιν, ἀλλὰ τοῦ δεσπότου τὴν γνῶμην ἀναμένουσιν, ὁ δὲ δεσπότης κωλύει, οὐδὲ γὰρ δεῖ φονεῖν αἰρετικόν τοῦτο γὰρ δηλοῖ τὸ· θέλεις ἀπελθόντες συλλέξωμεν αὐτά, καὶ γὰρ φονεομένων τῶν αἰρετικῶν, πόλεμος ἐμμελεῖ ἀσπονδος εἰς τὴν οἰκονομίην ἐισάγεσθαι.

²⁹) Τὸ δὲ μήποτε συλλέγοντες τὰ ζιζάνια. τοῦτο φησι, ὅτι εἰ μέλλοιτε κινεῖν ὅπλα καὶ κατασφάττειν τοὺς αἰρετικούς· ἀνάγκη πολλοὺς καὶ τῶν ἁγίων σγκαταβάλλεσθαι, ἂν τοῖνυν προλαβόντες ἐκρίζωσιντε αὐτοὺς, λυμαινέσθαι τῷ μέλλοντι γένεσθαι σίτω, οὐ τοῖνυν ἐπιστοιμίζιν καὶ ἐκκόπτειν τὴν παρορησίαν τῶν αἰρετικῶν κωλύει, ἀλλὰ τὸ κατασφάττειν αὐτούς.

³⁰) Διὰ πρῶτον τὰ ζιζάνια, ἵνα μὴ φοβηθῶσιν οἱ θερισταί, ὡς συναπαγομένον αὐτοῖς τοῦ σίτου, γὰρ δὲ σκοπεῖν καὶ τοῦ δεσπότου τὴν ἡμερότητα, ὅτι ἀναμένει τῶν ζιζανίων τὴν ἐπιστοροῦν ἰσὺς γίνονται σίτος, ἂν δὲ μέριμνα μὲν ὦσι ζιζάνια, τότε φησι ἐρῶ τοῖς θερισταῖς ἦγον τοῖς ἀγγέλοις συλλέξατε καὶ θέσατε εἰς δεσμὸν, ὅπερ δηλοῖ τὴν αἰώνιον αὐτῶν κατεδίκην, εἰς δεσμὸν δὲ εἶπεν, ὡς ἅμα

tetett, ez az, ki hallja az igét, és érti, és gyümölcsöt hoz, és terem némely száz annyit, némely hatvanannyit, némely harminczannyit.

²⁴) Más példázatot adott elő, mondván: Hasonló a mennyek országa egy emberhez, ki jó magot vetett földébe.

²⁵) Midőn pedig aludtak az emberek, eljött ellensége, konkolyt vetett a buza közé, és eltávozott.

²⁶) A mint a vetés felnövekedett, és gyümölcsöt termett: akkor föltetszett a konkoly is.

²⁷) Erre a családtya szolgálai eljövén kérdezék őt: Uram, nemde jó magot vetettél földedbe, honnét vette tehát a konkolyt?

²⁸) Ki felele nekik: Ellenséges ember cselekedte azt. A szolgálak ismét kérdezék őt: Akarod-e, hogy menjünk, és kiszedjük a konkolyt?

²⁹) Ki felele: Nem, hogy a konkolyt irtván ki ne tépjétek vele a buzát is.

³⁰) Hagyjátok mind a kettőt nőni aratásig; ara-

Krisztussal megosztja; a harminczannyi hasonlólag a tiszt és szemérmes házasságot, mely a harmadrészt adja oda, világos, az Urnak minden egyéb parancsait is megtartván.

²⁴) Hasonló a mennyek országa a magvető emberhez. A föld a világ; a magvető, az ember fia; a jó mag jelenti az ország fiait; a konkoly a gonoszak fiait, vagy az eretnekeket; annak vetője az ördög; az alvó emberek alatt értetik a nem figyelő, se föl nem ébredő, hanem a gondatlanság álmában elmerült emberi ész; a szolgálak alatt pedig az angyalok, kiket az ember fia elküldött kitépni a konkolyt, a megtérésre alkalmat adván, s tudván, hogy elváltozás által a konkoly buzává válhatik. Nem jelentek meg pedig az evangelium kezdetén az eretnekségek, melyeket jelent a konkoly, hanem miután főlarszadott a vetés, és termővé vált; azaz: miután az evangelium igéje az egész földre kiterjedett; mert valamint a buza vetése után hintették a konkoly: ugy a proféták után jöttek az álproféták, az apostolok után a hamis apostolok, Krisztus után az antikrisztus.

Kezdetben tudnillik elrejtik magukat az eretnekek, miután pedig inkább fölbátorodnak, és a tanban valaki osztozik velök: akkor kiöntik mérgüket.

²⁵) Ellenséges embernek az ördögöt veszi, mert az embereknek ártalmas.

²⁷) Miért hozza tel a szolgálakat, hogy elbeszéljék azt, a mi történt, és a konkoly kiirtását sürgetik? megmutatandó gondoskodásukat; nem biznak pedig önmagukban, hanem az Urnak akaratát várják be. Az Ur pedig eltiltja, mert nem szabad az eretneket megölni. Ezt jelenti: akarod-e, hogy elmenvén összegyűjtsük azt? mert ha az eretnekek megölettetnének, engesztelhetlen háboru gyulna ki a világban.

²⁹) Az pedig: nehogy összegyűjtven a konkolyt stb. annyit mond: ha fegyvert fogtok, és az eretnekeket pusztitjátok: elkerülhetlenül a szentekből is sok megfogatik, s ugy eleve az irtáshoz fogván ártatok a leendő buzának. Nem tiltja tehát elnémitani az eretnekeket, és elbizakodásukat megtörni: hanem csak elveszteni őket.

³⁰) Miért előbb a konkolyt? hogy ne féljenek az aratók, mintha vele együtt elvonatnék tőlök a buza. Figyelni kell továbbá az Ur szelidségére, ki várakozik a konkoly elváltozására, hogy egyenlő legyen a buzával; ha pedig végig konkoly marad, akkor, ugymond, meghagyom az aratóknak, vagyis az angyaloknak: gyűjtsétek össze, és kössétek kévékbe, a mi örökös kárhozatukat jelenti. Kévéket mon-

τοῦ θερισμοῦ, καὶ ἐν καιρῷ τοῦ θερισμοῦ ἐρῶ τοῖς θερισταῖς, συλλέξατε πρῶτον τὰ ζιζάνια, καὶ δήσατε αὐτὰ εἰς δέσμας, πρὸς τὸ κατακαῦσαι αὐτά, τὸν δὲ οἶτον συναγάγετε εἰς τὴν ἀποθήκην μου.

³¹ Ἄλλην παραβολὴν παρέθηκεν αὐτοῖς, λέγων Ὅμοία ἐστὶν ἡ βασιλεία τῶν οὐρανῶν κόκκῳ σινάπεως, ὃν λαβὼν ἄνθρωπος ἐσπείρει ἐν τῷ ἄγρῳ αὐτοῦ. ³² Ὁ μικρότερον μὲν ἐστὶ πάντων τῶν σπερμάτων, ὅταν δὲ αὐξηθῇ, μεῖζον πάντων τῶν λαχάνων ἐστί, καὶ γίνεται δένδρον. ὥστε ἐλθεῖν τὰ πετεινὰ τοῦ οὐρανοῦ, καὶ κατασκηροῦν ἐν τοῖς κλάδοις αὐτοῦ. ³³ Ἄλλην παραβολὴν ἐλάλησεν αὐτοῖς Ὅμοία ἐστὶν ἡ βασιλεία τῶν οὐρανῶν ζύμῃ, ἣν λαβοῦσα γυνὴ ἔκρυπεν εἰς ἀλεύρου σάτα τρία, ἕως οὗ ἐξυμώθῃ ὅλον. ³⁴ Ταῦτα πάντα ἐλάλησεν ὁ Ἰησοῦς ἐν παραβολαῖς τοῖς ὄχλοις, καὶ χωρὶς παραβολῆς οὐκ ἐλάλει αὐτοῖς, ³⁵ ὅπως πληρωθῇ τὸ φηθὲν διὰ τοῦ προφήτου, λέγοντος Ἀνοίξω ἐν παραβολαῖς τὸ στόμα μου ἐρεῖξομαι κεκρυμμένα

πάντων, μοιῶν, φονέων, ἀσελγῶν, αἰρετικῶν ἐκβαλλομένων, ὡς ἐν μιᾷ τάξει εἶναι, εἰ καὶ διάφοροι αἱ πράξεις. Ἀποθήκας δὲ λέγει τὰς οὐρανίους μονὰς, ἐν αἷς οἱ ἄγιοι ὡς σίτος ἀποτίθενται.

^{31—32} Κόκκῳ σινάπεως τὴν βασιλείαν τῶν οὐρανῶν ἀπεικασεν, ἐπειδὴ ὥσπερ μικρὸν σπῆρον ἔχει τὸ λάχανον τοῦτο, αὐξηθὲν δὲ μεῖζον γίνεται τῶν λαχάνων πάντων, οὕτω καὶ ἐπὶ τοῦ κηρύγματος γίγνεται, καὶ γὰρ πάντων ἦσαν ἀσθενέστεροι οἱ ἀπόστολοι, καὶ πάντων ἐλάττω, ἀλλ' ὅμως ἐπειδὴ μεγάλῃ ἦν ἡ ἐν αὐτοῖς δύναμις, ἐξῆλθον πᾶσι τοῖς οἰκουμένης καὶ ἐξετάθη τὸ κήρυγμα, πετεινὰ δὲ οὐρανοῦ καλεῖ τοὺς ἐψηλοτέρους τῷ φρονήματι καὶ πατὴρ γεωδὸν ἀνοίξοντας, τοὺς ἔχοντας τὴν τοῦ Θεοῦ σκέπην, διὰ τῆς τοῦ εὐαγγελίου διδασχῆς.

Ἀἱ διαφοραὶ τῆς βασιλείας βασιλεία δὲ τῶν οὐρανῶν καὶ βασιλεία τοῦ Θεοῦ λέγεται ἡ πρώτη Χριστοῦ παρουσία, λέγεται βασιλεία καὶ ἡ ἀνάστασις, λέγεται βασιλεία καὶ αὐτὸ τὸ κήρυγμα, ὡς τῆς βασιλείας πρόξενος, λέγεται βασιλεία τῶν οὐρανῶν καὶ αὐτὴ ἡ ἀπόλαυσις καὶ ἡ κτῆσις τῶν αἰώνιων ἀγαθῶν, λέγεται βασιλεία καὶ ἡ δευτέρα παρουσία τοῦ Χριστοῦ.

³³ Ὅσπερ τὸ πολὺ ἄλεον μεθίστησιν ἡ ζύμη, μικρὰ οὖσα, εἰς τὴν ἐαντὶς ἰσχύϊν, οὕτω φησι καὶ ὑμεῖς οἱ μαθηταί μου, τὸν πάντα κόσμον μεταστήσετε ὅλγοι ὄντες, εἰς τὴν τῆς ἀληθείας ἐπὶ γῶσιν καὶ ὥσπερ ἡ ζύμη τότε τὸ φύραμα ζυμοῖ, ὅταν μὲν τῷ ἀλέρῳ, τοῦτο γὰρ δηλοῖ τὸ ἐκρυπτεῖν οὕτω καὶ ὑμεῖς ὅταν κολλήθῃτε καὶ ἐνωθῇτε τοῖς πολεμοῦσιν ὑμῖν, τότε αὐτῶν περιέσσεθε. Καὶ καθάπερ ἐκεῖνη καταχρῶνται μὲν τῷ ἀλέρῳ, οὐκ ἀφανίζεται δὲ, ἀλλὰ καταμικρὸν πρὸς τὴν ἐαντὶς ἔξιν μεταποιεῖ πάντα τὸν αὐτὸν τρόπον καὶ ἐπὶ τοῦ κηρύγματος τοῦτον συμβήσεται. Τρία δὲ σάτα εἰπὼν τὰ πολλὰ εἶρηκεν.

Ἡ καὶ οὕτως. Γυνὴ ἐστὶν ἡ ἐκκλησία, ζύμη ἡ διδασκαλία, ἄλεον σάτα τρία ἡ ψυχὴ ὁ νοῦς καὶ τὸ σῶμα, ἡ τὸ λογιστικὸν τὸ θυμικὸν καὶ τὸ ἐπιθυμητικόν, ἡ τὰ ἐκ τῶν ἐθνῶν συντήματα, διὰ τὸ εἰς πᾶσαν τὴν γῆν ἐξέλθουθῆναι τὸ εὐαγγελικὸν κήρυγμα.

³⁵ Λαλεῖ δὲ ὁ εὐαγγελιστὴς τὸν προφήτην εἰσαγεῖ προαφωνοῦντα περὶ τῶν παραβολῶν, καὶ λέγοντα, ἀνοίξω ἐν παραβολαῖς τὸ στόμα μου καὶ τὰ ἐξῆς; ἵνα δεῖξῃ μὴδὲν καιροτομοῦντα τὸν Κύριον ἡμῶν καὶ Θεὸν Ἰησοῦν Χριστόν ἐλάλει δὲ ἐν παραβολαῖς, εἰς ἐρώτησιν τοῖς ὄχλοις προτροπόμενος, ὅμως ἐπειδὴ οὐδεὶς ἐξ αὐτῶν ἠρώτησεν, ἀρεῖς αὐτοῖς ἀπηλθεν.

τάσκειν αὐτὸν ἀνοίξω τὸ στόμα μου καὶ τὰ ἐξῆς; ἵνα δεῖξῃ μὴδὲν καιροτομοῦντα τὸν Κύριον ἡμῶν καὶ Θεὸν Ἰησοῦν Χριστόν ἐλάλει δὲ ἐν παραβολαῖς, εἰς ἐρώτησιν τοῖς ὄχλοις προτροπόμενος, ὅμως ἐπειδὴ οὐδεὶς ἐξ αὐτῶν ἠρώτησεν, ἀρεῖς αὐτοῖς ἀπηλθεν.

ἡ τὸ λογιστικὸν τὸ θυμικὸν καὶ τὸ ἐπιθυμητικόν, ἡ τὰ ἐκ τῶν ἐθνῶν συντήματα, διὰ τὸ εἰς πᾶσαν τὴν γῆν ἐξέλθουθῆναι τὸ εὐαγγελικὸν κήρυγμα.

ἡ τὸ λογιστικὸν τὸ θυμικὸν καὶ τὸ ἐπιθυμητικόν, ἡ τὰ ἐκ τῶν ἐθνῶν συντήματα, διὰ τὸ εἰς πᾶσαν τὴν γῆν ἐξέλθουθῆναι τὸ εὐαγγελικὸν κήρυγμα.

ἡ τὸ λογιστικὸν τὸ θυμικὸν καὶ τὸ ἐπιθυμητικόν, ἡ τὰ ἐκ τῶν ἐθνῶν συντήματα, διὰ τὸ εἰς πᾶσαν τὴν γῆν ἐξέλθουθῆναι τὸ εὐαγγελικὸν κήρυγμα.

ἡ τὸ λογιστικὸν τὸ θυμικὸν καὶ τὸ ἐπιθυμητικόν, ἡ τὰ ἐκ τῶν ἐθνῶν συντήματα, διὰ τὸ εἰς πᾶσαν τὴν γῆν ἐξέλθουθῆναι τὸ εὐαγγελικὸν κήρυγμα.

ἡ τὸ λογιστικὸν τὸ θυμικὸν καὶ τὸ ἐπιθυμητικόν, ἡ τὰ ἐκ τῶν ἐθνῶν συντήματα, διὰ τὸ εἰς πᾶσαν τὴν γῆν ἐξέλθουθῆναι τὸ εὐαγγελικὸν κήρυγμα.

ἡ τὸ λογιστικὸν τὸ θυμικὸν καὶ τὸ ἐπιθυμητικόν, ἡ τὰ ἐκ τῶν ἐθνῶν συντήματα, διὰ τὸ εἰς πᾶσαν τὴν γῆν ἐξέλθουθῆναι τὸ εὐαγγελικὸν κήρυγμα.

ἀπὸ καταβολῆς κόσμου. ³⁶ Τότε ἀφίς τοὺς ὄχλους, ἦλθεν εἰς τὴν οἰκίαν ὁ Ἰησοῦς, καὶ προσήλθον αὐτῷ οἱ μαθηταὶ αὐτοῦ, λέγοντες· Φράσον ἡμῖν τὴν παραβολὴν τῶν ζιζανίων τοῦ ἀγροῦ. ³⁷ Ὁ δὲ ἀποκριθεὶς εἶπεν αὐτοῖς· Ὁ σπείρων τὸ καλὸν σπέρμα, ἐστὶν ὁ υἱὸς τοῦ ἀνθρώπου. ³⁸ Ὁ δὲ ἀγρὸς, ἐστὶν ὁ κόσμος, τὸ δὲ καλὸν σπέρμα, οὗτοί εἰσιν οἱ υἱοὶ τῆς βασιλείας, τὰ δὲ ζιζάνια, εἰσὶν οἱ υἱοὶ τοῦ πονηροῦ. ³⁹ Ὁ δὲ ἐχθρὸς ὁ σπείρας αὐτὰ, ἐστὶν ὁ διάβολος, ὁ δὲ θερισμός, ἐστὶν ἡ συντέλεια τοῦ αἰῶνος, οἱ δὲ θερισταί, ἄγγελοι εἰσιν. ⁴⁰ Ὡς περ οὖν συλλέγεται τὰ ζιζάνια, καὶ πυρὶ καίεται· οὕτως ἔσται ἐν τῇ συντέλειᾳ τοῦ αἰῶνος τούτου. ⁴¹ Αποστελεῖ ὁ υἱὸς τοῦ ἀνθρώπου τοὺς ἄγγέλους αὐτοῦ, καὶ συλλέξουσιν ἐκ τῆς βασιλείας αὐτοῦ πάντα τὰ σκάνδαλα, καὶ τοὺς ποιοῦντας τὴν ἀνομίαν. ⁴² Καὶ βαλοῦσιν αὐτοὺς εἰς τὴν κάμινον τοῦ πυρός· ἐκεῖ ἔσται ὁ κλαυθμὸς καὶ ὁ βρυγμὸς τῶν ὀδόντων. ⁴³ Τότε οἱ δίκαιοι ἐκλάμπουσιν ὡς ὁ ἥλιος, ἐν τῇ βασιλείᾳ τοῦ πατρὸς αὐτῶν. Ὁ ἔχων ὅτα ἀκούειν. ⁴⁴ Πάλιν ὁμοία ἐστὶν ἡ βασιλεία τῶν οὐρανῶν θησαυρῷ κεκρυμμένῳ ἐν ἀγρῷ, ὃν εὐρὺν ἀνθρώπος ἐκρυψε, καὶ ἀπὸ τῆς χαρᾶς αὐτοῦ ὑπάγει, καὶ πάντα ὅσα ἔχει, πωλεῖ, καὶ ἀγοράζει τὸν ἀγρὸν ἐκεῖνον. ⁴⁵ Πάλιν ὁμοία ἐστὶν ἡ βασιλεία

³⁶) Τίνας ἔνεκεν νῦν μετὰ παρορησίας οἱ ἀπόστολοι προσέρχονται καὶ ἐρωτοῦσιν, ἐπειδὴ ἐστὶν ὅπου βουλομένοι μαθεῖν, ἐροῦντο ἐρωτῆσαι; ἐρωτοῦσι νῦν μετὰ παρορησίας, διὰ τὸ ἤδη ἀκοῦσαι αὐτοὺς παρ' αὐτοῦ, ὅτι ἡμῖν δέδοται γινῶναι τὰ μυστήρια κατ' ἰδίαν δὲ ἐρωτοῦσιν, οὐ τῷ πλήθει βασκαίνοντες, ἀλλὰ τὸν τοῦ δεσπότου τηροῦντες νόμον εἰπόντος, ὅτι τοῖτοίς γὰρ οὐ δέδοται. Καὶ τί δῆποτε τὴν τῆς ζήτησε καὶ τοῦ σιναπέως ἀγέντες, περὶ τῆς τῶν ζιζανίων περὶ παραβολῆς; ἐπειδὴ περ ἐκείνας ὡς σαφιστέρας, παρήκαρταιν περὶ δὲ ὡς ἔχουσιν συγγένειαν πρὸς τὴν προσημασμένην περὶ τοῦ σπύρου καὶ πλέον τί ἐνδεικνυμένη ἐκείνης, καὶ πολλὰ ἐμφαίνουσιν τὴν ἀπὸ τῆς προτίθενται εἰς ἐρώτησιν.

Χρὴ δὲ σκοπεῖν αὐτοῦ καὶ τὴν φιλανθρωπίαν τὴν ἀγαθὴν καὶ τὸ πρὸς κόλασιν ἡλιτορῶμενον, ὅτι μὲν γὰρ σπείρει, δι' ἐκεῖντο σπείρει, ὅτε δὲ κολάζει, δι' ἐτέρων περὶ μὲν γὰρ τοῦ σπείροντος φησι, ὁ σπείρων τὸ καλὸν σπέρμα ἐστὶν ὁ υἱὸς τοῦ ἀνθρώπου καὶ τὰ ἐξῆς, περὶ δὲ τῶν κολαζόντων λέγει, οἱ δὲ θερισταί εἰσιν οἱ ἄγγελοι.

⁴³) Τίνας χάριν ἀλλὰ καὶ μὲν φησι, ὅτι πρῶτοι οἱ δίκαιοι ἀρπάζονται, νῦν δὲ λέγει ὅτι μετὰ τὸ ἐπληθύνει τοὺς ἀμαρτωλοὺς εἰς κόλασιν, τότε οἱ δίκαιοι ἐκλάμπουσιν; ἀρπάζονται μὲν τότε πρῶτοι οἱ δίκαιοι ἐρχόμενοι τοῦ δεσπότου Χριστοῦ, εἰς ἀπάντησιν αὐτοῦ παραγενομένων δὲ αὐτοῦ καὶ παραδοθέντων εἰς κόλασιν τῶν ἀμαρτωλῶν, τότε εἰς βασιλείαν, οὐρανῶν ἀπέρχονται οἱ δίκαιοι, ἐπειδὴ γὰρ αὐτοὺς ἐν οὐρανῷ δεῖ εἶναι, αὐτοὺς δὲ ἐνταῦθα ἔξει κρίναι πάντας ἀνθρώπους, δοὺς τὴν κατὰ τῶν ἀμαρτωλῶν ἀπόφασιν.

⁴⁴) Ἀγρὸς ἐστὶν ἡ γῆ καὶ τὴν ποικίλην ἔχουσα ἐν τῷ ἡρώ φντεῖαν θησαυροὺς τὰ ὑποκείμενα αὐτῆς τῆς σοφίας τοῦ ἡρώματα ἐν ἡ κρυπταὶ ὡς θησαυροὺς καὶ ἡ τοῦ σωτήρος γῆσις.

Καὶ ἄλλως· Θησαυρὸν τὴν τοῦ Χριστοῦ θεότητα τὴν οἰονεὶ σκεπτομένην τῇ τῆς σαρκὸς περιβολῇ. Διδάσκει οὖν ὁ λόγος διὰ τῶν δύο παραβολῶν ὅτι δεῖ τὸ ἐν ἐγγεγραμμένον κήρυγμα πάντων προτιμᾶν τῶν τιμῶν, ὡς μαργαρίτην, καὶ πολλὴν πλεονέκτησιν, ὡς θησαυρὸν.

elrejtvék. ³⁶ Akkor Jezus elbocsátván a szeregeket a házba jött, és hozzájárulásának tanítványai mondván: Fejtsd meg nekünk a szántóföld konkolyának példázatát. ³⁷ Ki felelvén monda nekik: A ki jó magot vet, az ember fia. ³⁸ A szántóföld pedig, a világ; a jó mag, azok az ország fiai; a konkoly, a gonoszok fiai. ³⁹ Az ellenség, ki azt vetette, az ördög; az aratás, a világ vége; az aratók, az angyalok. ⁴⁰ Valamint tehát összeszedetik a konkoly, és tűzben elégettetik: úgy lesz e világ végén. ⁴¹ Az ember fia elküldi angyalait, és összeszedik országából mind a botrányokat, és azokat, kik gonoszsgot cselekesznek; ⁴² és tüzes kemenczébe vetik őket, ott sirás lesz, és a fogak csikorgatása. ⁴³ Akkor az igazak fényleni fognak, mint a nap, Atyjok országában. A kinek füle van a hallásra, hallja. ⁴⁴ Ismét hasonló a mennyek országa a szántóföldben elrejtett kincshez, melyet ha megtalált az ember, elrejtí, s a fölötti örömében megy, és mindenét, a miye van, eladja, s megveszi azt a szántóföldet. ⁴⁵ Ismét hasonló a mennyek országa

³⁶) Miért járulnak most az apostolok bizalmasan hozzá és kérdeznek, holott máskor tanulni akarván féltek kérdezni? Most bizalommal kérdeznek, mert már hallották tőle, hogy: nektek adatott tudni a titkokat. Külön kérdezik pedig, nem mintha a sokaságnak irigyelek; hanem az Úr törvényéhez tartván magukat, ki mondá: hogy ezeknek nem adatott. De miért mellőzik a kovász és mustármag példázatát, és csak a konkolyról kérdeznak? Mert azokat mint világosabbakat elhagyják; ezt pedig, mely hasonló vala az előbbihez t. i. a vetésről szólóhoz, és amannál többet jelentett, és nagy fenyegetést tüntetett ki, kérdésbe hozzák.

Illik továbbá figyelni az ő kimondhatlan kegyességére is, és a büntetést illető fölcserélésre; ugyanis midőn vet, maga személyében vet, midőn pedig büntet, mások által; mert a vetőről mondja: a jó magvető az ember fia, és a többi; ellenben a büntetőről mondja: az aratók pedig az angyalok.

⁴³) Miért mondja másutt, hogy előbb az igazak vitetnek föl, most pedig állítja, hogy miután a bűnösök elvetettek a büntetésre, akkor fénylenek az igazak? fölragadtatnak ugyan előbb az igazak a Krisztus eljövetelekor, annak elébe: midőn pedig jelen lesz, és a bűnösök a kínokra átadatnak, akkor az igazak a mennyek országába fölmennek; mert azok a mennyben lesznek, ő pedig ide jön megítélni minden embert, kimondandó a bűnösök ellen ítéletét.

⁴⁴) A föld annyi, mint a szentírás, mely világos helyein sokféle növényvel bővelkedik; a kincs pedig az ő bölcsességének titkos értelmeit, melyek benne kincs gyanánt elrejtvék, és az Üdvözítő ismeretét jelenti.

Vagy másképp. Kincs lehet a Krisztus istensége, melyet a test hűvele mintegy eltakar. Tanuljuk tehát e két példázatból, hogy az evangelium hirdetését minden tiszteltre méltónál fölebb kell becslőni, mint gyöngyöt, és kincset, mely sok hasznot hajt.

τῶν οὐρανῶν ἀνθρώπῳ ἐμπόρῳ, ζητοῦντι καλοὺς μαργαρίτας, ⁴⁶ ὃς εὐρὼν ἓνα πολύτιμον μαργαρίτην, ἀπελθὼν πέπρακε πάντα ὅσα εἶχε, καὶ ἡγόρασεν αὐτόν. ⁴⁷ Πάλιν ὁμοία ἐστὶν ἡ βασιλεία τῶν οὐρανῶν σαγήνῃ βληθείσῃ εἰς τὴν θάλασσαν, καὶ ἐκ παντὸς γένους συναγαγούσῃ, ⁴⁸ ἣν, ὅτε ἐπληρώθη, ἀναβιάσαντες ἐπὶ τὸν αἰγιαλόν, καὶ καθίσαντες συνέλεξαν τὰ καλὰ εἰς ἀγγεῖα, τὰ δὲ σαπρὰ ἔξω ἔβαλον. ⁴⁹ Οὕτως ἔσται ἐν τῇ συντελείᾳ τοῦ αἰῶνος· ἐξελεύσονται οἱ ἄγγελοι, καὶ ἀφοριοῦσι τοὺς πονηροὺς ἐκ μέσου τῶν δικαίων, ⁵⁰ καὶ βαλοῦσιν αὐτοὺς εἰς τὴν κάμινον τοῦ πυρός· ἐκεῖ ἔσται ὁ κλαυθμὸς καὶ ὁ βρυγμὸς τῶν ὀδόντων. ⁵¹ Λέγει αὐτοῖς ὁ Ἰησοῦς· Συνήκατε ταῦτα πάντα; λέγουσιν αὐτῷ· Ναί, κύριε. ⁵² Ὁ δὲ εἶπεν αὐτοῖς· Διὰ τοῦτο πᾶς γραμματεὺς μαθητευθεὶς, εἰς τὴν βασιλείαν τῶν οὐρανῶν, ὁμοίός ἐστιν ἀνθρώπῳ οἰκοδεσπότη, ὅστις ἐκβάλλει ἐκ τοῦ θησανοῦ αὐτοῦ καινὰ καὶ παλαιά· ⁵³ καὶ ἐγένετο ὅτε ἐτέλεσεν ὁ Ἰησοῦς τὰς παραβολὰς ταύτας, μετήρην ἐκεῖθεν. ⁵⁴ Καὶ ἐλθὼν εἰς τὴν πατρίδα αὐτοῦ ἐδίδασκεν αὐτοὺς ἐν τῇ συναγωγῇ αὐτῶν, ὥστε ἐκπλήττεσθαι αὐτοὺς, καὶ λέγειν· Πόθεν τούτω ἡ σοφία αὕτη, καὶ αἱ δυνάμεις; ⁵⁵ Οὐχ οὗτός ἐστιν ὁ τοῦ τέκτονος υἱός, οὐχὶ ἡ μήτηρ αὐτοῦ λέγεται Μαριάμ, καὶ οἱ ἀδελφοὶ αὐτοῦ Ἰάκωβος καὶ Ἰωσήφ καὶ Σίμων καὶ Ἰούδας; ⁵⁶ καὶ αἱ ἀδελφαὶ αὐτοῦ οὐχὶ πᾶσαι πρὸς ἡμᾶς εἰσὶ; πόθεν οὖν τούτω πάντα ταῦτα; ⁵⁷ καὶ ἐκανδαλίζοντο ἐν αὐτῷ.

⁴⁷) Σαγήνη ἡ ἀποστολικὴ διδασκαλία ἐστὶ ἡ ἀδιακρίτως συλλαμβανομένη Ἰουδαίων, καὶ Ἑλλήνων βαρβάρων, σκῆθων, δοῦλων ἐλευθέρων· πονηροὺς τε, καὶ ἀγαθοὺς· ἐν δε τῇ συντελείᾳ, ὅτε ἀνασπᾶται ἡ σαγήνη, ἀφορίζονται ἀπὸ τῶν ἁγίων οἱ ἀγαθοί, οἱ μὲν τιμώμενοι, οἱ δὲ κολαζόμενοι.

⁵²) Γραμματεῖα δὲ λέγει τὸν ἐμπειρον τῆς παλαιᾶς γραφῆς, καὶ παιδευθέντα καὶ τὰ εὐαγγελικά, ὃν καὶ μακαρίζει, ὡς τὴν ἐν τύποις ἀρχαῖαν πλουτίσαντα γραφὴν, καὶ τὴν ἐν ἀληθείᾳ τὴν νέαν οὐ ζημιωθέντα διδασκὴν τοῦ Χριστοῦ· ὃν καὶ ἀπεικάζει πλουσίῳ ἄνθρωπῳ· ὃς εἰς ἐπίδειξιν τοῦ ἰδίου πλούτου προστίθησι, καὶ ἃ εἶχε, καὶ ἃ ἐπεκρίνατο.

⁵⁴) Ποίαν πατρίδα αὐτοῦ καλεῖ νῦν; τὴν Ναζαρέτ· εἰς μὲν γὰρ τὴν Καπερναοὺμ ἐποίησε σημεῖα, ὡς προγγραπταί, ἐν ταύτῃ δὲ καθενόμῃ τῶν σημείων διὰ τὴν ἀπιστίαν αὐτῶν, ὥστε μὴ εἰς πλεονα γθόνον αὐτοὺς ἐκκαῦσαι· ἐξεντελίζουσιν αὐτὸν ἀπὸ τοῦ δοκούντος εἶναι πατρός, λέγοντες· οὐχ οὗτός ἐστιν ὁ τοῦ τέκτονος υἱός, καὶ τὰ ἑξῆς· καίτοιγε πολλὰ τούτων παραδείγματα ἔχοντες ἐν τοῖς ἐμπροσθεν χρόνοις· καὶ πατέρων ἀσχημῶν γενναίους ἐωρακότας παῖδας, καὶ γὰρ ὁ Δαυὶδ ἐτελοῦς τινὸς ἦν γεωργοῦ τοῦ Ἰεσσαί, καὶ Ἀμὼς ὁ προφήτης ἀπλόων παῖς ἦν, καὶ αὐτὸς ἀπλόος, καὶ Μωϋσῆς ὁ νομοθέτης σφόδρα ἀποδέοντα αὐτοῦ πατέρα ἔσχε. Λέον οὖν διὰ τοῦτο μάλιστα προσκνεῖν, καὶ ἐκπλήττεσθαι, ὅτι τοιοῦτον γοῖόν οὐν τοιαῦτα ἐκθέργεται.

⁵⁷) Οὐκ ἐστὶ προφήτης. Εἰσθᾶσι γὰρ τῶν ἐν συναθείᾳ κατακρονοῦν οἱ ἄνθρωποι, τῶν δὲ δεσπευόντων ἐπιθνήσκον. Τὸ δὲ, ἐν τῇ οἰκίᾳ αὐτοῦ, διὰ τοὺς ἀδελφούς αὐτοῦ εἶπεν.

kereskedő emberhez, ki jó gyöngyöket keres; ⁴⁶s miután egy drága gyöngyöt talált, elmenvén mindenét eladta, a miye volt, és megvette azt. ⁴⁷Ismét hasonló a mennyek országa a tengerbe vetett, s mindenféle (halat) egybegyűjtő varsához; ⁴⁸melyet, midőn megtelt, felhuzván a partra, s leülvén kiválaszták a jókat edényekbe, a rosszakat pedig kivetették. ⁴⁹Ugy lesz a világ végén is; kimennek az angyalok, és elkülönözik a gonoszokat az igazak közül; ⁵⁰és tüzes kemenczébe vetik őket; ott sírás lesz és a fogak csikorgatása. ⁵¹Kérdi őket Jezus: Értettétek-e mind ezeket? felelének neki: Ugy van, Uram. ⁵²Ő azután monda nekik: Ennélfogva minden tanult írástudó a mennyek országában hasonló családos emberhez, ki kincséből ujakat és ókat hoz elő. ⁵³És lőn, miután Jezus e példázatokat bevégezte, elment onnét; ⁵⁴és hazájába jöven imaházukban tanítá őket, ugy, hogy csodálkozzanak, és mondanak: Honnét van ennek ez a bölcsesége, és a csodatételek? ⁵⁵Nemde ez az ács fia; nemde anyja Máriának neveztetik, és atyjafiai Jakab és Jozes, és Simon, és Judás? ⁵⁶és nővérei nemde mindnyájan nálunk vannak? honnét vette tehát mindezeket? ⁵⁷És megbotránykoztak benne. Jezus

⁴⁷) Varsa, az apostoli tanítás, mely különbség nélkül befogad zsidókat és görögöket; idegeneket, szittyákat, szolgálakat, szabadokat, gonoszokat és jókat. Végén pedig, mikor felhuzatik a varsa, a jók elkülönöztetnek a gonoszoktól, s azok ugyan jutalomra, ezek pedig büntetésre ítéltetnek.

⁵²) Írástudónak nevezi azt, ki jártas az ó iratokban és tanulta az evangeliumot is; kit is boldognak állít, mert jelképekben az ó iratokból is meggazdagodott, és a Krisztusnak új tanítmányát igazságban is magáévá tette; azért hasonlítja őt gazdag emberhez, ki gazdagságának megmutatásul előhossa mind azt a miye volt, mind a mit szerzett.

⁵⁴) Minő hazáját érti most? Názairet; mert Kafarnaumban ugyan csodákat cselekedett, mint főlebb van megírva, ebben pedig a csodáktól tartozkodott hitlenségök miatt, hogy nagyobb irigységre ne gyujtsa fel őket. Lenézik őt a miatt, ki atyjának látszék, mondván: Nem ez-e az ács fia és a többi, jöllehet erre sok példájuk volt a korábbi időben, és a nem nemes szülőknek jeles fiait látták; hisz Dávid is valami közrendű mezei gazdának fia volt, és Ámosz proféta pásztornak gyermeke vala, sőt maga is pásztor, valamint Moyzes, a törvényhozó, nagyon alrendű atyától született. Azért tehát leginkább imádandó az Isten, hogy olyan szülőkől származván oly nagyokat adott elő.

⁵⁷) Nincs proféta. Mert a szokottakat az emberek hajlandók megvetni, a ritkákat pedig megkívánni. „Házában” atyafiai miatt monda.

Ὁ δὲ Ἰησοῦς εἶπεν αὐτοῖς· Οὐκ ἔστι προφήτης αἷμος, εἰ μὴ ἐν τῇ πατρίδι αὐτοῦ, καὶ ἐν τῇ οἰκίᾳ αὐτοῦ. ⁵⁸ Καὶ οὐκ ἐποίησεν ἐκεῖ δυνάμεις πολλὰς διὰ τὴν ἀπιστίαν αὐτῶν.

pedig monda nekik: Nincs proféta tisztelet nélkül, hanem csak hazájában, és házában. ⁵⁸ És nem tett ott sok csodát hitlenségök miatt.

CAPUT XIV.

Ἐν ἐκείνῳ τῷ καιρῷ ἦκουσεν Ἡρώδης ὁ τετραρχῆς τὴν ἀκοὴν Ἰησοῦ. ² Καὶ εἶπε τοῖς παισὶν αὐτοῦ. Οὗτός ἐστιν Ἰωάννης ὁ Βαπτιστής· αὐτὸς ἡγέρθη ἀπὸ τῶν νεκρῶν, καὶ διὰ τοῦτο αἱ δυνάμεις ἐνεργοῦσιν ἐν αὐτῷ. ³ Ὁ γὰρ Ἡρώδης κρατήσας τὸν Ἰωάννην ἔδησεν αὐτὸν, καὶ ἔθετο ἐν φυλακῇ, διὰ Ἡρωδιάδα τὴν γυναῖκα Φιλίππου τοῦ ἀδελφοῦ αὐτοῦ. ⁴ Ἐλεγε γὰρ αὐτῷ ὁ Ἰωάννης· Οὐκ ἔξεστί σοι ἔχειν αὐτήν. ⁵ Καὶ θέλων αὐτὸν ἀποκτείνειν ἐφοβεῖτο τὸν ὄχλον, ὅτι ὡς προφήτην αὐτὸν εἶχον. ⁶ Γενεσίῳ δὲ ἀγομένῳ τοῦ Ἡρώδου, ὠρχήσατο ἡ θυγάτηρ τῆς Ἡρωδιάδος ἐν τῷ μέσῳ, καὶ ἤρесе τῷ Ἡρώδῃ. ⁷ Ὅθεν μεθ' ὅρκου ὡμολόγησεν αὐτῇ δοῦναι ὃ ἐὰν αἰτήσῃται. ⁸ Ἡ δὲ προβιβασθεῖσα ὑπὸ τῆς μητρὸς αὐτῆς· Λός μοι, φησὶν, ὦδε ἐπὶ πίνακι τὴν κεφαλὴν Ἰωάννου τοῦ Βαπτιστοῦ. ⁹ Καὶ ἐλπιήθη ὁ βασιλεὺς· διὰ δὲ τοὺς ὅρκους καὶ τοὺς συνανακειμένους, ἐκέλευσε δοθῆναι. ¹⁰ Καὶ πέμψας ἀπεκεφάλισε τὸν Ἰωάννην ἐν τῇ φυλακῇ, ¹¹ καὶ ἡρέχθη ἡ κεφαλὴ αὐτοῦ ἐπὶ πίνακι, καὶ ἐδόθη, τῷ χορασίῳ, καὶ ἤνεγκε τῇ μητρὶ αὐτῆς. ¹² Καὶ προσελθόντες οἱ μαθηταὶ αὐτοῦ ἦραν τὸ σῶμα, καὶ ἔθαψαν αὐτό· καὶ ἐλ-

Azon időben hallá Herodes, a negyedes fejedelem, Jezusnak hírét, ² és monda szolgáinak: Ez a keresztlő János; ő támadott fel halottaiból, s azért történnek csodák általa. ³ Tudnillik Herodes letartoztatván Jánost, megkötözteté, s börtönbe veté, Herodiász — Fülöp testvéreinek felesége — miatt. ⁴ Mert azt mondá neki János: Nem szabad őt birnod. ⁵ Ezért megakarván Jánost öletni, félt a sereg miatt; mert mint profétát tisztelék. ⁶ Midőn pedig Herodes születésnapja ünnepeltetett: Herodiász lánya tánczolt közöttök, és megtetszett Herodesnek. ⁷ Azért esküvel igéré megadni neki, bármit kérne. ⁸ Az pedig előre megintetvén anyjától: Add nekem, ugymond, tálban a keresztlő János fejét. ⁹ Erre megszorodott a király, de esküje és a jelenlevők miatt parancsolá megadatni. ¹⁰ És elküldvén fejét vevé Jánosnak a börtönben; ¹¹ és elhozott feje tálban, és a lánynak adatott, ki anyjának adá. ¹² És odamenvén tanítványai elvivék a tetet, és eltemeték, azután eljövén megjelenték Jezus-

1—12) Ἐν ἐκείνῳ τῷ καιρῷ. Οὗτος ὁ Ἡρώδης υἱὸς ἦν τοῦ τὴν βρεγοκτονίαν πεποιηκότος ἐπὶ τῇ Ἰησοῦ γεννήσει. Οὗτος οὐκ εἰδὼς τὰ κατὰ Ἰωάννου, ἀπέκτεινεν αὐτὸν φαίνεται γὰρ ὕστερον γνῶς, καὶ δέδοικεν αὐτὸν καὶ τελευτήσαστα, καὶ περὶ ἀναστάσεως φιλοσοφεῖ διὰ τοῦτο καὶ οὐδὲ πρὸς τὸ πλῆθος διαλέγεται ἐκ τοῦ φόβου, ἀλλ' ἰδίᾳ πρὸς τοὺς ἰαντοῦ οἰκίας· καὶ γὰρ ὁ Ἰωάννης μὴ φόβου καθορᾶν τὸν θεῖον ἀδικοῦμενον νόμον, ἤλεγχε τὸν Ἡρώδην ἐπὶ τῇ παρανομίᾳ μίξει, τῇ γενομένῃ ἐπὶ τῇ γυναικὶ Φιλίππου τοῦ ἀδελφοῦ αὐτοῦ, καὶ ἔλεγε αὐτῷ, ὅτι οὐκ ἔξεστί σοι ἔχειν αὐτήν· ζῶντος γὰρ ἐπὶ Φιλίππου ἀνήρῃται αὐτοῦ τὴν γυναῖκα, καὶ τὴν τετραρχίαν. Ὁ οὖν Ἡρώδης μὴ φόβου τὸν ἔλεγον, ἡθέλει αὐτὸν φονεῦσαι φοβηθεὶς δὲ τὸν ὄχλον, ἐπειδὴ ὡς προφήτην αὐτὸν εἶχον, τίως ἐπέσχε τὸν φόρον μισθοῦ δὲ ἐν τῇ τῶν γενεθλίων αὐτοῦ ἑορτῇ πέμψας ἀπεκεφάλισεν αὐτὸν ἐν τῇ φυλακῇ, καὶ ἡρέχθη ἡ κεφαλὴ αὐτοῦ ἐπὶ πίνακι, καὶ ἐδόθη τῇ χορηγισμένῃ κόρῃ, δῶρον τῆς ἀσέμνου ὀρχήσεως. Τέθαπται δὲ τὸ σῶμα τοῦ βαπτιστοῦ ἐν πόλει σεβαστῇ, ἡ δὲ τιμὰ κεφαλῇ αὐτοῦ ἀπετέθη εἰς Ἑμμασιν. Οὐκ ἔμπεσθεν δὲ ἐν τοῖς προλαβοῦσι τοῦ κατὰ Ἰωάννην διηγήματος ὁ Ματθαῖος, ἐπειδὴ σκοπὸς ἦν αὐτῷ μόνον τὰ περὶ Χριστοῦ εἰπεῖν, καὶ τὴν διόρισεν τὸν λόγον τοῦτον, ἐπειδὴ καὶ οὗτος εἰς τὸν Χριστὸν ὥρα· περὶ γὰρ τοῦ Χριστοῦ ἀκούσας ὁ Ἡρώδης ἔλεγε, ὅτι ἀνέστη ὁ Ἰωάννης, καὶ οὗτος ἐστὶν ὁ λεγόμενος Χριστός.

1—12) Azon időben. Ez a Herodes, fia volt annak, ki a gyermekeket megölette Jezus születésekor. Ez nem tudván János körülményeit, megöleté őt; utóbb azonban ismeretére jött, és még holta után is félt tőle, és föltámadásáról okoskodik. Azért nem is a néphez szól fölelemből, hanem külön, háznépéhez. János tudnillik nem bírván az isteni törvény megvetését elnézni, megdorgálá Herodest az ő törvénytelen egybekeléséért, Fülöpnek, az ő testvéreinek feleségével; és monda neki: nem szabad őt birnod; mert még Fülöpnek éltében elvette Herodes annak feleségét, és országos negyedrészt. Herodes tehát nem türvén a dorgálást, meg akarta öletni, de félvén a seregtől, mely őt proféta gyanánt tisztelte, egyidőre elhalasztá a megöletést. Nem sokára pedig, születése ünnepélyén, a küldöttök által őt lefejezteté a börtönben, azután feje elhozott tálban, s átadatott a tánczolt leánynak, mint a nemtelen táncznak jutalma. Teste eltemettetett a fővárosban, szent feje pedig Emeszában tetetett el. Az előbbiekben Máté nem emlékezik János viszontagságairól; mert célja volt egyedül azokat elmondani, melyek Krisztust illették; de most félbeszakasztá azt az elbeszélést, mert ez is a Krisztusra vonatkozik. Ugyanis a Krisztusról hallván Herodes monda: hogy föltámadott János, és ez az, ki Krisztusnak mondatik.

θόντες ἀπήγγειλαν τῷ Ἰησοῦ. ¹³ Καὶ ἀκούσας ὁ Ἰησοῦς ἀνεχώρησεν ἐκείθεν ἐν πλοίῳ εἰς ἐρημον τόπον κατ' ἰδίαν. Καὶ ἀκούσαντες οἱ ὄχλοι ἠκολούθησαν αὐτῷ περὶ τὴν ἀπὸ τῶν πόλεων. ¹⁴ Καὶ ἐξελθὼν ὁ Ἰησοῦς εἶδε πολὺν ὄχλον καὶ ἐσπλαγχνίσθη ἐπ' αὐτοῖς, καὶ ἐθεράπευσε τοὺς ἀρρώστους αὐτῶν. ¹⁵ Ὥπrias δὲ γενομένης, προσῆλθον αὐτῷ οἱ μαθηταὶ αὐτοῦ, λέγοντες· Ἐρημὸς ἐστὶν ὁ τόπος, καὶ ἡ ὥρα ἤδη παρήλθεν ἀπολῦσαι τοὺς ὄχλους, ἵνα ἀπ-ελθόντες εἰς τὰς κώμας, ἀγοράσωσιν ἑαυτοῖς βρώματα. ¹⁶ Ὁ δὲ Ἰησοῦς εἶπεν αὐτοῖς· Οὐ χρεῖαν ἔχουσιν ἀπελθεῖν· δότε αὐτοῖς ὑμεῖς φαγεῖν. ¹⁷ Οἱ δὲ λέγουσιν αὐτῷ· Οὐκ ἔχομεν ὧδε εἰ μὴ πέντε ἄρτους καὶ δύο ἰχθύνες. ¹⁸ Ὁ δὲ εἶπε· Φέρετέ μοι αὐτοὺς ὧδε. ¹⁹ Καὶ κελεύσας τοὺς ὄχλους ἀνακλιθῆναι ἐπὶ τοὺς χόρτους, λαβὼν τοὺς πέντε ἄρτους, καὶ τοὺς δύο ἰχθύνες, ἀναβλέψας εἰς τὸν οὐρανὸν εὐλόγησε, καὶ κλάσας ἔδωκε τοῖς μαθηταῖς τοὺς ἄρτους, οἱ δὲ μαθηταὶ τοῖς ὄχλοις. ²⁰ Καὶ ἔφαγον πάντες, καὶ ἐχορτάσθησαν, καὶ ἦσαν τὸ περισσεῦον τῶν κλασμάτων δώδεκα κοφίνους πλήρεις. ²¹ Οἱ δὲ ἐσθίοντες ἦσαν ἄνδρες ὡσεὶ πεντακισχίλιοι, χωρὶς

¹³) Καὶ ἀκούσας ὁ Ἰησοῦς ἀνεχώρησεν ἐκείθεν. Οὐ δέει τὸν Ἡρώδην ἀναγρῆναι, ἀλλ' οἰκονομικῶς φεῖναι ὡς ἄνθρωπος, καὶ τῷ δέοντι φησὶν τὴν θεοποίησιν φανερῶσαι, ἢ καὶ τοῦ Ἡρώδου φεῖναι μαιφονίαν, εἰς δὲ τοῦ πάσχα καιρὸν ἑατὸν τηρεῖν, καὶ διδάσκον, ὅτι δέι πολλὰ καὶ τὸν ἐχθρὸν διαλαθεῖν, ἢ μὴ ὁρώμενος αὐτῷ, ἐπὶ πλείον αὐτὸν ἀγριάζει· ἢ καὶ τὴν τῶν ὄχλων δοκιμασίαν ἀναγρῆναι, ὅθεν καὶ ἠκολούθησαν αὐτῷ, μισθὸν τοῦ σπένειν αὐτῷ δεξιόμενοι τὰς τῶν ἰδίων ἀρρώστων ἰάσεις διὸ οὐκ ἀπατεῖται αὐτοὺς ὧδε πιστεῖν, ἦσαν γὰρ πιστοί, ἐξῶν ἐν ἐρήμῳ αὐτῷ ἠκολούθησαν δὲ τροφῇ.

^{15—21}) Ὥπrias δὲ γενομένης. Ἐρτεῖθεν δηλον, ὅτι καὶ οἱ μαθηταὶ Ἰωάννην προσωκυώθησαν τῷ Χριστῷ. Μετὰ γὰρ τὸ ἀναγγεῖλαι αὐτοῖς τὸν τοῦ διδασκάλου θάνατον, ἠκολούθησαν αὐτῷ, τῇ μὲν ἀπὸ τῆς συμφορᾶς, τῇ δὲ καὶ διὰ τὸν λόγον τῆς ἀποκρισεως ὡφελιθόντες. Ἐλθόντες τοίνυν οἱ μαθηταὶ τοὺς ὄχλους, ἡστίεις ἐν ἐρήμῳ ἐπὶ πολὺ συνόχας, ἔλεγον τῷ σωτῆρι· ἀπολῦσαι αὐτοὺς πρὶν ἂν ἄρτους. Τί οὖν ὁ σωτὴρ; ἵνα μὴ ὡς ἄνθρωπος αὐτῷ διαλέγεται, εἶπεν δότε αὐτοῖς ὑμεῖς φαγεῖν· οἱ δὲ οὐκ ἔτι συνῆκαν, πρὸς τί εἶπεν τοῦτο, διὸ καὶ φασί, ὅτι οὐκ ἔχομεν ὧδε, εἰ μὴ ἑ ἄρτους, καὶ β' ἰχθύνες.

Τί οὖν ὁ σωτὴρ; φερετέ μοι αὐτοὺς ὧδε, διὰ τοῦτον διδάσκων αὐτοὺς, ὅτι ὁ τὴν οἰκουμένην τρέφων μὴ ἐποκειμένος ὥρα παρῆν εὐθὺς πάντα καταγεζῶμενος. Εἴτα κελεύσας τοὺς ὄχλους ἵνα ἀνακλιθῶν ἐπὶ τοὺς χόρτους, ἀναβλέψας εἰς τὸν οὐρανὸν εὐλόγησεν αὐτοὺς· πάντα εἰς τὸν πατέρα ἀναγρῶν, ἵνα πείσῃ τοὺς ὄχλους, ὅτι ἐκ τῶν πατρῶς ἐστὶν, ὁμοῦ δὲ καὶ ἡμῶς παιδεύων μὴ πρότερον ἀπτεσθαι τραπέζης, ἕως ἂν ἡγαρισθῶμεν τῷ τῇ τροφῇ ἡμῖν παρέχοντι. Οὐ ποιεῖ δὲ ἐκ μὴ ὅτων, ἀλλ' ἐκ τῶν ἐποκειμένων ἐκ τῶν ε' δὲ ἄρτων παρήγαγεν τοὺς ἄλλους, καὶ ἀπὸ τῶν ὀλίγων ἰχθύνων, ἵνα δείξῃ ὅτι αὐτὸς ἐστὶν ὁ γῆς καὶ θαλάσσης δημιουργός. Αὐτὰ δὲ τῶν χειρῶν τῶν μαθητῶν προσάγει τὰς τροφάς, δεικνὺς διὰ τοῦτον, ὅτι ἐγγὺς εἰσὶν οἱ ἅγιοι τῷ Θεῷ διὰ τοῦτο δὲ καὶ δώδεκα κοφίνους περισσεῦσαι ἐποίησεν, ἵνα ἕκαστος τῶν μαθητῶν βαστάζων ἐκ τοῦ ὄχλου πλείονα λάβῃ τοῦ θανάτου αἰσθησιν.

nak. ¹³ Azt hallván Jezus eltávozott onnét hajón pusztá helyre külön; a seregek pedig hallván követék őt gyalog a városokból. ¹⁴ És kimenvén Jezus nagy sereget látott, és szánakodott rajtok, és meggyógyitá betegjeiket. ¹⁵ A mint pedig este lett, hozzájárulának tanítványai mondván: Pusztá a hely, és az idő már eljárt: bocsásd el a seregeket, hogy elmenvén a falukba, maguknak étkeket vegyenek. ¹⁶ Jezus pedig monda nekik: Nem szükség elmenniök, adjatok ti nekik enni. ¹⁷ Kik mondanak neki: Nincs itt egyebünk, csak öt kenyérünk, és két halunk. ¹⁸ Ő erre monda: Hozzátok azokat nekem ide. ¹⁹ És megparancsolván, hogy a seregek letelepíttessenek a füre, vevé az öt kenyeret, és két halat; fölnézvén az égbe megáldá, és megtörvén tanítványainak adá a kenyereket, a tanítványok pedig a seregeknek. ²⁰ És mindnyáján ettek, és jóllaktak, és a fönmaradt hulladékból szedtek tizenkét tele kosárral. ²¹ Az evők száma pedig mintegy ötezer férfiu volt,

¹³) És hallván Jezus eltávozott onnét. Nem a Herodestől félélemből, hanem szándékosan távozik mint ember, a szükséges időre tartván fön istenségének kijelentését; vagy kerülvén Herodesnek is gyilkosságát; mert a husvét idejére tartá fön magát, s evvel tanítá: hogy sokszor az ellenség elől el kell rejtőzni, mert ha láttatunk, még inkább üldöz. Vagy tán a nép megkísértése végett távozék el; azért követék is őt, s a vele maradásnak jutalmát saját betegek meggyógyításában vették. Azért itt nem is kíván tölök hitet, mert hívők valának, kik a pusztába is őt eledel nélkül követék.

^{15—21}) Miután este lett. Innen világos, hogy János tanítványai is a Krisztushoz csatlakoztak. Mert miután megjelentették mesterük halálát, követék őt, részint a szerencsétlenség miatt, részint a felelet szavai által indítatva. A tanítványok tehát szánakodván a seregeken, melyek a pusztában már soká étlenek valának, mondák az Űdvözítőnek: bocsásd el őket kenyeret venni. S mit tesz az Űdvözítő? Hogy ne beszéljenek vele, mint emberrel, monda: adjatok ti nekik enni. De ők még nem értették, mire mondta ezt, azért így szólnak: Nincs itt egyebünk, csak öt kenyérünk és két halunk.

Mit csinál erre az Űdvözítő? Hozzátok azokat ide; ez által tanítván őket, hogy a ki táplálja a világot, nem lévén alávetve az időnek, jelen van, mindent azonnal véghez viendő. Azután parancsolván, ugymond, hogy a füre telepítsék le a sereget, fölnézett az égbe, megáldá őket, mindent atyjának tulajdonítván, hogy elhitesse a sereggel, miszerint az Atyától van; egyszersmind pedig minket is intsen, hogy előbb az asztalt ne illessük, mielőtt halát adtunk annak, ki minket táplál. Továbbá a csodát nem cselekszi a nem létező, hanem a feltett kenyerekből; az öt kenyérből állítá elő a többi, és a kevés halból, hogy megmutassa, mikép ő a föld és tenger Ura. A tanítványok kezei által osztja az ételt, tanusítván ez által, miszerint a szentek közel állanak Istenhez. A tizenkét kosár maradékot pedig azért eszközölé, hogy minden tanítvány vigyen, és a teherből még inkább érezze a csodát.

γυναικῶν καὶ παιδίων. ²² Καὶ εὐθέως ἠνάγκασεν ὁ Ἰησοῦς τοὺς μαθητὰς ἐμβῆναι εἰς τὸ πλοῖον, καὶ προάγειν αὐτὸν εἰς τὸ πέραν, ἕως οὗ ἀπολύσῃ τοὺς ὄχλους. ²³ Καὶ ἀπολύσας τοὺς ὄχλους ἀνέβη εἰς τὸ ὄρος κατ' ἰδίαν προσεύξασθαι. Ὁπίσθας δὲ γενόμενης, μόνος ἦν ἐκεῖ. ²⁴ Τὸ δὲ πλοῖον ἤδη μέσον τῆς θαλάσσης ἦν, βασανιζόμενον ὑπὸ τῶν κυμάτων ἦν γὰρ ἐναντίος ὁ ἄνεμος, ²⁵ Τετάρτη δὲ φυλακῇ τῆς νυκτὸς ἀπῆλθε πρὸς αὐτοὺς ὁ Ἰησοῦς, περιπατῶν ἐπὶ τῆς θαλάσσης, ²⁶ καὶ ἰδόντες αὐτὸν οἱ μαθηταὶ ἐπὶ τὴν θάλασσαν περιπατοῦντα, ἐταράχθησαν, λέγοντες, ὅτι φάντασμα ἐστὶ καὶ ἀπὸ τοῦ φόβου ἔκραξαν. ²⁷ Εὐθέως δὲ ἐλάλησεν αὐτοῖς ὁ Ἰησοῦς, λέγων, θαρσεῖτε, ἐγὼ εἰμι μὴ φοβεῖσθε. ²⁸ Αποκριθεὶς δὲ αὐτῷ ὁ Πέτρος εἶπε, Κύριε, εἰ σὺ εἶ, κέλευσόν με πρὸς σέ· ἐλθεῖν ἐπὶ τὰ ὕδατα. ²⁹ Ὁ δὲ εἶπεν, ἐλθέ, καὶ καταβάς ἀπὸ τοῦ πλοίου ὁ Πέτρος, περιεπάτησεν ἐπὶ τὰ ὕδατα, ἐλθεῖν πρὸς τὸν Ἰησοῦν. ³⁰ Βλέπων δὲ τὸν ἄνεμον ἰσχυρὸν ἐφοβήθη, καὶ ἀρξάμενος καταποντίζεσθαι ἔκραξε, λέγων· Κύριε, σῶσον με. ³¹ Εὐθέως δὲ ὁ Ἰησοῦς ἐκτείνας τὴν χεῖρα ἐπελάβετο αὐτοῦ, καὶ λέγει αὐτῷ· Ὁλιγόπιστε, εἰς τί ἐδίστασας; ³² Καὶ ἐμβάντων αὐτῶν εἰς τὸ πλοῖον, ἐκόπασεν ὁ ἄνεμος. ³³ Οἱ δὲ ἐν τῷ πλοίῳ ἐλθόντες προσεκύνησαν αὐτῷ, λέγοντες· Ἀλη-

asszonyokon és gyermekeken kívül. ²² És mindjárt kényszeríté Jezus tanítványait hajóba szállni, és a tulsó partra előre menni, míg elbocsátja a seregeket. ²³ És elbocsátván a seregeket, fölment a hegyre külön imádkozni, s a mint este lőn, magánosan vala ott. ²⁴ A hajó pedig már a tenger közepén vala, s hanyattaték a hullámoktól, mert ellenkező szél vala. ²⁵ Azután az éjnek negyedik órszakán elment hozzájuk Jezus, a tengeren járván, ²⁶ kit látván a tanítványok a tengeren jární, megháborodtak, mondván: hogy ez rém, s rémüléstől kiáltanak. ²⁷ Erre mindjárt szóla nekik Jezus, mondván: Bizzatok, én vagyok, ne féljete. ²⁸ Feelvén pedig neki Péter, monda: Uram, ha te vagy, hagyj engem vizen hozzád jőni. ²⁹ Ki monda: jőj, s Péter kilép-
vén a hajóból, vizen járt, Jezushoz jövendő. ³⁰ Látván pedig az erős szelet, félt, és midőn merülni kezdé, kiáltott mondván: Uram, ments meg. ³¹ S Jezus azonnal kinyujtván kezét megfogá őt, s monda neki: Kicsinyhitű, miért kételkedtél? ³² S a mint beléptek a hajóba, lecsendesedett a szél. ³³ A kik pedig a hajóban valának, imádák őt mondván: Bizony

^{22—24}) Καὶ εὐθέως ἠνάγκασεν ὁ Ἰησοῦς. Ἠνάγκασεν αὐτοὺς, ἐπειδὴ οὐκ ἠθέλον ἀποστῆναι ἀπ' αὐτοῦ εἰς τὸ ὄρος δὲ ἀναβαίνει κατ' ἰδίαν προσεύξασθαι, παιδεύων ἡμᾶς, ὅτι καλὸν ἡ ἐρημία, καὶ ἡ μόνωσις, ὅταν ἐντρογγάνει δέξῃ Θεῷ· μόνος δὲ εἶχτο διὰ τὸ συνίεναι καὶ τοῖν, εἰ γὰρ καὶ ὡς Θεὸς οὐ δεῖται ἐνχῆς, ἀλλ' ὡς ἀρχιερεὺς ὑπὲρ ἡμῶν ποιῶνται τὰς ἱκεσίας· καὶ ὅτι δεῖ πρῶτον τὰ κοινο-φελῆ διδάσκειν, καὶ οὕτω χωρεῖν εἰς προσευχὴν. Κινδυνίζονται δὲ οἱ μαθηταὶ μέσον τῆς θαλάσσης ἐν τῷ πλοίῳ, ἵνα μάθωσι γενναίως θῆναι τὰ περιπεπτότα. Οὐκ εὐθέως δὲ αὐτοῖς ἐπέστη λῶν τὸν χειμῶνα, παιδεύων αὐτοὺς, μὴ ταχέως λῶν ἐπιζητεῖν τῶν συνεχουσῶν συμφορῶν.

²⁵) Τετάρτην δὲ φυλακῇ τῆς νυκτὸς τὴν τριωρίαν λέγει τὴν μετὰ τὴν θ' ὥραν περὶ γὰρ τὸ τέλος ἦλθε τῆς νυκτὸς, χειμαζόμενον αὐτῶν ὡς Θεῷ δὲ ὑπεστροφῇ αὐτῷ ἡ θάλασσα καὶ περιεπάτει ἐπάνω τοῦ ὕδατος· οἱ δὲ μαθηταὶ ὁφθέντες φάντασμα εἶναι ἔδοξαν ἀέριον εἶναι πνεῦμα, καὶ ἐπὶ πλεον ἐταράχθησαν εἰπὼν δὲ αὐτοῖς, θαρσεῖτε, ἐγὼ εἰμι μὴ φοβεῖσθε, διὰ τοῦ ῥήματος τοῦτον ἔλυσεν αὐτῶν τὴν ἀγωνίαν.

^{28—32}) Αποκριθεὶς δὲ αὐτῷ ὁ Πέτρος εἶπεν. Τοῦτο εἶπεν ὁ Πέτρος, ἵνα λῶθῃ αὐτῷ ἡ ἀμφιβολία ἥδει γὰρ, ὅτι οὐ μόνος ὁ Χριστὸς δύναται περιπατῆσαι ἐπὶ τῶν ὑδάτων, ἀλλὰ καὶ ἑτέρος εἰς τοῦτο ἀγάγειν διὰ καὶ τὸ κέλευσόν με φησὶ, δεικνὺς, ὅτι οὐ δὲ ἀπίδειξιν ζητεῖ τοῦτο, ἀλλ' ἀπὸ πολλῆς ἀγάπης. Οὐκ εἶπεν δὲ κέλευσόν με περιπατῆσαι ἐπὶ τῶν ὑδάτων, ἀλλ' ἐλθεῖν πρὸς σέ διὰ καὶ ἐπιτρέψας αὐτῷ ἐλθεῖν, ὑπεστροφῶσεν αὐτῷ τὴν θάλασσαν, δεικνὺς τὴν θεοπρεπῆ αὐτοῦ δύναμιν, καὶ ὅτι μὲν πρὸς τὸν Ἰησοῦν ἔβλεπε, περιεπάτει ἐπὶ τῶν ὑδάτων, ὅτε δὲ ἀπεῖδεν ἐπὶ τὸν ἄνεμον, ἐδειλίσεν, καὶ ἔκραξεν λέγων· Κύριε σῶσον με, δεικνὺς τοίνυν, ὅτι οὐκ ἡ ἀνέμων ἐμβολή, ἀλλ' ἡ ἐκείνου ὀλιγοπιστία τὴν περιτροπὴν ἐργάσατο, φησὶ εἰς τί ἐδίστασας ὀλιγοπιστε; ὥστε εἰ μὴ ἡ πίστις ἡσθάνησιν, καὶ πρὸς τὸν ἄνεμον ἀντίστη ἂν ἡδύως.

^{22—24}) Azonnal kényszeríté Jezus. Kényszeríté őket, mert nem akartak elválni tőle. Ő pedig a hegyre megy föl magánosan imádkozni, tanulságunkra, hogy jó a pusztaság és magány, mikor Istennel kell beszélgetnünk. Maga imádkozik, hogy mélyebben elmélkedhessék, mert ha bár mint Isten imádságra nem szorult, de mint főpap értünk végzi az imákat; s mivel előbb a közhasznúakat kell tanítani, s ugy imádságra átmenni. A tanítványok a tenger közepén hanyattatnak a hajóval, hogy abból tanulják nemesen viselni a veszélyeket. Azért nem segített pedig azonnal rajtuk lecsendesítvén a szélvész, hogy tanítsa őket nem kívánni rögtön a nyomasztó bajoknak megszüntetését.

²⁵) Negyedik éjjeli órállásnak azt a három órai időt nevezi, mely 9 óra után esik; tudnillik az éjfel vége felé jött, mikor hanyattatnak. A tenger neki, mint Istennek, alávetette magát, s ő járt a vizen; a tanítványok pedig látván a jelenetet valami légszellemnek vélték lenni, s nagyon megháborodtak. De miután mondá nekik: bizzatok, én vagyok, ne féljete, ezen szó által eloszlata kioldásukat.

^{28—32}) Megszólítván őt Péter, monda. Ezt azért mondta Péter, hogy elháríttassék kétsége; mert tudta, hogy nem csak maga a Krisztus járhat a vizen, hanem másokat is engedhet jární; azért mondja: „hagyj engem” jelentvén, hogy nem mutogatásra kéri ezt, hanem nagy szeretetből. Nem mondta pedig: hagyj engem a vizen jární, hanem: hozzád jőni; azért megengedvén neki alája vetette a tengert, megmutatván a maga Isten-illető erejét; midőn aztán Jezusra tekintett, járt a vizen, mikor pedig eltekintett a szél ellen, félt, és kiáltott mondván: Uram! ments meg; megmutatván tehát, hogy nem a szél rohama, hanem a Péter kicsinyhitűsége okozta a változást, monda: Miért kételkedtél kicsinyhitű? ha tehát a hit nem lankadott volna, szélnek is könnyen ellenállhatott volna.

Θεοῦ υἱὸς εἶ. ³⁴Καὶ διαπεράσαντες ἦλθον εἰς τὴν γῆν Γεννησαρέτ. ³⁵Καὶ ἐπιγινόντες αὐτὸν οἱ ἄνδρες τοῦ τόπου ἐκείνου, ἀπέστειλαν εἰς ὅλην τὴν περίχωρον ἐκείνην, καὶ προσήνεγκαν αὐτῷ πάντας τοὺς κακῶς ἔχοντας. ³⁶Καὶ παρεκάλουν αὐτὸν ἵνα μόνον ἄψωνται τοῦ κρασπέδου τοῦ ἱματίου αὐτοῦ καὶ ὅσοι ἦψαντο, διεσώθησαν.

Isten fia vagy. ³⁴S átkelvén Gennezaret földére jöttek. ³⁵És megismervén őt azon hely férfiai, az egész környékre elküldötték, és elhozták neki mind azokat, kik rosszul voltak. ³⁶És kérék őt, hogy csak ruhája szegélyét illethessék; s valahányan illették, meggyógyultak.

CAPUT XV.

Τότε προσέρχονται τῷ Ἰησοῦ οἱ ἀπὸ Ἱεροσολύμων γραμματεῖς καὶ φαρισαῖοι, λέγοντες· ²Διὰ τί οἱ μαθηταὶ σου παραβαίνουνσι τὴν παράδοσιν τῶν προσβυτέρων; οὐ γὰρ ἵπτονται τὰς χειρας αὐτῶν, ὅταν ἄρτον ἐσθίωσιν. ³Ὁ δὲ ἀποκριθεὶς εἶπεν αὐτοῖς· Διὰ τί καὶ ὑμεῖς παραβαίνετε τὴν ἐντολὴν τοῦ Θεοῦ διὰ τὴν παράδοσιν ὑμῶν; ⁴Ὁ γὰρ Θεὸς ἐνετείλατο, λέγων· Τίμα τὸν πατέρα καὶ τὴν μητέρα· καὶ ὁ κακολογῶν πατέρα ἢ μητέρα, θανάτῳ τελευτᾷ. ⁵Ὑμεῖς δὲ λέγετε, ὅς ἂν εἴπῃ τῷ πατρὶ ἢ τῇ μητρὶ, δῶρον ὃ ἐστὶ ἐξ ἐμοῦ ὠφελήθης, καὶ οὐ μὴ τιμῇ τὸν πατέρα αὐτοῦ ἢ τὴν μητέρα· ⁶Καὶ

Akkor Jezushoz Jeruzsalem-ből jöttek írástudók és farizeusok, mondván: ²Miért szegik meg tanítványaid a régiek hagyományát; mert nem mossák kezeiket, midőn kenyeret esznek? ³Ő pedig felelvén monda nekik: Miért szegitek meg ti is Isten parancsát a ti hagyománytok miatt? ⁴Mert Isten parancsolá, mondván: Tiszteld atyádat és anyádat; s a ki az atyát vagy anyát átkozza, halállal halljon meg. ⁵Ti pedig mondjátok: Ha valaki atyjának, vagy anyjának mondja: (föläjánlott) ajándok, s bármilyen tölem való, az neked is használ: úgy nem (tartozik) tisztelni atyját vagy anyját; ⁶s meg-

^{34—36}) Δεῖξαι θέλων ὁ εὐαγγελιστὴς, ὅτι διὰ χρόνον ἐπὶ τῇ γῇ Γεννησαρέτ, ἦσαν καὶ ἐπιγινόντες αὐτὸν οἱ ἄνδρες τοῦ τόπου· ἀλλ' ὅμως ὁ χρόνος οὐκ ἐξέλειπε τὴν πίστιν, ἀλλὰ καὶ μεῖζονα εὐχάριστο καὶ ἀκμάζονσαν.

^{34—36}) Meg akarván az evangelista mutatni, hogy elég soká időzött Gennezaret vidékén, mondja: s megismervén őt a hely emberei. Azonban az idő nem gyengítette meg hitüket, hanem inkább nagyobbá és szilárdabbá nevelte.

¹) Τίτος ἐνεκεν τῆς πόλεως ἐμνημόνευσεν; ἐπειδὴ πανταχοῦ τῶν ὁσίων ἦσαν διεσπαρμένοι, ἀλλ' οἱ τὰ Ἱεροσόλυμα ἦγοντες τὴν μητροπόλιν ἔχοντες, ποτηριότητες τῶν ἄλλων ἦσαν, ὡς πλείονος ἀπολαύοντες τιμῆς, ὅθεν καὶ μεῖζονα τυφὸν ἐκείνητο. Τὸν καιρὸν δὲ ἐπισημαίνεται ὁ εὐαγγελιστὴς ἐπὶ τῷ τόπῳ, ἵνα δείξῃ τὴν ἀφ᾽ αὐτῶν ποτηρίαν, ὅτι ἰδόντες ἐκ μόνης τῆς ἀφῆς τοῦ κρασπέδου τοὺς ἀρρώστους θεραπεύοντας, οὐδὲ οὕτως τῆς ποτηρίας ἐπαύσαντο.

¹) Miért említi a várost? Mert mindenütt a nemzetségek közt el valának szórva: de a jeruzsálemiek, azaz a fővárosiak a többinél gonoszabbak valának, mivel nagyobb tisztetben állottak, mi okból nagyobb vala felfuvalkodásuk is. Az időt jelenti az evangelista, mondván: akkor; hogy megmutassa elvetemedett gonoszságukat, mert látván a ruhaszegély csupa illete által gyógyulni a betegeket, még úgy sem hagytak föl gonoszságukkal.

²) Ἦσαν δὲ ἀντίτοις χερσὶν οἱ ἀπόστολοι, οὐκ ἐπιτηδεύοντες τοῦτο, ἀλλ' ὑπερορῶντες λοιπὸν τῶν περὶ τῶν, καὶ τοῖς ἀναγκαίοις προσέχοντες, οὕτως τὸ νέπτεσθαι, οὕτως τὸ μὴ νέπτεσθαι νόμον ἔχοντες· οἱ γὰρ καὶ αὐτῆς ἀμελοῦντες τροφῆς, πῶς ἐμελλον ταῦτα περισπούδαστα εἶναι;

²) Mosatlan kezekkel ettek az apostolok, nem szándékosan, hanem mivel nem törődtek a feleslegességekkel, és csak a szükségességre ügyeltek, miután se a mosásra, se a nem-mosásra nem vala törvényök. Hisz magát az eledelet elhanyagolván, hogy fordíthattak volna effélére különös gondot?

^{3—6}) Ἐπειδὴ νόμος ἀπείκει τοὺς παῖδας τιμᾶν τοὺς γονεῖς, καὶ τὰ τῶν παιδῶν τῶν πατέρων ἐλέγετο εἶναι· οἱ τῶν Ἰουδαίων προσβύτεροι παρισκέναν τοὺς παῖδας λέγειν τοῖς γονεῦσιν· ὅτι τὰς οὐσίας ἡμῶν ἀφιερῶσμεν τῷ Θεῷ, ἵνα μὴ τολμῶσιν αὐτῶν ἄψασθαι οἱ γονεῖς· τοῦτο γὰρ ἐστὶ τὸ· ὅς ἂν εἴπῃ τῷ πατρὶ ἢ τῇ μητρὶ, δῶρον. Ἐπαίδευσαν γὰρ τοὺς νέους ἐν ἐκείνῳ σχήματι καταφρονεῖν τῶν γονέων· οἷον εἰ τις εἶπε τῷ ἰδίῳ υἱῷ· δός μοι τὸ πρόβατον τοῦτο, ὃ ἔχεις, ἢ τὸν μόσχον ἢ ἄλλο τι τοιοῦτον· εἶπεν πρὸς τὸν πατέρα· δῶρον ἐστὶ τῷ Θεῷ· τοῦτο ὁ θέλει ἐξ ἐμοῦ ὠφελήθηται, καὶ οὐ δύνασαι λαβεῖν, καὶ διπλοῦν ἐντεῦθεν ἐγίγνετο κακόν· οὕτως γὰρ τῷ Θεῷ προσήγον, καὶ τοὺς γονεῖς ὀνόματι τῆς προσφορᾶς ἀπεστέρουν, τοὺς τε γενηνηκότας προσάσαι τοῦ Θεοῦ ἑβρίδον τε καὶ τὸν Θεὸν διὰ τοὺς γενηνηκότας· εἴτα προσφέροντες τὰς οὐσίας αὐτῶν τοῖς προσβυτέροις συνεμερίζοντο αὐτάς μετ' αὐτῶν τοῖνυν διὰ τοῦτον ἐλέγχει αὐτοὺς ὁ κύριος, ὡς τὰ οἰκία ἐντάλματα τῶν ἐντολῶν

^{3—6}) Minthogy a törvény a gyermekektől tisztetletet kívánt szüleik iránt, és a gyermekek vagyona a szülőknek tulajdonított: a zsidók vénei arra taníták a gyermekeket, hogy a szülőknek azt mondják, mikép vagyonunkat Istennek szenteltük, hogy a szülők azt ne érintsék; ezt jelenti: ha valaki mondja atyjának vagy anyjának: föläjánlatott. Ugy a gyermekeket jámborság színe alatt a szülők megvetésére taníták; például: ha valaki fiának mondta: add nekem azt a juhót, melyet birsz, vagy borjut, vagy más effélé, azt felelé atyjának: Istennek van ajánlva ez, a mit tölem kívansz, s nem veheted el; ebből kettős rossz következett, mert Istennek meg nem adták; a szülőktől pedig a föläjánlás neve alatt elvonták; a szülőket Isten palástja alatt mellőzték, Istent pedig a szülők miatt; azután elhóznának vagyonukat a papoknak, azokat velők megosztották; azért feddi őket az Ur, hogy saját parancsolataikat Isten törvényeinél erősebbeknek lenni állították, és a pénzvagy

ἡκυρώσατε τὴν ἐντολὴν τοῦ Θεοῦ διὰ τὴν πα-
ράδοσιν ὑμῶν. ⁷ Ὑποκριταί, καλῶς προεφίτευσ-
τε περὶ ὑμῶν Ἡσαΐας, λέγων ⁸ Ἐγγίξει μοι ὁ λαὸς
οὗτος τῷ στόματι αὐτῶν, καὶ τοῖς χεῖλεσι με τιμᾷ·
ἢ δὲ καρδίᾳ αὐτῶν πόρρω ἀπέχει ἀπ' ἐμοῦ. ⁹ Μά-
την δὲ σέβονται με, διδάσκοντες διδασκαλίας, ἐν-
τάλματα ἀνθρώπων. ¹⁰ Καὶ προσκαλεσάμενος τὸν
ὄχλον, εἶπεν αὐτοῖς· Ἀκούετε καὶ συνίετε. ¹¹ Οὐ τὸ
εἰσερχόμενον εἰς τὸ στόμα κοινοῖ τὸν ἄνθρωπον ἀλλὰ
τὸ ἐκπορευόμενον ἐκ τοῦ στόματος, τοῦτο κοινοῖ
τὸν ἄνθρωπον. ¹² Τότε προσελθόντες οἱ μαθηταὶ
αὐτοῦ εἶπον αὐτῷ· Οἶδας ὅτι οἱ φαρισαῖοι ἀκούσαν-
τες τὸν λόγον ἐσκανδαλίσθησαν. ¹³ Ὁ δὲ ἀποκρι-
θεὶς εἶπε· Πᾶσα φυντεία, ἣν οὐκ ἐφύτευσεν ὁ πατήρ
μου ὁ οὐράνιος, ἐκρίζωθήσεται. ¹⁴ Ἀφετε αὐτοὺς,
ὁδηγοὶ εἰσιν τυφλοὶ τυφλῶν, τυφλὸς δὲ τυφλὸν
ἐάν ὁδηγῇ, ἀμφότεροι εἰς βόθυνον ἐμπεσοῦνται.
¹⁵ Ἀποκριθεὶς δὲ ὁ Πέτρος εἶπεν αὐτῷ· Φράσον
ἡμῖν τὴν παραβολὴν ταύτην. ¹⁶ Ὁ δὲ Ἰησοῦς
εἶπεν· Ἀκμὴν καὶ ὑμεῖς ἀσύνετοί ἐστε; ¹⁷ Οὐπω
ροεῖτε ὅτι πᾶν τὸ εἰσπορευόμενον εἰς τὸ στόμα, εἰς
τὴν κοιλίαν χωρεῖ, καὶ εἰς ἀφενδρῶνα ἐκβάλλεται;
¹⁸ Τὰ δὲ ἐκπορευόμενα ἐκ τοῦ στόματος, ἐκ τῆς
καρδίας ἐξέρχεται, κακεῖνα κοινοῖ τὸν ἄνθρωπον.
¹⁹ Ἐκ γὰρ τῆς καρδίας ἐξέρχονται διαλογισμοὶ πο-
νηροί, φόνοι, μοιχεῖαι, πορνεῖαι, κλοπαί, ψευδομαρ-
τυρίαι, βλασφημίαι. ²⁰ Ταῦτά ἐστι τὰ κοινούντα

τοῦ Θεοῦ ἰσχυρότερα εἶναι ἐτίθεντο, καὶ διὰ φιλαργυρίαν
ἐργοντες τὰς ψυχὰς ἰσχυρομένους, τὰς ἐξωθεν χεῖρας νίπτουσιν·
διὰ τὸ φαίνεσθαι τοῖς ἀνθρώποις καθαροί, τοῖς καθαροῖς
τῇ καρδίᾳ μαθητὰς κατακρίνοντες μὴ ποιοῦντας τοῦτο.

¹¹⁾ Τοῖνυν τῶν φαρισαίων αἰτιωμένων τοὺς μαθητὰς,
ὡς ἀνίσταται χεῖρας ἰσχυρίστας, ὁ κύριος τὸν περὶ βρωμάτων
ποιεῖ τὸν λόγον, δικαίως, ὡς ὅτι οὐδὲ βρῶμα ἑνὸς τῶν
ἀνθρώπων, ἀλλ' οἱ πονηροὶ λογισμοὶ διὰ γὰρ τὰ ἐκπορευό-
μενα καὶ τῶν εἰσπορευομένων βρωμάτων συμβολικῶς ἐτίθεντο
ἢ ἀπαγορεύσεις· πτωχεύματα γὰρ ἐνόησαν ποιεῖ τοὺς ἀνθρώ-
πους, οὐ τὸ μὴ νίπτεσθαι τὰς χεῖρας, ἀλλὰ τὸ λαλεῖν, ἃ
μὴ προσήκει, καὶ τὰ τοῦ νόμου ὑπερναι.

¹³⁾ Τί οὖν ὁ σωτήρ; πᾶσαν φυντεῖαν, τὴν μὴ ἐκ τοῦ
πατρὸς οὐσαν ἐκρίζωθαι θέλει, τὰς τῶν πρὸς βρωμάτων
παραδόσεις λέγων, καὶ τὰ ἀνθρώπινα ἐντάλματα, οὐ τὰ
τοῦ νόμου ὡς μαθηταὶ φασί. Δικαίως δὲ, ὅτι οὐ ποιεῖται
τῶν φαρισαίων λόγον τινα, εἶπεν· ἀφετε αὐτοὺς ἵτοι ὡς
ἀπεργασμένοι ὄντων, καὶ ὡς μὲν πεπονημένους τὴν καρ-
δίαν τυφλοὺς αὐτοὺς εἶπεν, ὡς δὲ καὶ ἄλλους ἐπιμερα-
ζοῦντας ἀγνοίας τῆς ἀληθείας ὁδηγοὺς τυφλῶν· διὸ καὶ
ἀπὸ τῆς κοινῆς γνώσεως τὸν ἑαυτοῦ συνίστησι λόγον, φησὶ
γὰρ· τί οὐπω ροεῖτε, ὅτι πᾶν, τὸ εἰς τὸ στόμα εἰσ-
ιόν εἰς τὴν κοιλίαν χωρεῖ, καὶ εἰς ἀφενδρῶνα ἐκβάλ-
λεται; καὶ τὰ ἐξῆς. Καὶ γὰρ αἱ τροφαὶ οὐ μένουσιν ἐσω-
γεῖσθαι, ἀλλ' εἰς τὴν κοιλίαν, κακεῖθεν ἐκβάλλονται ἐκκρι-
νόμεναι· τὰ δὲ τῆς καρδίας ἐνδον μένει, καὶ οὐ μόνον μέ-
νοντα, ἀλλὰ καὶ ἐξεκδιόμενα κοινοῖ· οἱ γὰρ λογισμοὶ ἐσω-
θεν γεννώμενοι ἐπὶ ἀσεβείᾳ πράττει παρανομίαι τὸν ἄν-
θρωπον, τὸ δὲ ἐσθίειν τὰ ἀπεργασμένα τῷ νόμῳ οὐ
κοινοῖ, τοῦτο δὲ οἱς εἶπεν, ἀλλὰ τὸ ἀνίσταται χεῖρας
φασί· οὐ κοινοῖ τὸν ἄνθρωπον ἐτίθεντο δὲ τοῦτο ὡς
πρὸς τὴν φαρισαϊκὴν κατηγορίαν, οὐδὲ γὰρ ἠνέχοντο οὕτως
αὐτὸ σαφὲς ἀκοῦσαι.

hiesitottátok az Isten parancsát hagyománytok
miatt. ⁷ Képmutatók, jól jövendőlt felőletek
Izajás, mondván: ⁸ Ez a nép szájával köze-
lít hozzám, s ajkaival tisztel: de szívök tá-
vol van tőlem. ⁹ Hasztalanul tisztelnék, ta-
nitmányokat tanítván, melyek emberi paran-
csolatok. ¹⁰ S előhíván a sereget, monda nek-
ik: Halljátok, és értsétek. ¹¹ Nem az, mi
bemegy a szájba, fertőzteti meg az embert:
hanem a mi kimegy a szájból, az fertőzteti
meg az embert. ¹² Akkor hozzájárulván tanít-
ványai, mondanak neki: Tudod, hogy a fari-
zeusok, hallván e beszédet, megbotránkoztak.
¹³ Ki felelvén monda: Minden növény, melyet
nem ültetett az én mennyei atyám, ki fog irtatni.
¹⁴ Hagyjátok őket; vak vezéreik ők a vakoknak,
vak pedig ha vakot vezet, mintketten a verembe
esnek. ¹⁵ Felelvén Péter monda neki: Fejtsd
meg nekünk e példázatot. ¹⁶ Jezus pedig monda:
Még ti sem fogjátok fel? ¹⁷ Még sem értitek,
hogy minden, a mi szájba megy, a hasba száll,
és az árnyékszekrére kivettetik? ¹⁸ A mik pe-
dig a szájból kimennek, szivből erednek, s azok
fertőztetik meg az embert. ¹⁹ Mert szivből szár-
maznak a rossz gondolatok, gyilkosságok, há-
zasságtörések, paráznaságok, lopások, hamis bi-
zonyítások, káromlások. ²⁰ Ezek azok, melyek

miatt lelkeik mocskosak levén, külsőleg kezeiket mosoga-
ták, hogy az emberek előtt tisztáknak láttassanak, a
tisztá szívű tanítványokat pedig, kik azt nem cselekedték,
kárhoztatták.

¹¹⁾ A farizeusok tehát vádolván a tanítványokat,
mivel mosatlan kezekkel étkeznek, az Ur az étkekről be-
szél, megmutatván, hogy nem az éték mocskolja be az emb-
ert, hanem a rossz gondolatok; mert a kimenők által a
bement étkeknek kimenetele is jelképpen megtörtént; ugyanis
az embereket vétkekké teszi nem az, ha kezeiket nem
mosák, hanem ha olyant beszélnek a mi nem illik, és más
törvény-elleni tények.

¹³⁾ Mit mond tehát az Üdvözítő? Minden növény,
ugymond, mely nem az Atyától van, kiirtatik; a vének
hagyományait értvén, és az emberi rendelményeket, nem
a törvényét, mikép a manikheusok állítják. Megmutatván
tovább, hogy számba se veszi a farizeusokat, monda:
hagyjátok őket, mint veszni indultakat; azután mint meg-
vakított szívűeket őket vakoknak nevezé, mint mások ve-
zetőit pedig, kik maguk sem ismerik az igazságot, vakok
vezéreinek; azért a közönséges természetből a maga mon-
datát megállapítja; mert így szól: hogyan nem értitek mind-
ekkor, hogy mind, a mi a szájba megy, a hasba száll,
és az árnyékszekrére eresztetik, és a többi. Az ételek nem
maradnak benn, ugymond, hanem a hasba mennek, és
onnan elválás után az árnyékszekrére: a sziv indulatai pedig
benn maradnak, s nem csak ha benn maradnak, hanem
ha kimennek is, megfertőztetik az embert; miért a gondo-
latok benn támadván rossz cselekvényekre ingerlik az embert:
de enni a törvény által tiltott étkeket nem fertőztet; ezt
azonban nem mondá, hanem hogy mosatlan kezekkel enni
nem fertőzteti meg az embert. Evvel a farizeusi vádra czéloz,
mert nem tűrhették volna amugy nyilván azt hallani.

τὸν ἄνθρωπον· τὸ δὲ ἀνίπτους χερσὶ γράειν, οὐ κοινοὶ τὸν ἄνθρωπον. ²¹ Καὶ ἐξελθὼν ἐκεῖθεν ὁ Ἰησοῦς, ἀνεχώρησεν εἰς τὰ μέρη Τύρου καὶ Σιδῶνος. ²² Καὶ ἰδοὺ γυνὴ Χαναanaία ἀπὸ τῶν ὀρίων ἐκείνων ἐξελθοῦσα, ἐκραύγασεν αὐτῷ λέγουσα· Ἐλέησόν με, Κύριε, νύκ Δαβὶδ, ἡ θυγάτηρ μου κακῶς δαμονίζεται. ²³ Ὁ δὲ οὐκ ἀπεκρίθη αὐτῇ λόγον· καὶ προσελθόντες οἱ μαθηταὶ αὐτοῦ, ἤρωτουν αὐτὸν, λέγοντες· Ἀπολύσον αὐτήν, ὅτι κράζει ὀπισθεν ἡμῶν. ²⁴ Ὁ δὲ ἀποκριθεὶς εἶπεν· Οὐκ ἀπεστάλην εἰ μὴ εἰς τὰ πρόβατα τὰ ἀπολωλότα οἴκου Ἰσραὴλ. ²⁵ Ἡ δὲ ἐλθοῦσα προσεκύνησεν αὐτῷ, λέγουσα· Κύριε βοήθει μοι. ²⁶ Ὁ δὲ ἀποκριθεὶς εἶπεν· Οὐκ ἔστι καλὸν λαβεῖν τὸν ἄρτον τῶν τέκνων, καὶ βαλεῖν τοῖς κυναρίοις. ²⁷ Ἡ δὲ εἶπε· Ναὶ Κύριε· καὶ γὰρ τὰ κυνάρια ἐσθίει ἀπὸ τῶν ψιγίων τῶν πιπτόντων ἀπὸ τῆς τραπέζης τῶν κυρίων αὐτῶν. ²⁸ Τότε ἀποκριθεὶς ὁ Ἰησοῦς εἶπεν αὐτῇ· Ὡ γύναι, μεγάλη σου ἡ πίστις, γενήθιτω σοι ὡς θέλεις. Καὶ ἰάθη ἡ θυγάτηρ αὐτῆς ἀπὸ τῆς ὥρας ἐκείνης. ²⁹ Καὶ μεταβὰς ἐκεῖθεν ὁ Ἰησοῦς, ἦλθε παρὰ τὴν

²¹⁾ Διὰτὶ ἀπῆλθεν εἰς τὰ μέρη Τύρου καὶ Σιδῶνος; ὅπως ἐπειδὴ τῆς τῶν βρωμάτων παρατηρήσεως τοὺς ἰουδαίους ἀπήλλαξεν, ἀνοίξῃ καὶ τοῖς ἔθνεσι θύραν, λοιπὸν ὁδὸν προβαίνων καὶ γὰρ ὅτε εἶδεν ὁ σωτὴρ τοὺς ἰουδαίους ἀπειθοῦντας ἐπὶ τῷ λόγῳ τῶν περὶ βρωμάτων, μετέβη ἐπὶ τὰ ἔθνη· εἰδὼς οὖν τὸ μέλλον ἐσσεῖσθαι ἦλθεν ἐπὶ τὴν γῆν τῶν Χαναανίων, ἵνα τὴν τῶν ἰουδαίων ἀπιστίαν ἐν τούτῳ κατακρίνῃ.

^{22—25)} Ὁραὶ δὲ ἡ Χαναanaία εἰς τὴν ἐξ ἔθνων ἐκκλησίαν, ἥτις διὰ τῶν ἡμαρτιῶν τούτων τὴν τῆς πίστεως ἀκρίβειαν ἀπήγγειλεν· κύριον μὲν γὰρ αὐτὸν εἶπεν ὡς Θεόν, τὸν δὲ Δαβὶδ διὰ τὸ ἀνθρωπίνον σχῆμα, τὸν ἐξ αὐτοῦ αἰτοῦσα ἔλεον, ἐλέησόν με λέγουσα, ὅτι ἡ θυγάτηρ μου κακῶς δαμονίζεται, οὐδὲ γὰρ εἰς ὅψιν αὐτοῦ ἀγαγεῖν ἐδύναμην, διὰ δὲ τῶν ἰουδαίων ὁμῶν οὐδὲ εἰς Ἱερουσαλὴμ ἐτόλμησεν εἰσελθεῖν. Ὁ μὲντοι κύριος οὐκ ἀπεκρίθη αὐτῇ λόγον, οὐχ ὡς ὑπερόπτος, ἀλλ' ἵνα δημοσιεύσῃ αὐτῆς τὴν πίστιν· εἴτα ἐλεήσαντες αὐτὴν οἱ μαθηταί, ἡ καὶ βαρυνόμενοι τῇ ἐκβοήσῃ ἐλεγον· ἀπόλυσον αὐτήν, διὰ τῆς λέξεως τὴν αὐτοῦ δύναμιν αἰνιττοῦμεν.

Τί οὖν ὁ σωτὴρ; κατακρίνει τοὺς ἰουδαίους, πρὸς μόνους αὐτοὺς ἀπεστῆλθαι λέγων. Ἀπολωλότα δὲ εἰπὼν πρόβατα αἰνιττεῖται τὴν ἀπώλειαν αὐτῶν γεγενῆσθαι. Ἡ δὲ γυνὴ πάλιν δι' ἐκείνης αἰτεῖ, καὶ οὐκ ἀπέστη, ἀλλὰ, βοήθει μοι, τὸ κυρίου λέγει· εἴτα πάλιν φησὶν ὁ σωτὴρ· οὐκ ἔστι καλὸν λαβεῖν τὸν ἄρτον τῶν τέκνων, καὶ βαλεῖν τοῖς κυναρίοις. Καὶ νῦν καλεῖ αὐτήν ὡς ἐθνικήν διὰ τὸ τῆς ζωῆς ἀκάθαρτον, καὶ τῆς εἰδωλολατρίας λυγρίαν, τέκνα δὲ τοὺς ἰουδαίους διὰ τὸ δοκεῖν ἀνακείσθαι Θεῷ. Ἄρτον δὲ καλεῖ οὐ μόνον τὴν διὰ λόγον διδασκαλίαν, ἀλλὰ καὶ διὰ σημείων, τρέφονσαν τοὺς πιστοὺς. Εἴτα οὕτε ὑβριζομένη ἀνακατεῖ τὴν γῆν, ἀλλ' ἐκ τῆς προτάσεως ταύτης μύλλον πλέκει τὴν προσηγορίαν ἐκείνης λέγουσα· ὅτι εἰ καὶ κίων εἰμι, καὶ οὐδεὶς με ἀπὸ τῶν ἄρτων, ἀλλ' οὖν κἂν ἀπὸ τῶν ψιγίων μετασχηρὶν ἐπίστανται γὰρ καὶ τὸ βραχέστατον τῆς δυνάμεως αὐτοῦ, ὅτι ἐστι ψιγίων, ἱκανὸν εἶναι πρὸς τὴν τῆς θυγατρὸς ἰάσιν. Τί οὖν ὁ Χριστός; προσμαρτυροῦσας αὐτῆς τὴν πίστιν, γενήθιτω σοι ὅσα ὡς θέλεις, καὶ ἰάθη ἡ θυγάτηρ αὐτῆς ἀπὸ τῆς ὥρας ἐκείνης.

^{29—31)} Παρηγόρειο τοὺς τῶν ἰουδαίων τόπους ὁ σωτὴρ διὰ τὴν πολλὴν αὐτῶν ἀπιστίαν. Εἰς τὸ ὄρος δὲ ἄνιστι

az embert megfertőztetik: de mosatlan kezekkel enni nem fertőzteti meg az embert. ²¹ És kimenvén onnét Jezus eltért Tyrus, és Szidon vidékére. ²² És ime egy khanaanai asszony, ama határokból jöven kiáltott feléje, mondván: Könyörülj rajtam Uram, Dávid fia, lányom az ördögtől keservesen kinoztatik. ²³ Ő pedig nem felelt neki szót sem; tanítványai tehát hozzájárulván kérék őt, mondván: Bocsásd el őt, mert kiáltoz utánunk. ²⁴ Ki felelvén monda: Nem küldettem, hanem csak az Izrael házának elveszett juhaihoz. ²⁵ Az azonban eljövén; imádá őt mondván: Uram segélj rajtam. ²⁶ Ki felelvén monda: Nem jó elvenni a fiuk kenyereit, és a kölykeknek vetni. ²⁷ Az pedig monda: Igen, Uram; mert a kölykek is esznek a morzsákból, melyek uraik asztaláról lehullnak. ²⁸ Akkor felelvén Jezus monda neki: O asszony, nagy a te hited; legyen neked a mint akarsz; s meggyógyult lánya azon órától fogva. ²⁹ És el-

²¹⁾ Miért ment el Tyrus és Szidon vidékére? hogy miután a zsidókat az étkektől megtartóztatástól fölmenté: megnyissa a pogányoknak is az ajtót, különben az uton haladván; mert miután látta az Üdvözítőt, hogy a zsidók, az étkekről tartott beszéd iránt hitetlenek: átment a pogányokhoz. Tudván tehát, mi történetend, eljött a Khanaeusok földre, hogy a zsidóknak hitelenségét ez által kárhoztassa.

^{22—25)} Ez a Khanaanbeli asszony, előképe a pogányokból keletkezendő egyháznak, mely e szavak által a hit iránti buzgalmat jelenté. Ugyanis Urnak nevezé őt, mint Istent, Dávid fiának pedig az emberi alak miatt irgalmat kérvén tőle; könyörülj rajtam, ugymond, mert lányom az ördögtől kinosan gyötörtetik. Nem merte azt szemé elé vezetni, se Jeruzsalembe nem mert jönni a zsidók embertelensége miatt. Az Ur azonban szót sem felelt neki; nem mintha lenézné, hanem hogy nyilvánossá tegye hitét. Azután a tanítványok vagy számalomból, vagy neheztelvé kiáltására, mondanak: Bocsásd el őt, e mondattal az ő hatalmára czélozván.

Mit cselekszik tehát az Üdvözítő? kárhoztatja a zsidókat, mondván, hogy egyedül hozzájuk küldetett. Elveszett juhok nevezetével az ő veszedelmöket érti. De az asszony ismét maga könyörög s nem távozik; segélj rajtam, ugymond az Urnak; mire az Üdvözítő: Nem jó a fiuk kenyerét elvenni, és az ebeknek vetni. Ebnek őt nevezi magát, mint pogányt a tisztátalan élet, és a bálványozás nyálánsága miatt; fiuk által érti a zsidókat, mert Istenhez látszanak tartozni. Kenyér alatt nem egyedül az igék általi tanítást érti, hanem a csodák általit is, mely táplálja a hívőket. Továbbá még gyaláztatva sem boszondodik az asszony, hanem ezen előzményből inkább a maga védelmét szövi, mondván: habár eb vagyok, és nem ehetem a kenyérből, de mégis a morzsákból részesülhetek; ugyanis hitte, hogy hatalmának legkisebb része is, milyen a morzsa, elegendő leányának meggyógyítására. Mit tesz tehát a Krisztus? megdicsérvén előbb hitét, legyen meg neked, ugymond, a mint akarsz; és meggyógyult lánya azon órától fogva.

^{29—31)} Elmellőzte a zsidók helyeit az Üdvözítő nagy hitelenségök miatt. Hegyre megy föl pedig folyvást, meg-

θάλασσαν τῆς Γαλιλαίας· καὶ ἀναβὰς εἰς τὸ ὄρος, ἐκάθιστο ἐκεῖ. ³⁰ Καὶ προσήλθον αὐτῷ ὄχλοι πολλοὶ, ἔχοντες μεθ' ἑαυτῶν χωλοὺς, τυφλοὺς, κωφοὺς, κυλλοὺς, καὶ ἐτέρους πολλοὺς, καὶ ἔρριψαν αὐτοὺς παρὰ τοὺς πόδας τοῦ Ἰησοῦ. Καὶ ἐθεράπευσεν αὐτοὺς, ³¹ ὥστε τοὺς ὄχλους θαυμάσαι βλέποντας, κωφοὺς λαλοῦντας, κυλλοὺς ὑγιεῖς, χωλοὺς περιπατοῦντας, καὶ τυφλοὺς βλέποντας· καὶ ἐδόξαζον τὸν Θεὸν Ἰσραὴλ. ³² Ὁ δὲ Ἰησοῦς προσκαλεσάμενος τοὺς μαθητὰς αὐτοῦ, εἶπεν· Σπλαγχνίζομαι ἐπὶ τὸν ὄχλον, ὅτι ἤδη ἡμέρας τρεῖς προσμένονσίν μοι, καὶ οὐκ ἔχουσιν τί φάγωσι· καὶ ἀπολύσαι αὐτοὺς νήσις (sic) οὐ θέλω, μήποτε ἐκλυθῶσιν ἐν τῇ ὁδῷ. ³³ Καὶ λέγουσιν αὐτῷ οἱ μαθηταὶ αὐτοῦ· Πόθεν ἡμῖν ἐν ἐρημίᾳ ἄρτοι τοσοῦτοι, ὥστε χορτάσαι ὄχλον τοσοῦτον; ³⁴ Καὶ λέγει αὐτοῖς ὁ Ἰησοῦς· Πόσους ἄρτους ἔχετε; οἱ δὲ εἶπον, ἑπτὰ, καὶ ὀλίγα ἰχθυῖδια. ³⁵ Καὶ ἐκέλευσε τοῖς ὄχλοις ἀναπεσεῖν ἐπὶ τὴν γῆν. ³⁶ Καὶ λαβὼν τοὺς ἑπτὰ ἄρτους καὶ τοὺς ἰχθυῖδας, εὐχαριστήσας ἔκλασε, καὶ ἔδωκε τοῖς μαθηταῖς αὐτοῦ· οἱ δὲ μαθηταὶ τῷ ὄχλῳ. ³⁷ Καὶ ἔφαγον πάντες, καὶ ἐχορτάσθησαν, καὶ ἦσαν τὸ περισσεῦον τῶν κλασμάτων, ἑπτὰ σπυρίδας πλήρεις. ³⁸ Οἱ δὲ ἐσθίοντες ἦσαν τετρακισχίλιοι ἄν-

συνεῶς, τῆς θείας αὐτοῦ φύσεως τὸ ὑπερφερὲς δι' αἰνιγμάτων δεικνύς. Τοσαύτη δὲ ἦν ἡ πίστις τῶν προσιόντων, ὡς καὶ χωλοὺς, καὶ τυφλοὺς ἀναβαίνειν εἰς τὸ ὄρος, καὶ μόνον προσπίπτοντας θεραπεύεσθαι· ὡς γὰρ Θεὸς ὢν καὶ τοῦ πατρὸς ἀνθρώπων δημιουργὸς, καὶ τὸ λείπον ἀνεπλήρον τοῦ σώματος· διὸ καὶ ἐδόξαζον τὸν Θεὸν ἐπὶ τοῖς τοῖς, τὸ γὰρ πλῆθος τῶν θεραπευομένων, καὶ τὸ εὐκόλον τῆς θεραπείας ἐποίει αὐτοὺς θαυμάζειν.

^{32—38}) Δυνάμεως ὁ σωτὴρ καὶ δῖα τοῦ ἐρωτήσαι τοὺς μαθητὰς ποιῆσαι τὸ σημεῖον, ἐπιτίθεις ἐρωτᾶ, ἵνα προσεκτικωτέρως αὐτοὺς ποιῆσιν, καὶ γυμνάσῃ τὴν πίστιν αὐτῶν· εἰ γὰρ καὶ ἀσθενεία λογισμῶν εἶπον ἃ εἶπον, ἀλλ' ἀνέμποτον ποιοῦσι τὸ σημεῖον, ἐν τόπῳ γὰρ ἦσαν, ὅπου οὐκ ἦν ἐνείη τροφῆς· οἰοῦν γὰρ πωσάκων τὸ τῶν ἄρτων ποιεῖ σημεῖον· ἐπεὶ γὰρ ἐν τόπῳ ἦσαν, ἐν ᾧ οὐκ ἦν ἀγοράσαι τροφῆς, δεδιότες οἱ μαθηταὶ μὴ πάλιν εἶπαι αὐτοῖς, δότε αὐτοῖς ὑμεῖς φαγεῖν, εἶπον· τὸ πόθεν ἡμῖν ἐν ἐρημίᾳ ἄρτοι τοσοῦτοι. Τοῦτο δὲ ἀντηρότως ἀπεκρίναντο· ἔδει γὰρ αὐτοὺς τοῦ ὁμοίου ἀναμνησθῆναι. Μαθὼν τοίνυν τὸν τῶν ἄρτων ἀριθμὸν ἐκέλευεν τὸν ὄχλον ἀναπεσεῖν, ὡς ἔχον ἑαυτῶν πλῆθος ἄρτων. Εὐχαριστεῖ δὲ διὰ τὸ ἀνθρώπινον, καὶ πρὸς ἡμετέραν ὠφέλειαν, ἵνα καὶ ἡμεῖς τοῦτο ποιοῦμεν, ἡρίκα ἄρτων ἐσθίοντες. Ἐπὶ δὲ σπυρίδας ἐταῦθα τῶν περισσευμάτων ἐπλήρωσαν, ὅτι μείζους ἦσαν τῶν κοφίνων, ἢ πρὸς τὴν τῶν ἄρτων πωσότητα, τότε δὲ πρὸς τὸν τῶν μαθητῶν ἀριθμὸν, ἵνα δείξῃ, ὅτι οὐκ ἐκ τοῦ παρατυχόντος ἐποιήσατο τὸ τῶν ἄρτων σημεῖον, οὐ μόνον ἡμεῖς, ἀλλὰ καὶ δεύτερον αὐτὸ ποιεῖ, ὡς Θεός. ὅμως καὶ ἐν τούτῳ τὴν ἀφ᾽ αὐτοῦ δύναμιν ἐνδείκνυται, καὶ τὴν εὐκόλιαν τῆς ἐξουσίας, ὅτι αὐτῷ δύνατον καὶ οὕτως, καὶ ἑτέρως τὰ τοιαῦτα θαυματουργεῖν, οὐδὲ γὰρ μικρὰς δυνάμεις ἦν τὸ τὸν ἀριθμὸν διατηρεῖν καὶ τότε, καὶ νῦν. Μετὰ δὲ τὸ θαῦμα διὰ τοῦτο ἐνθὺς ἠγάθιστος τοὺς ὄχλους ἀνεχώρησεν, τραννίδος φεγγῶν ὑποφάν, οὐ περὶ δὲ, ἀλλ' ἐν πλοίοις, ἵνα μὴ ἀκολουθήσωσιν αὐτῷ.

menvén onnét Jezus a galileai tenger mellé jött, és fölmenvén a hegyre, ott ült. ³⁰ És hozzájárula sok sereg, velök levén a sánták, vakok, süketek, bénák és más sokan, kiket Jezus lábai elé tettek, és meggyógyitá őket, ³¹ úgy hogy a seregek csodálkoznak, látván a némákat beszélni, a bénákat épen, a sántákat jární, a vakokat látni, és dicsőíték Izrael Istenét. ³² Jezus pedig előhíván tanítványait monda: Szánom a sereget, mert már három napja velem vannak, s nincs mit enniök; elbocsátani pedig őket étlen nem akarom, hogy el ne lankadjanak az uton. ³³ S mondának neki tanítványai: Honnét veszünk e pusztában annyi kenyeret, hogy oly nagy sereget kielégítsünk? ³⁴ És kérdé őket Jezus: Hány kenyerek van? kik felelének: hét, és kevés halacskánk. ³⁵ S megparancsolá a seregeknek, letelepedni a földre. ³⁶ És vevén a hét kenyeret és a halakat, hálát ada, megtöré, s tanítványainak adá, tanítványai pedig a seregnek. ³⁷ És ettek mindnyájan, és jóllaktak, és a hulladékok maradványából hét kosárral tele szedtek föl. ³⁸ Az evők száma pedig volt négy ezer

mutatandó jelképekben isteni természetének magasztossá-gát. Oly nagy volt továbbá a hozzájárulók hite, hogy sánták, vakok fölmentek a hegyre, és csak leborulván előtte, meggyógyítottak; mert mint Isten, és minden embernek alkotója a test hiányait is betölté; azért dicsőíték mint Istent ezek miatt; tudnillik mind a meggyógyultak sokasága, mind a gyógyítás könnyűsége csodálkozásra bírta őket.

^{32—38}) Jóllehet az Üdvözítő, tanítványai kérdése nélkül is megtehetette volna a csodát, szándékosan kérdést tesz, hogy figyelmüket élénkítse, és hitőket gyakorolja; mert ha gondolataik gyengeségéből mondták is, a mit mondták: de a csodától minden gyanút elhárítanak; mert olyan helyen voltak, hol nem lehetett eledelt találni: s azért többszörös kenyérnek csodáját mutatja. Tudnillik olyan helyen levén, hol nem lehetett étkeket venni, a tanítványok féltek, hogy ismét azt mondja nekik: adjatok ti nekik enni, mon-dák tehát: honnét veszünk e pusztában annyi kenyeret, hogy ily nagy sereg kielégíttessék? Ezt pedig feledékenyen felelték; mert kellett volna hasonlóra emlékezniök. A mint megtudta a kenyerek számát, parancsolá a seregnek letelepedni, mintha kenyerek bősége volna nála számokra. Hálát ad pedig mint ember, és a mi tanulságunkra, hogy mi is azt cselekedjünk, valahányszor ételt veszünk. Itt hét kosár (σπυρίδες) lett tele hulladékkal, mert nagyobbak valának a vékáknál (κοφίνων), vagy a kenyerek számához képest; akkor pedig a tanítványok száma szerint, hogy megmutassa, hogy nem esetlegesen cselekedte a kenyerek csodáját, s nem csak egyszer, hanem másodsor is ugyanazt cselekszi mint Isten; egyszersmind pedig ebben is megmutatja kimondhatlan hatalmát, és hatalmának könnyű gyakorlását, hogy t. i. ő így is, másképp is mivelhet csodát; miután nem kis hatalom kellett hozzá megtartani a számot akkor is, most is. E csoda után azért távozik el azonnal elhagyván a sereget, hogy uralkodási vágy gyanúját kikerülje; azonban nem gyalog, hanem hajón, hogy ne kövessék őt.

δρες, χοίρις γυναικῶν καὶ παιδίων. ³⁹ Καὶ ἀπολύσας τοὺς ὄχλους, ἐνέβη εἰς τὸ πλοῖον, καὶ ἦλθεν εἰς τὰ ὄρια Μαγδαλά.

férfi, asszonyokon és gyermekeken kívül. ³⁹ És elbocsátván a seregeket, bement a hajóba, és eljött Magdala határába.

CAPUT XVI.

Καὶ προσελθόντες οἱ φαρισαῖοι καὶ σαδδουκαῖοι πειράζοντες ἐπηρώτησαν αὐτὸν σημεῖον ἐκ τοῦ οὐρανοῦ ἐπιδειξάιναι αὐτοῖς. ² Ὁ δὲ ἀποκριθεὶς εἶπεν αὐτοῖς Ὅψιας γενομένης λέγετε, εὐδία πυρράζει γὰρ ὁ οὐρανός. ³ Καὶ πρὶν, σήμερον χειμῶν πυρράζει γὰρ στυνγάζων ὁ οὐρανός. Ὑποκριταί, τὸ μὲν πρόσωπον τοῦ οὐρανοῦ γινώσκετε διακρίνειν, τὰ δὲ σημεῖα τῶν καιρῶν οὐ δύνασθε; ⁴ Γενεὰ πονηρὰ καὶ μοιχαλὶς σημεῖον ἐπιζητεῖ καὶ σημεῖον οὐ δοθήσεται αὐτῇ, εἰ μὴ τὸ σημεῖον Ἰωάννου τοῦ προφήτου καὶ καταλιπὼν αὐτοὺς, ἀπῆλθε. ⁵ Καὶ ἐλθόντες οἱ μαθηταὶ αὐτοῦ εἰς τὸ πέραν, ἐπελάθοντο ἄρτους λαβεῖν. ⁶ Ὁ δὲ Ἰησοῦς εἶπεν αὐτοῖς Ὅρατε καὶ προσέχετε ἀπὸ τῆς ζύμης τῶν φαρισαίων καὶ σαδδουκαίων. ⁷ Οἱ δὲ διελογίζοντο ἐν ἑαυτοῖς, λέγοντες, οὐκ ἐλάβομεν. ⁸ Γινούσδε ὁ Ἰησοῦς εἶπε Τί διελογίζεσθε ἐν ἑαυτοῖς ὀλιγόπιστοι, οὐκ ἄρτους οὐκ ἐλάβετε; ⁹ Οὐπω νοεῖτε οὐδὲ μνημονεύετε τοὺς πέντε ἄρτους τῶν πεντακισχιλίων, καὶ πόσους κοφίνους ἐλάβετε. ¹⁰ Οὐδὲ τοὺς ἑπτὰ ἄρτους τῶν τετρακισχιλίων, καὶ πόσας σπυρίδας ἐλάβετε. ¹¹ Πῶς οὐ νοεῖτε ὅτι οὐ περὶ ἄρτων εἶπον ὑμῖν, προσέχειν ἀπὸ τῆς ζύμης τῶν φαρισαίων καὶ σαδδουκαίων; ¹² Τότε συνῆκαν ὅτι οὐκ εἶπε προσέχειν ἀπὸ τῆς ζύμης τοῦ ἄρτου, ἀλλὰ ἀπὸ τῆς διδαχῆς τῶν φαρισαίων καὶ σαδδου-

És hozzájárulván a farizeusok és szadduceusok kísértőleg kérék őt, hogy égi jelt mutasson nekik. ² Ki felelvén monda nekik: Midőn este áll be, azt mondjátok, derű lesz; mert veres az ég. ³ Reggel pedig: Ma zivatar lesz; mert veresellik a szomorú ég. Képmutatók! az ég színét meg tudjátok különböztetni: az idők jeleit pedig nem bírjátok? ⁴ A gonosz és parázna nemzedék jelt kíván: azonban jel nem adatik neki, hanem csak Jónás prófétának jele. És ott hagyván őket, elment. ⁵ És midőn tanítványai a tulsó részre mentek, elfelejtettek kenyereket vinni. ⁶ Jezus monda nekik: Lássátok, és ovakodjatok a farizeusok és szadduceusok kovászatól. ⁷ Ők tehát gondolkodának magukban, mondván; Kenyereket nem hoztunk. ⁸ Jezus, ezt tudván, monda: Mit gondolkodtok magatokban, kicsinyhitűek, hogy kenyereket nem hoztatok? ⁹ Még sem értitek-e, se nem emlékeztek-e az öt kenyérről, öt ezer ember kielégítésére, és hány kosárra valót szedtetek fel? ¹⁰ Se nem a hét kenyérről négy ezer ember kielégítésére, és hány kosárra valót szedtetek fel? ¹¹ Miért nem értitek, hogy nem a kenyerekről mondtam nektek: ovakodjatok a farizeusok és szadduceusok kovászatól? ¹² Akkor értették, hogy nem mondta, hogy ovakodjanak a kenyér kovászatól, hanem a farizeu-

¹⁾ Ποῖον δὲ σημεῖον οἱ φαρισαῖοι καὶ οἱ σαδδουκαῖοι τῶν ἐπιζητούσιν ἐκ τοῦ οὐρανοῦ ἐπιδειχθῆναι αὐτοῖς; ἢ ἵνα στήσῃ τὸν ἥλιον, ἢ τὴν σελήνην χαλινώσῃ, ἢ κερανοὺς κατενέγκῃ, ἢ τὸν ἀέρα μεταβάλλῃ, ἢ ἄλλο τι τοιοῦτον ποιήσῃ. Ὅπερ δὲ αὐτοὺς εἶπεν αὐτοῖς, ὅτι τὸ πρόσωπον τοῦ οὐρανοῦ γινώσκετε, τὰ δὲ σημεῖα τῶν καιρῶν οὐ γινώσκετε, τοῦτο δηλοῖ, ὅτι ὥσπερ φασὶν ἐπὶ τοῦ οὐρανοῦ ἄλλο μὲν σημεῖον τοῦ χειμῶνος, ἄλλο δὲ τῆς εὐδίας καὶ οὐκ ἂν τις τὸ σημεῖον ἰδὼν τοῦ χειμῶνος γαλήνην ζητήσῃ οὐδὲ ἐν γαλήνῃ χειμῶνα οὕτως καὶ ἐπ' ἐμοῦ λογίζεσθαι χροί. Ἄλλος γὰρ οὗτος ὁ τῆς ἐμῆς παρουσίας καιρὸς, καὶ ἄλλος ὁ μέλλων τῶν χοίρων τούτων τῶν σημείων τῶν ἐν τῇ γῇ, τὰ δὲ ἐν τῷ οὐρανῷ ἐκείνῳ τεταμέναι τῷ καιρῷ τῶν ὡς ἱατρὸς ἦλθον, τότε ὡς δικαστὴς ἐλεύσομαι. Ὑποκριταί, δὲ αὐτοὺς καλεῖ καὶ τῶν, ὅτι ἑτέρα μὲν ἐλεγον, ἑτέρα δὲ ἐφρόνον οὐ γὰρ διὰ τὸ πιστεῦσαι εἶχον τὰ σημεῖα, ἀλλ' ὥστε ἐπιλαβεσθαι.

⁴⁾ Γενεὰν δὲ πονηρὰν αὐτοὺς καλεῖ, ὡς οὐκ ἔχοντες τὴν πίστιν ἐν ἀπλότῃ μοιχαλίδι δὲ ὡς ἀποστάτας Θεοῦ, καὶ συνόχτας τῷ σιτανᾷ διὸ καὶ ἀναχωρεῖ ἀπ' αὐτῶν, δεικνύς, ὅτι τοῖς ἀδόλοισι σύνεστιν ὡς Θεοῦ· εἰ δὲ οἷον τε μὴ παθεῖν αὐτῶν, οὐδὲ τὸ σημεῖον Ἰωάννου εἰδίδωτο αὐτοῖς οὕτως ἄγαν πονηροὺς οὖσιν. Ἐπειδὴ δὲ διὰ τὴν κοινὴν σωτηρίαν ἀνάγκη ἦν τὸν Χριστὸν ἀποθανεῖν, καὶ αὐτοῖς τοῖς ἰουδαίοις τὸ σημεῖον ἐπαγγέλλοτο.

¹⁾ Milyen jelt (csodát) kérnek most a farizeusok és szadduceusok az égből maguknak mutattatni? Hogy vagy állítsa meg a napot, vagy a holdat fékezze, vagy menyköveket szórjon, vagy a léget megváltoztassa, vagy más efféle cselekedjen. A mit pedig ő felelt nekik, tudnillik: az ég tekintetét ismeritek, az idők jeleit pedig nem ismeritek, annyit jelent, hogy valamin az égen mást mondanak zivatar-, mást pedig csendes idő jelének, és senki a zivatar jelétől nem vár derült időt, se a csend jelétől zivatart: ugy kell felölem is okoskodni. Más ugyanis a mostani eljövetelem ideje, és más a jövőendő; most ilyen jelekre van szükség a földön, az égiek pedig amaz időre tartatnak fön. Most mint orvos jöttem: akkor mint bíró jövők. Képmutatóknak nevezi őket, mert mást mondtak, és mást éreztek; miután nem azért kívántak csodákat hogy higgyenek, hanem hogy beleköthessenek.

⁴⁾ Gonosz nemzedéknek mondja őket, mert nem vala őszinte hitők, paráznának pedig, mert elpártoltak Istentől és a sátánnal czimboráztak. Azért ott is hagyja őket, megmutatván, hogy az igaz szívűekkel együtt van mint Isten; különben ha nem szenvedett volna, Jónás csodáját se adta volna nekik, mert annyira gonoszak voltak. De mivel a köz üdvösség miatt szükség volt Krisztusnak meghalni, maguknak a zsidóknak is azt a csodát cselekedte.

καίων. ¹³ Ἐλθὼν δὲ ὁ Ἰησοῦς εἰς τὰ μέρη Καισαρείας τῆς Φιλίππου, ἠρώτα τοὺς μαθητὰς αὐτοῦ, λέγων· Τίνα με λέγουσιν οἱ ἄνθρωποι εἶναι τὸν υἱὸν τοῦ ἀνθρώπου; ¹⁴ Οἱ δὲ εἶπον· Οἱ μὲν Ἰωάννην τὸν Βαπτιστὴν ἄλλοι δὲ Ἡλίαν ἕτεροι δὲ Ἰερემίαν, ἢ ἓνα τῶν προφητῶν. ¹⁵ Λέγει αὐτοῖς· Τυεῖς δὲ τίνα με λέγετε εἶναι; ¹⁶ Ἀποκριθεὶς δὲ Σίμων Πέτρος εἶπε· Σὺ εἶ ὁ Χριστὸς, ὁ υἱὸς τοῦ Θεοῦ τοῦ ζῶντος. ¹⁷ Καὶ ἀποκριθεὶς ὁ Ἰησοῦς εἶπεν αὐτῷ· Μακάριος εἰ Σίμων βάρ Ἰωνᾶ, ὅτι σὰρξ καὶ

sok és szadduceusok tanaitól. ¹³ Midőn pedig Jezus Fülöp-Cezsarea városának tájára jött, kérdező tanítványait, mondván: Kinek tartják az emberek az ember fiát? ¹⁴ Ők mondanak: Némelyek keresztelő Jánosnak, némelyek Illésnek, mások pedig Jeremiásnak, vagy egynek a próféták közül. ¹⁵ Monda nekik: Ti pedig, kinek mondotok engem lenni? ¹⁶ Felelvén Simon Péter mouda: Te Krisztus vagy, az élő Istennek fia. ¹⁷ Felelvén pedig Jezus monda: Boldog vagy Simon, Jónás fia; mert a test és

⁶) Διὰ τί εἶπεν ὁ κύριος τοῖς ἀποστόλοις· προσέχετε ἀπὸ τῆς ζήμης τῶν φαρισαίων, καὶ οὐκ εἶπε, προσέχετε ἀπὸ τῆς διδασκαλίας αὐτῶν; ἐπειδὴ ἐβούλετο ἀναμνησθαι αὐτοῖς τῶν γενομένων σημείων· ἐγένετο γὰρ αὐτοῖς ἐπιλησμένους καίπερ διπλοῦ τοῦ θαύματος γενομένου, λέγω δὲ τοῦ πλεονασμοῦ τῶν ἐσώτων, καὶ ἐπὶ τὰ. Καὶ τὸ μὲν ἀπλῶς ἐγκαλέσαι αὐτοὺς οὐκ εἶδοκε λόγον ἔχειν, τὸ δὲ ἀπορρῆν παρ' αὐτῶν λαβόντα οὕτως ἐπιτιμῆσαι εὐπαραδεικτὸν ἐποίησε τὸ ἐγκλημα, καὶ τὸ εἰς μέσον ἐνεγκὴν τοὺς διαλογισμοὺς αὐτῶν. Τί δὲ διελογίζοντο; ὅτι ἄρτους οὐκ ἐλάβονεν ἐν τῇ γῇ περὶ τὰ καθάρσια τὰ ἰουδαϊκὰ ἥσαν ἐπισημμένοι, καὶ περὶ τὰς τῶν βρωμάτων διατηρήσεις διὰ πάντων ἐνεκεν καὶ σφοδρότερον αὐτοῖς ἐπιτίθεται λέγων· τί διελογίζεσθε ἐν ἑαυτοῖς ὀλιγόπιστοι, ὅτι ἄρτους οὐκ ἔχετε; οὕτω νοεῖτε, οὐδὲ μνημονεύετε, καὶ τὰ ἐξῆς.

Εἰδὼς ἀγενεκτήσιν ἐπιτεταμένῃ, οὐδὲ γὰρ ἀλλαχοῦ γαίανται αὐτοὶ οὕτως ἐπιτιμῶν· τοῦτο δὲ ὅλον πεποίηκεν, ὥστε πάλιν τὴν τῶν βρωμάτων ἐπόλησιν ἐκβαλεῖν· οὐ γὰρ πανταχοῦ ἡ προαίτις καλὸν· ὥστε γὰρ μετεδίδου παρορησίας αὐτοῖς, οὕτω καὶ ἐπιτίμα, δι' ἀμφοτέρων αὐτῶν τὴν σωτηρίαν οἰκονομῶν.

¹³) Διὰ τί ἀπελθὼν εἰς Καισαρείαν τῆς Φιλίππου; ἔστι γὰρ καὶ ἑτέρα, ἡ Στρατόε· ἐν ἐκείνῃ, καὶ οὐκ ἐν ταύτῃ ἠρώτα τοὺς μαθητὰς αὐτοῦ λέγων· τίνα με λέγουσιν οἱ ἄνθρωποι εἶναι τὸν υἱὸν τοῦ ἀνθρώπου; πόρρω τῶν ἰουδαίων ἀπέχων αὐτοῖς, ὥς πάσης ἀπαλλαγέντας ἁγωνίας, μετὰ παρορησίας εἰπεῖν τὰ κατὰ διάνοιαν ἅπαντα, διὰ τοῦτο ἐν ἐκείνῃ, καὶ οὐκ ἐν ταύτῃ ἐπηρώτησεν αὐτοὺς. Οὐκ ἐρωτᾷ δὲ τὴν αὐτῶν γνώμην, ἀλλὰ τὴν τῶν πολλῶν, ἵνα περὶ ἰσότητος τὴν ἐκείνων, εἴτα ἐρωτηθέντες εἰς μέγιστα ἀνάγκη θωσιν ἔννοιαν, καὶ μὴ εἰς τὴν αὐτῶν ταπεινότητα τοῖς πολλοῖς συνεπέσωσι.

Τὸν δὲ ἀνθρώπου ἐκείνῃ εἶπε, σφόδρα βουλούμενος τὴν οἰκονομίαν ὁμολογεῖσθαι, καθὼς καὶ ἀλλαχοῦ τοῦτο ποιεῖ. Μετὰ οὖν τὸ εἰπεῖν αὐτοῖς τὴν πεπλανημένην δόξαν τοῦ πλήθους, τότε καὶ αὐτοὺς ἐρωτᾷ, καὶ εὐθέως πρὸ πάντων ὁ Πέτρος τὸ στόμα τῶν ἀποστόλων, ὁ πανταχοῦ θερμός, ὁ τοῦ χοροῦ τῶν μαθητῶν κορυφαῖος προφητὰ καὶ προλαμβάνει, καὶ φησὶ· Σὺ εἶ ὁ Χριστὸς, ὁ υἱὸς τοῦ Θεοῦ τοῦ ζῶντος. Αὐτὰ τοῦτο δὲ αὐτὸν ὁ Χριστὸς μακαρίζει, ὅτι οὐκ ὡς οἱ ἐν τῷ πλοῖῳ, οὐδὲ ὡς ὁ Ναθαναὴλ εἶπεν αὐτὸν υἱὸν Θεοῦ, καὶ ἓνα τῶν πολλῶν, ἀλλὰ γνήσιον υἱὸν ὅσα τοῦ Πατρὸς, ὡς ἀληθινὰ αὐτὸν ὁμολόγησεν, ὡς ἐκ τῆς αὐτῆς προσελθόντα οὐσίας. Αὐτὰ τοῦτο δὲ καὶ τὸν ἀποκαλύψαντα αὐτῷ Πατέρα δεικνύει ὁ Χριστὸς, ἵνα μὴ τις διὰ τὸ εἶναι τὸν Πέτρον θερμὸν ἐραστήν αὐτοῦ, φιλίας καὶ κολακίας ἐμπονέσῃ τεγγάνειν τὰ ῥήματα, ἀλλὰ μᾶλλον δόγμα θεῖον τὰ εἰρημένα εἶναι πιστεύσῃ.

¹⁷) Ἐπειδὴ ἐκείνησ' ἔμεινεν τὸν πατέρα, καὶ ἐγὼ τὸν γεγεννηκότα σε ὀνομάζω, καὶ ὅτι ὥστερ' ἐν τῷ Ἰωνᾶ παῖς, οὕτω καὶ ἐγὼ τοῦ πατρὸς τοῦ ἐμοῦ, καὶ τῆς αὐτοῦ οὐσίας τῷ γεγεννηκότι.

Τὸ δὲ σὰρξ καὶ αἷμα τοῦτο δηλοῖ, ὅτι οὐδὲν σαρκικὸν καὶ γῆινον ἦδη περὶ ἐμὲ γινώσκουσιν ἐξ ἀνέρωσεν, ἀλλ' ὁ πατήρ μου ὁ οὐράνιος γνώσιν παρασχών σοι εἰς τὸ ἐπιγινώσκειν σε, ὅτι γένει, καὶ ἀληθῶς ἐμὲ υἱὸς τοῦ ζῶντος Θεοῦ.

⁶) Miért mondta az Ur az apostoloknak: Ovakodjatok a farizeusok kovászától, és nem mondta inkább: ovakodjatok azok tanítmányától? Mert emlékeztetni akarta őket a történet csodáira; ugyanis tudta, hogy megfélekedtek a történet kettős csodáról, értem az őt, és hét kenyér szaporítását. Egyenesen őket vádolni nem látszott czélszerűnek, de tö-lők venni az alkalmat, s ugy dorgálni, a vádat elfogadhatóbbá tette, és gondolataik előadására szolgált. Mit gondoltak tehát? Hogy kenyeret nem hoztunk; lám még most is a zsidó tisztulásokra, és az étkek közötti különbségre ügyelnek; mind ezek miatt keményebben feddi őket, mondván: Miért gondoljátok magatokban kicsinyhitűek, hogy kenyerek nincsen? nem értitek-e még, se nem emlékeztek és a többi.

Látod-e a nagy boszorkodást? sehol nem látszik őket ennyire dorgálni. Ezt pedig mind azért cselekedte, hogy ismét az étkekről véleményét eltávolítsa. Nem mindig jó a szelidség. Valamint bizalomra gerjeszté őket, ugy feddi is, mind a kettőt az ő üdvösségükre intézvén.

¹³) Miért ment a Fülöptől nevezett Cezsareába? Mert van más is, a Stratóé; amabban, nem ebben kérdező tanítványait, mondván: kinek mondanak engem, az ember fiát, lenni az emberek? messze elvezeté őket a zsidóktól, hogy minden küzködéstől menten egész bizalommal mondjanak el mindent elméjük szerint; azért nem ott, hanem itt kérdező őket. Nem kérdezte pedig az ő ítéletüket, hanem más sokét, hogy azt elmondván, midőn aztán kérdeztetnek, nagyobb gondolatra fölemeltesse, és ne szálljanak le a többiek alacsony véleményéhez.

Őn magát az ember fiának monda, nagyon akarván emberi természetét világossá tenni, a mit egybeült is cselekszik. Midőn tehát elmondták a sokaság hibás véleményét, akkor őket is kérdé; s tüstént Péter, mint az apostolok szája, és mindig heves, mint a tanítványok elüljárója elő áll, és megelőzőleg mondja: Te a Krisztus vagy az élő Istennek fia. Azért állítja pedig boldognak őt a Krisztus, mert nem ugy nevezte őt Isten fiának, mint a kik a hajóban voltak, vagy mint Nathanael, hogy t. i. egy a sokból, hanem hogy valóságos fia az Atyának, igazsággal vallá őt, mint a ki vele egy lényegű (állatu). Továbbá azért nevezi meg a Krisztus az Atyát, ki Péternek kinyilatkoztatá, hogy ne gondolja valaki, mivel buzgón szerette őt Péter, mintha barátságból vagy hizelgésből ejtette volna a szavakat: hanem inkább hogy a mondottakat isteni hitcikknek higye.

¹⁷) Minthogy Atyámat hirdetted, én is megnevezem a te Atyádat; és valamint te János fia vagy, ugy én Atyámé; vele ugyanazon valóságból.

A test és vér azt jelenti, hogy rám nézve semmi testi, vagy földi nem nyilatkozott belőled, hanem az én mennyei atyám adá neked az ismeretet, hogy megvalljad, miszerint természetileg és igazán vagyok az élő Isten fia.

αἷμα οὐκ ἀπεκάλυψέ σοι, ἀλλ' ὁ πατήρ μου ὁ ἐν τοῖς οὐρανοῖς. ¹⁸ Καγὰρ δέ σοι λέγω, ὅτι σὺ εἰ Πέτρος, καὶ ἐπὶ ταύτῃ τῇ πέτρᾳ οἰκοδομήσω μου τὴν ἐκκλησίαν, καὶ πύλαι ἄδου οὐ κατισχύσουσιν αὐτῆς. ¹⁹ Καὶ δώσω σοι τὰς κλεῖς τῆς βασιλείας τῶν οὐρανῶν· καὶ ὃ ἐὰν δήσης ἐπὶ τῆς γῆς, ἔσται δεδεμένον ἐν τοῖς οὐρανοῖς, καὶ ὃ ἐὰν λύσης ἐπὶ τῆς γῆς, ἔσται λελυμένον ἐν τοῖς οὐρανοῖς. ²⁰ Τότε διεισατέτατο τοῖς μαθηταῖς αὐτοῦ, ἵνα μηδεὶς εἴπωσιν ὅτι αὐτοὺς ἐστὶν ὁ Χριστός. ²¹ Ἀπὸ τότε ἤρξατο ὁ Ἰησοῦς δεικνύειν τοῖς μαθηταῖς αὐτοῦ, ὅτι δεῖ αὐτὸν ἀπελθεῖν εἰς Ἱεροσόλυμα, καὶ πολλὰ παθεῖν ἀπὸ τῶν πρεσβυτέρων καὶ ἀρχιερέων, καὶ γραμματέων, καὶ ἀποκτανθῆναι, καὶ τῇ τρίτῃ ἡμέρᾳ ἐγερθῆναι. ²² Καὶ προσλαβόμενος αὐτὸν ὁ Πέτρος, ἤρξατο ἐπιτιμαῖν αὐτῷ, λέγων, ἰλεώς σοι Κύριε, οὐ μὴ ἔσται σοι τοῦτο. ²³ Ὁ δὲ στραφεὶς εἶπε τῷ Πέτρῳ· Ὑπαγε ὀπίσω μου σατανᾶ, σκάνδαλόν μου εἶ· ὅτι σὺ φρονεῖς τὰ τοῦ Θεοῦ, ἀλλὰ τὰ τῶν ἀνθρώπων. ²⁴ Τότε ὁ Ἰησοῦς εἶπε τοῖς μαθηταῖς

¹⁸⁾ Τὸ δὲ ἐπὶ τῇ πέτρᾳ ταύτῃ, τὸ ἐπὶ τῇ πίστει καὶ τῇ ὁμολογίᾳ δηλοῖ, καὶ ὅτι περ πολλοὶ μέλλουσι πιστεῖν. Πάλιν ἄδου εἰσὶν οἱ κατὰ καιροὺς διώξαντες τὴν ἐκκλησίαν κατακράτος, ὡς καταπεπονησθαι καὶ ἀπολωλέναι δοκεῖν, καὶ ὡς ἐξ ἄδου πάλιν αὐτὴν ἀναστῆναι, καὶ διαλαμπρῆσαι. Εἰ γὰρ καὶ ταραχὴν ἐπέμεινε πολεμουμένη ἐκ βασιλέων, καὶ ἀρχόντων, ἀλλ' ἔμεινε ἀήττητος. Ὡς περ δὲ ὁ πατήρ μου δίδωκε σοι τὴν ἀποκάλυψιν, οὕτω καὶ σοὶ τὰς οὐρανόθεν κλεῖς τῶν θειῶν τῶν ἐν αὐτοῦ ἔξωμάτων μεταδίδωσιν ὁ σωτὴρ τῷ Πέτρῳ ἐξουσιαστικῶς, καὶ τῶν ἐπὶ γῆς, καὶ τῶν ἐν οὐρανοῖς δεσπόζειν.

²⁰⁾ Νῦν λέγει ὁ σωτὴρ μηδεὶς εἰπεῖν, ὅτι αὐτοὺς ἐστὶν ὁ Χριστός· ἐπειδὴ εἰ πρὸ τοῦ πάθους ἤκουσαν οἱ ἄνθρωποι, ὅτι Θεὸς ἦν, ἐκτόως αὐτοὺς σκανδαλισθῆναι ἐπὶ ταῖς ἐπὶ τῷ στανῶ ἔβρισται, καὶ οὐκ εἴη μετεπειθόντος· ὅτε δὲ ἐπῆξεν αὐτοῖς τὸ δόγμα τὸ πάθους, τότε καὶ τὸν περὶ τῆς ἀναστάσεως αὐτοῦ ἐπλάττει λόγον.

²²⁾ Πάλιν ὁ Πέτρος θερμοῦς ὢν μόνος τολμᾷ περὶ τούτων διαλεχθῆναι· θέλων δὲ αὐτὸν καὶ μὴ ἀποθανεῖν, ἀγροῶν τὸ περὶ τῆς ἀναστάσεως αὐτοῦ μυστήριον εἶπε τὸ ἰλεώς σοι κύριε, ὅτι, οὐ μὴ ἔσται σοι τοῦτο.

Τί οὖν ὁ σωτὴρ; ἐπέπληξεν αὐτὸν εἰπὼν Ὑπαγε ὀπίσω μου. Σατανᾶν δὲ αὐτὸν λέγει, ἐπειδὴ ὁ σατανᾶς οὐκ ἤθελε παθεῖν τὸν Χριστόν· Οὐκ ἀντόχημα δὲ ἦν σατανᾶς ὁ Πέτρος, ἀλλὰ δυνάμει τῆς γνώμης καὶ ποιότητι τὴν ἐπιτημίαν λαβών.

Σὺ μὲν γὰρ γρησὶ ἀνθρωπίνῳ λογισμῷ τὸ πρᾶγμα ἐξετάζων ἀπρεπὲς οἶε τὸ ἐμὲ παθεῖν, σαρκικῇ γνώμῃ τοῦτοις ψηφίζων· εἰ δὲ κατὰ Θεὸν ἤκουες τῶν λεγόμενων, τῆς σαρκικῆς διαβολῆς ἀποστὰς, καὶ ὅσων ἀγαθῶν πρόξενον τὸ ἐμὲ παθεῖν ἐστίν, ἦδεις ἂν, ὅτι ἐμοὶ μάλιστα τοῦτο πρέπον ἐστὶ. Διδάσκου δὲ ὁ λόγος τῶν σαρκικῶν καταφρονεῖν, καὶ ἐκκαυχῆσθαι ἐν τῷ θανάτῳ τοσούτων γὰρ γρησὶ οὐ θέλω ὑμᾶς ἐπὶ τῷ ἐμοῦ θανάτῳ αἰσχύνεσθαι, ὅτι καὶ ὑμεῖς αὐτοὺς ἐτοιμοὺς θέλω εἶναι πρὸς τὸ παθεῖν, καὶ ἀποθανεῖν· εἰ μὴ γὰρ καὶ αὐτῆς τῆς ψυχῆς ἀσκήσεις, οὐκ ἐπιτεύξεσθε τῆς ἀληθινῆς ζωῆς.

²⁴⁾ Εἰπὼν δὲ τὸ, εἰ τις θέλει, προαιρετικὸν εἰδείξεν τὸ πρᾶγμα, ὅτι οὐ βιάζομαι, οὐδὲ ἀναγκάζω, ἀλλ' ἕκαστον κύριον ποιῶ τῆς ἑαυτοῦ προαιρέσεως. Οὐ περὶ τῶν ἀποστόλων δὲ εἶπε τοῦτο μόνον, ἀλλὰ κοινὸν αὐτὸ δόγμα τῇ οἰκουμένῃ προτίθησι, τοῦτο γὰρ σημαίνει τὸ, εἰ τις θέλει,

νὴρ nem jelentette ki neked, hanem Atyám, ki mennyekben van. ¹⁸ Én pedig mondom neked, hogy te Péter vagy, s e kőszálon fogom építeni egyházamat, és a pokol kapui nem vesznek erőt rajta. ¹⁹ És neked adom a mennyek országa kulcsait. És bármit megkötasz a földön, meg lesz kötve mennyekben is: és bármit föloldasz a földön, föl lesz oldva mennyekben is. ²⁰ Akkor meghagyá tanítványainak, hogy senkinek ne mondják, hogy ő a Krisztus. ²¹ Azóta Jezus kezdé jelenteni tanítványainak, hogy el kell mennie Jeruzsalembe, és sokat szenvednie a vénektől és főpapoktól, és írástudóktól, azután megöletnie, de harmad napon föltámadnia. ²² És magán vevén őt Péter, kezdé feddeni mondván: Kiméld magadat Uram, nem történik ez rajtad. ²³ Ő pedig hozzáfordulván monda Péternek: Távozzál utánam, Sátán, botránkozásul vagy nekem; mert nem azokat óhajtod, melyek Istennek tetszenek, hanem a melyek az embereknek. ²⁴ Akkor Jezus monda tanítványainak: Ha

¹⁸⁾ „E kőszál földe“ jelenti a hitet és Péter vallomását, meg hogy sokan fognak hinni.

A pokol kapui azok, kik az egyházat időnkint hatalmasan üldözik, úgy, hogy elmerülni és elveszni látszik, de azután mintegy a pokolból (fenékről) ismét fölvergődik s fénylik. Mert ha bár háboruságot tűr is, midőn a fejedelmektől üldözöttetik, de sértetlen marad. Valamint pedig Atyám nekem adta a kijelentést, úgy én is neked adom a mennyek kulcsokat. Isteni méltóságban részesíti tehát Üdvözítőnk Pétert hatalmánál fogva, hogy uralkodjék mind a földieken, mind a mennyieken.

²⁰⁾ Most meghagyja az Üdvözítő, hogy senkinek el ne mondják, miszerint ő a Krisztus. Mert ha az emberek hallának felőle szenvedése előtt, hogy Isten; a keresztfán szenvedett gyalázásokon nagyon megbotránkoznának, s nem hinnének. Miután pedig megerősödtek a szenvedéssel hitben: akkor a föltámadás jövődölését is megfekté nekik.

²²⁾ Péter ismét buzgó levén, egyedül mer ezekről szót váltani. Mivel pedig nem akarta, hogy meghaljon, a föltámadás titkát nem tudván, monda: Kiméld magadat, Uram, nem fog ez veled történni.

Mit felel erre az Üdvözítő? Megdorgálja őt, mondván: Távozzál utánam. Sátánnak nevezi, mert a sátán nem akarta Krisztus szenvedését. Nem volt azonban Péter valóban sátán, hanem e nevet véleményének minősége miatt kapta.

Te ugyan, ugymond, emberi okoskodással vizsgálván a dolgot helytelennek véled, hogy én szenvedjek, testi értelemmel ítélvén ezekről: de ha Isten szerint hallgatnád a mondottakat, és a testi gondolatától elállván felfognád, mennyi javaknak megelőzője az én szenvedésem: belátnád valóban, hogy az hozzám legjobban illő. Tanítja e beszéd, hogy a testieket megvessük, és a halálban dicsekedjünk; mert ugymond, annyira nem akarom, hogy a halált szégyeljétek, hogy inkább timagatoknak is készen kell lenni a szenvedésre és halálra; mert ha magáról az életéről le nem mondotok, nem bírjátok az örök életet.

²⁴⁾ Midőn monda: „a ki akar“ a dolgot szabad választásának jelenté; nem erőltetek, ugymond, se nem kényszerítetek senkit; hanem mindenki ura lehet szabad akaratának. Nem csak az apostolokról monda ezt, hanem mint közhitet adta elő a világnak; ezt jelenti ugyanis

αὐτοῦ. Εἴ τις θέλει ὀπίσω μου ἔλθῃν, ἀπαρνησάσθω ἑαυτὸν καὶ ἀράτω τὸν σταυρὸν αὐτοῦ, καὶ ἀκολουθεῖτω μοι. ²⁵ Ὃς γὰρ ἂν θέλῃ τὴν ψυχὴν αὐτοῦ σῶσαι, ἀπολέσει αὐτήν· ὃς δ' ἂν ἀπολέσῃ τὴν ψυχὴν αὐτοῦ ἐνεκεν ἐμοῦ, εὕρήσει αὐτήν. ²⁶ Τί γὰρ ὠφελεῖται ἄνθρωπος, ἐὰν τὸν κόσμον ὅλον κερδήσῃ, τὴν δὲ ψυχὴν αὐτοῦ ζημιωθῇ; ἢ τί δώσει ἄνθρωπος ἀντάλλαγμα τῆς ψυχῆς αὐτοῦ; ²⁷ Μὲλ-λει γὰρ ὁ υἱὸς τοῦ ἀνθρώπου ἐρχεσθαι ἐν τῇ δόξῃ τοῦ πατρὸς αὐτοῦ, μετὰ τῶν ἀγγέλων αὐτοῦ· καὶ τότε ἀποδώσει ἐκάστῳ κατὰ τὴν πράξιν αὐτοῦ. ²⁸ Ἀμὴν λέγω ὑμῖν, εἰσὶν τινες τῶν ὧδε ἐστῶτων, οἵτινες οὐ μὴ γεύσονται θανάτου, ἕως ἂν ἴδωσι τὸν υἱὸν τοῦ ἀνθρώπου ἐρχόμενον ἐν τῇ βασιλείᾳ αὐτοῦ.

CAPUT XVII.

Καὶ μεθ' ἡμέρας ἕξ παραλαμβάνει ὁ Ἰησοῦς τὸν Πέτρον, καὶ Ἰάκωβον, καὶ Ἰωάννην τὸν ἀδελφὸν αὐτοῦ·

καὶ γυνή, καὶ ἀνὴρ, καὶ ἄρσεν, καὶ ἀρχόμενος ταύτην ἐρχέσθω τὴν ὁδόν.

Τί ἐστὶ τὸ ἀπαρνησάσθαι ἑαυτὸν; ἀπὸ τοῦ σώματος καταφρονεῖν τοῦ ἡμετέρου ἵνα κὰν μαστίξωσιν οἱ ἐχθροὶ τῆς ἀληθείας, κὰν ἐλαυνῶσι, κὰν καίωσι, κὰν ὁ τι οὐ ποιῶσι, μὴ φειδόμεθα. Τὸ δὲ ἀράτω τὸν σταυρὸν αὐτοῦ δηλοῖ τὸ μέχρι πόσον ἀπαρνησάσθαι χρὴ ἑαυτὸν ἵνα γὰρ μὴ τοιμίωμεν μέχρις ὕβρεως καὶ πληγῶν δεῖ ἀπαρνησάσθαι ἑαυτὸν, λέγει, ὅτι μέχρι θανάτου, καὶ θανάτου ἐπορεύσεσθαι· τοῦτο γὰρ ὁ σταυρὸς σημαίνει. Τὸ δὲ ἀκολουθεῖτω μοι τοῦτο δηλοῖ, ὅτι μὴ μόνον τὴν ἐν τοῖς διωγμοῖς ἔχειν ἀνδρείαν, ἀλλὰ καὶ σωφροσύνην, καὶ ἐπιεικειαν, καὶ πᾶσαν ἐπιδεικνύσθαι φιλοσοφίαν.

²⁵ Ὃς γὰρ ἂν θέλῃ τὴν ψυχὴν αὐτοῦ σῶσαι, περὶ τῆς παρὰ τὸ δέον σωτηρίας λέγει, τὴν ἐκ τῶν κινδύνων διαφυγῆν, ταῦτα ἀπολείπειν ἐκείθεν ὥσπερ οὐκ τὴν ἐν τοῖς ἐπὶ αὐτοῦ κινδύνους γινόμενῃ σωτηρίᾳ ὀνόμα-σεν, οὗτος γὰρ φησὶ ἐκείνην εἰς ζωὴν αἰώνιον, ἐκεί-νος δὲ ἀπολείπει αὐτήν εἰς κόλασιν αἰώνιον· εἰ γὰρ καὶ τὴν οἰκονομίαν ἀπάσας κερδήσει ὁ τοιοῦτος, τί πλέον αὐτῷ ἐν-τεῦθεν προσγενήσεται;

²⁷ Τί γὰρ δώσει ἀντάλλαγμα; χοήματα μὲν γὰρ ἂν ἀπολέσῃ τις, ἢ τί τοιοῦτον δύναται ἴσως δοῦναι τὰ ὅμοια· ψυχὴν δὲ ὁ ἀπολλύς ἐκείνην οὐ δύναται ἀποδοῦναι ψυχὴν, ἀλλὰ κὰν βασιλεὺς ὑπάρχῃ, κὰν τὸν κόσμον ἔχῃ, καὶ πάντα παρέξει, ψυχὴν ἀγοράσαι μίαν οὐ δύνηται ποτε.

Μέλλει γὰρ φησὶ ὁ υἱὸς τοῦ ἀνθρώπου. Λόξαν τοῦ πατρὸς τὴν μεταμόρφωσιν ἐκείθεν, μεθ' ἧς μέλλει παρα-γίνεσθαι, ἣν καὶ δεῖκναι αὐτοῖς ἐμελλεν, ὡς δυνατὸν ἦν αὐτοῖς ἰδεῖν, δεικνύς τὸ τῆς θεότητος ἀξίωμα, οὐ μὲν ἀποτιθέμενος τὸ ἀνθρώπινον, ἀποδώσει γὰρ ἐκάστῳ οὐ κατὰ τὴν πρὸς πάθος, ἢ ἀπὸ πάθος, ἀλλὰ κατὰ τὰ ἔργα αὐτοῦ· ἅτινα οἰαίετο, τοιαύτην καὶ τὴν ἀμοιβὴν ἐκεί-κῃσει· καὶ γὰρ τινες μὲν τῶν μεθ' ἡμῶν νυνὶ παρόντων οὕτω παθόντες ὄφονται με παραγινόμεντα καὶ ἐμφανίζοντα τῆς μελλούσης βασιλείας μὲν τὴν δόξαν καὶ τὸ ἀξίωμα.

¹ Ἄλλος εὐαγγελιστὴς μετὰ ὁμοῦ λέγει, οὐκ ἐναντιό-μενοι δὲ ἀλλήλοις τοῦτο εἶπον, ἀλλὰ καὶ σφόδρα συνάδον-τες· ὁ μὲν γὰρ καὶ αὐτὴν τὴν ἡμέραν καθ' ἣν ἐφθέγγετο, κακίῃν καθ' ἣν ἀνέστην εἶπεν· ὁ δὲ τὰς μεταξὺ τούτων εἶπε μόνον.

valaki engem követni akar, tagadja meg önma-gát, viselje keresztyét, és kövessen engem; ²⁵ mert a ki lelkét meg akarja menteni, elveszti azt; a ki pedig elveszti lelkét én érettem, megtalálja azt. ²⁶ Mert mit használ az embernek, ha az egész világot megnyeri, de lelkének kárát vallja? Vagy mi váltságot ad az ember lel-keért? ²⁷ Mert az ember fia el fog jöni Atyja di-csőségében angyalaival együtt, és akkor min-denkinek megfizet cselekedetei szerint. ²⁸ Bizony mondom nektek: vannak némelyek az itt állók között, a kik nem izlelek meg a halált előbb, mintsem látni fogják az ember fiát eljöni or-szágában.

És hat nap mulva maga mellé veszi Jezus Pétert, Jakabot, és ennek testvérét Jánost, és

avval: a ki akar, asszony, férfi, uralkodó, alattvaló ezen az uton járjon.

Mit tesz önmagát magtagadni? az az testünket meg-vetni, úgy, hogy habár ostromoznak minket az igazság ellen-ségei, habár üldöznek, habár égetnek, vagy akármit cse-lekesznek: ne engedjünk. „Vegye keresztyét“ jelenti, meddig kell önmagunkat magtagadni; mert hogy ne gon-doljuk, a gyalázásig, vagy csapásokig kell magunkat meg-tagadni, mondja: egész a halálig, és pedig a legkínosabb halálig, mert ezt jelenti a kereszty. „Kövessen engem“ annyit mond: nem csak állhatatosságot kell az üldözé-sekben tanusítani, hanem mérséklést is, szerénységet, és minden okosságot.

²⁵ „A ki akarja lelkét (életét) megmenteni“: a szükségtelen megmentésről szól, a veszélyek kerü-léséről, azt elveszésnek nevezte; valamint az érte felvett veszélyekben elvesztést megmentésnek nevezte, ezt jelentik a szavak: megtalálja azt az örök életben, amaz pedig elveszti az örök büntetésben. Mert ha-bár az egész világot megnyeri is az ilyen: mit nyer ebből?

²⁷ „Mi váltságot ad? Mert ha pénzt vagy efféléjét valaki elveszti, pótolhatja hasonlókkal, de ha lelkét el-veszti valaki, más lelket nem adhat érte, legyen bár király, és legyen egész világa s habár mindent oda ad: egy lelket sem válthat ki többé soha.

„Eljő, ugymond, az ember fia.“ Az Atya dicsőségének amaz átváltozást mondja, melylyel eljövendő, s melyet meg is fogott nekik mutatni, a mennyire láthaták, jelentvén Istenségének méltóságát, de le nem tévén emberiségét. „Megfizet mindenkinek.“ Nem hajlam vagy ellenszenv sze-rint, hanem kinekkinek cselekedetei szerint; a milyenek azok, olyan jutalmat vesz; s némelyek ugyan azokból, kik veletek vannak, mielőtt szenvednének, meglátják, mint fő-dőzöm fel és szemléltetem jövőm országomnak dicsőségét és méltóságát.

¹ Más evangelista „nyolcz nap után“ mondja; de nem mintha ellenkezzenek egymással, irtak úgy: hanem nagyon is egyezőleg; mert amaz azt a napot jegyzé föl, a melyen szólt, és a melyben őket fölvezeté: emez pedig a közbenesőket.

καὶ ἀναφέρει αὐτοὺς εἰς ὄρος ὑψηλὸν κατ' ἰδίαν.
² Καὶ μετεμορφώθη ἔμπροσθεν αὐτῶν, καὶ ἔλαμψε
 τὸ πρόσωπον αὐτοῦ ὡς ὁ ἥλιος, τὰ δὲ ἱμάτια αὐτοῦ
 ἐγένετο λευκὰ ὡς τὸ φῶς. ³ Καὶ ἰδοὺ ὤφθησαν
 αὐτοῦ Μωϋσῆς καὶ Ἠλίας, μετ' αὐτοῦ συλλαλοῦντες.
⁴ Ἀποκριθεὶς δὲ ὁ Πέτρος εἶπε τῷ Ἰησοῦ. Κύριε,
 καλὸν ἐστὶν ἡμῶς ὧδε εἶναι· εἰ θέλεις, ποιήσωμεν
 ὧδε τρεῖς σκηνάς, σοὶ μίαν, καὶ Μωϋσῇ μίαν, καὶ
 Ἠλίᾳ. ⁵ Ἐτι αὐτοῦ λαλοῦντος ἰδοὺ νεφέλη φω-

Αἱ αὐτὴ δὲ τοὺς τρεῖς τούτους παραλαμβάνει; ἐπειδὴ
 οὗτοι τῶν ἄλλων ἦσαν ἐπερχόμενοι, καὶ ὁ μὲν Πέτρος ἐκ
 τοῦ σφοδρὰ φιλεῖν, ὁ δὲ Ἰωάννης ἐκ τοῦ σφοδρὰ φιλεῖ-
 σθαι, καὶ Ἰακώβος δὲ ἀπὸ τῆς ἀποκρίσεως, ἥς ἀπεκρίθη
 μετὰ τοῦ ἀδελφοῦ, πλεῖν τὸ ποτήριον. Οὐκ ἀπὸ τῆς φωνῆς
 δὲ μόνον, ἀλλὰ καὶ ἀπὸ τῶν ἔργων τῶν τε ἄλλων καὶ ἀφ'
 ὧν ἐπλήρωσεν ἅπερ εἶπεν οὕτω γὰρ ἦν σφοδρὸς καὶ βαρὺς
 τοῖς ἰουδαίοις, ὡς καὶ τὸν Ἡρώδη ἐν τούτῳ νομίσαι χα-
 ριζέσθαι τοῖς ἰουδαίοις, εἰ ἐκείνων ἀνέλοι.

Οὐκ ἀνάγκη δὲ αὐτοὺς ὁ Χριστὸς εὐθέως, ἀλλὰ μετὰ ἑξ
 ἡμέρας, οὐδὲ τὰ ὄνματα τῶν μελλόντων ἀνέρχεσθαι λέγει,
 ἀλλὰ μόνον ἀορίστως, ὅτι εἰσι τινὲς τῶν ὧδε ἐστώτων, ἵνα
 μὴ ἀνακτιήσωσιν οἱ λοιποὶ, ὡς παρορθεύουσιν. Ἀπὸ τούτου
 δὲ προλέγει, ἵνα ἐν τῷ ἀριθμῷ τῶν ἡμερῶν τῆς ἐπιθυμίας
 ἐμπλησθέντες οὕτως τηροῦσιν, καὶ μεμεριμημένη διανοία
 παρεγίνωνται.

³) Τίνας ἐνεκεν Μωϋσῆν καὶ Ἠλίαν εἰς μέσον ἄγει;
 πρῶτον μὲν, ἐπειδὴ ἔλεγον οἱ ὄχλοι, οἱ μὲν Ἠλίαν, οἱ δὲ
 Ἰερεμίαν, οἱ δὲ ἐν τῷ προφητῶν εἶναι διὰ τοῦτο τοὺς
 κορυφαίους ἄγει, ἵνα τὸ μέσον καὶ ἐντεῦθεν ἴδωσι τῶν
 δούλων καὶ τοῦ δεσπότου. Δεύτερον δὲ, ἐπειδὴ συνεχῶς
 ἐνεκαίονεν τῷ Χριστῷ οἱ ἰουδαῖοι, ὅτι οὐδὲν Μωϋσῆς ὁ
 τὸν νόμον δεδοκὼς περιεῖδε πατούμενον αὐτὸν ἐπ' αὐτοῦ
 ὡς ἐνόμιζον ἐκεῖνοι, καὶ οὐδὲν παρῆσθαι αὐτῷ ἡ ὑπάρχον
 καὶ Ἠλίας δὲ ἐπὶ τῆς δόξης τοῦ Θεοῦ ἐξήλωσε, καὶ οὐκ
 ἄν, εἰ ἀντίθεος ἦν Θεὸν ἐκείνους λέγων, μὴ ὧν ὅπερ εἶλε
 εἰθεράνευσεν ἐν αὐτοῖς παραγεγνημένος. Τρίτον δὲ, ἵνα μὴ
 θωσιν, ὅτι καὶ ζωῆς, καὶ θανάτου ἐξουσίαν ἔχει, καὶ τῶν
 αἰῶν, καὶ τῶν αἰῶν κρατεῖ. Ἀπὸ τούτου καὶ τὸν τετελευτη-
 κῶτα, καὶ τὸν οὐδέπω τούτο παθόντα εἰς μέσον ἄγει. Τέ-
 ταρτον δὲ, ἵνα δείξῃ τοῦ σταυροῦ τὴν δόξαν, καὶ παραμυ-
 θήσῃται τὸν τε Πέτρον, καὶ ἐκείνους δεδοικότες τὸ πάθος,
 καὶ ἀναστήσῃ αὐτῶν τὰ φρονήματα καὶ γὰρ ἐλάλουν φησι
 Μωϋσῆς καὶ Ἠλίας τὴν δόξαν ἣν ἐμελλε πληροῦν εἰς Ἱερου-
 σαλὴμ, τουνέστι, τὸ πάθος, καὶ τὸν σταυρὸν, οὕτως γὰρ
 αὐτὰ καλοῦσι, τουνέστι δόξαν, αἰ.

⁴) Αἱ αὐτὴ εἶπεν ὁ Πέτρος· καλὸν ἐστὶν ἡμῶς ὧδε εἶναι;
 ἐπειδὴ περ ἤκουσεν, ὅτι δεῖ εἰς τὰ Ἱεροσόλυμα αὐτὸν ἀπελ-
 θεῖν, φοβούμενος ἐτι καὶ τρέμων ὑπὲρ αὐτοῦ· εἶδε δὲ ὄρος,
 καὶ πολλὴν τὴν ἀναχώρησιν, καὶ τὴν ἐρημίαν, διὰ τοῦτο
 βούλεται αὐτὸν ἐκεῖ εἶναι διηνεκῶς· διὸ καὶ σκηρῶν μέμη-
 νται, ἐτι δὲ καὶ τοῦτο λογιζάμενος, ὅτι Μωϋσῆς πάρεστι
 καὶ Ἠλίας, Μωϋσῆς ὁ εἰς τὸν γρόγον εἰσελθὼν καὶ τῷ
 Θεῷ διαλεχθεὶς, ἐνταῦθα ὄντες· τούτου δὲ εἶλεν, ὡς θερμὸς
 ἐραστής τοῦ Χριστοῦ.

Τὸ δὲ, βεβαρημένοι ἦσαν ἔγνω, τοῦτο δηλοῖ, ὅτι
 πολλῶ κατεῖχοντο κάρῳ, τῷ ἀπὸ τῆς ὀψευς αὐτοῖς ἐκείνης
 γεγεννημένο.

⁵) Ἀπὸ τούτου δὲ ἡ φωνὴ ἠρέχθη μετὰ τὸ ἀγαγεῖς γε-
 νέσθαι Μωϋσῆν καὶ Ἠλίαν, ἵνα δευχθῇ, ὅτι οὐ περὶ ἐνὸς
 τῶν δύο ἐλέχθη, ἀλλὰ περὶ τοῦ Χριστοῦ μόνον.

Ἀγαπήτων δὲ αὐτὸν εἶπε διὰ τὸν Πέτρον. Ὁ δὲ λέ-
 γει, τούτῳ ἐστι· ὅτι καὶ μυριάκις αὐτὸν φίλῃς, οὐ φίλῃς
 αὐτὸν τοῦ γεγεννηκότες ἴσον.

Τὸ δὲ ἐν ᾧ ἐδόξασα, δηλοῖ ἐφ' ᾧ ἀναπαύομαι, ᾧ
 ἀρέσκομαι. Τὸ δὲ, αὐτοῦ ἀκούετε, σημαίνει, ὅτι καὶ σταν-
 ρωθῆναι βουλήθη, μὴ ἀντιπῆσῃς.

φὺλviszi őket magas hegyre külön; ² és átvál-
 tozott előttük, és arcza fénylett mint a nap,
 ruhái pedig fehérek lettek mint a világ. ³ Es
 íme, megjelentek előttük Moyses és Illés, ő vele
 beszélgetvén. ⁴ Felelvén pedig Péter, monda Je-
 zusnak: Uram, jó nekünk itt lenni, ha akarod,
 csináljunk itt három hajlékot, neked egyet, Moy-
 zesnek egyet, és egyet Illésnek. ⁵ Még ő szóla, s
 íme fényes felhő beárnyékozá őket, és íme a fel-

Miért veszi magához ezt a hármat? mert ezek mások-
 nál kitünőbbek voltak. Nevezetesen Péter, mert buzgón
 szeretett; János pedig, mert nagyon szeretettet; végre
 Jakab azon felelet miatt, melyet testvérellel együtt nyilat-
 koztatott, t. i. hogy megihatja a poharat. De nem csak
 szóval, hanem más cselekedetekkel is kitüntette magát,
 melyek által beteljesíté, a mit mondott. Mert annyira éles
 és terhes volt a zsidóknak, hogy Herodes is az által vélt
 kedveskedni a zsidóknak, ha őt életétől megfosztja.

Továbbá nem vezeti fel őket Krisztus azonnal, hanem
 hat nap után, se nem jelenti ki azok neveit, kik vele menen-
 dők valának, hanem csak határozatlanul: vannak az itt állók
 közül némelyek; hogy t. i. ne boszankodjanak a többiek,
 mintha meg volnának vetve. Azért jelenti pedig előre, hogy
 e napok alatt megtelvé kívánsággal, éber és gondos lelkü-
 lettel járuljanak oda.

³) Miért idézi elő Moyszt és Illést? Először ugyan,
 mert a seregek közül némelyek őt Illésnek, mások Jeremiás-
 nak, vagy a próféták egyikének tartották; azért a főnököket
 állítja elő, hogy ebből is lássák a különbséget a szolgák és
 az ur között. Másodszor pedig, mivel szakadatlanul vádolák
 a zsidók Krisztust (mint törvényszegőt); tudhatták tehát,
 hogy se Moyses, ki a törvényt szerette, el nem nézi a tör-
 vény megsértéseit, a mint ők vélekedtek: se Illés, ki Isten
 dicsőségeért buzgólkodott, hozzá nem áll és, ha magát Is-
 tennek mondván, Istennel ellenkezik, nem az levén, a mit
 mondott, szolgálatjára meg nem jelenik. Harmadszor azután,
 hogy megtanulják miszerint mind az élet, mind a halál ha-
 talmában áll, s hogy a fontlevőkön úgy, mint az alatt állók-
 kon uralkodik. Azért azt is, a ki megholt; azt is, ki még
 halált nem szenvedett, előállítja. Végre negyedszer, hogy
 megmutassa a keresztnek dicsőségét, s megvigasztalja Pé-
 tert, és a kik a szenvedéstől féltek, fölemelvén lelkületüket.
 Mert, ugymond, Moyses és Illés a dicsőségről beszéltek, me-
 lyet Jeruzsálemben szerzendett, t. i. a szenvedésről és kereszt-
 ről, mert úgy, az az dicsőségnek, nevezik ezeket mindig.

⁴) Miért mondta Péter: Jó nekünk itt lenni? mert
 hallá, hogy Jeruzsálembé kell mennie (Krisztusnak) félt-
 vén őt, és remegvén érette; látta pedig a hegyet, az igen
 alkalmas visszavonulást, és magányt, azért akarta, hogy
 ott maradjon folyvást. Enliti tehát a hajlékokat is;
 azonfölül azt fontolgatá, hogy jelen van Moyses és Illés,
 Moyses a ki a felhőbe ment és Istennel beszélt. Ezek
 jelenlétében mondta azt, mint olyan, ki buzgón szereti
 Krisztust.

„Álomtól terhelve valának“ azt jelenti, hogy nagy
 szédülés fogta el őket, mely ama látványtól háromlott
 rájuk.

⁵) A szózat pedig azért hangzott Moyses és Illés eltű-
 nése után, hogy tudják, miszerint nem egyikről a kettő
 közül, hanem egyedül a Krisztusról mondatott.

Kedvesnek nevező őt Péter miatt. A mondat értelme
 pedig ez: ha bár ezerszer szeretted őt, még sem szeretted őt
 úgy, mint a ki szülte.

„A kibén kedvetem lelem“ jelenti: a kin megnyug-
 szom, kibén gyönyörködöm. „Őt hallgassátok“ annyi, mint:
 habár meg akar feszíttetni, ne ellenkezzél.

τεινή ἐπεσκίασεν αὐτούς· καὶ ἰδοὺ φωνὴ ἐκ τῆς νεφέλης λέγουσα, οὗτος ἐστὶν ὁ υἱός μου ὁ ἀγαπητός, ἐν ᾧ εὐδόκησα, αὐτοῦ ἀκούετε. ⁶ Καὶ ἀκούσαντες οἱ μαθηταί, ἔπεσον ἐπὶ πρόσωπον αὐτῶν, καὶ ἐφοβήθησαν σφόδρα. ⁷ Καὶ προσελθὼν ὁ Ἰησοῦς ἤψατο αὐτῶν, καὶ εἶπεν· Ἐγέρθητε, καὶ μὴ φοβεῖσθε. ⁸ Ἐπάραντες δὲ τοὺς ὀφθαλμοὺς αὐτῶν, οὐδένα εἶδον, εἰ μὴ τὸν Ἰησοῦν μόνον. ⁹ Καὶ καταβαινόντων αὐτῶν ἐκ τοῦ ὄρους, ἐνετείλατο αὐτοῖς ὁ Ἰησοῦς, λέγων· Μηδενὶ εἰπτε τὸ ὄραμα ἕως οὗ ὁ υἱὸς τοῦ ἀνθρώπου ἐκ νεκρῶν ἀναστῇ. ¹⁰ Καὶ ἐπηρώτησαν αὐτὸν οἱ μαθηταὶ αὐτοῦ λέγοντες· Τί οὖν οἱ γραμματεῖς λέγουσιν, ὅτι Ἡλίας δεῖ ἐλθεῖν πρῶτον; ¹¹ Ὁ δὲ Ἰησοῦς ἀποκριθεὶς εἶπεν αὐτοῖς· Ἡλίας μὲν ἔρχεται πρῶτον, καὶ ἀποκαταστήσει πάντα· ¹² λέγω δὲ ὑμῖν, ὅτι Ἡλίας ἤδη ἦλθε, καὶ οὐκ ἐγνώσαν αὐτόν, ἀλλ' ἐποίησαν ἐν αὐτῷ, ὅσα ἠθέλησαν· οὕτως καὶ ὁ υἱὸς τοῦ ἀνθρώπου μέλλει πάσχειν ὑπ' αὐτῶν. ¹³ Τότε συνήκαν οἱ μαθηταί, ὅτι περὶ Ἰωάννου τοῦ Βαπτιστοῦ εἶπεν αὐτοῖς. ¹⁴ Καὶ ἐλθόντων αὐτῶν πρὸς τὸν ὄχλον, προσῆλθεν αὐτῷ ἄνθρωπος γονυπετῶν αὐτόν, ¹⁵ καὶ λέγων· Κύριε, ἐλέησόν μου τὸν υἱόν, ὅτι σελιγιάζεται, καὶ κακῶς πάσχει· πολλάκις γὰρ πίπτει εἰς τὸ πῦρ, καὶ πολλάκις εἰς τὸ ὕδωρ. ¹⁶ Καὶ προσή-

¹⁰) Καὶ ἐπηρώτησαν αὐτὸν φησὶ. Αἱ μὲν γὰρ γραφαὶ δύο λέγουσι τοῦ Χριστοῦ παρουσίαν, ταύτην τὴν γενητήριον, καὶ τὴν μέλλονσαν. Τῆς μέρους δευτέρας πρόδρομον λέγουσι τὸν Ἡλίαν εἶσεσθαι, τῆς δὲ προτέρας Ἰωάννης ἐγένετο, ὃν καὶ Ἡλίας ὁ Χριστὸς καλεῖ, ἐπειδὴ τὴν διακονίαν ἐπλήρωσε τὴν τοῦ Ἡλία. Οἱ γραμματεῖς οὖν ταύτας συγχέοντες καὶ διωστρέφοντες τῆς δευτέρας ἐμνημόνεον μόνως πρὸς τὸν δῆμον, καὶ ἔλεγον· εἰ οὗτος ἐστὶν ὁ Χριστὸς, δεῖ τὸν Ἡλίαν προλαβεῖν αὐτὸς δὲ φησὶ πρὸς τοὺς μαθητάς· Ἡλίας μὲν ἔρχεται, καὶ ἀποκαταστήσει πάντα. Ποῖα πάντα; ἅπερ ὁ προφήτης λέγει Μαλακίας· ἀποστείλῃ γὰρ ὑμῖν, φησὶ, Ἡλίας τὸν Θεοβίτην, ὃς ἀποκαταστήσει καρδίαν πατρὸς πρὸς υἱόν. Ἐπειδὴ γὰρ πατέρες τῶν ἀποστόλων ἦσαν οἱ ἰουδαῖοι, λέγει, ὅτι ἀποκαταστήσει τοῖς δόγμασι τῶν υἱῶν αὐτῶν, τὸν ἐστὶν τῶν ἀποστόλων τὰς καρδίας τῶν πατέρων.

¹¹) Οὗτος ὁ ἄνθρωπος ἄπιστος ἢ σφόδρα τοῦτο δὲ δῆλον, ἐξ ὧν τὸ εἶπεν ὁ Χριστὸς· ὁ γενεὰ ἄπιστος, καὶ πάντα δύναται τῷ πιστεύοντι. Διὰ τοῦτο δὲ ἐνεκάλεσε τοὺς μαθηταίς, ἐπειδὴ καὶ διὰ τῆς τῶν προσερχόντων πίστεως πολλάκις ἐνήργησεν ἡ τῶν ἀγίων θεραπεία. Οὐκ ἐστὶ δὲ πάθος σεληγισμοῦ, ἀλλ' ὁ δαίμων ἐπητηρεῖ τινὰς τῆς σελήνης συνόδους, καὶ ἐπιτίθεται τῷ κάμνοντι, ἵνα βλασημῇται ὁ ποιήσας αὐτήν. Ὁ οὖν πατὴρ αὐτοῦ πλανώμενος εἶπεν, ὅτι σελιγιάζεται. Κατ' οἰκονομίαν οὖν οὐκ ἰάθη ἀπὸ τῶν μαθητῶν ὁ δαμονῶν διὰ τὴν ἀπιστίαν τοῦ πατρὸς αὐτοῦ. Οὗτος δὲ τὸ ἐαυτοῦ πταίσμα τῆς ἀπιστίας τῶν μαθητῶν κατηγορεῖ, ὡς ἡσθενηκότων περὶ τὴν ἰασιν, διὰ καὶ ὁ κύριος, ἐπειδὴ ἐπὶ τοῦ ὄχλου οὕτως διέσχυε τοὺς μαθητάς, ἐπὶ αὐτῶν δημοσιεύει αὐτῶν τὴν ἀπιστίαν, εἰπὼν δὲ τὸ, ἕως πότε γενεὰ ἄπιστος, καὶ διωστραμμένη, κοιτῇ πάντας ὀνειδίσας, ὡς οὐ μόνον σελιγιαζόμενον τοῦ πατρὸς, ἀλλὰ καὶ τοῦ παρ-εστώτος ὄχλου, καὶ ἀπιστώτος. Εἰπὼν δὲ τὸ, ἕως πότε εἶσθαι μετ' ὑμῶν, δείκνυσιν, ὅτι ἐπιπόθει τὸ ἐπὶ τῷ σταυρῷ πάθος, καὶ τὴν ἐκ τοῦ σώματος ἐκδημίαν, ἕως πότε φησὶ ἐνδυναμῆσαι τοὺς οὕτως ἐβριζοντι, καὶ ἀπίστοις.

ῥῆσιν λέγοντες (hallatszék) mondván: Ez az én szerelmes fiam, a kiben kedvemet lelem, őt hallgassátok. ⁶ Hallván azt a tanítványok arcukra borultak, s nagyon megijedtek. ⁷ És odajövéen Jezus illeté őket, és monda: Keljetek föl, és ne féljete. ⁸ Fölemelvén pedig szemeiket senkit sem láttak, csak Jezust magát. ⁹ Midőn azután szállának a hegyről, meghagyá nekik Jezus, mondván: Senkinek a látást el ne mondjátok, míg az ember fia halottaiból föl nem támad. ¹⁰ Tanítványai pedig kérdezék őt, mondván: Hogyan mondják tehát az írástudók, hogy Illésnek kell előbb jönni? ¹¹ Mire Jezus felel-vén, monda nekik: Illés ugyan eljő előbb, és visszaállít mindeneket: ¹² mondom pedig nek-tek, hogy Illés már eljött, de nem ismerték meg őt, hanem cselekedtek vele, a mit akar-tak: úgy fog az ember fia is szenvedni tőlök. ¹³ Akkor értették tanítványai, hogy a keresz-telő Jánosról szólt nekik. ¹⁴ És midőn a se-reghez jövének, hozzájárult egy ember, térdre esvén előtte, ¹⁵ és mondván: Uram könyörülj fiamon, mert holdkóros, és kínosan szenved; mert sokszor esik a tűzbe, és gyakran a vízbe. ¹⁶ És bemutattam őt tanítványaidnak, de nem

¹⁰) Kérdezék őt, ugymond: Az iratok tudniillik Krisztusnak két eljövetelet hirdeték, azt, a mi megtör-tént, és a jövődőt. A másodiknak előhírnöke Illés fog lenni, az első János volt, kit Krisztus Illésnek is nevez, mivel Illés hivatalát végzé. Az írástudók te-hát ezeket összekevervén és elferdítvén, csak a má-sodikról tettek egyedül említést a népnél, és mon-dák: ha ez a Krisztus, Illésnek kell őt megelőzni; ő pedig monda tanítványainak: Illés ugyan eljő, s visszaállít mindeneket. Mit mindent? a mit Malakhiás proféta mond: elküldöm nektek, ugymond, a thesbei Illést, ki visszatérti az atya szívé a fiúhoz. Minthogy tudniillik az apostolok atyái zsidók valának, mondja: visszatérti fiait, ugymint az apostolok tanításához az atyák szíveit.

¹¹) Ez az ember nagyon hitetlen vala; a mi abból vi-lágos, a mit Krisztus mondott: O hitetlen nemzedék; és: Minden lehetséges a hívőnek. Azért dorgálá pedig a tanít-ványokat, mert az elhozók hite nélkül is sokszor sikeres volt a szentek gyógyítása. Továbbá holdkór nincs, hanem az ördög ügyel a holdnak némely változásaira, és incselke-dik a szenvedő ellen, hogy káromoltassék az, ki alkotá a holdat. Az atya tehát elámitatva monda: hogy holdkóros. Azért czélszerűleg az ördögös nem gyógyíttatott meg a ta-nítványok által, atyjának hitetlensége miatt. Azonban ez saját hitetlenségi véttségét a tanítványokra rója, mintha nem bírták volna meggyógyítani. Azért az Ur, miután a tanítványokat a sereg előtt így megpirítá, előtök nyilván-ítja a nép hitetlenségét, mondván: O hitetlen és romlott nemzedék; közösen valamennyit dorgálván, nem csak a holdkóros atyjára, hanem a jelenlevő seregbe is értvén a hitetlenséget. Mondván pedig: Meddig leszek veletek, jelenti, hogy kívánja a kereszt szenvedését, és a testből-i elköltözést. Meddig tartozkodom, ugymond, az ilyen gú-nyolódóknál, és hitetleneknél.

νεγκα αὐτὸν τοῖς μαθηταῖς σου, καὶ οὐκ ἐδυνήθησαν αὐτὸν θεραπεύσαι. ¹⁷ Ἀποκριθεὶς δὲ ὁ Ἰησοῦς εἶπεν. Ὡς γενεὰ ἄπιστος καὶ διεστραμμένη, ἕως πότε ἔσομαι μεθ' ὑμῶν; ἕως πότε ἀνέξομαι ὑμῶν; φέρετέ μοι αὐτὸν ὧδε. ¹⁸ Καὶ ἐπετίμησεν αὐτῷ ὁ Ἰησοῦς, καὶ ἐξῆλθεν ἀπ' αὐτοῦ τὸ δαιμόνιον, καὶ ἐθεραπεύθη ὁ παῖς ἀπὸ τῆς ὥρας ἐκείνης. ¹⁹ Τότε προσελθόντες οἱ μαθηταὶ τῷ Ἰησοῦ κατ' ἰδίαν, εἶπον· Διὰ τί ἡμεῖς οὐκ ἐδυνήθημεν ἐκβαλεῖν αὐτό; ²⁰ Ὁ δὲ Ἰησοῦς εἶπεν αὐτοῖς· Ἀλλὰ τὴν ἀπιστίαν ὑμῶν. Ἀμὴν γὰρ λέγω ὑμῖν, ἐὰν ἔχητε πίστιν ὡς κόκκον σινάπεως, ἐρεῖτε τῷ ὄρει· τούτῳ, μετάβηθι ἐντεῦθεν ἐκεῖ, καὶ μεταβήσεται· καὶ οὐδὲν ἀδυνατήσει ὑμῖν. ²¹ Τοῦτο δὲ τὸ γένος οὐκ ἐκπορεύεται, εἰ μὴ ἐν προσευχῇ καὶ νηστεία. ²² Ἀναστρεφόμενον δὲ αὐτῶν ἐν τῇ Γαλιλαίᾳ, εἶπεν αὐτοῖς ὁ Ἰησοῦς· Μέλλει ὁ υἱὸς τοῦ ἀνθρώπου παραδίδοσθαι εἰς χεῖρας ἀνθρώπων, ²³ καὶ ἀποκτενοῦσιν αὐτόν, καὶ τῇ τρίτῃ ἡμέρᾳ ἐγερθήσεται. Καὶ ἐλπίθησαν σφόδρα. ²⁴ Ἐλθόντων δὲ αὐτῶν εἰς Καπερναοὺμ, προσῆλθον οἱ τὰ διδραχμα λαμβάνοντες τῷ Πέτρῳ, καὶ εἶπον· Ὁ διδάσκαλος ὑμῶν οὐ τελεῖ τὰ διδραχμα; ²⁵ Ἀεὶ, Ναί. Καὶ ὅτε εἰσῆλθον εἰς τὴν οἰκίαν, προέφθασεν αὐτὸν ὁ Ἰησοῦς, λέγων· Τί σοι δοκεῖ, Σίμων; οἱ βασιλεῖς τῆς γῆς ἀπὸ τίνων λαμβάνουσι τέλη, ἢ κῆρσον; ἀπὸ τῶν υἱῶν αὐτῶν, ἢ ἀπὸ τῶν ἄλλοτρίων; ²⁶ Ἀεὶ αὐτῷ ὁ Πέτρος· Ἀπὸ τῶν ἄλλοτρίων. Ἐφη αὐτῷ ὁ Ἰησοῦς· Ἀράγε ἐλεύθεροί εἰσιν οἱ υἱοί. ²⁷ ἵνα δὲ μὴ σκανδαλίσωμεν αὐτοὺς, πορεύεσθαι εἰς θάλασσαν, βάλε ἄγκιστρον, καὶ τὸν ἀναβαίοντα πρῶτον ἰχθὺν ἄρον· καὶ ἀνοίξας τὸ στόμα αὐτοῦ, ἐρήσεις στατήρα· ἐκείνον λαβὼν δὲς αὐτοῖς ἀντὶ ἐμοῦ καὶ σοῦ.

¹⁹⁾ Κατ' ἰδίαν δὲ τὸν Χριστὸν ἐπηρώτησαν οἱ ἀπόστολοι, ἀγωνιῶντες καὶ φοβούμενοι, μήποτε τὴν χάριν ἣν ἐπιστεῦνθαι ἀπόλυσαν, καὶ γὰρ ἦσαν λαβόντες ἐξουσίαν κατὰ πνευμάτων ἀκαθάρτων. Τὸ δὲ ἐὰν ἔχητε πίστιν, περὶ τῆς τῶν σημείων πίστεως εἶπεν. Σινάπεως δὲ μέμνηται, τὴν ἄσκατον αὐτοῦ δηλῶν δύναμιν· εἰ γὰρ καὶ τῷ ὄγκῳ μικρὸν εἶναι δοκεῖ, ἀλλὰ τῇ δυνάμει πάντων τῶν σπερμάτων ἐστὶ σφοδρότερον.

²¹⁾ Εἰπὼν δὲ, τοῦτο τὸ γένος οὐκ ἐκπορεύεται, περὶ πάντων τῶν δαιμόνων λέγει, οὐ περὶ τῶν νομιζόμενων σελήνιαζεσθαι μόνον, καὶ γὰρ ἀδύνατον ποτε τρωγῶντά τινα ἀπαλλεῖσθαι τῆς μανίας ταύτης. Χρηθεῖ γὰρ μάλιστα τῆς νηστείας ὁ τὰ τοιαῦτα ρωσῶν, διόπερ ἡ νηστεία φιλοσοφίαν πολλὴν ἐντίθησι.

²³⁾ Περί τοῦ πάθους ἀκούοντες οἱ μαθηταὶ οὐδὲ ἰδεῖν τὰ ἱεροσόλυμα ἐβόλυντο, ὅθεν καὶ ἐλπίθησαν σφόδρα.

²⁴⁾ Τίνος ἔνεκεν οἱ τὰ διδραχμα λαμβάνοντες αὐτῷ μὲν οὐκ ἐτόλμουν προσελθεῖν, ἀλλὰ τῷ Πέτρῳ, οὐδὲ γὰρ ἐκαλοῦντες, ἀλλ' ἐρωτῶντες ἔλεγον· ὁ διδάσκαλος ὑμῶν οὐ τελεῖ τὰ διδραχμα; ἔθος ἦν πάντας τοὺς πρωτοτόκους τελεῖν διδραχμον, ὃ ἐστὶ πέντε σίκλοι, ὅπερ σημαίνει τὰς ἐπιστήσεις τὰς ἐν Ἀδάμ ἀπολούμενας· ἐπειδὴ εἰ καὶ μὴ τὴν προσήκουσαν περὶ αὐτοῦ δόξαν οὐδέπω εἶχον, ἀλλ' ὡς περὶ ἀνθρώπου δίκαιου· πληρὴ ἀπένεμον αὐτῷ τινὰ αἰδῶ καὶ τιμὴν διὰ τὰ προλαβόντα σημεία.

birták őt meggyógyítani. ¹⁷ Felelvén Jezus, monda: O hitetlen és romlott nemzedék, meddig leszek veletek? meddig tűrlek titeket? hozzátok őt ide elélem. ¹⁸ És megfenegeté Jezus, és kiment belőle az ördög, és meggyógyult a gyermek azon órától. ¹⁹ Akkor a tanítványok Jezushoz járulván külön, mondának: Miért nem birtuk mi azt kiűzni? ²⁰ Jezus pedig monda nekik: a ti hitlenségtek miatt; mert bizony mondom nektek, ha hitetek lesz, mint a mustármag, mondani fogjátok e hegynek: költözzél át innen oda, és átköltözik, és mi sem lesz nektek lehetlen. ²¹ Ez a faj pedig ki nem megy egyéb mint ima és böjt által. ²² Midőn a Galileában tartozkodának, monda nekik Jezus: Az ember fia általadatik az emberek kezeibe, ²³ és megölik őt, de harmadnapon föltámad Erre nagyon megszorodának. ²⁴ A mint azután Kafarnaumba értek, odajöttek a két-drachma-szedők Péterhez, és kérdezék: A ti tanítótok nem fizet két-drachmát? ²⁵ Felele: igen; s midőn bement a házba, megelőzi őt Jezus, mondván: Mit gondolsz, Simon, a földi királyok kiktől vesznek vámot vagy adót, önfiaiktól-e, vagy egyebektől? ²⁶ Felele neki Péter: egyebektől. Monda neki Jezus: Tehát szabadok a fiúk. ²⁷ Hogy azonban ne botránoztassuk őket, elmenvén a tengerhez vesd be horgodat, s az első beleakadó halat fogd, s fölnyitván száját statért találsz benne; azt vedd és add érettem és te éretted.

¹⁹⁾ Külön kérdezék Krisztust az apostolok, küzköd-
vén és félvén önmagukban, hogy talán a kegyelmet, mely-
lyel fölruháztattak volt, elvesztették; mert hisz hatalmat
nyertek a tisztátalan lelkek ellen. „Ha hitetek lesz” a
csodák hitére vonatkozik. A mustármagot említi, jelen-
tendő végtelen hatalmát; mert ha természeté kicsiny-
nek látszik is lenni: de erőre minden magot (növényt) túl-
halad.

²¹⁾ Mondván: „ez a faj ki nem megy” valamennyi
ördögről érti, nem csak azokról, kiket holdkórosoknak
vélték; mert lehetlen valamikor a kéjelgőnek menekülni e
kórságtól; tudnillik böjtölésre van leginkább szüksége az
ilyen nyavalyásnak; azért a böjt sok bölcséletet (eré-
nyes törekvést) foglal magában.

²³⁾ Szenvedésről hallván, a tanítványok látni se akarták
Jeruzsálemet, azért fölötté megszorodtak.

²⁴⁾ Miért nem mertek a két-drachma- (adó-) szedők
Jezushoz járulni, hanem csak Péterhez, midőn nem vád-
képen, hanem kérdezőleg mondák: A ti Tanítótok nem
fizet két-drachmát? Szokás vala, hogy minden elsőszülött
két-drachmát fizessen, a mi annyi, mint öt sziklus. Ez
pedig jelenti az őt érzéket, melyek Ádám-ban elveszték.
Tudnillik ámbár még most sem vélekedtek fölöle méltólag,
hanem mint emberről beszéltek; mindazáltal némi tiszte-
letet mutattak iránta az előbbi csodatételek miatt.

CAPUT XVIII.

Ἐν ἐκείνῃ τῇ ὥρᾳ προσήλθον οἱ μαθηταὶ τῷ Ἰησοῦ, λέγοντες· Τίς ἄρα μείζων ἐστὶν ἐν τῇ βασιλείᾳ τῶν οὐρανῶν; ² Καὶ προσκαλεσάμενος ὁ Ἰησοῦς παιδίον ἔστησεν αὐτὸ ἐν μέσῳ ἔμπροσθεν αὐτῶν, ³ καὶ εἶπεν· Ἀμὴν λέγω ὑμῖν, ἐὰν μὴ στραφῇτε, καὶ γένησθε ὡς τὰ παιδία, οὐ μὴ εἰσελθῇτε εἰς τὴν βασιλείαν τῶν οὐρανῶν. ⁴ Ὅστις οὖν ταπεινώσει ἑαυτὸν, ὡς τὸ παιδίον τοῦτο, οὗτός ἐστιν ὁ μείζων ἐν τῇ βασιλείᾳ τῶν οὐρανῶν. ⁵ Καὶ ὅς ἐὰν δεξιῇται παιδίον τοιοῦτον ἐν ἐπὶ τῷ ὀνόματί μου, ἐμὲ δέχεται. ⁶ ὃς δ' ἂν σκανδαλίσῃ ἓνα τῶν μικρῶν τούτων τῶν πιστευόντων εἰς ἐμὲ, συμφέρει αὐτῷ, ἵνα κρεμασθῇ μύλος ὀνικὸς εἰς τὸν τράχηλον αὐτοῦ, καὶ καταποντισθῇ ἐν τῷ πελάγῃ τῆς θαλάσσης. ⁷ Οὐαὶ τῷ κόσμῳ ἀπὸ τῶν σκανδάλων· ἀνάγκη γὰρ ἔλθειν τὰ σκάνδαλα· πλὴν οὐαὶ τῷ ἀνθρώπῳ ἐκείνῳ δι' οὗ τὸ σκάνδαλον ἔρχεται. ⁸ Εἰ δὲ ἡ χεὶρ σου, ἣ ὁ πούς σου σκανδαλίζει σε, ἔκκοπον

Azon órában a tanítványok Jezushoz járulának, mondván; Kít állítasz nagyobbak lenni a mennyek országában? ² És előhíván Jezus egy kisdedet középre állítá őt eléjük, ³ és monda: Bizony mondom nektek, ha nem tértek meg és lesztek mint a kisdedek: nem mentek be mennyeknek országába. ⁴ Valaki megalázza magát, mikép e kisded, az nagyobb a mennyek országában. ⁵ És akárki fogad be egy efféle kisdedet az én nevemben, engem fogad be; ⁶ a ki pedig botránkoztat egyet e kicsinyek közül, kik bennem hisznek, jobb neki, ha egy malomkö függesztenek nyakára és elmerítették a tenger mélységében. ⁷ Jaj a világnak a botrányok miatt; szükség ugyan botrányoknak jönni: mindazáltal jaj azon embernek, ki által a botrány jő. ⁸ Ha pedig kezéd, vagy lábad botránkoztat, vágd el, és vedd el magadtól. Jobb ne-

¹) Αἰσχρονόμοι οὖν τὸ πάθος ὁμολογῆσαι, ὅπερ ἐπαθον, φανερώς μὲν οὐ λέγουσιν, ὅτι διατὶ τὸν Πέτρον ἡμῶν προσηλύτως, καὶ ἐμὲ μείζων ἡμῶν οὕτως ἐστὶν ἀδιορίστως δὲ ἐρωτῶσι, τίς ἄρα μείζων ἐστὶν; ὅτε μὲν γὰρ τοὺς τρεῖς εἶδον προσηλυμένους, οὐδὲν τοιοῦτον ἐπαθον· ὅτε δὲ εἰς τὸν ἓνα περιέστη τὸ τῆς τιμῆς, τότε ἤλγησαν. Οὐ μόνον δὲ διὰ τοῦτο, ἀλλ' ὅτι καὶ τὰς κλεις ἔλαβε, καὶ ὅτι ἐμακαρίσθη, καὶ διὰ τὴν ἄλλην αὐτοῦ παρησίαν τὴν πολλὴν παρενέζοντο· αὐτοὺς δὲ στήσεις παιδίον ἐν μέσῳ αὐτῶν εἶπεν αὐτοῖς· ἐὰν μὴ στραφῇτε, καὶ γένησθε ὡς τὰ παιδία, καὶ τὰ ἐξῆς, ὅπερ δηλοῖ πάντων ταπεινότερον τινα γενέσθαι· καὶ γὰρ φθόνον καθαρὸν τὸ παιδίον, καὶ κενοδοξίας, καὶ τοῦ τῶν πρωτείων ἐρεῖν, καὶ ὅτι καὶ ἐνβριζήται, ἢ τύπεται, ἢ τιμᾶται, ἢ δοξάζεται, οὕτως ἐκείθεν δυσχεραίνει, οὕτως ἐντινύειν ἐπαίρεται. Εἰς μέσον δὲ αὐτὸ ἵστησιν ἀπὸ τῆς ὀψεως τοῦ παιδός, αὐτοὺς ἐντρέφει βουλόμενος.

²⁻⁶) Παιδίον γὰρ ἐπαῖθα τοὺς ἀνθρώπους, τοὺς οὕτω διὰ Θεὸν γινόμενους ἀφελείς λέγει, τοὺς ταπεινοὺς, καὶ ἀπειριμένους παρὰ τοῖς πολλοῖς, καὶ ἐνκαταφρονήτους, καὶ τὸ δὴ θαυμαστόν, ὅτι καὶ ἐμὲ φησὶ δέχεται ὁ τὸν τοιοῦτον δεχόμενος. Ὡς περὶ δὲ τιμὴν καὶ βασιλείαν ὥρισεν τοῖς τιμῶσι τοὺς τοιοῦτους· οὕτω καὶ κόλασιν τοῖς σκανδαλίζουσιν ἤγουν ἀτιμάζουσιν ἓνα τῶν τοιούτων, ὡς συμφερεῖν μῦλον κρεμασθῆναι εἰς τὸν τράχηλον αὐτοῦ, καὶ καταποντισθῆναι εἰς τὴν θάλασσαν. Τὸ δὲ συμφέρει πρόσκειται, δεικνύς, ὅτι καὶ τοῦτον χαλεπωτέραν ὑποστήσονται κόλασιν οἱ τοιοῦτοι.

⁷) Αἰατὶ ταλαλίζων τὸ οὐαὶ τέθεικε; διαγέγων, καὶ ἐναγωνίους ποιῶν, καὶ ἐρηγορεῖν παραινέζων ἀπὸ πολλῆς γὰρ ἡμερότητος καὶ τοῦτο ποιῇ, τὴν ἑαυτοῦ ἔννοιαν ἐπιδεικνύμενος· περὶ αὐτοῦ. Σκάνδαλα δὲ καλῶν τὰ κωλύματα τῆς ὁδοῦ ὁδοῦ.

⁸) Εἰπὼν δὲ, ὅτι ἐὰν ἡ χεὶρ σου — οὐ περὶ τῶν τοῦ σώματος μέλων ταῦτα λέγει, ἀπαγε· ἀλλὰ περὶ φίλων καὶ προσηκότων, οὗς ἂν ἐν τάξει μέλων ἀναγκαίων ἔχομεν. Τοῦτο δὲ καὶ ἀνωτέρω εἶρηκεν· οὐδὲν γὰρ οὕτω βλαβερὸν, ὡς συνδιαγωγῇ ποτηρά· ὅσα γὰρ ἡ ἀνάγκη ποιῆσαι μὴ δύναται, δύναται φιλία πολλάκις, καὶ εἰς βλάβην, καὶ εἰς ὠφελίαν διὸ μετὰ πολλῆς τῆς σφοδρότητος τοὺς βλάπτοντας ἡμᾶς ἐκκόπτειν κελεύει.

¹) Szégyenelvén megvallani a szenvedélyt, melyben nyavalyogtak, nyilván ugyan nem mondják: miért tetted elénk Pétert, és valljon ő nagyobb-e: hanem határozatlanul kérdezik: kit állítasz nagyobbak lenni? Ugyan is midőn hármat közülük láttak kitüntetni, semmi ilyen érzés nem bántá őket, de midőn egyben központosult a tisztelet, akkor neheztek. Nem csak azért pedig, hanem mivel a kulcsokat is nyerte, s mivel boldognak hirdettetett, végre sokszori bizalmas fölszólalásáért is neheztek. Ő pedig gyermeket állítván közéjük monda nekik: ha meg nem tértek, és olyanok nem lesztek, mint a kisdedek stb. a mi azt jelenti: mindnyájoknál alázatosabbnak lenni, mert irigységtől tiszta a kisded, és hiu dicsvágytól és elsőbbség szeretetétől; továbbá akár gyaláztatik, vagy veretik, akár tiszteltetik vagy dicsértetik, se amattól el nem csügged, se ettől föl nem fuvalkodik. Középre állítja pedig, akarván, hogy látsa által magukba térjenek.

²⁻⁶) Kisdednek itt olyan emberek nevez, kik Istenért igénytelenek és alázatosak, a sokaság előtt pedig megvetettek, s alávalók. Az pedig csodálatra méltó, hogy engem fogad be, ugymond, a ki ilyent befogad. Valamint pedig tiszteletet és országot határozott azoknak, kik az ilyeneket megbecsülik: ugy büntetést szab azoknak, kik egyet effélék közül botránkoztatnak, vagy meg nem becsülnék, el annyira, hogy jobb malomkövet nyakukra kötniek, és a tengerbe lemerülniek. „Jobb” ugymond; tudnillik azt jelenti, miszerint az ilyenek annál is nagyobb büntetést állanak ki.

⁷) Miért adta hozzá fenyegetőzve a „jaj” szót? Hogy serkentse, buzgóbbakká tegye és nagyobb éberségre szorgalmazza őket. Mert nagy szelidségénél fogva cselekszi ezt is, kimutatván irántuki kegyességét. Botrányoknak nevezi az egyenes ut akadályait.

⁸) Midőn mondja: Ha kezéd stb. nem a test tagjairól érti ezeket, távol legyen: hanem a barátokról és hozzánk tartozókról, kiket szükséges tagok gyanánt tartunk. Ezt már főlebb is mondá; mert mi sem oly ártalmas, mint a rossz társaság, ugyan is a mit a szükség véghezvinni nem bír, azt gyakran a barátság eszközli, mind karunkra, mind hasznunkra. Azért nagy sürgetéssel parancsolja az ártalmasokat tőlünk eltávolítani.

αὐτὰ, καὶ βάλε ἀπὸ σοῦ· καλὸν σοι ἐστὶν εἰσελθεῖν εἰς τὴν ζωὴν χωλὸν ἢ κυλὸν, ἢ δύο χεῖρας ἢ δύο πόδας ἔχοντα, βληθῆναι εἰς τὸ πῦρ τὸ αἰώνιον. ⁹ Καὶ εἰ ὁ ὀφθαλμὸς σου σκανδαλίζει σε, ἔξελε αὐτόν, καὶ βάλε ἀπὸ σοῦ· καλὸν σοι ἐστὶ μονόφθαλμος εἰς τὴν ζωὴν εἰσελθεῖν, ἢ δύο ὀφθαλμοὺς ἔχοντα βληθῆναι εἰς τὴν γέενναν τοῦ πυρός. ¹⁰ Ὅρατε μὴ καταφρονήσῃτε ἐνὸς τῶν μικρῶν τούτων· λέγω γάρ ὑμῖν, ὅτι οἱ ἄγγελοι αὐτῶν διαπαντὸς βλέπουσι τὸ πρόσωπον τοῦ πατρὸς μου τοῦ ἐν οὐρανοῖς. ¹¹ Ἦλθεν γὰρ ὁ υἱὸς τοῦ ἀνθρώπου σῶσαι τὸ ἀπολωλός. ¹² Τί ὑμῖν δοκεῖ; ἐὰν γένηται τι ἀνθρώπῳ ἑκατὸν πρόβατα, καὶ πλανηθῇ ἓν ἐξ αὐτῶν, οὐχὶ ἀφείς τὰ ἐνενηκονταεννέα ἐπὶ τὰ ὄρη, πορευθεὶς ζητεῖ τὸ πλανώμενον; ¹³ Καὶ ἐὰν γένηται εὗρεν αὐτό, ἀμὴν λέγω ὑμῖν, ὅτι χαίρει ἐπ' αὐτῷ μᾶλλον ἢ ἐπὶ τοῖς ἐνενηκονταεννέα τοῖς μὴ πεπλανημένοις. ¹⁴ Οὕτως οὐκ ἔστι θῆλημα ἔμπροσθεν τοῦ πατρὸς ὑμῶν τοῦ ἐν οὐρανοῖς, ἵνα ἀπολέται εἰς τῶν μικρῶν τούτων. ¹⁵ Ἐὰν δὲ ἀμάρτη εἰς σὲ ὁ ἀδελφός σου, ὕπαγε, ἔλεξον αὐτὸν μετὰ σοῦ καὶ αὐτοῦ μόνου· ἐάν σου

¹⁰⁾ Τίνες εἰσὶν οἱ μικροί, οὓς μὴ καταφρονεῖν προστάσσει; οἱ πτωχοί, οἱ ἄγνωστοι, οἱ παρὰ τοῖς πολλοῖς μηδὲν εἶναι νομιζόμενοι. Οὐ γὰρ περὶ τῶν ἀληθῶς μικρῶν ὄντων τῇ ἡλικίᾳ εἶπεν ὥσπερ γὰρ τὸ φέγγειν τοὺς ποτηροὺς ἀγαθὸν ἐστίν, οὕτω τὸ τιμᾶν τοὺς χρηστοὺς, καὶ ἐπιεικεῖς, καὶ ξένους, καὶ πτωχοὺς κέρδος ἔχει μέγιστον. Εἰπὼν δὲ, ὅτι οἱ ἄγγελοι αὐτῶν — ἐδείξεν ἐντεῦθεν, ὅτι πάντες ἄγγελοι ἔρχονται. Τὸ δὲ βλέπειν τὸ πρόσωπον τοῦ πατρὸς, οὐδὲν ἔτιον σημαίνει, εἰ μὴ τὴν πολλὴν παρησίαν, καὶ τιμὴν, ἣν ἔχουσιν οἱ ἄγγελοι.

Εἶτα, ἵνα μὴ τις εἴπῃ τί δὲ ἂν φίλος ἢ ὁ τοιοῦτος, ἂν τῶν συγγενῶν ὁ ἐπέρωτος, ἂν τῶν συνουσιούντων ὁ τιμιώτατος; ἀρα καὶ τοῦτον χρὴ ἀποστρέφειν; ἐπάγει αὐτὸς τὴν τοιαύτην ἀμφισβήτησιν, προσθέσας καὶ τὸν λογισμόν ἐκτελεῖν ὅτι καὶ φίλος ἢ ὥστε ἐν ταῖς αὐτῶν ἔχειν σε ὀφθαλμοῦ, καὶ δι' αὐτοῦ πολλὰ δοκεῖν τῶν χρησίμων καθορᾶν, καὶ συγγενῆς, ὥστε τόπον αὐτὸν ἔχειν χειρὸς, καὶ συνερχόν ἐνδοκίειν ἐν πολλοῖς, καὶ ἄλλος τίς ἐστι, δι' οὗ σοι πᾶσα ἡ κατὰ τὸν βίον ἐξομαλίζεται τριβὸς, ὅστις ἂν οὖν ἢ τοῦτον σοι διακείμενος τὸν τρόπον, ὅμως δὲ σκανδαλὸν ἐστὶν ἐργάτης, καὶ δημιουργὸς ἐκκοῦσιν αὐτόν, καὶ βάλε ἀπὸ σοῦ, ἀποκολλήθῃ αὐτοῦ, φέγγε τῆς αὐτοῦ σταναστροφῆς τὴν βλάβην, καὶ τὸν μεταλαμβανόμενον ἴον.

¹²⁾ Τὸ δὲ, ἐὰν γένηται τι ἀνθρώπῳ, τῷ Χριστῷ φησί, τῷ πρότερον ἐν μορφῇ Θεοῦ ὑπάρχοντι· πᾶσα δὲ ἡ λογικὴ κτίσις ἀγγέλων καὶ ἀνθρώπων, τὰ ἑκατὸν εἰσὶ πρόβατα. Ὁ οὖν Χριστὸς, ὡς μὴ ὢν κτίσμα, ποιμὴν ἐστι καὶ οὐ πρόβατον, οὕτως ἀφῆκε τὰ ἑθ' ἐπὶ τὰ ὄρη μορφήν δοῦλον λαβών, ἦλθεν δὲ τὸ ἐν πρόβατον, ὅπερ ἐστὶν ἡ ἀνθρωπότης, ζητῆσαι, καὶ σῶσαι τὸ ἀπολωλός, καὶ χαίρει ἐπὶ τούτῳ (μᾶλλον), ἢ ἐπὶ τῇ τῶν ἀγγέλων στερεότητι· ὅπου γὰρ οὐκ ἐστὶν φρονίσις ἀπολείας, οὐτε αἰσθησις τῆς ἐκ τούτου λύπης. Ὁ σκοπὸς τοίνυν τῆς παραβολῆς τοιοῦτον ἔχει τὸν τοῦτον ὥσπερ ὁ ποιμὴν χαίρει ἐπὶ τῇ ἐνείσει τοῦ ἀπολωλότες· οὕτω καὶ ὁ Θεὸς ἐπιμελεῖται τῆς ἐπιστροφῆς τῶν ἀμαρτωλῶν, ἢ τοῖς ἐπιμονον ἔχουσιν τὴν ἀρετήν.

¹⁵⁾ Ἐὰν δὲ ἀμάρτησῃ, φησί. — Διὰ μετὰ τῶν β' γενέσθαι τὸν ἔλεγον κλεῖναι μόνον, τοῦ τε ληψάντος καὶ τοῦ λειπυμένου; ἵνα μὴ τῇ τῶν πλειόνων μαρτυρίᾳ βαρύτεραν ἐργάσθαι τὴν κατηγορίαν, καὶ ἱταμώτερος ἐκείνος γενόμενος δυσδιόρθωτος μείνῃ.

ked sántán, vagy csonkán bemenni az életbe, mint két kezéd, vagy két lábad levén az örök tűzbe vettetned. ⁹ És ha szemed botránkoztat, vágd ki azt, és vedd el magadtól. Jobb neked egy szemmel az életbe bemenni, mint két szemmed levén a gehenna tűzére vettetned. ¹⁰ Lásátok, hogy meg ne vessetek egyet e kisdedek közül; mert mondom nektek, hogy angyalaik mindig szemlélik Atyám arcát, ki mennyekben van. ¹¹ Mert az ember fia üdvözíteni jött azt, a mi elveszett. ¹² Mit gondoltok, ha valamely embernek száz juha van, és egy közülük eltéved, nemde, elhagyván a kilenczvenkilenczet a hegyeken, elmegy keresni a tévelygőt? ¹³ És midőn megtalálja azt, bizony mondom nektek, hogy inkább örül a fölött, mint az el nem tévedt kilenczvenkilencz fölött. ¹⁴ Ugy nem akarja a ti Atyátok, ki mennyekben van, hogy elveszzen egy e kisdedek közül. ¹⁵ Ha vétkezik ellened felebarátod, menj, intsd meg őt kettőtök között egyedül. Ha hallgat rád, megnyer-

¹⁰⁾ Kik azok a kisdedek, kiket tilt megvetni? A szegények, ismeretlenek, és a kiket sokan semmibe sem vesznek. Ugyanis nem mondta azt azokról, kik termetre néz: valóban kicsinyek; mert valamint kerülni a gonoszakat jóugy tisztelni a jókat, a szerényeket, az idegeneket és szegényeket nagy jutalommal jár. Midőn mondá: „Az ő angyalaik,” avval megmutatá, hogy mindnyájunknak vannak angyalaink. Az pedig: „látják az Atyának arcát” semmi egyebet nem jelent, mint a nagy bizalmat, szabadságot és tisztet, melyet az angyalok élveznek.

Továbbá, hogy ne mondja valaki: hát ha barátom az olyan ember, ha kedves rokonom, ha legdrágább társom, vajjon azt is el kell-e távolítanom? megfeti az ilyen kételkedést, megelőzván és az okoskodást elvágván: t. i. habár barátod, ugy hogy szem gyanánt tartod őt, s általa sok hasznost vélsz belátni: vagy habár rokonod, hogy kéz gyanánt tekinted, és sokban munkatársul használad; vagy más valaki, ki által ez életben minden utad megkönnyítettik, akárki legyen ily módon kapcsolva hozzád, de ha egyszersmind botrányok cselekvője, és szerzője: vágd el és vedd el tőled, hagy ott, kerüld társalgásának ártalmát, és a tőle rád ragadó mérget.

¹²⁾ Ha „valamely embernek”, ugymond. Az az: Krisztusnak, ki előbb Isten alakjában vala. Száz juh által minden eszes teremtmény jelentetik, angyalok és emberek. A Krisztus tehát, minthogy nem teremtmény, maga a pásztor, nem juh; ő elhagyta a 99-et a hegyeken, szolgálta alakját vevén föl, s jött az egy juhát, tudnillik az emberiséget keresni és megmenteni az elveszettet, és a fölött inkább örül, mint az angyalok állhatatossága fölött; mert a hol nincs a veszedelemre gond, az abból eredő szomorúságot sem érezni. A példázat iránya tehát ezen értelemmel bír: valamint a pásztor örül az elveszettek föltalálásán: ugy az Isten inkább szorgoskodik a bűnösök megtérésén, mint azokon, kik az erényben állandók.

¹⁵⁾ „Ha vét”, ugymond. Miért parancsolja, hogy a feddés kettő között történjék egyedül, a megbántó, és megbántott között? Hogy ne tegye többeknek jelenléte súlyosabbá a vádlást, és amaz daczolóbba változván, jobbítatlan ne maradjon.

ἀκούσῃ, ἐκέδησας τὸν ἀδελφόν σου. ¹⁶ Ἐὰν δὲ μὴ ἀκούσῃ, παράλαβε μετὰ σοῦ ἓτι ἓνα ἢ δύο, ἵνα ἐπὶ στόματος δύο μαρτύρων ἢ τριῶν σταθῇ πᾶν ῥήμα. ¹⁷ Ἐὰν δὲ παρακούσῃ αὐτῶν, εἰπὲ τῇ ἐκκλησίᾳ· ἔὰν δὲ καὶ τῆς ἐκκλησίας παρακούσῃ, ἔστω σοι ὥσπερ ὁ ἐθνικός καὶ ὁ τελώνης. ¹⁸ Ἀμὴν λέγω ὑμῖν, ὅσα ἂν δήσῃτε ἐπὶ τῆς γῆς, ἔσται δεδεμένα ἐν τῷ οὐρανῷ καὶ ὅσα ἂν λύσῃτε ἐπὶ τῆς γῆς, ἔσται λελυμένα ἐν τῷ οὐρανῷ. ¹⁹ Πάλιν ἀμὴν λέγω ὑμῖν, ὅτι ἔὰν δύο ὑμῶν συμφωνήσωσιν ἐπὶ τῆς γῆς, περὶ παντὸς πράγματος, οὗ ἔὰν αἰτήσωνται, γενήσεται αὐτοῖς παρὰ τοῦ πατρὸς μου τοῦ ἐν οὐρανοῖς. ²⁰ Οὐ γὰρ εἰσι δύο ἢ τρεῖς συνηγμένοι εἰς τὸ ἐμὸν ὄνομα, ἐκεῖ ἐμὶ ἐν μέσῳ αὐτῶν. ²¹ Τότε προσελθὼν αὐτῷ ὁ Πέτρος εἶπε, κύριε, ποσάκις ἀμαρτήσῃ εἰς ἐμὲ ὁ ἀδελφός μου, καὶ ἀφήσῃ αὐτῷ; ἕως ἐπτάκις; ²² Λέγει αὐτῷ ὁ Ἰησοῦς, οὐ λέγω σοι, ἕως ἐπτάκις, ἀλλ' ἕως ἐβδομηκοντάκις

Τὸ δὲ ἐὰν ἀκούσῃ, τοῦτο σημαίνει ἔὰν καταγῶ ἐάν-
τοῦ, ἐὰν προσθῇ, ὅτι ἡμαρτεν. Οὐκ εἶπε δὲ, ὅτι ἐὰν
πισθῇ, ἐκείθεν ἐκείνος ἐάντων μόνον, ἀλλ' ἐκείθεν
τοντέστι καὶ σὺ αὐτὸς τὴν ζημίαν ἐξέσῃς καὶ γὰρ ἐκεῖ-
νος, καὶ οὗτος ἐξῃμῶντο πρὸ τούτου ὁ μὲν τὸν ἀδελφόν,
ὁ δὲ τὴν οἰκίαν σωτηρίαν. Καὶ οὐ λέγει, κατηγόρησον,
οὐδὲ ἐπιτίμησον, ἀλλ' ἐλεῶν φησί, τοντέστιν, ἀνάμνησον
τοῦ ἀμαρτήματος, εἰπὲ πρὸς αὐτὸν, ἅπερ ἐπαθεῖς παρὰ
αὐτοῦ. Μὴ πιθομένον δὲ αὐτοῦ ἐν τούτοις προστάσει ἐπὶ
ἓνα ἢ δύο παραλαβεῖν ὅσω γὰρ ἂν ἀναίδεότερος δια-
μῆνῃ, καὶ ἱταμώτερος, τοσοῦτω μᾶλλον ἡμῶς ἐπὶ τὴν ἰα-
τρίαν σπειδεῖν χορή, οὐκ ἐπὶ τὴν ὀργήν, καὶ τὴν ἀνανάκτη-
σιν, εἰ δὲ ἐπιμένει, εἰπὲ φησι τῇ ἐκκλησίᾳ, τοντέστι, πλειό-
σιν ἔὰν δὲ καὶ τούτων παρακούσῃ, ἔσται σοι ὡς ὁ ἐθνι-
κός, καὶ ὁ τελώνης.

¹⁸ Ὡς θεὸς τὸ θεοπρεπὲς ἀξίωμα τοῦ λύνει ἀμαρτίας
παρατίμηται τοῖς μαθηταῖς, καὶ φησὶ ὅτι τὰ ὧδε διεθέτα
ἢ λυθέντα, δεδεμένα, ἢ λελυμένα μένει ἐν τοῖς οὐρανοῖς ὅσοι
γὰρ ἀπειθοῦντες ἐβάλλονται ὑπὸ τῶν διδασκάλων τῆς ἐκ-
κλησίας, δεσμοῦνται ταῖς σιραῖς τῶν ἰδίων ἀμαρτιῶν,
συνκαταδεσμοῦνται ἐπὶ Χριστοῦ ἐν τοῖς οὐρανοῖς, καὶ
πάλιν συλλύονται οἱ λυθέντες ἐξ αὐτῶν. Μετανοήσαντος
τοῦ ἡμαρτηκότος δηλονότι, ὁ δὲ ἐμμένον τῇ ἀμαρτίᾳ
πρὸς τὴν ἐνταῦθα τιμωρίαν καὶ τῇ ἐκεῖ κολάσει ἐπό-
κειται.

¹⁹ Τί ἐστίν, ἔὰν δύο ὑμῶν συμφωνήσωσιν; περὶ τῶν
ἐναρέτων φησι, περὶ τῶν ἀγγελικῶν μετερχομένην πολιτείαν.
Οἱ τοῖνυν πάντα, ὅσα ἂν εἰς τὸ συμφέρον αἰτήσῃσι
μετὰ ὁμοθυμίας καὶ ἀγάπης τῆς εἰς τὸν πλησίον ἐπιτεύξονται.

²⁰ Τὸ δὲ, οὐ ἔστιν ὡς δύο ἢ τρεῖς, τοῦτο σημαίνει,
ἵνα δι' ἐμὲ φησι ἀγαπῶντες ἑαυτοὺς, καὶ μὴ διὰ βιωτικὴν
ἀπορροὴν ὥσιν ὁμοῦ, μετ' αὐτῶν ἔσομαι ἂν καὶ τὰ ἄλλα
ἐναρέτοι ἐπάροχον.

²¹ Νομίσας μέγα τι λέγειν ὁ Πέτρος, ἐπήγαγε τὸ,
ἕως ἐπτάκις ἀφίεναι τὸ ἀμαρτήσαντι ὁ δὲ λέγει, τοῦτό
ἐστὶ ὅτι ἐκείνῳ μὲν τὸ μὴ διαλλαχέντι πέρας ἐπέθηκες
εἰπὼν ἔσται σοι ὡς ἐθνικός καὶ ὁ τελώνης· τὸ οὖν ἐλεγχό-
μενον καὶ μετανοοῦντι ποσάκις ἀφήσῃ; ἀρκεῖ ἐπτάκις; Τί
οὖν ὁ Χριστὸς, ὁ ὁμιλῶντος καὶ ἀγαθὸς Θεός; Οὐ
λέγω σοι, ἐπτάκις, ἀλλ' ἕως ἐβδομηκοντάκις ἐπτά. Τοῦτο
δὲ εἶπεν, οὐκ ἀριθμὸν τιθεῖς ἐνταῦθα, ἀλλὰ τὸ ἀπειρον
καὶ διηνεκές ὥσπερ καὶ τὸ μυστήριον πολλὰ δηλοῖ, καὶ τὸ
στείρα ἐτεκεν ἐπτά, ἀντὶ τοῦ πολλὰ φησὶ ἢ γραφῇ τοῦτον
γὰρ χάριν καὶ τὴν παραβολὴν προστίθει τοῦ μυστήριον
ἀποκρίνοντος.

ted felebarátodat. ¹⁶ Ha pedig nem enged, végy
magadhoz még egyet vagy kettőt, hogy két vagy
három tanu vallomásán álljon az egész ügy.
¹⁷ Ha azokra sem hallgat, jelentsd meg az egy-
háznak; ha végre az egyházra sem hallgat, legyen
neked mint a pogány, vagy a vámos. ¹⁸ Bizony
mondom nektek, a mit megkötöztök a földön:
meg lesz kötve az égben; és a mit föloldatok a
földön, föl lesz oldva az égben. ¹⁹ Ismét bi-
zonyynyal mondom nektek: ha ketten közöletek
megegyeznek a földön, minden dologra nézve,
a mit kérnek, meglesz nekik Atyámtól, ki meny-
nyekben van. ²⁰ Mert a hol ketten vagy hárman
összejönnek az én nevemben, ott vagyok közöttük.
²¹ Akkor hozzájárulván Péter, monda: Uram,
hányszor vétkezik ellenem felebarátom, hogy
megbocsássak neki? valljon hétszer? ²² Felele
neki Jezus: Nem mondom neked, hétszer, hanem

„Ha hallgat rád“ annyit tesz: ha megismeri, ha
megvallja, hogy vétkezett. Nem mondta: ha az intést el-
fogadja, megnyerte amaz önmagát egyedül: hanem meg-
nyerted, az az temagad is a kárt elkerülted; mert mind
az, mind ez károsodott ezelőtt, az egyik felebarátjára, a
másik saját üdvösségére nézve. S nem mondja: vádold,
se, dorgáld, hanem intsd meg, ugymond, az az: emlékez-
tesd vétkére, mond el neki, a miket szenvedtél tőle. Ha
nem enged, akkor rendeli, hogy még egyet vagy kettőt
végy magadhoz; mert minél keményebb marad és maka-
csabb, annnyival inkább kötelességünk javulásáról gondos-
kodni, nem haragudni, vagy boszonzkodni. Ha pedig meg-
rögzik, ugymond, jelentsd meg az egyháznak, az az töb-
beknek; s végre ha azt is megveti, legyen előtted mint
pogány és vámos.

¹⁸ Mint Isten az Istent illető hatalmat, megbocsátani
a vétkeket, közli tanítványaival, és mond: miszerint a mi
itt megkötöttet, s megoldatik, megkötve és föloldva marad
a mennyekben; mert valahányan mint engedetlenek a ta-
nitók által kizártnak az egyházból megkötve önbűneik
lánczaival: megkötöztetnek Krisztus által a mennyekben,
és ismét a kik föloldatnak közülük, ott is föl lesznek oldva.
Tudnillik, ha, a ki vétkezett, bűnbánó lesz; a ki pedig
megmarad bűnében, az itteni büntetés mellett még ott is
büntetés alá esik.

¹⁹ Mi az, ha ketten közöletek megegyeznek? A jók-
ról szól, az angyali társalgást követőkről. Ezek tehát mind
azt, a mi üdvöset egyezőleg és felebaráti szeretettel kér-
nek, megnyerik.

²⁰ „Hol ketten, vagy hárman lesznek“ azt jelenti,
hogy a kik én érettem, ugymond, szeretik egymást, és nem
világi okból vannak együtt, azokkal leszek, ha egyébiránt
erényesek.

²¹ Azt gondolván Péter, hogy valami nagyot mond,
azt hozza föl: valljon hetedszerig bocsásson-e meg a vétke-
zőnek? A mondat értelme ide megy ki: Annak, a ki nem tér
magába, határt szabtal, mondván: legyen neked, mint pogány
és vámos: de a ki megintetik, és bűnbánatot tart, annak
hányszor bocsásson meg? Mit felel Krisztus a kegyes és jó
Isten? Nem mondom neked, hétszer, hanem hetvenhétszer;
a mit mondván nem számot akar határozni itt, hanem jelenti
a határtalant és folytonost: valamint a tizezer (μυρία) csak
sokat jelent, és ama mondat: a magtalan hetet szült, az
írásban sok helyett áll. Ezen értelemben adja hozzá a
példázatot arról, a ki tizezer talentummal tartozott.

ἑπτά. ²³ Λιὰ τοῦτο ὁμοιώθη ἡ βασιλεία τῶν οὐρανῶν ἀνθρώποι βασιλεῖ, ὃς ἠθέλησε συναῖραι λόγον μετὰ τῶν δούλων αὐτοῦ. ²⁴ Ἀρξαμένου δὲ αὐτοῦ συναῖρειν, προσήρχθη αὐτῷ εἰς ὀφειλέτης μυρίων ταλάντων. ²⁵ Μὴ ἔχοντος δὲ αὐτοῦ ἀποδοῦναι, ἐκέλευσεν αὐτὸν ὁ κύριος αὐτοῦ παραθῆναι, καὶ τὴν γυναῖκα αὐτοῦ, καὶ τὰ τέκνα, καὶ πάντα ὅσα εἶχε, καὶ ἀποδοθῆναι. ²⁶ Πεσὼν οὖν ὁ δούλος προσεκύνη αὐτῷ, λέγων· Κύριε, μακροθύμησον ἐπ' ἐμοί, καὶ πάντα σοι ἀποδώσω. ²⁷ Σπλαγχνισθεὶς δὲ ὁ κύριος τοῦ δούλου ἐκείνου, ἀπέλυσεν αὐτὸν, καὶ τὸ δάνειον ἀφῆκεν αὐτῷ. ²⁸ Ἐξεληθὼν δὲ ὁ δούλος ἐκείνος, εὗρεν ἓνα τῶν συνδούλων αὐτοῦ, ὃς ὤφειλεν αὐτῷ ἑκατὸν δηνάρια, καὶ κρατήσας αὐτὸν ἔπνιγε, λέγων, ἀπόδος μοι εἰ τι ὀφείλεις. ²⁹ Πεσὼν οὖν ὁ σύνδουλος αὐτοῦ εἰς τοὺς πόδας αὐτοῦ, παρεκάλει αὐτὸν, λέγων· Μακροθύμησον ἐπ' ἐμοί, καὶ πάντα σοι ἀποδώσω. ³⁰ Ὁ δὲ οὐκ ἠθέλην, ἀλλ' ἀπελθὼν ἔβαλεν αὐτὸν εἰς φυλακὴν, ἕως οὗ ἀποδῶ τὸ ὀφειλόμενον. ³¹ Ἰδόντες δὲ οἱ σύνδουλοι αὐτοῦ τὰ γενόμενα, ἐλυπήθησαν σφόδρα, καὶ ἐλθόντες διεσάφησαν τῷ κυρίῳ ἐαυτῶν πάντα τὰ γενόμενα. ³² Τότε προσκαλεσάμενος αὐτὸν ὁ κύριος αὐτοῦ, λέγει αὐτῷ· Δούλε πονηρὲ, πᾶσαν τὴν ὀφειλὴν ἐκείνην ἀφῆκα σοι, ἐπεὶ παρεκάλεσάς με. ³³ οὐκ ἔδει καὶ σὲ ἐλεῆσαι τὸν σύνδουλόν σου, ὥς καὶ ἐγὼ σε ἠλέησα; ³⁴ Καὶ ὀργισθεὶς ὁ κύριος αὐτοῦ παρέδω-

hetvenhétszer. ²³ Azért hasonló a mennyek országa egy királyhoz, a ki számot akart vetni szolgálóival. ²⁴ Midőn tehát elkezdé a számvetést, eléje állítottatott egy adós, ki tíz ezer talentummal tartozott. ²⁵ Mivel pedig nem volt miből visszafizetnie, Ura őt feleségével, gyermekeivel és minden vagyonával együtt eladatni parancsolá, s megfizetni. ²⁶ Azonban a szolga lábaihoz borulván kéré őt, mondván: Uram, legyen türelmed velem, és mindent megfizetek neked. ²⁷ Könyörülvén tehát az Ur azon a szolgán, elbocsátá őt, és a tartozást elengedte neki. ²⁸ Kimenvén pedig az a szolga egy szolgatársára talált, ki neki száz tízessel tartozott, s megfogván őt, fojtogatá, mondván: fizesd meg, a mivel tartozol. ²⁹ Szolgatársa tehát lábaihoz borulván, kéré őt, mondván: legyen türelmed velem, és mindent megfizetek neked. ³⁰ De az nem akart, hanem elmenvén börtönbe veté őt, míg az adósságot meg nem fizetné. ³¹ Szolgatársai látván a történeteket, nagyon megszorodtak, és elmenvén, elbeszélék Uruknek mind a történeteket. ³² Akkor előidézvén őt Ura monda neki: Gonosz szolga, minden adósságodat elengedtem, mivel kértél engem: ³³ nem kellett-e neked is könyörölni szolgatársadon, mikép én is könyörültem rajtad? ³⁴ S megharagudván Ura ál-

^{23—27}) Βασιλεία μὲν γὰρ οὐρανῶν ὁ Χριστὸς ἐν ὁμοιωμάτι σαρκὸς ἀμαρτίας γενόμενος, καὶ ἐπὶ τῶν ἡμῶν ἀμαρτίᾳ ὁ Θεὸς λόγος, καὶ αὐτοσοφία ὁμοιωταὶ βασιλεῖ, δούλοι δὲ τῶν οἱ τοῦ νόμου οἰκονόμοι καὶ πραγματευταί. Συνάγει δὲ λόγον, ὅτι τοὺς πάντας ἡμῶν δεῖ παραστῆναι τῷ βήματι τοῦ Χριστοῦ, ἵνα κομισθῇ ἕκαστος πρὸς τὴν ἐπαγγελίαν. Μυρίων δὲ ταλάντων ἡμᾶς χρεωφειλέτας ὁ λόγος παρίστανει, ἐπειδὴ πολλὰ καλὰ ἔχοντες ἐξ αὐτοῦ, καὶ πολλὰ ὀφειλοντες αὐτὸν ἀγαπᾶν, καὶ ἀμαρτάνομεν εἰς αὐτόν τὸ γὰρ φυλάσσειν τὰς ἐντολὰς δοκεῖ τίς ἀμοιβὴ γίνεσθαι τῶν εἰς ἡμᾶς γεγονότων, ὁ δὲ μηδὲν ποιήσας ἀγαθόν, ἄπορος. Τὸ δὲ πιπράσκουσιν αὐτὸν σὺν τοῖς αὐτοῦ, δηλοῖ τὴν ἀφαιρέσιν, καὶ τὴν ἀπὸ Θεοῦ ἀλλοτριώσιν, ὅπερ ἐστὶν δείγμα τῆς ἐσχάτης κολάσεως, τῆς μελλούσης ἐπαγεσθαι τοῖς ἡμαρτηκόσιν. Λιὰ δὲ τοῦ ἀρεῖναι δηλοῖ τὴν μετάνοιαν, καὶ τὴν ἀγαπᾶν τοῦ Θεοῦ φιλανθρωπίαν, συγχωροῦσαν τὰ προγεγονότα πταίσματα, ὅτι καὶ ἡμεῖς συγχωροῦμεν, καὶ ὅτι λέει τὴν ἀμαρτίαν ἡ μετάνοια πρὸ τῆς κολάσεως, καὶ ὅτι ὁ Θεὸς δίδωσι καὶ τὰ ἐπὶ αἰτήσιν. Οὐκ ὡς θέλων πωλῆσαι αὐτὸν εἰρηκε τοῦτο, ἀλλ' ὡς θέλων αὐτὸν ποιῆσαι εἰς τὸ παρακαλεῖσθαι, ἵνα συγχωρήσῃ αὐτῷ. Ἐπεὶ οὐκ ἂν οὔτε μετὰ ταῦτα παρεχόρῃ, μετὰ δὲ τὸ λογοθέσιον τοῦτον ποιῇ, διδάσκον ἡμᾶς, ὅσα ἐχρεώσεται, καὶ ὅσων ἐλευθερώσῃ, καὶ ὅτι τοσούτων τευχῶν οὐκ ἐπαιδεύθη εἰς ἀρετὴν, ἀλλ' ὁμῶς γέγονεν περὶ τῶν σύνδουλων, καὶ ὅτι ὀλίγη αἰτήσαντος προθεσίαν ὁ κύριος δι' ἐπερβολὴν ἐυσπλαχνίας τὸ πᾶν παρεχώρησεν, ὅπερ καὶ πρὸ τοῦ αἰτηθῆναι ἠθέλει ποιῆσαι.

²⁸) Συνδούλος δὲ ἡμῶν τοὺς ἀγγέλους λέγει, οὗ γέγοντες γὰρ τὴν πονηρίαν ἡμῶν οἱ ὁμόδουλοι ἡμῶν ἀγγελοι κατηγοροῦσιν ἡμῶν παρὰ Θεοῦ, οὐκ ὡς ἀγροῦντι, ἀλλ' ὡς ἀγανακτοῦντες κατὰ τὸν τῆς φιλανθρωπίας πατούντων τὸν

^{23—27}) A mennyek országa, maga a Krisztus, ki a bűnös test (ember) hasonlatosságát vévén föl, érettünk bűnhődni akart. Az Isten-Ige és önbölcsesség királyhoz hasonlítottatik, a szolgák pedig a törvény alattvalóit és ügynőket jelentik. Számot kér pedig, midőn mi mindnyájan a Krisztus ítélőszéke elé állítottunk, hogy kiki elvegye, a mint cselekedett. A példázat továbbá tízezer talentumi adósoknak állit minket, minthogy sok jókat megvén Istentől, és nagyon tartozván őt szeretni, inkább vétkezünk ellene. A parancsolatok megtartása ugyan némi viszonzásnak látszik a velünk közlött jókért: de a ki semmi jót nem cselekszik, tehetlen. Az eladás házánépével együtt jelenti a javak elvételét és az Istentől elvettetést, a mi végső büntetésnek jele, mely a bűnösökre rovatni fog. A megbocsátás jelenti a bűnbánatot, és Istennek végtelen kegyességét, melynél fogva megbocsátja az előbbi bántalmakat, midőn mi is megbocsátunk, s hogy a bűnbánat eltörli a vétkeket büntetés előtt, Isten pedig kérésünkön fölül is jót tesz velünk. Nem, mintha valóban el akarta volna adadni, mondá ezt, hanem hogy könyörgésre indítsa, s azután megbocsásson neki, mivel még ezek után nem engedett meg neki; a számvetés után azonban elengedi; miből azt tanuljuk, mennyivel tartozott, s mennyitől szabadult meg; és ennyi jóban részesülvén még sem buzdult erényességre, hanem kegyetlen lett szolgatársa iránt, s midőn ő csak kevés hasznat kívánt, az Ur irgalmassága bőségéből mindent elengedett, a mit kérés előtt is akart cselekedni.

²⁸) Szolgatársainknak az angyalokat mondja. Mert el nem viselhetvén gonoszságainkat szolgálóink az angyalok, Isten előtt vádolnak minket, nem mintha tudatlan volna, hanem mivel neheztelnek a szeretet törvényének

κεν αὐτὸν τοῖς βασανισταῖς, ἕως οὗ ἀποδῶ πᾶν τὸ ὀφειλόμενον αὐτῷ. ³⁵ Οὕτως καὶ ὁ πατήρ μου ὁ ἐπουράνιος ποιήσει ὑμῖν, ἐὰν μὴ ἀφῆτε ἕκαστος τῷ ἀδελφῷ αὐτοῦ ἀπὸ τῶν καρδιῶν ὑμῶν τὰ παρὰ πτώματα αὐτῶν. ¹

taladta őt a kinzókknak, míg minden tartozását le nem fizetné. ³⁵ Ugy fog az én mennyei Atyám is cselekedni nektek, ha nem bocsátjátok meg szívből mindegyik felebarátaitoknak az ő bűnéiket.

CAPUT XIX.

Καὶ ἐγένετο, ὅτε ἐτέλεσεν ὁ Ἰησοῦς τοὺς λόγους τούτους μετήρην ἀπὸ τῆς Γαλιλαίας καὶ ἦλθεν εἰς τὰ ὄρια τῆς Ἰουδαίας πέραν τοῦ Ἰορδάνου. ² Καὶ ἠκολούθησαν αὐτῷ ὄχλοι πολλοὶ, καὶ ἐθεράπευσεν αὐτοὺς ἐκεῖ. ³ Καὶ προσῆλθον αὐτῷ οἱ φαρισαῖοι πειράζοντες αὐτὸν, καὶ λέγοντες· Εἰ ἐξεστὶν ἀνθρώπῳ ἀπολῦσαι τὴν γυναῖκα αὐτοῦ κατὰ πᾶσαν αἰτίαν; ⁴ Ὁ δὲ ἀποκριθεὶς εἶπεν αὐτοῖς· Οὐκ ἀνέγνωτε, ὅτι ὁ ποιήσας ἀπ' ἀρχῆς, ἄρσεν καὶ θῆλυ ἐποίησεν αὐτούς; ⁵ Καὶ εἶπεν· Ἐνεκεν τούτου καταλείπει ἄνθρωπος τὸν πατέρα καὶ τὴν μητέρα, καὶ προσκολληθήσεται τῇ γυναικὶ αὐτοῦ, καὶ ἕσονται οἱ δύο εἰς σάρκα μίαν. ⁶ Ὡστε οὐκ ἔτι εἰσὶ δύο, ἀλλὰ σὰρξ μία. Ὁ οὖν ὁ Θεὸς συνέζευξεν, ἄνθρωπος μὴ χωριζέτω. ⁷ Λέγουσιν αὐτῷ· Τί οὖν Μωσὴς ἐνετείλατο δοῦναι βιβλίον ἀποστασίου, καὶ ἀπολῦσαι

Ἐς lőn, midőn elvégzé Jezus e beszédeket, átköltözött Galileából, és Judea hatáira jött Jordánon túl. ² És sok sereg követé őt, és meggyógyitá őket ott. ³ És hozzájárulának a farizeusok kísértvén őt, és mondván: vajjon szabad-e az embernek elbocsátani feleségét akármi okból? ⁴ Ő pedig felelvén, monda nekik: Nem olvastátok-e, hogy kezdetben az alkotó, férfit, és nőt alkotott, ⁵ és monda: Ennek kedvéért elhagyja az ember atyját, és anyját, és feleségéhez ragaszkodik, és ketten egy testté válnak. ⁶ Tehát már nem kettő, hanem egy test. A mit tehát Itten összekapcsolt, az ember el ne válassza. ⁷ Mondának neki: Hogyan parancsolá tehát Moyzes, válaslevelet adni (a nőnek), és elbocsátani azt?

νόμον. Βασανιστὰς δὲ τοὺς ἐπὶ τῶν κολάσεων τεταγμένους ἀγγέλους λέγει. Τὸ δὲ ἕως οὗ δώσει πᾶν τὸ ὀφειλόμενον αὐτῷ λέγει, τούτῳ δὲ διηγεῖται αὐτὸν παρίδωνεν εἰς τὸ βασανίζεσθαι· οὐ γὰρ ἐδύνατο ἀποδοῦναι ποτὲ ἐπαύθαι μὲν γὰρ ἐπιστρέφων τὸν ἄνθρωπον ὁ Θεὸς πειρασμοῖς καὶ νόσοις καὶ βασάνοις ἐτέραις παραδίδωσιν ἐν δὲ τῷ μέλλοντι ἀκαταπαντός βασανίζεσθαι εἰς τὸ διηγεῖται. Οὐκ εἶπε δὲ οὕτως καὶ ὁ Πατὴρ ὑμῶν ποιήσει ὑμῖν, ἀλλ' ὁ Πατὴρ μου ἀνάξει γὰρ οἱ τοιοῦτοι ὀνομάζεσθαι υἱοὶ Θεοῦ διό οὖν ἀπαιτεῖ ἡμᾶς ὁ λόγος καὶ μεμνησθαι τῶν ἐκείνων ἀμαρτημάτων, καὶ ἀμνηστικεῖν τῷ πταίοντι.

tiprói ellen. Kinzókknak a büntetések fölé rendelt angyalokat mondja. „Míg le nem fizeti mind, a mivel tartozik neki“ annyi, mint végnélküli kinzásra vetteté őt; minthogy soha meg nem fizetheti. Itt tudnillik Isten megtérítendő az embert különféle kísérteteknek, betegségeknek, és kínoknak veti alá: a jövőben pedig szüntelen kinzásra örökre. Nem mondta pedig: A ti Atyátok is úgy fog cselekedni nektek, hanem: mert olyanok nem méltók nevezetni Isten fiainak. Azért tehát e példázat kívánja tőlünk, hogy emlékezzünk meg mi bűneinkről, és bocsássunk meg a megbántóknak.

¹) Διὰ τί συνεχῶς ἐν τῇ Γαλιλαίᾳ διέτριβεν ὁ Χριστὸς, καὶ οὐκ ἐν τῇ Ἰουδαίᾳ; διὰ τὴν βασκανίαν τῶν Ἰουδαίων· ἐπειδὴ τὸ πάθος ἐγγὺς ἐμελλεν εἶναι, οὐ μὴν εἰς τὰ Ἱεροσόλυμα τέως ἄνεισιν, ἀλλ' εἰς τὰ ὄρια τῆς Ἰουδαίας.

¹) Miért tartozkodott folyvást Galileában a Krisztus, és nem Judeában is? A zsidók irigysége miatt; miután pedig elközeledett a szenvedés, még ugyan nem megy föl Jeruzsalembe, hanem Judea hatáira.

³) Τίνος ἕνεκεν ἐρωτηθεὶς, εἰ ἐξεστὶ κατὰ πᾶσαν αἰτίαν, οὐκ εἶπεν, οὐκ ἐξεστὶν; ἵνα μὴ θορυβήσωσι καὶ παραξένωσιν ἐρωτῶσι δὲ πανούργως ἐκεῖνοι, ἵνα εἰ μὴν εἴπῃ· ὅτι ἐξεστὶν ἀφεῖναι, ἀντιθέσωσιν αὐτῷ πρὸς τὰ παρ' αὐτοῦ εἰρημένα, καὶ εἰπώσιν αὐτῷ· πῶς οὖν εἰρηκας τὰ ἐναντία· εἰ δὲ ταῦτα πάλιν εἴποι, ἄπειρ καὶ ἐμπροσθεν, ἀντιθέσωσιν αὐτῷ τὰ Μωσέως. Διὰ τοῦτο δὲ οὐ λέγει ἐπαύθαι, τί μὲ πειράζετε ἑποικισαί, ἵνα μετὰ τῆς δυνάμεως αὐτοῦ καὶ τὴν ἡμερότητα ἐνδείξηται, οὕτως γὰρ αἰεὶ σιγᾷ, ἵνα μὴ τομιώσῃ λανθάνειν, οὕτως αἰεὶ ἐλέγχει, ἵνα παιδεύσῃ ἡμέρως πάντα γέρειν.

³) Midőn kérdeztek: szabad-e minden okból stb. miért nem mondta, nem szabad? hogy ne háborodjanak föl s zavarogjanak. Ők ugyan alnokol kérdék őt; mert ha mondja, szabad elbocsátani, fölhozták volna ellene azokat, a miket ő maga mondott, s felelték volna: hogyan beszélhetél előbb ellenkezőleg. Ha pedig azokat feleli, miket előbb is előadott, ellene gördítik Moyzes törvényeit. Mindazáltal itt nem veti szemőkre: Miért kísértetek engem képmutatók, hogy tudnillik hatalmával együtt szelidségét is megmutassa. Ő ugyanis se nem hallgatott mindig, hogy ne gondolják, mintha ismeretlen volna előtte szándokuk; se nem dorgál mindig, hogy szelid türelemre intsen mindenben.

⁴) Τί ἐστὶν ἄρσεν καὶ θῆλυ ἐποίησεν αὐτούς; ἐκ μιᾶς ὀψῆς, φησὶ, ἐγένοντο, καὶ εἰς ἓν σῶμα συνήλθον· ἕσονται γὰρ οἱ δύο, φησὶ, εἰς σάρκα μίαν, καὶ ὁ Θεὸς συνέζευξεν, ἄνθρωπος μὴ χωριζέτω. Τούτο δὲ εἶπεν, κολῶν κατὰ πᾶσαν αἰτίαν λύνειν τινὰ τὴν ἐκείνου γυναῖκα· προειργόντων δὲ ἐκείνων τὴν τοῦ Μωσέως νομοθεσίαν, αὐτὸς διὰ τὴν σκληροκαρδίαν αὐτῶν τούτο ποιῆσαι αὐτὸν ἀπεφώνητο, ἐντρέψαι αὐτοὺς καὶ ἐν τούτῳ βουλόμενος.

⁴) Mi az: férfit és asszonyt alkotott? Egy győkből lettek, ugymond, és egy testbe állottak össze; ketten, ugymond, egy testté lesznek, s a mit Isten összekapcsolt, az ember el ne válassza. Ezt azért mondá, hogy megtiltsa a feleséget bármilyen okból elbocsátani; midőn aztán amazok Moyzes törvényére hivatkoznak, ő felelé, hogy keményszívűségök miatt engedte meg azt Moyzes; evvel is őket megtéríteni igyekezvén.

αὐτήν; ⁸ Λέγει αὐτοῖς, ὅτι Μωσῆς πρὸς τὴν σκληροκαρδίαν ὑμῶν ἐπέτρεψεν ὑμῖν ἀπολύσαι τὰς γυναῖκας ὑμῶν ἀπ' ἀρχῆς δὲ οὐ γέγονεν οὕτως. ⁹ Λέγω δὲ ὑμῖν, ὅτι ὃς ἂν ἀπολύσῃ τὴν γυναῖκα αὐτοῦ, μὴ ἐπὶ πορνεία, καὶ γαμήσιον ἄλλην, μοιχᾷται, καὶ ὁ ἀπολελυμένην γαμήσας, μοιχᾷται. ¹⁰ Λέγουσιν αὐτῷ οἱ μαθηταὶ αὐτοῦ· Εἰ οὕτως ἐστὶν ἡ αἰτία τοῦ ἀνθρώπου μετὰ τῆς γυναίκος, οὐ συμφέρει γαμήσαι. ¹¹ Ὁ δὲ εἶπεν αὐτοῖς· Οὐ πάντες χωροῦσι τὸν λόγον τοῦτον, ἀλλ' οἷς δέδοται. ¹² Εἰσὶ γὰρ ἐννοῦχοι, οἵτινες ἐκ κοιλίας μητρὸς ἐγεννήθησαν οὕτως· καὶ εἰσὶν ἐννοῦχοι, οἵτινες ἐννουχίσθησαν ὑπὸ τῶν ἀνθρώπων· καὶ εἰσὶν ἐννοῦχοι, οἵτινες ἐννούχισαν ἑαυτοὺς διὰ τὴν βασιλείαν τῶν οὐρανῶν. Ὁ δυνάμενος χωρεῖν χωρεῖτω. ¹³ Τότε προσεγγέθη αὐτῷ παιδία, ἵνα τὰς χεῖρας ἐπιθῇ αὐτοῖς, καὶ προσεῦχεται, οἱ δὲ μαθηταὶ ἐπετίμησαν αὐτοῖς. ¹⁴ Ὁ δὲ Ἰησοῦς εἶπεν· Ἀφετε

⁸ Felele nekik: Moyses a ti keményszívűségek miatt engedé meg nektek elbocsátani nejeiteket, de kezdettől nem úgy volt. ⁹ Mondom pedig nektek: Valaki elbocsátja feleségét, paráználkodáson kívül, és mást vesz el, paráználkodik, és a ki az elbocsátottat elveszi, paráználkodik. ¹⁰ Mondának neki tanítványai: Ha úgy van az ember dolga a feleséggel: nem hasznos házasodni. ¹¹ Ő pedig monda nekik: Nem mind fogják föl ez igét, hanem a kiknek adatott. ¹² Mert vannak heréltek, kik anyjuk méhéből lettek olyanok; és vannak heréltek, kiket az emberek tettek azokká; s vannak heréltek, kik magukat tették azokká a menyország miatt. A ki bírja fölfogni, fogja föl. ¹³ Akkor kisdedek állítottak eléje, hogy kezeit tegye rájuk, és imádkozzék; a tanítványok pedig fedték őket. ¹⁴ Jezus pedig monda: Hagy-

⁸) Τὸ δὲ ἀπ' ἀρχῆς οὐ γέγονεν οὕτως, τοῦτο δηλοῖ, ὅτι διὰ τῶν πραγμάτων ἡμῖν ὁ Θεὸς ἐξ ἀρχῆς ἐνομοθέτησεν τὰ ἐναντία τούτων, ὡς ἐποιοῦτε ὑμεῖς.

¹⁰) Τί δὲ δηλοῖ εἰ οὕτως ἐστὶν ἡ αἰτία τοῦ ἀνθρώπου μετὰ τῆς γυναίκος; ὅτι εἰ διὰ τοῦτο συνήφθη, ἵνα ἐν ὧσιν, ὅτι εἰ αἰτίαν λήψεται καὶ παρανομῇ ὁ ἀνὴρ ἐπὶ τούτοις ἐκβάλλων τὴν γυναῖκα· κοινώτερόν ἐστι μᾶλλον πρὸς ἐπιθυμίαν μάχεσθαι φύσεως, καὶ πρὸς ἑαυτὸν, ἢ πρὸς γυναῖκα ποτηρίαν. Οὐκ εἶπεν δὲ ὁ δεσπότης Χριστὸς, ὅτι καὶ τοῦτο κοινώτερον, ἵνα μὴ νομίσωσιν ὅτι τόμος τὸ πρᾶγμα ἐστίν, ἀλλ' ὅτι οὐ πάντες χωροῦσιν, ἀλλ' οἷς δέδοται. Εἶπε δὲ τοῦτο, ὥσῳ τὸ πρᾶγμα τῆς παρθενίας, καὶ ἐπανῶν, καὶ δεικνὺς μέγα ὄν, καὶ ἐν τούτῳ ἐφελκόμενος καὶ προτρέπων, ἵνα μᾶλλον τὴν παρθενίαν ἔλωται, τὴν ἐγκρατείαν. Ἐπειδὴ γὰρ περὶ παρθενίας εἰπεῖν ἐπαχθέστερον εἶναι ἔδοκει, ἐκ τῆς ἀνάγκης τοῦ μὴ ἀγιάσαι τὴν ποτηρίαν γυναῖκα, εἰς τὴν ἐπιθυμίαν αὐτοῦ τοῦ παρθενεῖν ἐνέβαλεν ὅλως δὲ τῆς ἀρετῆς τὸ δυνατόν ταύτης δεῖξαι, τὰς τρεῖς διαφορὰς τῶν ἐννούχων φησί.

¹²) Τρία δὲ εἶδη εἰρηκῶς ἐννοῶν, μόνους ἐκείνους τυχάνειν λέγει τῆς ἐν οὐρανῷ τιμῆς, τοὺς δὲ ἀρετῇ πολεμοῦντας τοῖς τῆς σαρκὸς πάθεσιν καὶ αἰρουμένοις τὴν ἰσχυροῦς πολιτείαν οἱ γὰρ ἐκ φύσεως ἔχοντες τὴν σωτηρίαν ἄριστοι εἰσιν ὁμοίως καὶ οἱ διὰ ἀνθρωπίνην ἀρέσκειαν σωφρονεῖν νομιζόμενοι, καὶ οὐ δι' αὐτὸ τὸ καλόν, οἱ καὶ λέγονται ἐννουχίσθαι ὑπὸ τῶν ἀνθρώπων, καὶ αὐτοὶ ἄριστοι εἰσιν. Εἰπὼν δὲ, ὅτι ἐννοῦχισαν ἑαυτοὺς, οὐ τῶν μέλων λέγει τὴν ἐκκοπήν, ἀπαγε· ἀλλὰ τῶν ποτηρίων λογισμῶν τὴν ἀναίρεσιν ὥς ὅτι τὸ μέλος ἐπέμνην τὰ τῶν ἀνδροφόνων ὁ τοιοῦτος τολμᾷ, καὶ τοῖς τοῦ Θεοῦ τὴν δημιουργίαν διαβάλλουσιν δίδωσιν ἀφορμὴν, καὶ τὴν μαρτυρίαν ἀνοίγει τὰ στόματα· τὸ γὰρ ἀποκόπτειν τὰ μέλη δαιμονικῆς ἐνεργείας ἐστὶ, καὶ σατανικῆς ἐπιβολῆς, ἵνα τοῦ Θεοῦ τὸ ἔργον οἱ τοιοῦτοι διαβάλλωσιν, ἵνα τὸ ζῶον λυμήνῳται, ἵνα μὴ τῇ προαιρέσει, ἀλλὰ τῇ τῶν μέλων φύσει τὸ πᾶν λογιάσῃ οὕτως ἀδεῶς ἀμαρτανῶσιν αὐτῶν οἱ πολλοὶ αἵ ἀνένθυνοι ὄντες, καὶ διπλῶς παραβλάπτουσιν τὸ ζῶον τοῦτο, καὶ τὸ τὰ μέλη πηροῦν, καὶ τὸ κολέειν τῆς προαιρέσεως τὴν ὑπὲρ τῶν ἀγαθῶν προθυμίαν. Ταῦτα δὲ ὁ διάβολος ἐνομοθέτησεν διὰ τοῦτο παρακαλῶ γενέειν τὴν τοιαύτην παρανομίαν.

¹³) Διὰ τὴν οἱ μαθηταὶ ἀπεσφόρον τὰ παιδία, ἅπερ αὐτῷ προσεγγέθη ἐπὶ τῷ προσεῦξασθαι αὐτοῖς; τίφον ἔκρινεν, αὐτοὺς δὲ διδάσκων αὐτοὺς μετριάξαι, τίφον καταπατεῖν κοσμικόν, καὶ λαμβάνει, καὶ ἐγκαλιέται, καὶ τοῖς

⁹) „Kezdetől nem úgy volt“ azt jelenti, magukkal a dolgokkal (tárgyakkal) Isten ellenkezőt rendelt nekünk, mint a mit ti cselekesztetek.

¹⁰) Mit jelent: Ha úgy van az ember ügye feleségével stb. azaz: ha azért adattak össze, hogy egyé legyenek, s ha a férfi bűnbe esik és törvényt szeg midőn ilyenekért elbocsátja feleségét: úgy könnyebb saját természetének vágyai és önmaga ellen harcolni, mint rossz feleség ellen. Nem mondta azonban Krisztus urunk: igen is az könnyebb, hogy ne gondolják, mintha az törvény volna; hanem: nem mind fogják föl azt, csak a kiknek adatott. Ezt azért mondá, hogy emelje a szüzesség dolgát és dicséjje, megmutatván azt nagyra lenni, s errel oda irányozván, hogy inkább válasszák a szüzességet és megtartoztatást. Mivel tudnillik a szüzességről beszélni nagyon nehéznek látszott: ama kénytelenségből, miszerint el nem bocsáthatják a rossz feleséget, azt a kívánságot ébreszté bennök, hogy inkább nőtlenség maradjanak. Továbbá ezen erénynek lehetőségét megmutatandó, háromféle herélteket különböztet meg.

¹²) A herélteknek három neméről szólván csak azoknak tulajdonítja a mennyi jutalmat, kik az erény miatt a test szenvedélyei ellen harcolnak, és az angyalokéhoz hasonló életet önként választják. Mert a kik természetöknél fogva bírják a szüzességet, jutalmat nem nyernek; s hasonlólag azok, kik emberi tetszvágyból tartoztatják magukat, s nem magáért a jóért, kikiről mondatik, hogy az emberek által lesznek heréltekké: azok is elesnek a jutalomtól. Azon mondással, hogy önmagukat herélték ki, nem a tagok elmetzését jelenti; távol legyen: hanem a rossz gondolatok kivételét. Tehát a ki tagját elvágja, az gyilkossági merényt követ el, és azoknak, kik Isten teremtetését gyalázzák, alkalmat ad, és a Manikheusok száját kinyitja. Tudnillik elválni a tagokat ördögi műtét, és sátáni incselkedés, hogy Isten művét gyalázzák az ilyenek, hogy az állatot megrontsák; hogy sokan nem a szabad akaratnak, hanem a tagok természetének tulajdonítván mindent, főlegem nélkül vétkezzenek, úgy, mintha számot nem fognának adni, és kétféleképen sértsek ez állatot, mind a tagokat csonkítva, mind a jó akarat igekeztetését a jókban elfojtva. Ezt az ördög intézte úgy: azért intlek benneteket, hogy kerüljétek az efféle törvényteleniséget.

¹³) Miért távolították el a tanítványok a gyermekeket, kik Jézus elé hozattak, hogy imádkozzék fölöttük? Felfuvalkodásból; ő pedig szerénységre tanítván őket, és a világi büszkeség megvetésére, nem csak magához bocsátja,

10*